UNIVERSITY OF MADRAS.

Oriental Research Institute

Telugu Department Publications No. 3.

VISHNUMAYANATAKAM

BY

RADHAMADHAVA

CHINTALAPUDI YALLANARYA

EDITED BY

K. RAMAKRISHNIAH, M.A.,

Senior Lecturer and Head of the Department of Telugu,
Oriental Research Institute,
University of Madras.

1934.

PRICE : **Rs.**

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయాంధ్రశాఖా ప్రచురణములు. 3.

విష్ణుమాయానాటకము.

రాధామాధవ

చింతలపూఁడి యల్లనార్యప్రణీతము.

సంపాదకుఁడు

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య ఎం.ఏ.,

ఆంధ్రోపన్యాసకుఁడు, ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము, విశ్వకళాపరిషత్తు,

మద్రాసు.

విశ్వకళాపరిషత్తు, మద్రాసు.

1934

వెల.] [రూ. 2-8-

ఉపోద్ఘాతము

"విష్ణుమాయానాటక"మనఁ బరగునిది యైదాశ్వాసములుగల చక్కని ప్రబంధము. పేరునకు నాటకమే కాని వాస్తవముగా నిది దృశ్యప్రబంధము కాదు. విష్ణునిమాయాప్రభావప్రదర్శనరీతులను వర్ణించునదిగావున నిది విష్ణుమాయానాటకమైనది. ఈ ప్రపంచమునంతను బ్రహ్మరుద్రామరాదుల నతిక్రమించిన యనిర్వచనీయ ప్రభావముగల యొక మహాశక్తి, విష్ణుమాయ, నడిపించుచున్న దనియు నద్దాని నేకాంత విష్ణుభక్తిచేఁ గొలిచినవారుగాని ముక్తిఁ బడయ లేరనియుఁ బ్రతిపాదించుటయే దీని ముఖ్యోద్దేశము. దీనిని రచించినవాఁడు 'రాధామాధవ' బిరుదాంకితుఁడగు చింతలపూఁడి యెల్లనార్యుఁడు. 'రాధామాధవ'మను ప్రబంధమును రచించి యద్దానిమూలమున శ్రీకృష్ణదేవరాయల మెప్పువడయఁగల్గుటంజేసి యీతని కీ'రాధామాధవ'బిరుదనామము లభించినది.

శా. రాధామాధవ మచ్యుతాంకితముగాఁ బ్రౌఢక్రియం జెప్పి త
న్మాధుర్యంబునఁ గృష్ణరాయవిభుఁ గర్ణాటేశు మెప్పించి, నా
నాధాత్రీప్రతిమానసత్కవులలోనన్ భూమణిశ్రేణితో
రాధామాధవ నామమందిన జగత్ప్రఖ్యాత చారిత్రుఁడన్."

అని యీతఁడు తన రాధామాధవ ప్రబంధపీఠికలోఁ జెప్పుకొనియున్నాఁడు. రాయల యాస్థానమున మెప్పొందిన విద్వత్కవీశ్వరులలో నొక్కఁడై, యష్టదిగ్గజములని ప్రసిద్ధిగాంచినకవులతో సమానముగ నెన్నందగిన మహిమాతిశయము గలవాఁడైనను నీతని గ్రంథము లింతకాలమువఱకు నాంధ్రలోకమునకు లభించి యుండలేదు.

రాధామాధవకవి కాలము:—రాయల యవసానకాలమున నీ రాధామాధవకవి యాతని యాస్థానమును జేరియుండుటచేఁ గాఁబోలు నాతఁడు తదాస్థానకవిగాఁ బరిగణింపఁబడ లేదు. ఈతఁ డాయాస్థానమును బ్రవేశించిన సందర్భమును గూర్చి మాత్రమే కవుల చరిత్రమూలముగా నాంధ్రలోక మింతవఱకెఱింగి యున్నది. ఈతని గ్రంథములనుగూర్చిన ప్రశంసయేమియుఁ గవుల చరిత్రయందు గానరాదు. రాయల యాస్థానమునకు వచ్చిన విద్వత్కవులను బరీక్షించుటకై యాంధ్రకవితాపితామహుఁడే నియమింపఁబడుచువచ్చెననియు, నాతఁడు వారికిఁ గొన్నిసమస్యలనిచ్చి, వారు వానిని పూరించిన రీతినిబట్టి వారి సామర్థ్యమును నిర్ణయించుచుండెననియు, నట్లు పెద్దనార్యునిచే రాయల యాస్థానమునఁ బరీ

క్షింపఁబడినవారిలో నెల్లనార్యుఁ డొకఁ డనియుఁ జెప్పుదురు. ఈతనిఁ బరీక్షించు టకై పెద్దనార్యుఁడు నగరు, తగరు, తొగరు, పగరు, అనువానిని ప్రాసస్థానములం దుంచి రామాయణపరముగాఁ బద్యమును జెప్పుమనెనఁట. వెంటనే యతఁడు,

చ. 'నగరు పగాయె, నింక విపినంబుల కేఁగుఁడు, రాజ్యకాంక్షనుం
దగరు కుమారులార'యని తల్లి పగ ల్మిగులంగఁ దోఁపఁగాఁ
దొగరున రక్షఁ గట్టి మదిఁ దోఁచక గద్గదఖిన్నకంఠయై
పగరుచుచున్నఁ జూచి రఘువంశవరేణ్యుఁడు తల్లి కిట్లనున్.

అనుపద్యమును జెప్పెనఁట. దీనిని విని సంతసించి యాప్రాసస్థానములనే ప్రయోగించి భారత భాగవతపరముగాఁగూడఁ బద్యములను జెప్పుమనఁగా నాతఁ డీక్రింది రెండుపద్యములను జెప్పెనఁట.

చ. తొగరుచి కన్నుదోయిఁ గడుఁ దోఁచఁగఁ గర్ణుఁడు భీమసేనుపైఁ
దగరు ధరాధరంబుపయిఁ దాఁకినభంగినిఁ దాఁకి నొచ్చి తా
పగరుచుచుం బెనం బరుగువాఱిన నచ్చటి రాజలోకముల్
నగరు సుయోధనాజ్ఞ మది నాటుటఁ జేసి ధరాతలేశ్వరా.

చ. పగరుపుమాత్రమే వరుఁడు వశ్యుఁడు కాఁడు సఖీసఖిత్వ మె
న్నగరుడవాహనుండు మము నాఁ డటు డించుటయెల్ల నుద్ధవా,
తగరని కాక మోహపులతాతనుపైన విడంగఁజూతురే
తొగరుచి రూపధీశునకుఁ దోఁపఁగఁ జేయుమ నె వీడనాడఁగన్.

ఇట్లు పరీక్షితుండై పరీక్షాధికారిని మెప్పించిన యచిరకాలముననే యాతఁడు "రాధామాధవకావ్యము" నచ్యుతాంకితముగాఁ జెప్పి తనాశ్రయుఁడగు [illegible] ముచేఁ గృష్ణరాయల నాతనియాస్థానమందలి నానాధాత్రీపతిమానసహా [illegible] సమక్షమున మెప్పించి, యాతనివలన భూషణశ్రేణితోఁగూడ 'రాధామాధవ [illegible]' బిరుదమును బొందినాఁడు. ఇది యంతయుఁ గృష్ణరాయల యంతిమదినసమయమున జరిగినదై యుండవలయును. ఈతఁడు రాయల యాస్థానకవులలో నొకఁడను ప్రసిద్ధి కలుగక పోవుటచేతను, ఈతని రెండవ గ్రంథముగాఁ గ్రహింపఁదగియున్న "తారకబ్రహ్మ రాజీయము" అచ్యుతదేవరాయల మంత్రివర్గములోఁ జేరిన నంజ తిమ్మయమంత్రి ప్రోత్సాహముచే రచింపఁ బడియుండుటచేతను ఈతఁడు కృష్ణరాయల యవసానకాలమునను, అచ్యుతరాయల రాజ్యారంభ కాలమునను గ్రంథరచనము చేయుచునుండినటులు నిశ్చయింపవచ్చును.

తారకబ్రహ్మరాజీయమున నీతఁ డచ్యుతదేవరాయల నీక్రింది పద్యములఁ గీర్తించియున్నాఁడు.

సీ. తనమహాదీప్తిప్రతాపబింబంబు దా
దీపించు భానుమద్బింబమునఁగఁ
దనబాహుదండంబు ధరణిమండలమెత్తు
పన్నగశాయి విభ్రాంతిఁగొలుపఁ
దన(శ్రీ)కరాంబుజ కల్పతరు వంగుళులుగాఁగ
పంచశాఖాఖ్యమై ఫలములొసఁగఁ
దన శంఖచక్రాంకితంబైన రూపంబు
హరిమూర్తి నచ్చొత్తినట్లు తెలుపఁ

తే. దనదు బ్రహ్మాండ పీఠికాంకిత (ర్బ)బహిర్వి
హారిసత్కీర్తి కర్పూర సౌర(భ)మున
మూరురాయర గండాంక మోహనుండు
రాజదేవేంద్రుఁ డచ్యుత రాయవిభుఁడు.

సీ. పద్మాప్తరుచి మించు పద్మరాగపు రవి
గూర్చినపతక మక్కున వెలుంగఁ
బసిఁడిప్రాఁతలపచ్చఁ పట్టు పచ్చడ మొస
పరివన్నెమై కటిఁబరిఢవిల్ల
బహురత్నదీప్తులు ప్రసరించు మేలుకు
ళ్లా కిరీటముకంటె జోకగాఁగఁ
గస్తూరికా తిలకము పుష్పమాల్యంబు
మించుతుమ్మెదల కామెత యొనర్ప

తే. దండ నుత్కళ యవనాంధ్రధరణినాథు
లర్థి సేవింప రత్నసింహాసనమునఁ
గొలువు గూర్చుండు కృష్ణుని చెలువుమీఱి
రాయదేవేంద్రుఁ డచ్యుత రాయవిభుఁడు.

ఇట్టి యచ్యుతరాయలయొద్ద నంజతిమ్మయ గ్రంథాసార లేఖకుఁడై మంత్రి రత్నమై యుండెనఁట.

క. ఆరాయలకృప గ్రంథా (గందా)
(చా) సారము వ్రాయుచును గీర్తి సంపాదించుఁ
ధీరగుణాఢ్యుఁడు కందా
సారమునంజరుసు తిమ్మ సచివుఁడు సిరులన్.

చ. తిరువళి (ది) గెల్చి, పాండ్యనరదేవునిఁ బట్టముఁగట్టి, యుత్కళే
శ్వరుఁ గరుణించి, మ్రొక్కిన సవాయికిఁ దా నభయం బొసంగి, పెం

పరుదుగఁ గీర్తి చేకొనిన యచ్యుతరాయల మంత్రిరత్నమై
తిరమున నున్న నంజవిభు తిమ్మనరుసుం దగుఁ బ్రస్తుతింపగన్.

వ. అట్టి యీనంజ తిమ్మయమంత్రి యొకనాఁడు అచ్యుతరాయల కొలువుచేసి వచ్చి నిజనివాసభాసుర చంద్రశాలాప్రాంగణమణిమంటపంబున, విజయనగర రాజధానింగల బంధువర్గంబును, విద్వత్కవీంద్రులును, వందిమాగధ గాయక వారకామినీనికరంబును సముచితప్రకారంబున సేవింప సుఖగోష్ఠిం బ్రవర్తింపుచు, నిజస్వామియగు నచ్యుతరాయలు ప్రతిసంవత్సరంబు శ్రీవేంకటేశ్వరునకు సత్కావ్యప్రబంధపుష్పాంజలి సమర్పించుచుఁ గీర్తిసుకృతంబులు నిర్వహించుకొనుచున్నవాఁడు. ఆదనుమతంబున నవ్విభునకు నాకు నభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధియుఁ జతుర్విధ పురుషార్థసిద్ధియుఁ గలుగునట్లుగా నాయిష్టదైవతం బగు శ్రీరామవిభునకు నంకితంబుగా నొక్క పుణ్యప్రబంధంబుఁ జెప్పింపవలయు నని సుహృజ్జనంబుతో నూహించి.

క. రాధారుణాధరోరుప
యోధరకాశ్మీర వర (రస) రసోదయకవితా
మాధుర్యధుర్యు నన్నుఁ
రాధామాధవుని సుకవిరత్నముఁ బిలికెన్.

గీ. పరమహితుఁడవు తారక బ్రహ్మరాజ
మనుప్రబంధంబు నీచెప్పినది మదాత్మ
నాయకుండగు శ్రీరఘునాయకునకు
నంకితము సేయుమయ్య నా కభిమతముగ.

ఇట్లు నంజతిమ్మయ స్వామికార్యమును, తనహితమును గోరి పలుకుటయు "నీకు నంకిత మొనర్పఁదలంచిన వాఁడ బంధుసంభావన" నని చెప్పి, "యతివరేణ్యుఁడు నారాయణాశ్రమి నుడివిన తారకబ్రహ్మరాజీయము"ను దెనుఁగునఁజెప్పిన దాని నాతని కిష్టముగ నెల్లనార్యుఁడు బ్రహ్మమయుండగు "రామచంద్ర ధాత్రీవర మౌళి" కంకితముచేసెను.

దీనినిఁ బట్టి యచ్యుతదేవరాయలు ప్రతిసంవత్సరము నొక సత్కావ్య ప్రబంధమును జెప్పించి తిరుపతివేంకటేశ్వరునకు సమర్పించుచుండెడు వాఁడని తెలియవచ్చుచున్నది.

కృష్ణదేవరాయలయనంతరము రాధామాధవకవి అచ్యుతదేవరాయల యొద్ద మంత్రి వరుఁడై యున్న నంజరసుతిమ్మయ్యయొద్దఁ జేరి యాతని వేడికోలునఁ దానంతకు మున్నే రచించియున్న తారకబ్రహ్మరాజీయమును శ్రీరఘునాయకున కంకితమొనర్చి యాతని యభీష్టమును నెరవేర్చెను.

ఈ రాధామాధవకవిచే రచింపఁబడిన ప్రబంధములలో మఱియొకటి యీ విష్ణుమాయానాటకము. ఉపలబ్ధములయిన యీ గ్రంథము మాతృకల రెండిటను కృత్యాది పద్యము లేమియు గానరావు, ఈ క్రింది తేఁటగీతితో గ్రంథము ప్రారంభింపఁబడినది.

గీ. భాగవత ముఖ్యుఁడగు శుకబ్రహ్మచేత
భాగవత సత్కథాపర బ్రహ్మవిద్య
యెలమి వినుచుఁ బరీక్షి న్నరేంద్రచంద్రుఁ
డచ్యుతక్రీడ లాత్మ కింపారఁ బలికె."

ఆశ్వాసాంతమునఁ బద్యములు మదనగోపాలుని సంబోధించునవై యున్నవి. గద్యము మాత్రము తక్కిన రెండు గ్రంథములలోని దానిని బోలియే యున్నది.

"ఇది శ్రీమదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణ కృష్ణభట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయ ప్రభుపుత్ర సుకవివర్య రాధామాధవయెల్లనార్య ప్రణీతంబైన విష్ణుమాయానాటకంబునందు ప్రథమాశ్వాసము."

కాని తారకబ్రహ్మరాజీయము నందలి దానిలో 'సుకవివర్య' అను దానికి బదులు "శుద్ధసారస్వతవిభవ" యనువిశేషణంబు గానవచ్చుచున్నది. "రాధామాధవ యెల్లనార్యప్రణీతంబైన" యనుటకు బదులుగా "శుద్ధసారస్వత విభవరాధామాధవ ప్రణీతంబైన" తారక బ్రహ్మరాజీయంబు అని కలదు. "శుద్ధసారస్వతవిభవ" యను నాత్మోత్కర్షను చాటుకొను నీవిశేషణమునకుఁ దగినట్లుగా 'రాధామాధవ' ప్రణీతంబైన యనుటచే బిరుదాంకమును మాత్రము వేసికొని స్వీయనామమును జాఱవిడిచిన వాఁడయ్యెను. దీనిని బట్టి యిది యీతని నడిమివయసున నాత్మశ్లాఘా పరుఁడై యున్న కాలమున రచించియుండ నోపునని యూహింపఁదగియున్నది. "కవితామాధుర్య ధుర్యునన్నుఁ రాధామాధవుని సుకవిరత్నముఁ బలికెఁ" అని తిమ్మరుసయ్య తన్నుఁ గూర్చి పలికినట్లు చెప్పకొన్న రీతినిబట్టి విచారించినను ఇది యీతని నడిమి వయసున రాధామాధవ బిరుదముచే విఱ్ఱవీగుచున్న కాలమును సూచించుచున్నదని తలంపఁదగును.

విష్ణుమాయానాటక మాతనిమనస్సు పరిపక్వముఁజెంది ప్రపంచమంతయు నొక మాయానాటకమను తలంపు పొడసూపిన కాలమున రచింపఁబడెననియు నప్పు డాతని దృష్టిని కథాభాగమునకుఁ గల ప్రాముఖ్యము కృత్యాది విషయమున లేక యుండెననియు నూహింపఁదగియున్నది. రాజులయు, మంత్రులయు నాశ్రయాపేక్ష యప్పు డీతనికి సన్నగిలియుండును. కావున కథాభాగము తోడనె

గ్రంథప్రారంభముఁ గావించి యాశ్వాసాంతములందు మాత్రము తనయిష్ట దైవమగు మదనగోపాలుని సంబోధించి సంతుష్టిఁజెందెను. ఈ కారణములచేఁ గృత్యాది పద్యములుగల ప్రతి దొరకుపఱకు నీగ్రంథమున కీతఁడు కృత్యాది రచింపనే లేదని యూహింపవచ్చును.

కృత్యాదిపద్యములు గలప్రతి మనకు దొరకలేదనుటకన్న కృత్యాదిరచనయే చేయఁబడి యుండలేదేమోయని తలంచుటకుఁ గలకారణము మఱియొకటికూడఁ గలదు. ఇప్పటికి లభించిన రెండుప్రతులలోనుగూడ కృత్యాది లేకుండుట యటుండఁగా ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్ప్రతిలోని యాశ్వాసాంత గద్యము ప్రాచ్య లిఖితపుస్తకాలయ ప్రతిలోని దానికంటె భిన్నమై కన్పట్టుచున్నది. దీనినిబట్టి చూచినచో గ్రంథకర్తృత్వమునుగూర్చియే సందేహము బయలుదేరకమానదు. పరిషత్ప్రతిలోని గద్య మిట్లున్నది.

“ఇది శ్రీమదనగోపాల వరప్రసాదలబ్ధ కవితావిలాస భారద్వాజగోత్ర పవిత్ర అయ్యలామాత్యపుత్త్ర అనంతయ నామధేయ ప్రణీతంబైన విష్ణుమాయా నాటకంబను మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.”

ఈగద్యను బట్టిచూడఁగా భారద్వాజగోత్రుఁడును అయ్యలామాత్య పుత్రుఁడును నగు అనంతయ్య యనునాతఁ డీగ్రంథకర్తయని తలంపవలసియున్నది. రాధామాధవకవి గద్యలో గోత్రము లేదు. ఇంటిపేరు చింతలపూఁడి వారనియున్నది. ఈగద్యలో గోత్రము చెప్పబడినదికాని యింటిపేరు లేదు. తండ్రులపేళ్లు భిన్నము లైయున్నవి. రాధామాధవకవి తాతపేరుకూడఁ జెప్పుకొనియున్నాఁడు. మొత్తము మీఁద వీరిద్దఱు నొక్కరేయనుటకుఁ దగినకారణము లేమియుఁగనంబడవు. ఒక్కఁడె యయి దత్తుఁడగుటచేఁ దండ్రులపేళ్లు భిన్నముగాఁ జెప్పుకొనిరె నందమా, యివి భిన్నగ్రంథములు కావు. ఒక్కగ్రంథముయొక్క భిన్నప్రతులలోనే యిట్లాశ్వా సాంతగద్యము భిన్నమయియుండుట యెట్లు సంభవించును? గ్రంథభాగమున మార్పు లేమియుఁ గనంబడవు. ఆశ్వాసాంతపద్యములుగూడ రెండుప్రతులలోను సమానములుగనే యున్నవి. కావున నీయనంతయ్యయను నాతఁడెవరో తరువాతి కాలపు సాహసికుఁడు, రాధామాధవ కవి యీగ్రంథమును గృత్యాదిపద్యములు లేకయే రచించుటనుజూచి యాశ్వాసాంత గద్యమును మార్చినంతమాత్రమున గ్రంథమును దన పేర వెలయించుకొనవచ్చునని కాఁబోలును దానువ్రాసికొనిన ప్రతిలో నాశ్వాంసాంతముల నీగద్యను జేర్చికొనియుండును. దానినిబట్టి వ్రాసిన ప్రతులలో నీతనిపేరుతోఁగూడిన గద్యమే నిలిచియుండుట తటస్థించియుండును. కాని మూలగ్రంథప్రతులుకూడ దేశమునఁ గొన్ని నిలిచియుండుటచే నీ గ్రంథ చౌర్యము కొంతకాలమునకైన బయలుపడక తప్పినదికాదు. ఆంధ్రవాఙ్మయ చరి

త్రమున కవులలో పద్యములయొక్కయు, పాదములయొక్కయు, భావముల యొక్కయు చౌర్య ముండినదని చెప్పిన చెప్పవచ్చునుగాని, గ్రంథచౌర్యముండినట్లగపడదు. ఇదియే సంపూర్ణ గ్రంథచౌర్యమునకు ప్రథమోదాహరణము కాఁగలదు. ఇట్టి సాహసకృత్యమునకుఁ దొలుత రాధామాధవకవి కృత్యాదిలేక రచించియుండుటయే కొంత యవకాశమును గల్పించియుండును. ఎల్లనార్యుఁడే గ్రంథచౌర్యము చేసినాఁ డనుట కేమియు నవకాశములేదు. ఇందలి యాశ్వాసాంత గద్యముతో నభిన్నంబగు గద్యముగల మఱిరెండు గ్రంథము లాతనివి ప్రసిద్ధములై కనఁబడుచునేయున్నవి గదా. కృష్ణరాయల యాస్థానమున నాశుకవితచేఁ బెద్దన్నగారిని మెప్పించి, రాయలవలన రాధామాధవ కవియను బిరుదమును బొందెనన్న కథయు నాతని ప్రసిద్ధినిఁ జాటుచునేయున్నది. మఱియు, పరమనిష్ఠాగరిష్ఠుండగు నొక బ్రాహ్మణుఁ డొకభోగవనిత తగులమునఁ బడుటనుగూర్చి తారక బ్రహ్మరాజీయమునఁ దెలుపఁబడిన కథవంటి కథయే విష్ణుమాయానాటకమునఁగూడ నంతకంటె రమ్యతరంబుగఁ జెప్పఁబడి యుండుటనుబట్టికూడ నీరెండు గ్రంథములు రచించిన దొక్కఁడేయయి యుండునను వాదమునకు మఱింతబల మేర్పడుచున్నది. దీనినిబట్టి యీవిష్ణుమాయానాటకకర్త 'రాధామాధవకవి' యగు చింతలపూఁడి యెల్లనార్యుఁడేయని ధ్రువపడుచుండుటయే కాక 'అనంతయ్య' గ్రంథచౌర్యము కూడ సువ్యక్తంబగుచున్నది.

ఆతనివంశము, దేశము:—రాధామాధవకవి రచించిన గ్రంథములు మూఁడింటిలో మొదటిదగు 'రాధామాధవము' న నీతఁడు తన వంశాదికములనుగూర్చి యీక్రింది పద్యమునఁ దెలుపుకొని యున్నాఁడు.

సీ. శ్రీవత్సలాంఛన శ్రీముఖాంబుజమున
 శ్రీవత్సముని కులశేఖరుండు
ప్రభవించె నామహాభాగువంశాంభోధి
 దివ్యరత్నంబుల తెఱఁగుమీఱఁ
బుట్టి రనేకులు పురుషార్థపరులైన
 వారు వారలలోన వంశకర్త
వర్ణిత సత్కీర్తి వల్లభుఁ డొప్పారె
 నతనికి శ్రీకృష్ణుఁ డవతరించె
గీ. నతనియందుఁ గామ నార్యుండు జన్మించె
నతని కేను లచ్చమాంబయందు
జననమైతి నెల్లసత్కవి చంద్రుండ
సరసహితచకోరసంఘ మలర.

తారకబ్రహ్మరాజీయమున నంజరను తిమ్మయ వంశాభివర్ణనముఁ జేసెనే కాని, స్వీయవంశాదికమునుగూర్చి యేమియుఁ దెలుపుకొన లేదు. కావున రాధామాధవమునందలి యేకైకపద్యమువలన నీతఁడు శ్రీవత్సగోత్రుండనియు, నతని తాత కృష్ణభట్టారకుఁడనియు, తండ్రి కామన్నయనియు, తల్లి లచ్చమాంబ యనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ఈవిషయములే యీతనిగ్రంథత్రయమందలి యాశ్వాసాంతగద్యములవలనను నువ్యక్తమగుచున్నవి. వీరియింటిపేరు చింతల పూఁడివారని యాశ్వాసాంతగద్యములఁ బట్టియేకాక రాధామాధవమునందలి యీక్రింది పద్యమునుబట్టియుఁ దెలియుచున్నది.

ఉ. సంతతభావసిద్ధియుత సంస్థితియుణ్, సనయక్రియాపరి
 శ్రాంతియు, సర్వలక్షణ విచారతయుణ్ ఫలియించె, రాధికా
 కాంతుఁడు ప్రాణవల్లభుఁడు గావునఁ బావనమూర్తియైన యీ
 చింతలపూఁడి యెల్లకవిశేఖరుకోమలకావ్యకన్యకున్."

ఈ యింటిపేరు ఈతని నివాసస్థలమగు గ్రామనామముఁ బట్టియే యేర్పడి యుండుననుటకు సందేహము లేదు. ఆంధ్రదేశమున చింతలపూఁడిగ్రామము లనేకము లుండుటచే నీతని వాసస్థానమయిన చింతలపూఁడి యిదియని నిర్ణయించుట సులభ సాధ్యముకాదు. కృష్ణాజిల్లా (ఇప్పటి పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా) ఏలూరు తాలూకాలో నొక చింతలపూఁడి కలదు. తూర్పు గోదావరిజిల్లా అమలాపుర సమీపమున మఱియొక చింతలపూఁడి కలదు. ఈ ప్రాంతములనుండి యీతఁడు రాయల యాస్థానమునకుఁ బోయియుండునా యనున దొక ప్రశ్న. కాని యిదియు నసంభవము కాదు. రాజమహేంద్రవరము కొండవీడు మొదలగు స్థలముల రెడ్ల యాస్థాన కవీశ్వరులుగానున్న శ్రీనాథుఁడు మొదలగువారు కర్ణాటాధీశ్వరుని యాస్థానమునకుఁబోయి సత్కారములఁ బడసియుండిరిగదా. గౌతమీతీర భూమిని గూర్చి యీతఁడుచేసిన విశేషవర్ణనమునుబట్టి చూడఁగా నీతఁ డీప్రాంతమువాఁడే యేమో యను సందేహము బలపడుచున్నది. పుండరీకుని చరిత్రమున, నాతఁడు దుర్భిక్షంబుచే నవయు తన బోయయిల్లాలితో నిట్లు పలికినట్లు గలదు.

గీ. పొలఁతి విను పూర్వదక్షిణ భూములెల్ల
 నెపుడు దుర్భిక్షదోషంబు నెఱుఁగవంద్రు
 బహునదీమాతృకలుగాని ప్రతిదినంబు
 దివి నిరీక్షించు దేవమాతృకలు గావు.

సీ. కర్ణాటరాజ్యంబు గంభీరతుంగభ
  ద్రాజలౌఘంబులఁ దఱచు పండు
 ద్రావిడదేశ ముత్తరలోర్మిరమ్యకా
  వేరికాలువల ముక్కారుఁబండుఁ

త్రిలింగ్యమధ్యభూతలము కృష్ణాగౌత
మీప్రవాహంబుల మిగులఁ బండు
గాళింగమధ్య దిక్ఖండంబు లాంగూల
శారదానదులచేఁ జాలఁబండు
తే. వెండియును జిత్ర మి ట్లనావృష్టియైన
నంబుజాక్షి నభోనభస్యద్వయమున
(వర్ష) దర్పమొప్పార గౌతమి దరులుముంపఁ
బార్శ్వములయూళ్లు పదివేలు పండునెపుడు.
సీ. ఏత్రోవఁ జూచిన నేప్రొద్దు సలిలాన్న
సత్రశాలాజనసంభ్రమంబు
లేయూరఁ జూచిన నెల్ల ధాన్యంబులు
కోరు వెట్టెడుప్రజాఘోషణంబు
లేయిల్లుఁ జూచిన నిందిరాకరసంత
తోత్సవతోరణాభ్యుదయరేఖ
లెవ్వరిఁ జూచిన నివ్వటిల్లెడుదయా
దానసౌజన్య విద్యానిరూఢి
తే. యెచటఁ జూచినఁ గనుపండు విందువదన,
నారికేళామ్రపనస పున్నాగముఖ్య
భరిత శృంగార వనపరంపరలచేతఁ
గోరికలుముంచు గౌతమీతీరభూమి.
తే. దివ్యమైతగు గౌతమీ తీరభూమి
భోగమోక్షంబులకు జన్మ భూమియువ్వె
జన్మసంస్కారఫల విశేషంబుగలుగు
వారలకుఁగాని కలుగ దవ్వసతిసుఖము.

దీనినిఁబట్టి కృష్ణాగౌతమీప్రవాహంబుల మిగులఁ బండు త్రిలింగ్య మధ్యభూతలమునం దీతఁడు జన్మసంస్కార ఫలవిశేషంబుచే వసతిసుఖము ననుభవించియుండెనేమో యని తలంపఁదగియున్నది. మఱియు నైదవయాశ్వాసము లోని నారదునికథకుఁ బ్రధానరంగమగు సర్వవరక్షేత్రముకూడ గోదావరిజిల్లాలోనిదే. దీనిని వర్ణించినరీతియు నాతని కీ దేశమందుగల విశేషాభిమానమును బరిచయమును జాటుచున్న దనవచ్చును. కాని కవులు క్షేత్రమాహాత్మ్యమును వర్ణించుచునే యుందురు. అంతమాత్రమున వా రెద్దానిని వర్ణించిన వా రచ్చోటివారని చెప్పవలసినదేనా యను ప్రశ్న బయలుదేరక మానదు. అట్లు చెప్పుట కవకాశము లేదు. కాని యొక్కొకకవుడు స్వదేశమునువిడిచి రాజాదరణముకొఱకై దూర

దేశ మేగి యచ్చట గ్రంథరచన సాగించిన కవి యొకఁడు సహజంబగు స్వదేశాభిమానముచే కథారంగమును స్వీయదేశమున వెలయించి దానిని వర్ణింప దొరకొనుననుటయు నసంభావ్యముకాదు. ఎట్టికవియైనను సామాన్యముగాఁ దనరచనలయందు స్వానుభవమును, స్వాభిమానమును, స్వాభిప్రాయములను గొంతవఱకైనఁ బొందుపఱుపకుండఁ లేఁడు. ఎంత ప్రతిభావంతుఁడైనను సామాన్యప్రాణివలెనే పరిసరముల ప్రభావమునకు లోనుగాకుండునని తలంచుట కవకాశము లేదు. శ్రీనాథుని కాశీఖండ, భీమఖండాది గ్రంథరచనమును జేపట్టఁ బురికొల్పినది స్వీయదేశస్థక్షేత్రమాహాత్మ్యప్రకటనమే యై యుండుననుట యసంభావ్యముకాదు. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు తన కథారంగమును శ్రీవిల్లిపుత్తూరుగాఁ జేసెనేకాని యే బెజవాడయో, శ్రీకాకుళమో, సింహాచలమో చేయలేదు. ఆ కథయట్టి దాతఁడేమిచేయగలఁడందురా, యా కథను గ్రహించుటలోనే యాతని మనఃప్రవృత్తి బయలుపడుచుండుననియుఁ జెప్పవచ్చును. సర్పవరమును రాధామాధవుఁ డెట్లు వర్ణించినాఁడో కనుఁగొనుఁడు.

"నేదిష్ఠదక్షిణాశా
ప్రాదుర్భూతార్హతుల్య భాగాజలజా
మోదభరితమహామారుత
మాద్యత్త్వాంతాతిహృదయ మలరఁగఁ జేసెన్.
సవిధప్రాచీనమహా
లవణజలధి ఘుమఘుమితకలధ్వని కెనయై
సవనాస్తుశ్రౌషణ్ముఖ
వివిధరవం బావనమున వీనులఁ దనిపెన్.

అతినిబిడజలదమాలా
ప్రతిమానక్రతుసముత్థ బంధురధూమ
ప్రతతుల గగనం బాచ్ఛా
దితమయ్యెఁ దద్వనమున దివిజులు పొగడన్.

నేదిష్ఠ దక్షిణాశయందు గోదావరీనదీముఖశాఖలలో నొకటగు తుల్యభాగయు, సవిధ ప్రాచీదిక్కున మహాలవణజలధియుఁ గలిగిన సర్పవరక్షేత్రము ప్రస్తుతము కాకినాడకు సమీపమునఁగల సర్పవరగ్రామమేయనుటకు సందేహము లేదు. ఇప్పటికిని శిథిలమై నిలిచియున్న గొప్ప దేవాలయ మాక్షేత్రముయొక్క గొప్పదనమును చాటుచున్నది. మఱియు క్రతుసముత్థబంధుర ధూమప్రతతులతోఁగూడిన యీతని గోదావరీతీరదేశవర్ణనము నన్నపార్యుని వేఁగిదేశ వర్ణనమును దలపించుచున్నది. ఈకారణములచే నీతఁ డిచ్చటివాఁడై యుండునని చెప్పవచ్చును. కాని యొక చిక్కుగలదు. అచ్యుత దేవరాయలయొద్ద మంత్రియై

*" కందాచారము " (Military accounts) వ్రాయుచునుండిన నంజతిమ్మయకు నీతనికి బాంధవ్యమున్నట్లు "అంకిత మొనర్పఁదలఁచినవాఁడ బంధుసంభావన నీకు నిష్టముగ " అను దానినిబట్టి తెలియుచున్నది. నంజతిమ్మయ యెచ్చటి వాఁడో యాతనితో వీనికిఁగల బాంధవ్యమెట్టిదో తెలిసికొనుట కాధారమేమియుఁ గనఁబడకున్నది. కాని బ్రహ్మశ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు వారి మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయోపన్యాసములలో, నీ యెల్లయకవిని గూర్చి ప్రశంసించుచు, నీతనిది కడపజిల్లాలో పెన్నానదీ తీరముననున్న చింతలపూఁడి యనియు, నీతని వంశమున నరుసగా నెనిమిది పురుషాంతరముల వఱకు పలువురు కవులుద్భవించిరనియు, నీతనికి నాల్గవ మనుమఁడు సంజీవకవి చంద్రాంగదచరిత్రమును, మూఁడవ మనుమఁడు ఛాయాపతి రాఘవాభ్యుదయమును, ఏఁడవమనుమఁడు మధురవాణీ విలాసమును రచించిరనియు, నీతనివంశము వారిప్పుడు వెంకటగిరి సంస్థానపండితులై కాదంబరి నాంధ్రీకరించుచుండి రనియుఁ జెప్పియున్నారు. ఆయుపన్యాసములందే యీకవి అచ్యుతరాయులవలన "రాధామాధవ" బిరుదమును బడసెననియు, తారక బ్రహ్మయోగమును సలకముతిమ్మయ మంత్రియగు నంజయకుమారుఁడు తిమ్మయకుఁ గృతియొసఁగెననియుఁ దెలిపిరి. ఈకవి తనరాధామాధవమునందే చెప్పికొన్నట్టియు, వెనుకనుదాహరింపఁబడినట్టియు "రాధామాధవమచ్యుతాంకితముగా" ననుపద్యమునుబట్టి యాబిరుదము నచ్యుతదేవరాయల వలననుండి కాక శ్రీకృష్ణదేవరాయలవలన నుండియే యీతఁడు పడసెనని స్పష్టమగుచున్నది. మఱియు నంజతిమ్మయ అచ్యుతదేవరాయల మంత్రియౌటయే కాక యాతఁడు సలకముతిమ్మయ మంత్రికంటె భిన్నుఁడు. ఈతఁ డచ్యుతదేవరాయలయొద్ద కందాచార లేఖకుఁడు (Writer of military accounts)ను మంత్రియు నైయుండుటే కాక, వేదశాస్త్ర సర్వ భాషావేత్తయు లిపిజ్ఞుఁడు నైన బ్రాహ్మణోత్తముఁడనియు నీక్రింది పద్యమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

" వేద పురాణ శాస్త్రముఖ విద్యలకెల్ల గురుండు, బ్రహ్మ వి
ద్యాదృఢబుద్ధి, నేర్పులిపు లన్నియు వ్రాయు సమస్తదేశ భా
షాదు లెఱుంగు స్వామి హితమైన ప్రయోజన మాచరించు నా
నాదిశలం బ్రసిద్ధుఁడగు నంజయతిమ్మని బోల రెవ్వరున్.

ఈ తిమ్మయయైన నే దేశము వాఁడో నిశ్చయముగాఁ దెలిసినఁగాని, యీతని యెడల "బంధుసంభావన"గల కవియు నెచ్చటి వాఁడో నిశ్చయించుట కవకాశములేదు. ఒకవేళ నీ బాంధవ్యము సంభావనామాత్రకమే యేమో. పరిచ

* కందాచారము = The native militia; కట్టుబడివాండ్లు, adj, military (C. P. Brown) ఇది హిందుస్థానీపదముగా జెప్పబడినది. 'స్కంధావార' శబ్దభవమైయుండ నోపు.

యీతి రేకమునుబట్టి బంధు సంభావన యీతనికిఁ గలిగియుండవచ్చును. పేరును బట్టి "నంజతిమ్మరసు" కన్నడదేశప్రాంతమువాఁడని తలంపవచ్చును. ఈతనితోడి బాంధవ్యము సంభావ్యమే యైనచో నెల్లనయు నా ప్రాంతమువాఁడని యూహింపుట కవకాశము లేకపోదు. కాని రాధామాధవములోని యీ క్రిందిపద్యమున 'మా శ్రీనాథుఁ' అని చెప్పినదానిని బట్టి యీతఁడు శ్రీనాథునితో సమాన దేశీయుఁడనియుఁ దలంపవచ్చును.

సూనాస్త్రప్రమదామదస్ఫురితవక్షోజాత కాఠిన్యముఁ
బూనంజాలు వచోవిలాసముల నేర్పుల్ సూపి కర్ణాటక
క్ష్మానాథేంద్రు సభఁ గవిత్వవిజయోత్సాహంబుఁ గైకొన్న మా
శ్రీనాథుఁ గవిసార్వభౌముఁ గొలుతుఁ సేవాంజలుల్ గీల్కొనన్.

ఇఁక శ్రీ రామకృష్ణకవిగారు రాధామాధవకవి కేడవమనుమఁడని చెప్పిన "మధురవాణీ విలాస" కర్తయగు వీరరాఘవకవి యింటిపేరు 'చింతలపల్లి' వారు గాని 'చింతలపూఁడి' వారుగాఁ గనఁబడదు. చింతలపల్లి వీరరాఘవకవి రచించిన 'మధురవాణీ విలాసము' ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాలయమునఁ గలదు. అందు "అహా చింతలపల్లి రాఘవకవీ యాధ్యుండవీ వన్నిటన్."

చెంది విస్తరిల్లెఁ జింతలపల్లివా
రనఁ బ్రసిద్ధమై తదన్వయంబు

అనియే కలదుగాని చింతలపూఁడియని లేదు. చంద్రాంగద చరిత్రకారుని యింటిపేరు తెలియదు. చింతలపల్లివారో, చింతలపూఁడివారో. ఛాయాపతి రాఘవాభ్యుదయము లభ్యముకాలేదు. వెంకటగిరి సంస్థానమున పండితులై యున్న చింతలపల్లి వారికిని యీ చింతలపూఁడి యెల్లయకును సంబంధము కలదని చెప్పుటకుఁ దగిన హేతువు కలదేమో తెలియదు. చింతలపూఁడిగ్రామము లనేకము లుండుటచే నీతని నివాసస్థలమగు దానినిగూర్చి యిదమిత్థమని నిర్ణయించుట దుర్ఘటమే యగుచున్నది. కావున సాధనాంతరములచే నీతని వాసస్థలము వేఱు దేశమని నిరూపింపఁబడు నంతవఱకు నీతఁడు గోదావరి కృష్ణా మధ్యదేశము వాఁడని వేఁగిదేశీయుఁడని యూహింతము గాక.

ఈతనిరచనలు :— ఈ కవిరచించిన గ్రంథములలో "రాధామాధవ" మనునది యైదాశ్వాసముల ప్రబంధము. ఇది సంస్కృతమున జయదేవకవి రచించిన 'రాధామాధవ' కావ్యము ననుసరించి తెలుగునఁ రచించిన ట్లాకవి చెప్పికొనినాఁడు. సంస్కృతరాధామాధవకృతి కర్త గీతగోవిందమును రచించిన జయదేవ మహాకవియే యై యుండవచ్చును గాని యాకావ్యము లభ్యమగుట లేదు. తెలుఁగు రాధామాధవమున కథ స్వల్పమైనను దానిని విశేష వర్ణనలతోఁ బెంచి

ప్రబంధ ఫక్కి నిరచించి "తనహృత్సౌధమునఁ దోచి రాధామాధవము చెప్పరా" యని ప్రోత్సహించిన శ్రీకృష్ణున కంకిత మొనర్చెను.

తారకబ్రహ్మరాజీయము శ్రీరామ తారకమంత్ర మాహాత్మ్యమునుగూర్చి తెలుపు నైదాశ్వాసముల పద్యకావ్యము.

"యతివరేణ్యుండు నారాయణాశ్రములు మ
హానుభావులు నుడివిరి యాగమాంత
పరిచితంబైన తారక బ్రహ్మరాజ
మఖిలసన్మంత్ర తారాఖ్య మైనదాని.
ఆధీరునిగతిఁ దెనుఁగున
రాధామాధవుఁడు సుకవి రంజిలఁజెప్పెన్
వేధోవరముని బుధ గం
గాధర జప్యంబు తారక బ్రహ్మంబున్."

నారాయణాశ్రములు సంస్కృతమునఁ జెప్పిన గ్రంథము నిపుడు లభింప కున్నది. ఇప్పటికి పై పేర్కొనిన సంస్కృతగ్రంథములు రెండును రాధామాధవకవి తెలుఁగు రచనలరూపముననే నిలిచియున్నవని చెప్పవలసియున్నది.

ఇందలి కథ ప్రయాగక్షేత్ర మహిమాభివర్ణనముతోఁ బ్రారంభింపఁబడి నది. అచ్చటనున్న పరాశరమునిశ్రేష్ఠుఁడు వసిష్ఠమహాముని శిష్యుఁడగు హనుదేవు నికి తారకబ్రహ్మమంత్ర ప్రభావముఁ జెప్పుచు, నగస్త్యుఁడు లోపాముద్రం గూడి వింధ్యదాటి దక్షిణదేశయాత్ర సలుపుచు రామేశ్వరంబుచేరి యచ్చటఁ జేరిన వాలఖిల్యాది ఋషిమండలమునకు తారకబ్రహ్మోపదేశంబు చేసినరీతినే తాను నాతని కద్దాని నుపదేశించెను. రెండవ యాశ్వాసమున మహారాష్ట్రదేశ మును ధర్మధ్వజుఁడను రాజు పాలించుచుండ శ్రోత్రియుఁడగు నొక బ్రాహ్మ ణుఁడు తీర్థయాత్రం బోవుచు దారిలో నొక బోయదాని తగులమునఁబడి, దానినిఁ గొనిపోయి కొంతకాలమునకు రాజాస్థానమునఁ బ్రవేశించి యచ్చట పెంపుడు చిలుక కావించు రామనామ సంకీర్తనమును వినుచు నాబోయదాని భర్తచేఁ దెగ నఱుకఁబడి యసువులంబాసిన కారణమున విష్ణులోకముంబడసెననియునందువలననే యాధర్మధ్వజుని కాలమునుండియు మహారాష్ట్రదేశీయులు రామనామసంకీర్తన పరాయణులై యున్నవారనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఈ కథయందీ సందర్భమున బోయదానితోడి పొందును సమర్థించుచుఁ గవి యాబ్రాహ్మణునిచేఁ బలికించిన పలుకులు తారాశశాంక విజయాదిగ్రంథములయందలి శృంగారరసాతిరేకమును జ్ఞాపకము చేయుచున్నవి.

"కోరిన కోలఁదిని వచ్చిన
జారస్త్రీ సంగమంబు సంసారఫలం

బీరీతి సౌఖ్య మెఱుఁగని
వారలె కాదం(డ్ర) నర్మవాచోయుక్తిన్.

నరకమని చదివి చెప్పిన(యు)
ధరణీపతి దండభయముఁ బగిలించియు మా
న్తురు గాక యధమపురుషులు
హాతిహారు లజ్జలె రమింపరా పరసతులన్.

పరనారీ సంభోగము
పరమసుఖం బనుచుఁ గాదె పట్టుకొనియె నా
(వా)సరిజగర్భుఁడు కూఁతురు
తరలకతల వ్రాపుడెఱుఁగఁదలఁపఁగ వెంటన్.

అమరాధీశుఁడు స్వర్గమేలఁడె యహల్యాజారుఁడయ్యుం శుచి
త్వముతోడం, బరదార సంగమము విద్వాంసుల్ నివారింపుటల్
తమభార్యల్ నియమ(స్థు)లై సతత లీలాహీనులం బాయు దో
సములం దోసమటంచు నేనెఱుఁగనే సందేహ మిందేటికిన్."

ఇట్లు వాదించి బోయవనిత నింటినుండి లేవఁదీసికొని పోయిన బ్రాహ్మణుఁడు రాజాస్థానమున బోయవాని ఖడ్గమున కెరయై యసువులఁ బాయుసమయమునఁ జిలుక పలుకు రామనామశ్రవణము కారణముగా సద్గతిఁజెందెనను కథ మూలముగా రామనామమాహాత్మ్యమిందు వెల్లడింపఁబడినది. కాని సద్గతికిని సత్ప్రవర్తనమునకును నిందు దెలుపఁబడిన సంబంధము మాత్రము విచారణీయమై యున్నది. స్థలములయు, మంత్రములయు మాహాత్మ్యము లిట్టి కథలతోఁగూడినవే యైయుండుట తెలుచుగాఁ గానగును. కేవలపతితునికి సద్గతిని గల్పించినఁ గాని యా మంత్రముయొక్కగాని స్థలముయొక్కగాని మాహాత్మ్యము బయలువడదని పూర్వు లట్టికథలను కల్పించి యుందు రేమో. లేదా పతితుని పశ్చాత్తాపతీవ్రతాఫల మట్టి సద్గతిని కల్పించునని వారి యభిప్రాయమా? ఎట్లయినను మాహాత్మ్యములలోఁ గొంత శృంగారాతిరేకము జారత్వసమర్థనము మొదలగునవి పొడసూపుచుండుట సామాన్యముగాఁ గాననగును. ఇట్లిచ్చట బ్రాహ్మణుని జారస్త్రీసంగమమును సమర్థింపఁజేసిన కవియే తన గ్రంథాంతరమగు 'విష్ణుమాయా నాటకమున' నింద్రియ నిగ్రహము సౌమ్యస్వభావము లేక సర్వము దమతోనే యున్నదని విఱ్ఱవీఁగు సహంకారా విష్టచిత్తులగు మహాపురుషులు గూడ నెట్లుపహాస్యముపాలై పోవుదురో చక్కఁగా చూపియున్నాఁడు. ఇందలి శృంగారవర్ణనలు స్వభావపరిశోధనమునకు, ఇంద్రియనిగ్రహ పటుత్వపరీక్షార్థము నుపయోగపడినవే కాని శీలరహితప్రవర్తనను సమర్థించునవిగా లేవు. ఈ గ్రంథమున

ాసన్నివేశము నతి చమత్కారముగాఁ గూర్పఁబడినది. శ్రీనాథుఁడు హరుని
ాసములనేర్చి యొక్కచోఁ గూర్చినట్లు యీతఁడును విష్ణునిమహిమాతిశయ
ను జాటు విలాసములను గొన్నిటి నేర్చి యిందుఁ గూర్చెను. కాని విశేష
సనఁగా హరవిలాసమునందు వలెఁగాక యిం దీతఁడు విష్ణువిలాస కథల
టికొక చక్కని సన్నివేశమును, ప్రణాళికను సమకూర్చెను. ఇది వెనుకటి
కు గ్రంథములవలె సంస్కృతమూలమున కనువాదము కాదు. అచ్చ
ుట పురాణాదులఁ బ్రసిద్ధములైయున్న విష్ణుకథలను దెచ్చి గుదిగ్రుచ్చి రచిం
స్వతంత్రగ్రంథము. ప్రపంచమంతయు విష్ణుమాయాశక్తి ప్రకల్పిత
యు, నద్దానిం దెలియక యహంకర్తృత్వాభిమాన ప్రేరితులై బ్రహ్మాది
తలును మాయచే వంచితులై తుదకు పశ్చాత్తాపమును బొంది యా విష్ణు
యకు లోఁబడి యుందురనియు, సత్వగుణప్రధానులై యింద్రియ నిగ్రహము
జ్ఞానవైరాగ్యములను సాధించినను నహంత్వాభిభూతులుకాక ప్రపన్నులై
ాంత భక్తితో నా విష్ణువు నారాధించినవారుగాని యా విష్ణుమాయ నతి
ంచి ప్రపంచతత్వమును దెలిసి సంసారచక్రమునుండి విముక్తిఁ బడయలేరని
ుటయే యిందు కవి సూచింపఁదలఁచిన పరమార్థము. దీనినే కవి "భాగవత
థ పరబ్రహ్మ విద్య" యని చెప్పినాఁడు. ఇట్టి విద్యను పరీక్షిన్నరేంద్రుఁడు
బహ్మవలన వినుచు "వేదసిద్ధాంత రహస్య వేదులగు మహామతులును తద్దివ్య
న్యయ తేజోరూపంబు తుదిముట్టంగాంచి తదాత్మకంబునం బొందక,
ఫలభోగంబు లనుభవించుచు నల్పసుఖానుసారు లగుచుండుటకుఁ గతంబే
ా సంశయవిచ్ఛేదంబుగా నెఱింగింపవే యని" యాతని నడుగుటయు శుక
క్షి

తని నైజతత్వమగు తేజమిట్టిది
సతనిగుణము లిట్టి వతనిక్రీడ
క్త్రైవని నుతింప నెఱుఁగవు వేద వే
ాంతములును నిశ్చయంబుగాను.

ావున నుత్తమ సాత్విక
విభవము గలిగి తదధి దేవతయగు నా
,విష్ణుని నతినిర్మల
వంబున నిలుపవలయు భక్తినిరూఢిన్.

రీతిన్ నిజసాత్విక క్రియలతో, నేకాగ్రనిష్ఠన్ మహా
సంధై హరిమూర్తి యాత్మనిడు నాధీమంతుఁ డామూర్తి సం
ఽరం బొప్పఁగ నచ్చునన్ బ్రతిమ యోజం జెందు చందానఁ దే
రూపంబున ముక్తుఁడై మెలఁగుఁజూ క్షోణీతలాధీశ్వరా.

యని చెప్పి,

చ. "కమలదళాక్షుఁ డింతటికిఁ గారణ మా వెడగాని యింద్రజా
లము భువనత్రయంబు సకలక్రియలుం దదభీష్టకేళితం
త్రము లరయంగ నాతని మనంబున కెట్టులు దోఁచె నట్లు వి
శ్వము చరియించు నెవ్వరికి శక్యము స్వేచ్ఛభరంబు పొందఁగన్."

అని మహామాయానాటక సూత్రధారుండగు విష్ణుని దివ్యకేళీకృత్యంబ బహువిధ విచిత్ర ప్రహ్లాద కారణంబులగుటను దెల్పి విష్ణుస్వరూపుఁడగు శ్రీకృ మహిమాతిశయమునుగూర్చి ధర్మనందనునకును వ్యాసమహర్షికిని జరిగిన సం షణంబును జెప్పుచుఁ గృష్ణుని విచిత్రకృత్యంబులఁ దడవి వానియాథార్థ్యంబ దెలుపుమని ధర్మజుఁడు వ్యాసు నడిగినట్లును, నీతఁ డాకృష్ణుని ప్రభావంబు వర్ణి యాతని మాయను భేదింప నెవ్వరికి నలవికాదు. దానంజేసి విష్ణుసాయుజ్యం దుర్లభంబు. అహంకార పరులైనవారు మాయాచక్రంబునంద పరిభ్రమింతు సకలజనులు ప్రతిభా శౌర్య విద్యాప్రభావంబుల నహంకరించుచుండుగా ముక్తి వడయనోపరు. అహంకార గ్రంథులై విష్ణుమాయం దిరస్కరించి బ్రహ రుద్రాదులు మోసపోయిరి. మేమెంతవారము అని పలికి వారు మోసపో విధమునుగూర్చి చెప్పఁదలఁచిన సందర్భమున, సనకసనందనాదులతోఁగూ శ్రీకృష్ణుని నర్మసచివుఁడగు గోవిందశర్మ కృష్ణునిపంపున ధర్మజుని యాస్థానము వచ్చుటయు, శ్రీకృష్ణుని కేళి వర్తనములు కథలుగాఁ జేసి కృష్ణుని యంతఃపురస్త్రీ వేడుక గల్పించు నా గోవిందశర్మ మూలముగా నావిష్ణు లీలలను ఋషిబృ ముతోఁగూడి ధర్మజుఁడు విన్నట్లును చెప్పి యాగోవిందశర్మ చెప్పినట్టి యా వి లీలలను శుకబ్రహ్మ వివరించి చెప్పెను. తొలుత గోవిందశర్మ స్వీయ వృత్తా మును జెప్పుకొనుచు శ్రీకృష్ణుఁడు తన సతులయెడఁ బ్రవర్తించురీతియు, స భామ యనుమాయాపరత్వము మొదలుగాఁగల విషయములను దెలిపి, కృష్ణ బహురూపకత్వంబును, ప్రతిమందిర పారిజాత విలసనంబును గారణంబుగా స భామకుఁ గలిగిన కోపమును శాంతింపఁ జేయుటకుగా నాతఁడు "ఇదియంతయ గృష్ణుని మాయావిలాసము. తొల్లి శ్రీమహాలక్ష్మి, ద్రుహిణరుద్రాదులు నీవిభ మాయానాటకంబున భ్రమసితిరిగిరి. ఆ కథలు చెప్పెద" నని సత్యభామ జెప్పినకథల నన్నిటిని మరల ధర్మజునొద్దఁ జెప్పఁ దొడంగెను.

"ఆసాధ్వి చిత్తగించుటఁ
జేసి పవిత్రములు నతివిచిత్రంబులునై
భాసిల్లె విష్ణుమాయో
ల్లాసచరిత్రములు విను మిలాతలనాథా!

శ్రీయుతమై విష్ణుమహా
మాయానాటకము నాఁగ మహిఁ వెలసె, మహీ
నాయక తత్కథలన్నియు
నాయతగతి నొక ప్రబంధమై నాచేతన్."

ఇట్లు గోవిందశర్మయే విష్ణుకథలఁగొన్నిటిని "మాయానాటక" మను నొక ప్రబంధముగా రచించెనని, యాతనిచే ధర్మజు నెదుటఁ జెప్పించుట మూలముగా నీ రాధామాధవకవి తా నీప్రబంధమునకు "విష్ణుమాయానాటక" మని పేరు పెట్టుటను సమర్థించుకొనినాఁడు. కథ మాయానాటకమే యైనను, గ్రంథము ప్రబంధమేయని తెల్పుచుఁ దదనుగుణంబుగా రెండవయాశ్వాసమును బ్రబంధ ఫక్కి ననుసరించి, వైకుంఠ పురవర్ణనముతోఁ బ్రారంభించెను. ఈ ప్రబంధమునఁ దొలుత మహాలక్ష్మి విష్ణునితో నెత్తమాడి యందు బామెకుఁ గలిగిన యోటమివలన భర్తపైఁ గోపించి వైకుంఠపురమునందలి వైభవమున కంతకుఁదానె కారణమని తలఁచినదగుటచే దాని నుపసంహరించి తుదకు విష్ణునిచే మోసపోయిన తెఱంగును, పిదప బ్రహ్మ తానే జగత్సృష్టికర్తనని గర్వించి మార్కండేయుని హితబోధను వినక సృష్టికార్యము చాలించి తపస్సు చేయఁబోయి విష్ణుమాయచే మోసపోయిన తెఱంగును, అనంతరము శివుఁడు మన్మథుని సంహరించుటచేఁ దా నింద్రియనిగ్రహము కలవాఁడనని గర్వించి విష్ణుని తన మోహినీరూపమునుజూప బలవంతపెట్టి దానిచే మోసపోయిన విధంబును, నారదుఁడు విష్ణుమాయను దెలిసికొన్నవారు తనకంటె నెవ్వరు లేరను గర్వముచేఁ బానిం దిరస్కరించి స్త్రీరూపమును బొందించిన విష్ణునిచే మోసపోయిన విధంబును దెలుపుకథ లిందతిచమత్కారముగా వర్ణింపఁబడినవి.

ప్రబంధయుగమున నీకవిస్థానము:—ఇఁక నాంధ్ర వాఙ్మయమునఁ బ్రబంధ యుగ మనఁదగిన యీ కృష్ణరాయయుగమం దెల్లనార్యుని రచన లెట్టిస్థానము నాక్రమించునో యించుక పరిశీలింపవలసియున్నది. భాషాంతరీకరణయుగమునందే నన్నెచోడ తిక్కనాదుల రచనాఫక్కియందు మొలకెత్తిన యాంధ్రప్రబంధబీజము కాలక్రమమున నాంధ్రకవుల స్వీయవ్యక్తిత్వ ప్రకటనోద్యోగముతోపాటు పెరుగుచువచ్చి యనేకవిధములఁ బరిణామమును బొంది యాంధ్ర సామ్రాజ్య ధురంధరుఁడగు కృష్ణదేవరాయల ప్రాపున స్వతంత్రముగ బ్రతుకనేర్చి చెట్టుకట్టి శాఖలఁ దొడుగ నారంభించినది. ఆంధ్రకవుల పురాణేతిహాసభాషాంతరీకరణప్రవణత కాలక్రమమున సన్నగిలుచు శ్రీనాథునికాలమునకు ఖండకావ్య రచనములోనికి దిగి యాంధ్రవ్యక్తిత్వమును వ్యక్తముచేయఁ దొడంగినది. ఖండకావ్యములేయగు నాతని భీమఖండ కాశీఖండాదులు స్వతంత్రగ్రంథములుగనే బయలుదేరినను,

స్కాందపురాణాంతర్గతభాగముల భాషాంతరీకరణము లనునపవాదము వానిని వదలలేదు. దీనిని గ్రహించి యాంధ్రరచనలకు నీయపవాదమును దొలఁగించుటకే శ్రీనాథుఁడు హరవిలాసరచనమునుబూని మఱియొకయడుగు ముందుకువేసినాఁడు. ఈహరవిలాస మొకసంస్కృతగ్రంథమునకు భాషాంతరీకరణమని చెప్పవలనుపడదు. సంస్కృతమున నాపేరుగల గ్రంథమే లేదు. అందలి కథలు పురాణాంతర్గతములగుఁ గాక; అక్కడక్కడ కొన్ని భావములు సంస్కృతగ్రంథములనుండి గ్రహింపఁబడినవై యుండుఁగాక; కొన్ని ఘట్టములయందే కాళిదాసు రచనలో భాషాంతరీకరింపఁబడియే యుండుఁగాక; ఎట్లయినను హరవిలాస మనునది నైషధాదులవలెనే యొక సంస్కృతగ్రంథముయొక్క యాంధ్రీకరణము మాత్రము కాదు. ఆయాగ్రంథములందును, వ్యవహారమునందును బ్రసిద్ధములై యున్న శివుని కథలను గొన్నిటి నేర్చి తెచ్చి హరవిలాసమను పేర గుదిగుచ్చినాఁ డీతఁడు. ఇందలి కథలకుఁ బరస్పరసంబంధము, అనుక్రమణిక మొదలగునవి లేకపోవుఁగాక; కథలన్నియు శివునిఁగూర్చిన వగుటయే యిందలి ముఖ్యవిశేషము. శివుఁడే యీకథలకన్నిటికి నేకత్వమును సమకూర్చినాఁ డనవలయును. ఏమైనను శ్రీనాథుని యీరచన యాంధ్రవాఙ్మయచరిత్రమున నూతనయుగమును బ్రారంభించిన దనవచ్చును. ఆంధ్రవాఙ్మయసుందరి భాషాంతరీకరణశృంఖలములనుండి తప్పించుకొని స్వేచ్ఛను బడసినదయినది. స్వతంత్రరచనకు నూతనమగు నీయూఁత దొరకఁగానే యాంధ్రకవులు భాషాంతరీకరణపద్ధతిని వదలివేసి పురాణాదులనుండి తమ కభిమానపాత్రములగు కథలను గొన్నిటిని గ్రహించి వానినిఁ దమ స్వీయ కల్పనలతోఁ బెంచి యేదో విధమున గుదిగ్రుచ్చుటకు మొదలిడిరి. శ్రీనాథుఁడు చూపిన త్రోవనేపోయి కృష్ణదేవరాయ లాంధ్రప్రబంధ నిర్మాణమునకు శంకుస్థాపనము చేసినాఁడు. శివకథలా శ్రీనాథునకు రుచింప విష్ణువృత్త మీకృష్ణరాయల నాకర్షించినది. కావున విష్ణుభక్తులకథల నొక ప్రబంధమునఁ జేర్చెను. పెద్దన శ్రోత్రియుఁడు, కర్మఠుఁడు కావున 'మనుసంభవ'ము నాధారముగాఁ జేసికొని కొన్ని పూర్వగాథలను గుదిగుచ్చి గ్రంథమును బెంచినాఁడు. ఈతని వర్ణన నైపుణ్యము, స్వభావ పోషణశక్తి, శైలీలాలిత్యము మొదలగునవి యీతని నాంధ్రకవితాపితామహునిఁ జేసినవి. మొత్తము మీఁద నీతొలిప్రబంధములలో మూలకథ ముక్తసరియగుటయు నవాంతరకథ లల్లిబిల్లి నల్లుకొనుచుండుటయుఁ గారణముగా, మన దృష్టి ప్రధానకథయందు, ప్రధానపురుషులయందు లగ్నము కాకపోయెను. ఈవిషయము నాకాలమునఁ గనిపట్టినవాఁడు ముక్కుతిమ్మనార్యుఁడు. అవాంతరకథలచే చిత్తవిక్షేపము గావింపక యొక్క సరళవిషయము (Simple incident)తోఁ గూడిన చిన్నకథ నొకదానిని గ్రహించి, దానిని చక్కని ప్రబంధముగాఁ దన కల్పనాచాతురిని మెఱయించి ర్చి దిద్ది, వర్ణనలయందుఁ జిక్కక కథావేగముచే మనదృష్టి నాకర్షించు

నట్లొనర్చి, యాకాలమున నొకక్రొత్త యభిరుచిని కల్పించిన వాఁడయినాఁడు. ఆంధ్రప్రబంధలక్షణములన్నియు నీతనిగ్రంథమున సరియైన పాళ్లఁబడినవన వచ్చును. అట్టి చక్కని సమ్మేళనము కుదురుటచేతనే దీని కట్టి యపూర్వ రామణీయకము కలిగెను. ఆంధ్రప్రబంధపరిణామ క్రమమున నిదియే యుచ్చస్థానమును సూచించుచున్నదని చెప్పవలసియున్నది.

మన యెల్లనార్యుఁడు నీరాయల యాస్థానమున జరుగుచున్న స్వతంత్రాంధ్ర ప్రబంధ నిర్మాణ ప్రయత్నముల నన్నిటిని గమనించుచునే యుండెను. ఇంతకుఁ బూర్వము తాను శ్రీనాథునివలె రాధామాధవాది గ్రంథముల భాషాంతరీకరణోద్యోగమునే కొనసాగించుచుఁ బెద్దనాదుల మన్ననలనుబడసి రాయలను మెప్పించి యాతనివలన బిరుదమునుగూడఁ బొందియున్నాఁడు. కాని సంస్కృతగ్రంథముల యాంధ్రీకరణముతోఁ దృప్తిఁజెందుకాలము గతించినదనియు, నూతన ప్రబంధయుగము బయలుదేరినదనియు నాతఁడు కనిపట్టెను. శ్రీనాథుని 'హరవిలాస' రచనముకూడ నీతని దృష్టి నాకర్షించినది. హరవిలాసములకంటె విష్ణువిలాసములు మనోహరములు, చిత్తసమ్మోహనములునగు నని యాతఁడు తలంచెను. కానివీనిని గుదిగ్రుచ్చుట యెట్లు? హరవిలాస కథలనన్నిటిని శ్రీనాథుఁడు తానే యేకరువు పెట్టియున్నాఁడు. తాను నట్లే యీ కథల నేకరువుపెట్టుటా? రాయలును, ఆంధ్రకవితా పితామహుఁడును, ఏమిచేసిరని పరిశీలించి యుండును. మనుచరిత్రమునందలి కథలకన్నిటికిని "మనుసంభవము"తోడి సాక్షాత్సంబంధమేమియుఁ గనఁబడలేదు. "ఆముక్తమాల్యద" లోని మూలకథకు నత్యావశ్యకములుగాని యవాంతరగాథలు విశేషముగనే చేరినవి. కాని వీనియందలి యతుకులు కనఁబడకుండఁ జేయుటకు వీరుపడినపాట్లను గమనించెను. విష్ణుని మాయావిలాసకథలకన్నిటికి నొకవిధమగు నేకీభావమును దాను గుదుర్చుకొనవలసియున్నది. ఈసందర్భమున తిమ్మనార్యుని పారిజాతాపహరణ రచన యీతని భావనాశక్తిని ప్రచోదన చేసియుండును. పారిజాతాపహరణకథ కావలికథగా (Sequel) దీని నెత్తుకొనినచో విష్ణువిలాసకథలను దానికి గుదిగ్రుచ్చ వచ్చునని యాతఁడు తలంచెను. సత్యామానినీత్వము, తద్గర్వోపశమనము నాధారముగాఁ జేసికొని యీకథలకు దానితో నైక్యాను సంధానము కలుగఁజేసెను. ఈ రెండు భాగములకును నడుమ కొలికిపూస కృష్ణుని నర్మసఖుఁడగు గోవిందశర్మ. కృష్ణుని మాయాకేళీరూప కథాసూత్రముచే నీ హారము సుసంబద్ధంబైనది. ఈవిష్ణుమాయాకేళీవర్ణనమునకుఁ దొలిరంగము సత్యాదేవి సమక్షము. ఆమె కీతఁ డా కథాహారము నొసంగి మనఃప్రసాదంబుఁ గలుగఁజేసి యామెవలన పారిజాతమాలికను బహుమానముగాఁ బడసెను. ఈ కథావర్ణనమునకు రెండవ రంగము

ధర్మరాజసభ. సత్యాదేవి యెదుట నీతఁడు వర్ణించిన కథలే యొకప్రబంధమయి విష్ణుమాయానాటకమునాఁగ మహి వెలసినవి. తాను రచింపఁదలఁచిన ప్రబంధము నందు వస్త్వైక్యము సమకూరునను తలంపుతో రాధామాధవ కవి గోవిందశర్మ చేతనే విష్ణుమాయానాటకమను ప్రబంధము నొకదానిని రచింపఁజేసి దానిని ధర్మజు సభలో నేకరువుపెట్టించిన ట్లగపడుచునది. ఈ ప్రబంధరూప నాటక మునకుఁ బూర్వరంగమును గల్పించుటలోనే యెల్లనార్యుని ప్రతిభావిశేషము వెల్లడియగుచున్నది. "అనన్యదైవసామాన్య తేజోవిలాసంబుల వెలయు విష్ణుండె పరమపురుషుండని యుపనిషన్మర్మంబులవలనఁ దెలిసిన మహాత్ములును లోకం బులం బ్రవర్తించు టుడిగి తద్దివ్యవిష్ణుధ్యేయతేజోరూపంబు తుదిముట్టం గాంచి తదాత్మకంబునుం బొందక త్రివర్గ ఫలభోగంబు లనుభవించు సల్పసుఖాను సారు లగుచుండుటకుఁ గతంబేమియో సంశయవిచ్ఛేదంబుగా నెఱింగింపవే" యని పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుక బ్రహ్మనడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానమే యీప్రబంధ వస్తువు. అనఁగా నీ వుపనిషన్మర్మంబుఁ దెలిసినవాఁడవుగదా యీ తేజోరూపా త్మకుండవుగాక యిట్లుండ నేలయని శుకుని బరీక్షిత్తడిగిన ట్లయినది. దాని కాతఁడు బదులుచెప్పుచు వ్యాసప్రశంస కొంత చేసినాఁడు. ఆతఁడు చెప్పిన సమాధాన మిది! శ్రుతు లనంతములు.

'అందొక పరమాణ్వంశము
నందైన సకృత్స్నముగఁ దదర్థముఁ దెలియన్
బొందుపడదు వ్యాసమహా
ర్షీంద్రప్రముఖులకునైన, నృపకులతిలకా.'

అని చెప్పి విష్ణు మాయాతిశయమును వర్ణించి లక్ష్మీబ్రహ్మరుద్రాదులే యాతనిమాయ నతిక్రమింపలేక పోయిరని తత్కథోపక్రమణము చేయుచు నాతని తాతయగు ధర్మరాజు సభకు నాతనితోపాటు మనలను గొనిపోయెను. అచ్చట నీప్రశ్నయే మరల బయలుదేరినది. వ్యాసుఁడు ప్రత్యక్షముగ సభలోఁ గూర్చుండియున్నాఁడు. ధర్మజునకు నీసందేహమే పొడమినది. 'మాయావేషధారియై జగంబులు నడుపుచుండు నాతని విలసనంబుగానలేక భ్రమసి తిరుగు తనబోంట్లు ముక్తినడయఁ జాలరుగాక; విజ్ఞానదృష్టి నతని మొదలితేజంబుఁ దెలిసి కృతకృత్యు లైన వ్యాసాదులును దత్పరమసాయుజ్యముం బొందక యుండుటకుఁ గారణంబేమి' యని. దానికి వ్యాసుఁ డిట్లు బదులు చెప్పెను "విష్ణుని మాయాతిమిరంబు జగం బులన్నియుఁ గప్పి సకలజనుల నజ్ఞానాంధులఁ గావించును. ఆతనియందు భక్తి యెక్కించిన పరమభాగవతులకుఁ దక్క నితరుల కద్దాని భేదింప నలవికాదు. అహం కార గ్రంథులై విష్ణుమాయం దిరస్కరించి బ్రహ్మరుద్రాదులే మోసపోయిరి.

మేమెంతవారము." అని వారు మోసపోయినరీతినిఁ దెల్పుకథలను జెప్పనున్న సమయమున హఠాత్తుగా నాకాశమున నొక దివ్యతేజస్సు పొడ సూపుటయు, నంతఁ గృష్ణుని నర్మసఖుఁడగు గోవిందశర్మ మునిబృందముతోఁగూడి ద్వారకనుండి కృష్ణునిపంపున నాధర్మజుని సభ కేతెంచుటయు, వ్యాసుఁడు ధర్మజుని సభయందు విష్ణులీలా కథలను జెప్పనున్న సమయంబుననే ద్వారకలో ముని బృందముకూడ నాకథలను వినఁ గుతూహలులై యుండుట తటస్థించుటంజేసి, కృష్ణుఁ డీవిషయమును గనిపట్టి యేకక్రియచే నర్థద్వయమును సాధింప నెంచి, ముఖ్యముగాఁ దానై చెప్పుటగాని, తనయెదుట నవి చెప్పఁబడుటగాని వారించుటకుఁ గాఁబోలు వారి నందఱిని నర్మసఖునితో నిచ్చటికిఁ బంపుటయుఁ దటస్థింపగా నా గోవిందశర్మ స్వీయవృత్తాంతముతోఁ బ్రారంభించి దానిమూలముగా విష్ణుమాయా కథలను జెప్పుటకు వ్యాసాదుల కంటెఁ దనకెక్కుడు యోగ్యత కలదని వ్యక్తము చేయుచుఁ దన ప్రబంధమును వినుపింప మొదలిడునట్లు చేసి యీసమయంబున నీకవి ధర్మనందన సభాసదుల చిత్తంబులు వలెనే మన చిత్తంబులు నాశ్చర్య కౌతూహలంబులచేఁ దహతహలాడుచుండునట్లుచేసెను. వ్యాసుఁడే యీకథలను జెప్పనున్న సమయమున గోవిందశర్మాగమన రూపమగు నవాంతరగాథ నొకదానినిఁ దెచ్చిపెట్టి యీకవి యీసందర్భమునఁ జదువరులకు గాఢమైన చిత్తవ్యాక్షేపమును (Mental suspense) గల్పించినాఁడు. ఈ నూతనగాథ యీ కథాసన్నివేశమునకు వింత సొంపు నాపాదించినది. వ్యాసునికంటెను కృష్ణుని నర్మసఖుఁడును సహచరుఁడునగు గోవిందశర్మ యాతని వింతచర్యలనుగూర్చి చెప్పుట కెంతయు నర్హుఁడుగదా. మఱియు నీతని మూలముగా బయలువడిన పారిజాతమాలికా వృత్తాంతము కృష్ణుని యంతఃపుర చర్యలను, ఆతని మాయావిలాసముల, వెలిపుచ్చుచు లక్ష్మి బ్రహ్మరుద్ర నారదులనుగూడ నా యారూపముల మోసపుచ్చిన మాయానాటక సూత్రధారుఁ డిప్పు డీకృష్ణరూపముననున్న పరమాత్ముఁడే సుమీ యని ధర్మజాదులకు నచ్చఁజెప్పుటలోఁ బ్రకృతోపయోగముగలదికూడ నైనది.

కథాకథనమున నిట్టి చిత్తవ్యాక్షేపమును గల్పించుటలో నీకవి కసాధారణప్రజ్ఞ కలదు. లక్ష్మిదేవి మాయాలక్ష్మి తపఃప్రకారమును జూచి వెఱఁగందు పట్టునను, ఆకాశవాణి చండదమనుని కథ చెప్పునప్పుడునుగూడ నిట్టి చిత్తవ్యాక్షేపమును గల్పించి యద్భుతరీతిని మన కౌతూహలమును బురికొలుపుచున్నాఁడు. ఇట్టికథల కత్యద్భుతమగు నూతన సన్నివేశమును గల్పించుటచేతను, వర్ణనాంశములను విశేషముగఁ బెంచి కథావేగము కుంటుపడునట్లు చేయక దాని కనువుగ సహజధారాళము మృదుమధురము నగు సరళశైలిలో నీ గ్రంథమును రచించుటచేతను ఈకవి యీకాలపు ప్రబంధరచనా పద్ధతిలో నొక క్రొత్తత్రోవఁ దీసినాఁడని చెప్పవలసియున్నది. మఱియు ననవసర శబ్దాడంబరము

పొంతఁబోక, పాండిత్యప్రకర్షనుజాటు దీర్ఘసమాస గూఢాలంకార కల్పనాదుల యందు విశేష దృష్టి నిడక చమత్కార సన్నివేశములతోఁ గూడిన కథాసందర్భములచేఁ జదువరుల కౌతూహలము ననవరతముఁ బురికొల్పుచు సహజగంభీరమగు శైలిని రచించుటలో నీతఁడు పింగళి సూరనార్యునికి దారి జూపిన వాఁ డనవచ్చును.

రచనాపద్ధతి విషయమున శ్రీనాథుని హరవిలాసము, తిమ్మనార్యుని పారిజాతాపహరణముఁ గొంతవఱ కీతనిని ప్రోత్సహించి యుండునని తలంపఁదగి యున్నట్లు, ప్రబంధ వస్తుసంగ్రహణ విషయమున భాగవతము—ప్రాయశః పోతన కృతము—ఈతనికిఁ గొంత సాయపడినదని తలంపవచ్చును. ప్రధానవస్తువగు విష్ణులీలాగాథలనన్నిటిని గుదిగ్రుచ్చు విషయమున పారిజాతాపహరణ కథాసందర్భ మీతని కుపచరించినది. ఇఁక నీప్రబంధవస్తు వంతయుఁగూడ భాగవత కథకుఁ దరువాయికథ యనఁదగునని చెప్పుటకుఁగల కారణ మిది. శుకయోగివలన నచ్యుతక్రీడల నన్నిటిని వినిన తరువాత నాతనికిఁ గలిగిన సందేహముతోడను, దన్మూలకమగు ప్రశ్నతోడను ఈ గ్రంథము ప్రారంభమగుచున్నది.

"భాగవతముఖ్యుఁడగు శుకబ్రహ్మచేత
భాగవతసత్కథాపరబ్రహ్మ విద్య
నెలమి వినుచు బరీక్షిన్నరేంద్ర చంద్రుఁ
డచ్యుతక్రీడ లాత్మ కింపారఁ బలికె."

విష్ణుండు పరమపురుషుండని యుపనిషన్మర్మంబులవలనఁ దెలిసిన మహామతులును సర్గస్థితి ప్రళయ వికారకలితంబులగు లోకంబులం బ్రవర్తించుటుడిగి తదాత్మకంబుఁ బొందక త్రివర్గఫల భోగంబు లనుభవించుచు నల్పసుఖాను సారులగుచుండుటకుఁ గతంబేమి యని యాప్రశ్న. ఆ భాగవతమునందలి పరీక్షిత్తున కీసందేహము కలిగినదో లేదో కాని, మనయెల్లనార్యుని కిట్టి సందేహము కలిగి యుండును. తన్నివారణోపాయాన్వేషణ కారణముననే యాతఁ డీవిష్ణుమాయా నాటకరచనము నారంభించి యుండునని యూహింపనగును. దీని కొక విధముగ సమాధానము మొదటనే చెప్పినాఁడు.

సాత్వికధీవిభవము గలిగి
"యేకాగ్రనిష్ఠ మహా

ధీరుండై హరిమూర్తి నాత్మనిడు నాధీమంతుఁ డామూర్తి సం
స్కారం బొప్పఁగ నచ్చునట్ల ప్రతిమ యోజం జెందు చందానఁ దే
జోరూపంబున ముక్తుఁడై వెలుఁగును." అని.

ఏ యచ్చులోఁబోసినవస్తు వారూపమును జెందినట్లు హరిమూర్తి నేకాగ్ర నిష్ఠతో ధ్యానముచేసినవాఁ డాతనిరూపమునే చెందును."యాదృశీ భావనా యస్య సిద్ధి ర్భవతి తా దృశీ" యనున్యాయంబున ధ్యేయవస్తు స్వరూపమునుబట్టి యొవని ముక్తి వానిచేతులోనే యున్నదని దీనివలన సూచించుచున్న ట్లున్నాఁడు. అట్టివాఁడు ముక్తుఁడై తేజోరూపంబున వెలుఁగునట. అనఁగా నాధ్యేయస్వరూపుఁడగు హరియు తేజస్స్వరూపుఁ డేయని భావము కాఁబోలును. దీనినిఁబట్టి ముక్తియనునది స్వయం సంపాద్యమేగాని యొకరి కరుణాధీనము కాదన్న ట్లగపడుచున్నది. కాని యిట్టిమతి కలుగుట దుర్లభమఁట; కలిగినను వైష్ణవులకే కలుగునఁట.

"అంత సాత్త్విక క్రియయు నంతనిశ్చల
సూక్ష్మదృష్టియును విశుద్ధమతియు
సంభవించు మానసం బన్య మతముల
వాలకున్న పరమవైష్ణవులకు."

అట్టిమనంబు పరమ వైష్ణవులకువలెనే పరమ శైవులకును సంభవింపనే సంభవింపదు కాఁబోలును. ఇచ్చట నిట్లుచెప్పినను కవియొక్క నిరూఢాభిప్రాయము శివకేశవులకు భేదములేదనియే మార్కండేయుని కథాసందర్భమువలనఁ దెలియ వచ్చుచున్నది. పరమ శివభక్తుఁడగు మార్కండేయుఁడు విష్ణుగర్భమునఁ బ్రవేశించి యచ్చటి భువనంబులఁ గ్రుమ్మరుచు శివునికొఱకే వెదుకసాఁగెను. అచ్చట శివునిఁ జూచి మ్రొక్కి యీవలకు వచ్చినపిదప విష్ణువు 'మునీంద్రా, చంద్రశేఖరుం జూచితివే'యని యడిగి 'నీవు వీరశైవుండవు నాయంశభేదంబగు శివునియంద భక్తి సలుపు మది మదీయ హితప్రవర్తనం'బని కరుణించిన ట్లీకవి తెలిపియున్నాఁడు. సర్వవాంఛలను విడిచి కేవల మోక్షమునే కోరుచు నత్యంతతీవ్రతపంబుసల్పిన చండదమనునికే విష్ణుమాయకు లోఁబడి యాతని యనుగ్రహము కలిగినపిదపఁగాని మోక్ష మబ్బినదికాదఁట. అనఁగా మోక్ష మొకనియనుగ్రహమువలనఁగాని కలుగునదికాదని చెప్పినట్లయినది. కావుననే కవి యిట్లు చెప్పినాఁడు:

"కమలదళాక్షుఁ డింతటికిఁ గారణ మా వెడగాని యింద్ర జా
లము భువనత్రయంబు సకలక్రియలుం దదభీష్టకేళి తం
త్రము లరయంగ నాతనిమనంబున కెట్టులు దోఁచె నట్ల వి
శ్వము జరియించు నెవ్వరికి శక్యము స్వేచ్ఛభరంబు నొందఁగన్."

ఇట్లు మోక్షమనునది స్వీయముగ సంపాదింపఁదగినదా, యొకరిచేఁ గటా
క్షింపఁదగినదా యనువిషయమును సమన్వయించుటకే యీతఁడు తంటాలుపడి
నట్లున్నది. ఎట్లయినను సకృత్స్నముగ "తదర్థము తెలియం బొందుపడదు" అను
నదియే యీ కవి స్వీయాభిప్రాయమేమో ? "మీవంటివారుకూడ నేల తదాత్మ్య
కంబునుం బొందలే" దను ప్రశ్నకు వారుచెప్పిన ప్రత్యుత్తరమునుబట్టి శుకుఁడు,
వ్యాసుఁడునుగూడ తాదాత్మ్యమునుబొంది తేజోరూపంబగు ముక్తిని బడయఁగలిగిన
వారు గాలేదనియే తెలియవచ్చుచున్నది. దీనినిఁ బట్టి సృష్టితత్త్వము మాయాతత్త్వ
మును మహామునులని పేరుపెట్టుకొనిన వారికినిగూడ నెఱుకపడలేదనియు, వ్యాసుని
వలెనే యెవరికిఁ దోఁచినట్లు వారు తెలుపుచుందురనియు, నాకారణముచేతనే నీ
లోకమున ననేకమతములు బయలుదేరినవనియు, నీజగన్నాటక సూత్రధారుఁ
డందలిపాత్రల నెటులాడించిన నటులాడవలసినదేకాని స్వేచ్ఛఁ జరింప నెవ్వరికిఁ
శక్యముకాదనియు మనకు వ్యక్తపఱచుటయే యీ కవి ముఖ్యాభిప్రాయముగాఁ
గనఁబడుచున్నది. ఇది "మమ మాయా దురత్యయా" యను గీతావాక్యానుసా
రంబై యున్నదనుటకు సందేహము లేదు. దీనికి పరిహారముకూడ నచ్చటనే చెప్పఁ
బడియున్నదిగదా. "మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయా మేతాం తరంతి తే."
అని. దీనినిబట్టి కర్మవాదమున కిందు తావు లేనట్లగపడును. నిశ్చలమగు
నేకాంత భక్తితో విష్ణువునే పూజించిన పుండరీక మహామునికిని, ఏకావధాన
పరమ యోగాధీన మానసుండై బ్రహ్మరుద్రాదులకుఁగూడ నందరాని ముక్తిని
బడసి నిరుప మానానందము నొందుదుననియున్న చండదమునునకును విష్ణువు
తనమాయను జూపిగాని ముక్తినీయనని పంతంబువట్టి వారిని దనమాయలోఁ
బడవేసెనట. పుండరీకుఁడు జగమంతయు మాయాకల్పితమను నారదుని మాటలను
విని సంశయగ్రస్తుఁడై మాయను శంకించి దానిని తనకుఁ జూపవలయునని కోరిన
వాఁడగుటచే నాసంశయమును దీర్చుటకుఁగా విష్ణు వాతనికిఁ దనమాయనుఁ జూపెఁ
గాక. చండదమనుఁ డొల్లనన్నను "నాతనియుల్లంబు రాజ్యసంపదల వెల్లి గొలిపి,
యీవల మోక్షమిత్తునని దివ్యచిత్తంబునఁ దలంప"నేటికో ? కేవల సాత్త్వికవృత్తిం
బ్రపన్నుఁడుగాక, విష్ణుమాయం బడక ముక్తివడయుదునని తపం బొనర్పనేలయని
పరమపురుషునికిని అలుక వొడమెను గాఁబోలు. ఆతఁడు దయామయుండే !
ఇట్లు ప్రతిజ్ఞ వట్టించుటయు నాతఁడాడించిన యాటయే యేమో ? స్వేచ్ఛ జరింప
నెవ్వరికి నశక్యంబని శుకుఁడు చెప్పియే యున్నాఁడుగదా! మఱియు నీతఁడు తొలుత
రాజ్యసుఖం బనుభవింపవలయునని తలంచెఁగాక. పిదప సనకుని బోధనంబున
నది వాంఛింపఁ దగినది కాదని తెలిసికొని, దానినుండి చిత్తవృత్తిని సంపూర్ణముగా
మరల్చి మోక్షమునే కోరి ఘోరతపం బొనర్చినను దొలుత నొకసారి రాజ్యభోగ
కాంక్ష గలిగినమాత్రముననే యీతనికిఁ గర్మఫలం బనుభవింపక తీరనిదై

యేర్పడినదని చెప్పుదురుగాక. కాని భావమాత్రము చేతనే యనుభవించి తీర వలసిన కర్మఫల మేర్పడుచుండ నాభావముచేతనే దానిని వెంటనే తిరస్కరించి పశ్చాత్తాపమునుబొంది, పూర్వముకంటెం దీవ్రంబగు నేకాగ్రబుద్ధితో మోక్షము కొఱకు ఘోరతపంబు సలిపినపుడు డామోక్షము తనంతన యాతనికి లభింపం గూడదా? మొత్తముమీఁద కర్మవాదమునకును ప్రవృత్తికిని సంబంధము కుదుర్చుటలో నీచిక్కు లేర్పడుచున్నట్లున్నవి. విష్ణుభక్తులలో నుత్తమ భక్తుఁడగు నారదునికిఁగూడ నీకర్మబాధ తప్పినదికాదు. ఈతఁడు బ్రహ్మరుద్రాదు లెట్లు మోసపోయిరో ప్రత్యక్షముగఁ జూచినవాఁడును, విష్ణుమాయలన్నిటినిఁ దటస్థుఁడై పరికించుచున్న వాఁడును గావున మాయామోహితుఁడు గాకుండు టనుటలో నాశ్చర్యము లేదు. కాని మాయామోహితుఁడనుగానని యాతఁడు విష్ణునొద్దఁజెప్పకొనిన తోడనే యాతనికిఁ "బురాకృత కర్మశేషం బనుభవింపఁ గారణంబు గలిగె"నఁట. ఆకర్మశేషం బనుభవించుటకుఁగా "మోహమగ్నంబులైన బ్రహ్మాండ మండలంబులలోనఁ దానొక్కరుండును గులాల కీటకంబునుంబోలె భవపంకంబునం బొరయక ప్రవర్తించు" నట్టి యాతఁడును మాయాప్రేరితుఁడై మహీమండలంబున గోదావరీతీరంబునందలి సర్వవరగ్రామమునకు రావలసివచ్చినది. భవపంకంబునం బొరయని యాతని మోసపుచ్చి హఠాత్ ప్రాప్తంబైన యాకర్మఫలముఁ గుడుపుటకుఁగా విష్ణువు తాపసవేషమును ధరించి వైకుంఠమునుండి యాయూరికి దిగవలసివచ్చినది. ఈకారణముచే నాసర్వవరగ్రామముమాత్రము ముక్తిక్షేత్రమై యప్పటినుండి యిప్పటికిని వెలుఁగొందుచున్నది.

మూఁడవ యాశ్వాసమునందలి మార్కండేయుఁ డహంకారావిష్టుండగు బ్రహ్మకు విష్ణుప్రభావమును జెప్పి యాతనిఁ బ్రబోధించు సందర్భమునకుఁగూడ భాగవతములోని ద్వాదశ స్కంధమునందలి మార్కండేయుని వృత్తాంతమే దారిచూపి యుండవచ్చును. ఈ కథయు నేపురాణమునందైన దెలుపఁబడి యుండెనేమో తెలియరాదు. కాని యిం దీకథయొక్క యెత్తుగడనుబట్టి భాగవతకథ యాతని మనము నంటియుండెనని తలంపఁదగియున్నది. "లోకంబులు కల్పాంత సమయంబునం గబంధమయంబులయి యంధకార బంధురంబులయి యున్నయెడ నేకాకియయి చరించుచు బాలార్క కోటి తేజుండయిన బాలుని హృదయంబు ప్రవేశించి యనేకసహస్ర వత్సరంబులు దిరిగి వటపత్రశాయియయిన యబ్బాలునిఁ గ్రమ్మఱంగనియె" ననుభాగవతవచన మిచ్చట మార్కండేయుఁడు బ్రహ్మతోఁ బలికిన యీపలుకులఁ దలఁపించుచున్నది.

"నిన్నగాదు మొన్న నీవు జనించుట
నిపుడు సంభవించె నీజగంబు

నీవు పుట్టకమున్ను మున్నీటిమీఁద
బాలవటపల్లవంబున బాలమూర్తి
నొంటి బవళించి హరి దివ్యయోగలీలఁ
దన్నుఁదా నాత్మ భావించు చున్నవేళ."

నేనొక్కరుండ నీటిలోనఁ దోడెవ్వరులేక యెల్లెడలఁ జీకాకుపడుచు నీఁదుచు మునుగుచుఁ గ్రుమ్మరుచు నొక్కవలన విపుల మాయాచరిష్ణుఁ విష్ణుఁగని మిన్నుమోచియున్న యమ్మున్నీటిమీఁదఁ దేలియాడు నాముద్దుగద్దరి బాలుం డెవ్వఁడో యని తలంచి డాయంబోయి ... ... నోఱుదెఱచిన నేను గిరి గుహా గర్భంబునుంబోని తదభ్యంతరంబుఁ బ్రవేశించి కైలాస వాసుండగు నిందు ధరుని దర్శించి."

బోయదాని తగులమునఁబడిన నైష్ఠికుఁడగు బ్రాహ్మణుని కథ యీగ్రంథ మునఁనేకాక యీతని తారకబ్రహ్మరాజీయముననుగూడఁ గానవచ్చుచున్నది. ఇది యీతని కంతయాదరపాత్రం బెట్లయ్యెనో తెలియదు. బోయవనితయొక్కయు, బోయకుటుంబముతో గోదావరీతీరమునకు బయలుదేరిన పుండరీకునియొక్కయు వర్ణన మతిస్వాభావికమయి యొప్పుచున్నది.

లక్ష్మీనారాయణులు శివపార్వతులను గౌరవించిన విధముఁజూడ రాయల యాస్థానమునందలి రాజమర్యాదలను జూచి కవి యట్లు వర్ణించెనాయని తోఁపక మానదు. "పసిఁడికంబాలువేయింట బాగుమీఱి మరకతోపల సోపానమార్గ మిడిన, పెద్దమొగసాలమేడ సంప్రీతిఁగాంచి," శివుఁడును పార్వతియు వాహనము డిగ్గుటయు, నది విని నారాయణుండు నెదురుగఁ జనుదెంచెనఁట. అప్పుడు

"హరి యంతఃపురినుండి వచ్చుటయు నయ్యోసేవకై యున్నవా
రురువేగంబున వామదేవ శుకముఖ్యుల్ చేరి కాళాంజి యొ
క్కరుఁ డొక్కం డడపం బొకం డతుల నిజఖడ్గంబు న్వహింపంగ నొ
క్కరుఁ డొప్పారఁగఁ బట్టె నుజ్వలతి ముక్తాచ్ఛత్ర మగ్రంబునన్."

రాయల యాస్థానమున జరుగు మర్యాదలను అనఁగా నాతఁడు కదలుట తోడనే యయ్యోసేవకై యున్నవా రాతనివెంట కాళాంజి, అడపము, ఖడ్గము, ఛత్రము మొదలగు వానిని బట్టుకొని నడచు నాచారమును వైకుంఠంబున శ్రీకృష్ణునికిఁగూడ నీకవి తగిలించియున్నాఁడు. శివుఁడు నారాయణమూర్తి హజారము నొద్దకుఁ బోవునప్పుడు కవిచే వర్ణింపఁబడిన "పసిఁడికంబాలు వేయింట బాగుమీఱి మరకతోపల సోపాన మార్గమిడిన, పెద్ద మొగసాలమేడ"యు రాయల నగరు యొక్క ప్రతిబింబమే యైయుండవచ్చును. కవులు తమ జీవితములందలి యనుభవ విశేషములను దమగ్రంథములయం దొక్కొకప్పుడు చొనుపుచుందురనుట కిది

యొకనిదర్శనముగా గ్రహింపవచ్చును. బాహ్యావృత్తమును వర్ణించుకవి (Objective poet) యైనను దన దేశకాల స్థితులను స్వానుభవమును మీఱం గలఁడనుట యసంభవము గదా!

ఈ యాశ్వాసమునఁ బూబంతియాడుచున్న మోహినీకాంతా వర్ణనము భాగవతమందలి పోతన వర్ణనమును దలఁపించుచున్నది. "ఎలదీగెలు గప్పిన పొన్ననీడ నున్నెక్కిన రత్నవేది నొక యుక్కువఁ బెంపెసలార వేడుకన్."

సీ. "పయ్యెద దిగజాఱఁ బసిఁడి చాయలు దేర
చనుదోయి ముత్యాలసరము వెలుఁగ
బహుతాడనాయాసభార జాతస్వేద
కణములు గండభాగముల నురల
ననుగతదృష్టి సంపాతితోడ సౌరభా
గతమత్తమధుపసంఘములు చెలఁగ
గ్రహణమోక్షణవేళ ఘళఘళత్కారపద్మ
మణికాచకంకణ రణన మెసఁగఁ
తే. గంపితోత్కటకటిభార కల్పభూజ
పుష్పములు రాలి దిశలఁ బుష్పొళ్లు చెదరఁ
గ్రీడమై తానె పూబంతి యాడుచున్న
యవ్విలాసినిఁ గనియెఁ జంద్రార్ధమౌళి."

ఈ విలాసినిని పోతన యెట్లు వర్ణించినాఁడో చూడుఁడు:

సీ. ఒకయెల దోఁటలో నొకవీథి నొకనీడఁ
గుచకుంభములమీఁది కొంగు కలఁగఁ
గబరికాబంధంబు గంపింప నుదుటిపైఁ
జికురజాలంబులు చిక్కువడఁగ
ననుమానమై మధ్య మల్లాడఁ జెక్కులఁ
గర్ణకుండలకాంతి గంతు లిడఁగ
నారోహభరమున నడుగులు దడఁబడ
దృగ్దీప్తి సంఘంబు దిశలఁ గప్ప
తే. వామకరమున జాఱిన వలువఁ బట్టి
కనకనూపుర యుగళంబు ఘల్లనంగఁ
గంకణంబులఝణఝణత్కార మెసఁగ
బంతిచేనాడు ప్రాయంపుటింతిఁ గనియె."

భాగవత కథానుసారముగనే శివుఁడు విష్ణుని మోహినీరూపముచే మోహితుఁడై పట్టంజూచి వంచితుఁ డయ్యెనని చెప్పెనే కాని స్కాందపురాణాదులందలి కథ ననుసరించి కుమారోత్పత్తి గలిగిన ట్లీతఁడు చెప్పియుండలేదు. శివునికి జగన్మోహిని యందు శాస్తయను కుమారుఁడు గలిగినట్లు స్కాందపురాణమువలనఁ దెలియ వచ్చుచున్నది. ఈ 'శాస్త' నే దక్షిణదేశమున తమిళగ్రంథములు 'శాత్తన్' అని పేర్కొనుచున్నవి. తెలుఁగుదేశమున గ్రామీణులచేఁ బూజింపఁబడుచుండు 'పోతరాజు' అను దైవ మీశివమోహినుల పుత్త్రుఁడను వాడు గలఁడు. ఈ శాస్త యొక్క శిలావిగ్రహము లాఁతఁడు ముక్కున వ్రేలుపెట్టుకొని నిలబడియుండినట్లుగాఁ జెక్కఁబడినవఁట. శాస్త శాసించువాఁడగుటచే, ననఁగా జనులను దుష్ప్రవర్తనమునుండి తొలఁగించి సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తింప శాసించువాఁ డగుటచే ముక్కున వ్రేలుపెట్టుకొని యదలించుచున్నాఁడను నభిప్రాయమును సూచించుటకుఁ గా నట్లు చెక్కఁబడియుండును. దీనినిగూర్చి యొక చిన్నకథకూడఁ జెప్పుదురు. ఒకనాఁడు శిష్యులతోఁ బోవుచున్న యప్పయదీక్షితుల కిట్లు ముక్కున వ్రేలుపెట్టికొనియున్న శాస్తవిగ్రహ మొకటి కంటఁబడఁగా నీతఁ డిట్లు ముక్కున వ్రేలిడుటకుఁ గారణమేమి యని యనుచరు లడిగినట్లును, 'నే నా కారణమును దెల్పి యా ముక్కుమీఁది వ్రేలు తీయించి వేయుదు'నని చెప్పి యా విగ్రహమును చెంతకుఁ బోయి.

"అంబేతి లక్ష్మీపతి మాహ్వయామి
పత్న్యాః పితు ర్మాతర ఏవ సర్వాః
కథంను లక్ష్మీ మితి చింతయంతం
శాస్తార మీడే సకలార్థసిద్ధ్యై."

అను పద్యమును జదివినతోడనే నావిగ్రహ రూపముననున్న శాస్త ముక్కుపైనున్న వ్రేలు తీసివేసెనఁట! మొత్తముమీఁద శివమోహినుల కొక పుత్త్రుఁడు కలిగినట్లు తెలుపుగాథల ననుసరింపకుండుటచే నీతఁడు భాగవతమునే యనుసరించి రచించినాఁడని నిశ్చయింపఁ దగియున్నది.

ఇఁక పంచమాశ్వాసము నందలి నారదుఁడు విష్ణుమూర్తిచే వంచింపఁబడి స్త్రీరూపమును బొందుటను గూర్చిన కథకు భాగవతమున నాధారమేమియుఁ గానఁ బడదు. కాని వ్యాసరచితమే యగు దేవీభాగవతమున నారదుని గూర్చిన కథలు కొన్ని కలవు. వానిలో నీకథయుఁ గలదు. భాగవతమున నొకనాఁడు వ్యాసుఁడు విచారగ్రస్తుఁడై కూరుచుండియుండ, నారదుఁ డాతనియొద్దకువచ్చి ప్రపంచమును దేవమాయామయమని చెప్పి, యాతనిలీలా విలాసములను వర్ణింపుమని ప్రార్థింపఁగా నాతఁడద్దానిని రచించినట్లు కలదు.

దేవీభాగవతమునఁగూడ నిట్లే వ్యాసుఁడు విచారగ్రస్తుఁడై కూర్చుండి
యుండ నారదుఁ డాతనియొద్ద కేతెంచి తన పూర్వజన్మవృత్తాంతమునుగూర్చి
చెప్పినసందర్భమే కలదు. కాని యచ్చట వ్యాసుని విచారమునకుఁ గారణ మరణ్యా
వాస మూలకమగు పాండవులదుస్స్థితి. నారదుఁ డొకనాఁడు తన యాశ్రమమునకు
వచ్చినపు డాతఁడు శాంతుఁడై నిశ్చింత నుండుటఁగని, యీ ప్రపంచమునఁ
బుట్టువుఁ గాంచుటవలనఁ గలుగు నానంద మెద్దియుఁ గనఁబడదు. అట్లయ్యును
దీనిచే మోహితులై మహామతులుగూడఁ గర్మ నెందులకొనర్తురని యడుగుచు
వ్యాసుఁడు తన పుట్టుపూర్వోత్తరములును, పాండవవనవాసగమనము నాదిగాఁ
గల వృత్తాంతములఁ దెలిపి, తన్మూలమునఁ దనకుఁ గలిగిన చిత్తక్షోభను, దుఃఖ
మును వెల్లడించి యెచ్చటను దుఃఖమేకాని సుఖము గానంబడుటలేదు. ఏమి
చేయునని మొఱవెట్టఁగా నారదుఁడు దేహధారియగు పురుషునకు మోహము తప్ప
దనియు, బ్రహ్మ, రుద్రాదులేకాక దేవర్షులందఱునుగూడ మాయామోహితు
లయియే యీసంసారమున భ్రమించుచున్నారనియుఁ జెప్పి తానునొకప్పుడు సామా
న్యమానవునివలెనే విష్ణుమాయచే మోసపోయితినని యావృత్తాంతమును దెలిపెను.
అందుఁ దొలుత పర్వతనారదులిద్దఱును దేవలోకమునుండి మర్త్యలోకమునకు
రాఁగా నచ్చట సంజయుఁడనురాజు కుమార్తెను నారదుఁడు మోహించుట
మూలమునఁ గలిగిన పర్వతునిఁ శాపమువలనఁ దాను గోఁతిముఖకలవాఁడైన
వృత్తాంతమును దెల్పి, పిదప తాను మాయామోహితుఁడై స్త్రీరూపమును
జెంది యొకరాజుభార్యయై కొడుకులనుగన్న వృత్తాంతమునుగూడఁ జెప్పెను. ఎల్ల
నార్యునికథ కిదియే మూలమై యుండవచ్చును గాని, యీ రెంటికిని కొంతభేదము
కలదు. ఎల్లనార్యుఁడే తన కనువగున ట్లీకథను మార్చినాఁడో, లేక యట్టిమార్పు
లతోఁగూడిన యీకథ మఱి యేపురాణమునన్నైనఁ గలదో తెలియరాదు. ఈ కథా
రంగము దేవీ భాగవతకథలో కనోజిపట్టణ సమీపస్థలమైయుండ ఎల్లనార్యుని
కథలో 'శేషాహిపవిత్రితభోనిష్ఠమున్ను వెలసిన ముక్తిక్షేత్రంబగు సర్పవరం'బై
నది. మఱియు నీకథల యాద్యంతములలోఁగూడఁ గొంతభేద మగపడుచున్నది.
నారదుఁడు తాను మాయాజేతనని పంతంబులు పలుకుటకు సందర్భమును గల్పిం
చినది యెల్లనార్యునికథలోఁ గాంతాసహితుఁడగు విష్ణునియెదుట మాయాకాంత
చేసిన యింద్రజాల విద్యాప్రదర్శనము. ఈ ప్రదర్శనవిషయము దేవీ భాగవత
కథలో లేనే లేదు. అక్కడి కథాసందర్భ మిట్లున్నది. విష్ణు దర్శనార్థమై వీణె
వాయించుకొనుచు నారదుఁ డొకనాఁడు సత్యలోకమునకుంజని, యచ్చట లక్ష్మీ
దేవితో నేకాంతమున సల్లాపము సల్పుచున్న విష్ణునియెదుటకుఁ బోవఁగా,
వెంటనే లక్ష్మి యచ్చోటువిడిచి యావలికిఁ జనుటయు, నంత నారదుఁ డోజనా
ర్దనా, నేను వచ్చినమాత్రముననే లోకజననియగు లక్ష్మి నిన్ను విడిచి యావలకుఁ

బోనేల! నేను దుర్మార్గుఁడను గానుగదా! ఇంద్రియములను నిగ్రహించి మాయను జయించిన యతినిగదా నేను. కమలాదేవి యట్లు చనుటకుఁ గారణమేమి యని యడిగెను. దానికి విష్ణు విట్లు బదులు చెప్పెను. భర్తగాక యే పరపురుషుని యందుంటను స్త్రీ నిలువఁదగదు. నారదా, మాయను జయించుట కడుదుర్లభము. మహాయోగులే మాయను జయించలేకపోయిరి. నేను జయించితినని నీవు చెప్పఁదగిన మాటకాదు. అనాదియగు నామాయను బ్రహ్మరుద్రాదులు నేనునుగూడ జయించినవారము గాము. గుణబద్ధుఁడగువాఁడెవ్వఁడైనఁగాని యీమాయను జయింపలేఁడు. రూపములేని కాలము మాయారూపములలో నొకటయి జగన్నిర్మాణ కారణ మగుచున్నది. జీవములన్నియుఁ గాలమునకు లోఁబడియుండును. మహాధర్మజ్ఞుని సైతమీకాలము భ్రమియింపఁజేయుచుండును. అని విష్ణువు పలుకఁగా విని నారదుఁడు తాను మాయాస్వరూప మెట్టిదో తెలిసికొనఁ గుతూహలుఁడనై యుంటిననియుఁ దన కద్దానిని జూపవలయుననియు నడుగఁగా నాత్మవిజయము నొందనివారికి దానిని జయింప సాధ్యముగాదు. నీకు మాయను వేఱొకచో జూపెదను రమ్మని, జనార్దనుఁడు నారదుని గరుడునిపై నెక్కించుకొని కనోజిపట్టణ సమీపమందలి యొక రమణీయంబగు సరోవరంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయి, దీనియందు స్నానం బొనరించి కనోజిపట్టణమునకుఁ బోవుదము. నీవు ముందు స్నానం బొనరింపుము. నేను పిదప చేసెదనని యాతని నందుఁ గ్రుంకించెను. అట్లు మునిఁగిన నారదుఁడు స్త్రీరూపమున లేచునప్పటికి విష్ణువు గరుడారూఢుఁడై యాతని వీణెను దీసికొని తన స్థానమునకుఁ బోయెను. అంత తాళధ్వజుఁడను రాజొకఁ డచ్చటి కేతెంచి యా స్త్రీరూపమునకు మెచ్చి నీ వెవ్వరని యడుగుటయు, నేనెవ్వరో నాకుఁ దెలియదు; తల్లి దండ్రు లెవరో తెలియదు. ఎవ్వరులేని యనాథను నన్ను రక్షింపుమని వేఁడఁగా నాతఁడామె నొకపల్లకిలోఁ గొనిపోయి వివాహమాడెను. వీరికి సుధన్వుఁడు, వీరవర్మ మొదలగువారు పండ్రెండుగురు పుత్రులుమాత్రమే గలిగిరి. ఇట్లు కొడుకులు, కోడండ్రు, మనుమలు మొదలగు వారితో సంసారము పెరుగ వారందఱు తనవాండ్రని తాను రాజపత్నినని యెంచి తలంచెనుగాని నారదుఁడ ననుభావమే యాతనికిఁ గలుగలేదు. కొంతకాలమునకు కొక శత్రురాజు దండెత్తివచ్చి కనోజిపట్టణమును ముట్టడింపఁగా, నాయుద్ధములో దన సంతానమంతయు మడియుటయు, రాజు కోటలోనికిఁ బాఱివచ్చెను. సంతానము నశించినందులకు దుఃఖించుచున్న యామెయొద్ద కపుడు బ్రాహ్మణునివేసమున జనార్దనుఁడువచ్చి దేవీ, నీవు దుఃఖింపనేల? ఇదియంతయు మోహమువ వలనఁ గలిగినమాయ నీ వెవ్వరో, యీ పుత్రు లెవ్వరివారో యాలోచింపుము, ముందొక తీర్థమున స్నానముచేసి వారికిఁ దిలోదకముల నిమ్ము. అని యామె నావెనుకటి సరోవరమునకుఁ దోడ్కొనిపోయి యందు స్నాన మాచరించి నీదుఃఖ

ములను బోఁగొట్టుకొమ్మని చెప్పఁగా నట్లే యాపుంతీర్థమునఁ గ్రుంకి లేచుసరికి నారదునికి స్వస్వరూపము గల్గెనఁట. భగవంతుఁడగు హరి యాతని విపంచిని చేతఁ బట్టుకొని గొలనియొడ్డున నిలువఁబడియుండెను. అప్పుడు తాను నారదుఁడనియు హరి మాయచే నట్లు స్త్రీరూపమును బొందెననియు నాతఁడు గ్రహించెను. అంతట విష్ణువు 'నారదా, నీటిలో నేమిచేయుచున్నా'వని హెచ్చరించెను. ఇంతలో స్త్రీ రూపమున మునిఁగి పురుషరూపమును జెందిన నారదునిఁజూచి యాతాళధ్వజుఁడు తన భార్య కనఁబడకుండుటను హఠాత్తుగా నారదుఁడచ్చటికి వచ్చుటనుజూచి నివ్వెఱపడి భార్యకై దుఃఖింపసాగెను. అంత హరి యాతని నోదార్చి నీవా స్త్రీ నిచ్చటనే చేపట్టితివి యిచ్చటనే యాపెమాయమయ్యెను. ఇదియంతయు మాయా ప్రభావము. కాలగతి నెవ్వరు నడ్డగింప లేరు. ఆస్త్రీ వచ్చినవిధముననే పోయినది. కావున నింటికిపొమ్మ'ని యోదార్చి పంపివైచి, నారదునిఁజూచి హరి పకపకనవ్వ సాగెను. అప్పుడు నారదుఁ డీజీవాత్మ యీ మనస్సు నీయింద్రియము లే స్త్రీరూప మునుబొంది సుఖము లనుభవించినపుడుకూడ నాకుఁ గలవుగదా యీ మోహము విస్మృతి యెట్లు గలిగెనని భగవంతు నడుఁగ నిదియంతయు మాయాలీల. ప్రాణుల కిట్టిస్థితు లనేకములు గలుగుచుండును. సుషుప్త్యవస్థయందేమియు నెఱుఁగక మరల జాగ్రదవస్థయందుఁ బ్రాణి సర్వము నెఱుంగుచున్నాఁడు గదా. స్వప్నావస్థయం దనేకానుభవములను బొందుచున్నాఁడుగదా. అప్పటి సుఖదుఃఖములు జాగ్రదవ స్థలో జ్ఞాపకమున్నంతమాత్రమున నవి యెట్లు వాస్తవములుకావో అట్లే యీ మాయావిలాసములను, మాయాశక్తినిఁ దెలిసికొనుటెవ్వరికిని సాధ్యముకాదు. దాని లోఁతెవ్వరికినిఁ దెలియదు. అది త్రిగుణాత్మకము. నీవు దాని మహిమ నను భవించితివిగదా ఇఁక దానిస్వరూపమునుగూర్చి యేల యడిగెదవు.' అని చెప్పి తన వాహనము నెక్కి లక్ష్మితోఁగూడి వైకుంఠమునకుఁ జనెను. అని నారదుఁడు వ్యాసునికిఁ దనవృత్తాంతమును జెప్పి వ్యాసుని విచారమును బాపి చనెను. వ్యాసుఁడును నారదుని మాటలవలనఁ బ్రబుద్ధుఁడై సరస్వతీనదీతీరమునకుఁ జని యచ్చట కాలక్షేపమునకుఁగా 'దేవీ భాగవతమును' రచించెనఁట. ఇది దేవీభాగ వతరచనా వృత్తాంతమునందలి నారదుఁడు స్త్రీత్వమును బొందుటను గూర్చినకథ.

దీనికిని, మన యెల్లనార్యుని కథకును కలభేద మిప్పుడు సువ్యక్తం బగుచునే యున్నది. తొలుత విష్ణుని యెదుట మాయ తన యింద్రజాలమునుజూపిన సందర్భ మున నారదుఁడు ప్రగల్భములు పలికినట్లుకాక, లక్ష్మి యీతనినిఁజూచి భర్తను వదలి యాపలికిఁబోవుటయే యీకథ కంతకుఁ గారణముగాఁ జేయఁబడుటచే నీదేవీ భాగవతకథయందు నారదుని యాథార్థ్య మంతగా ప్రకటింపఁబడియుండలేదు. కథకుఁ బ్రధానరంగము కనోజిగాక యాంధ్రదేశమునందలి సర్పవరముగాఁ జేయఁ

బడుట యొక్క విశేషము. మూలకథలో విష్ణువు నారదుని వంచింపవలయు నను పట్టు దలతోఁ జేసిన పనిగాఁ గాక, యాతనికి మాయాస్వభావము చూపవలెనను తలంపుతోఁ జేసిన పనిగా వ్యక్తము చేయఁబడినది. మూలకథలోని తాలధ్వజుఁ డిచ్చట చంద్రకేతుఁడయినాఁడు. అక్కడ వారికి పం(డెండుగురు పుత్త్రులు మాత్రమే కలుగ వీరికి 100 గురు పుత్త్రులు కలిగినట్లును, యుద్ధములో నిందఱుపుత్త్రులతో పాటు తండ్రియు మృతినొందినట్లును జెప్పఁబడినది. అంతేకాక క్షుద్బాధాపీడితయైన యాస్త్రీ వీరి కళేబరముల నొకదానిపయి నొకటిఁ జేర్చి వానిపయి నెక్కి యొక మామిడిచెట్టుకాయ నందుకొన యత్నించినట్లును చెప్పఁబడినది. ఈవిషయములు దేవీభాగవత కథలో లేకున్నను మఱికొన్ని పురాణములలోఁ గలవు.

వేఱొకచో నీగాథ మఱియొకవిధముగఁ దెలుపఁబడియున్నది. కృష్ణుని దర్శింప నారదుఁడు ద్వారకకుఁ బోయినపు డతఁడు పదునాఱువేల నెనమండ్రు భార్యలతో నెట్లు కాఁపురము చేయుచున్నాఁడో యను తలంపుతో నీతని ప్రవర్త నను గనిపట్ట నొక్కొకయింటికే పోయి చూచి కృష్ణుఁడు ప్రతిస్త్రీయింట నేదోవిధ మునఁ (గీడించుచుండుటఁ గనిపట్టి యత్యాశ్చర్యమగ్నుఁడై మగిడి యాస్థాన మంటపమునకు వచ్చుసరికి కృష్ణుఁడచ్చట నే యుండెను. అప్పుడు నారదుఁడు 'కృష్ణా, నీ విలాసకృత్యము లతి దుర్జ్ఞేయములు గదా' అని యాతనితోఁ బలుక 'నారదా, నీకును దుర్జ్ఞేయములగునా' యని కృష్ణుఁడు బదులుచెప్పుటయు నారదుఁడు తలయూఁచి యూరుకొనెనఁట. దీనినిఁబట్టి యాతఁడు కొంచెము గర్వితుఁడయ్యెనని కృష్ణుఁడు కనిపెట్టెను. పిదప వీరిద్దఱును విమానముపై సంచారము సేయుచుండ నారదునకు పిపాసగల్గుటయుఁ గృష్ణుఁడాతని నొక కొలనియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి దింపి నీవిచ్చట స్నానముచేయకయే నీరు (తాగకుమని చెప్పి పంపెను. అతఁడట్లు మునిఁగి లేచునప్పటి కొకస్త్రీ యయ్యెను. కృష్ణుఁడు నాతని విమానము కానరాదయ్యె. అప్పు డాస్త్రీ యొంటరియై జనులెవ్వరైన నగపడుదు రేమో యని యాఁ కాననమునఁ (గుమ్మరుచు నొక్కచోఁ దపంబొనర్చు నొకఋషిని గనెను. అతఁడు కన్నులఁ దెఱచి యామెనుజూచి 'నీవెవ్వ' రని యడుగఁగా నామె తానెవ్వరో చెప్పలేక, యాతనికి శిష్యురాలయి పరిచర్య సేయుచుందునని మాత్రము పలికెను. అతఁ డందుల కంగీకరించెను. కొంతకాలమునకు వీరు మన్మథుఁడు (పేరేప భార్యా భర్తలయిరి. వారి కరువం(డుపుత్త్రులు గలిగిరి. ఇట్లు కొంతకాలము వారు సుఖం బుండ హఠాత్తుగా నొకనాఁ డాఋషియుఁ బుత్రులును జనిపోయిరి. ఆస్త్రీ వారి కొఱకయి మిక్కిలి దుఃఖించి యేడ్వసాగెను; ఆయరణ్యమున నేకాకినియై వారి కంత్యక్రియలనైనఁ జేయలేకపోయెను. ఇంతలో నామె కాఁకలిబాధయు మెం డయ్యె. తినుట కేమియు దొరుకలేదు. దూరముగా నొకమామిడిచెట్టున నొక కాయ యుండుటఁజూచి దానిఁగోసికొన యత్నింప నది యామె కందలేదు. అప్పు

చ్చట మృతినొందినవారి కళేబరములను దెచ్చి యొకదానిపై మఱియొకటి పేర్చి
ానిపయి కెక్కి. యాపండు నందుకొని తినఁబోవుచుండఁగా నచ్చటికి వృద్ధ
బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడేతెంచి 'భర్త చనిపోయినపిదప స్నానమయినఁజేయక ఫల
ుట్లు భక్షింతు' వని పల్కి యామెను వారించి యాకొలనిలో నీపండు నొక
ై తితో నీటిపయిఁ బట్టుకొని స్నానముచేసి రమ్మని పంపెను. అట్లు స్నానము
ేసినంతనే యాస్త్రీ నారదుఁ డయ్యెను. కాని చేతిపండును, గాజులును నట్లనే
ుండెను. బ్రాహ్మణుఁడు మాయమై శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రత్యక్షమయి, 'చేతిని గాజు
ెక్కడి' వని నారదు నడుగఁగా నాతఁడేమియుఁ జెప్పలేకపోయెను. కృష్ణునిపంపున
ాతఁడు మరల స్నానముచేసి వచ్చునప్పటి కాతనిచేతఁ బండునకు బదులు వీణె
ానవచ్చెను. 'ఏమి యీ మాయ? ఈ చచ్చినపురుషు లెవ్వరు' అని నారదుఁడు
ృష్ణు నడుగఁగా, నాపురుషుఁడు కాలపురుషుఁడనియు వారందఱు నాతనిపుత్త్రు
నియుఁ జెప్పెను. అప్పుడు తనపుత్త్రుల నామములు శాశ్వతకీర్తిని బడయుఁగాక
ని కోరఁగాఁ గృష్ణుఁ డట్లే యగుఁగాక యని చెప్పెను. వారినామములే ప్రభ
ాదిషష్టి సంవత్సరముల పేళ్లయి నేఁటికిని నిలిచియుండెనఁట! ఈ విధముగాఁ
ృష్ణుఁడు నారదునికి గర్వభంగము చేసెను.

ఎల్లనార్యునికథలోనివి, దేవీభాగవతకథలోఁ గానరానివి కొన్ని విషయము
ాథలోఁ గనఁబడుచున్నవి. మొదటియాశ్వాసమునందుఁ దెలుపఁబడిన సత్య
క్మిణి మొదలగు పదునాఱువేలు నెనమండ్రు భార్యలయెడలఁ గృష్ణుని లీలావిహార
ర్తనములను గూర్చిన కథకు, మూలబీజములు కొన్ని యిం దగపడుచున్నవి. ఇక్కడ
ారదునకుఁ గలిగినట్లుగాఁ జెప్పఁబడినసందేహ మక్కడ సత్యాదేవియం దారో
పఁబడి చమత్కరింపఁబడినది. మఱియు నిక్కడ నీకౌతూహలమే నారదునికి
ీత్వమును గలిగించి యాతని గర్వభంగమునకుఁ గారణమయినట్లు చెప్పఁబడినది.
ీరూపమున నారదుఁ డొక రాజును వివాహమాడుటకు బదులుగాఁ గాల
ురూపుఁడగు నొకబ్రాహ్మణుని వివాహమయిన ట్లిందుఁ జెప్పఁబడినను, దేవీ
ాగవతకథలో లేని మామిడికాయనుగూర్చినవృత్తాంత మొకవిధముగా నిం దగపడు
న్నది. ఇట్లీపురాణగాథల కొకదారి తెన్ను కనఁబడదు. వీనికన్నిటికి మూలకథ
దో, దానినుండి యిన్నిపాఠభేదము లెందు కేర్పడినవో యన్వేషించి తెలిసి
నుట యావశ్యకమే యయినను నంత సుసాధ్యముగాఁ గనఁబడదు.

పూర్వ మార్యమహర్షు లార్యావర్తమున నుండిన కాలమున వారిచే
ింపఁబడిన యాయాపురాణ గాథలను గ్రహించి తరువాతి కాలపుకవు లాయా
థలను సందర్భానుకూలముగ మార్చి తమ కభిమానపాత్రకములగు దేశభాగ
ులకు క్షేత్రములకు నన్వయించి నూతనగ్రంథములు, క్షేత్రమాహాత్మ్యములు

మొదలగువానిని రచించుచుండుటం జేసి, యేకథ యెక్కడిదో, యెట్లు పుట్టినదో తెలిసికొనుట కడుదుర్లభ మగుచుండును. ఏప్రాంతములవా రాయాగాథలు తమతమ దేశములలోఁ దా మెఱింగియున్న యాయాప్రదేశములకు క్షేత్రములకును జెందినవనియే యెంచుచు, వానిమాహాత్మ్యమునుఁ బొగడుకొనుచు వాని మూలమునఁ దాము తరించి ముక్తిఁ బడయుదమని తలంచుచుందురు. ఇందుకుఁ బ్రసిద్ధమైన నిదర్శన మొకటి సారంగధరునికథ. ఈతఁ డాంధ్రదేశమునందలి రాజమహేంద్రవరము నేలిన చాళుక్యరాజగు రాజనరేంద్రుని కుమారుఁడనియు, నాతని గూర్చిన కథయంతయు నాపట్టణముననే జరిగినదనియు పలువురు తలంచుచుండుటయేకాక, రాజమహేంద్రవర పట్టణప్రాంతమున నిది సారంగధరుని మెట్టయనియు నిచ్చటనే యాతని కాళ్లు సేతులు తెగ నఱుకఁబడెననియు నిప్పటికిని స్థలజ్ఞులు చూపుచుందురు. ఇంతియేకాదు; చాళుక్యరాజగు రాజరాజనరేంద్రుని యాస్థానమున భారతమును దెనిఁగించిన నన్నయభట్టు రచించినట్లు చెప్పఁబడు 'యాంధ్రశబ్దచింతామణి' యనువ్యాకరణము కారణాంతరములచే నశించినదనియు, తండ్రిచే వధియింపఁబడియు సిద్ధులలోఁ గలసి సిద్ధుఁడయి నివసించియున్న సారంగధరుఁడు బాల్యమున నన్నయభట్టునొద్దఁ జదువుకొనుటచే జ్ఞాపకముంచుకొన్న యీ గ్రంథమును దరువాతఁ గొన్ని శతాబ్దముల పిమ్మట నాంధ్రలోకమున కిచ్చెనను ప్రసిద్ధియు కూడఁ గొంతవఱకు వ్యాపించుట తటస్థించినది గదా! "హరిశ్చంద్ర ద్విపద" రచించిన గౌరనకాలమున కీకథ కాంధ్రదేశముతోఁగాని, రాజమహేంద్రవరముతోఁగాని సంబంధ మేర్పడినట్లు లేదు. ఏలయనఁగా నాతఁడు రచించిన 'నవనాథ చరిత్ర' మను దానిలో నీకథ మహారాష్ట్రదేశమునకు సంబంధించినదిగానే చెప్పియున్నాఁడు. ఆకాలములో నీకథకు రాజమహేంద్రవరముతో సంబంధము ప్రసిద్ధమయి యుండిన నాతఁ డద్దాని నభిమానించి యుండునుగదా! దేవీ భాగవతమున నార్యావర్తమునందలి కనోజ్ పట్టణప్రాంతమున జరిగినదిగాఁ జెప్పఁబడిన నారదుని స్త్రీరూపమునుగూర్చిన వృత్తాంతమున కది యాంధ్రకవి చేతులలోఁ బడుటచేఁ గాఁబోలు గోదావరీ తీరమందలి సర్వవర క్షేత్రము నిలయమైనది. మూఁడవ యాశ్వాసమున బోయదాని తగులమునఁబడిన పుండరీకుని నివాసస్థానము యమునా నదీతీరమందలి మధుర యని చెప్పఁబడినది. యమునాతీరంబునఁ బిప్పల తరుచ్ఛాయాశీతలప్రదేశంబున సాలగ్రామార్చనము చేయు నతఁడు "కతిపయ దినంబులకే యచట నచట నాకలంబులఁ దినుచు గౌతమీపుణ్యభూమిం జేరి యచట నొక యగ్రహారంబున భిక్షాటనము చేయఁదొడంగెను. దారిలోనున్న "కాళింగమధ్య

ఖండంబు లాంగూల శారదానదులచేఁ జాలఁ బండు" నని యాతఁ డెఱింగించి యున్నను, అచ్చట నీతనికిఁ బట్టెఁడన్నము దొరకలేదు కాఁబోలును స్వీయ దేశము టచేత నాగోదావరీతీరమునందలి యొక యగ్రహారమునకు నాకలిమూలఁ దినిపిం చు నీతనిఁ గతిపయదినములకే యీకవి తీసికొని వచ్చియుండుట! రామాయణ రతకథల విషయమునను వానియందు జనులకుఁగల యభిమానమునుబట్టి యే శములవా రాయా దేశములం దాయాకథ లక్కడక్కడ జరిగినట్లే చెప్పుచుండు ము నాయాస్థలములను జూపుచుండుటయుఁగూడ గలదుగదా! రామాయణ న వింధ్యసమీపముననే హనుమంతునకు సముద్ర మగపడినట్లును, అచ్చటి డియే యాతఁడు సముద్రమును దాటినట్లును అగపడుచున్నది. అదియే వాస్తవ నచోఁ గిష్కింధ యెచ్చటనుండెనో, రామేశ్వర ప్రాంతమగు దక్షిణపుకొననుండి రిధిఁ గట్టుటెట్లు తటస్థించెనో, వా రపుడు ప్రవేశించిన రావణుని లంక ద్దియో నిశ్చయింప వీలులేనిస్థితి యేర్పడక మానదు. బహుశః ఆర్యజనుల పాటు, వారి నాగరకతతోపాటు, నీకథలు కాలక్రమమున భిన్నప్రదేశములకు గుచుఁ దారుమారయి యుండవచ్చు నని తలంపఁదగియున్నది.

మొత్తముమీఁద సందర్భానుకూలముగ నీ గాథలను సంస్కరించి క్కచోఁ గూర్చుటచే నీకవి యొకచక్కని ప్రబంధమును రచింపఁగలిగినాఁడు. కకాల మీ రాధామాధవకవి గ్రంథములు ప్రకటింపఁ బడకుండుట రాయల గమునాఁటి వాఙ్మయమున కొకకొఱంతయనియే చెప్పనొప్పును. వసుచరిత్ర వాత పిల్లవసుచరిత్రలు బయలుదేరినట్లే యీతని విష్ణుమాయానాటకము లుదేరినపిదప విష్ణుమాయావిలాసములు పెక్కు బయలుదేరినవి. అందు సనూరి వెంకటపతి' రచించిన దొకటి యిప్పటికిఁ బ్రకటితమైన ట్లగపడు ది. ఎరగుడిపాటి వెంకటకవి మఱియొక 'విష్ణుమాయా విలాసము'ను రచిం . ఇది బిట్రగుంట వేంకటేశ్వరుని కంకితము.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ప్రతి ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తకాలయ ప్రతికంటె మయినదిగాఁ గనబడుచున్నది. ఇందుఁ గొన్ని పాఠభేదములుకలవు. ఒకటి వ సందర్భములలో నిందు లేని పద్యములుగూడ నందుగలవు. అవి యీ థమునఁ జేర్పఁబడినవి. పాఠభేదములు గలచోటుల నుచితమని తోఁచిన ము గ్రహింపఁబడినది. తక్కిన పాఠము లధోభాగమున నీయఁబడినవి. "తామంచు, పోతేనేమేలో, నీవేమిసేతు, ఏమనినమ్మేది. వనరుహనేత్రీ" మొద కొన్ని ప్రయోగములు కవిబుద్ధిపూర్వకముగఁ జేసినవేగాని లేఖక ప్రమాద ములు కావనుతలంపుతో మార్పసాహసింపలేదు. ఈ రెండు ప్రతులనుబట్టియే

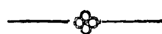
యీ గ్రంథము సరిచూచి ముద్రింపఁబడినది. వేఱుప్రతులు దొరికినచో నీముద్రణమునందలి లోపములు తొలఁగవచ్చును. తమ కార్యస్థానముననున్న యీగ్రంథముయొక్క యసమగ్రమగు తాటియాకుల ప్రతిని దయతో నొసఁగిన ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు వారికి వందనములు.

ప్రాచ్యపరిశోధనాలయము
మద్రాసు.
1-12-1933.

కోరాడ - రామకృష్ణయ్య

శ్రీరస్తు.

విష్ణుమాయానాటకము.

ఎల్లనార్యకవికృతము.

ఆశ్వాసము. ౧.

పరీక్షిన్మహారాజు శుకయోగి నడుగుట.

తే. గీ. భాగవత ముఖ్యుఁడగు శుక § బ్రహ్మచేత
భాగవత సత్కథాపర § బ్రహ్మవిద్య
నెలమి వినుచుఁ బరీక్షిన్న § రేంద్రచంద్రుఁ
డచ్యుత క్రీడలాత్మకిం § పారఁబలికె.

చ. కనుఁగొన నింద్ర నీలమణి § కాంతి నొకప్పుడు పూర్ణచంద్ర చం
దనరుచి నొక్కవేళ యరు § ణద్యుతి కుంకుమ దీప్తినొక్కచోఁ
దనరి గుణత్రయాత్ముఁడయి § తాన సమస్తమునైన దేవునిన్
వనరుహనాభుఁ బల్మరు మ § నంబున భావనచేసి వెండియున్.

సీ. అఖిలంబునిండి ప్ర § హ్లాద ప్రమాణోక్తి
వెలయంగ నిలిపిన § విశ్వమయుత
ఆబ్రహ్మకీటశా § న్యంబైన పెంబైటి
నీటిలోఁ దేలెడు § మేటి తనము
కంసకారాగృహాం § గణమున రుద్రాది
జయనాదములఁ గన్న § జనన కేళి
నిర్వికల్పస్థితి § నిర్లేపుఁడై పర
బ్రహ్మంబుదానైన § భవ్యమహిమ.

తే. గీ. తలఁపనచ్చెరు వంబుజో § దరుని గుణము
లన్నివర్ణింపఁ దరమె ప § ద్మాసనునకు
నిట్టిపరమాత్ము నాద్యుని § నెఱుఁగు నాతఁ
డతఁడు దానౌట నిస్సంశ § యంబు మదికి.

వ. అని వెండియుం బుండరీకాక్షుని యక్షయగుణంబు లొక్కొక్క సమయంబున
నపారగంభీర పారావారతరంగ సంఘంబుల చందంబున తండోపతండంబులై
పొడముచు, నొక్కొక్క వేళను కాలరాత్రినిబిడనీరంధ్రతమోనిశితాతప
జ్యోత్స్నాదిజ్యోతిః కలాపంబుల రూపంబున స్వకీయమాయాంతర్గతంబులై
నిల్చుచు, నొక్కకాలంబున జగత్త్రాణ ప్రసరణ ప్రవీణత్వంబున దీప
కత్వ నిరూఢంబులై సకలంబునం బ్రవర్తింపుచు నవాఙ్మానస గోచరప్రభా
వంబున నుండుటకు నరిదిపడి హర్షవిస్మయ స్వరూపంబగు మనంబున నమ్ము
నీంద్రు నవలోకించి పరీక్షిదీశ్వరుండు ప్రాంజలియై యిట్లనియె. 4

మ. మునినాథోత్తమ విష్ణుదివ్యకలనల్ మోదాద్భుతాపాదక
త్వనిరూఢిం నిగమాంత భావిత ప్రభున్ తత్స్వరూపున్ విభున్
మననధ్యాన సమర్చనాభిమత సన్మానస్థితిం బొల్చియుం
డున శేషక్రియలందు సన్మునిగరిష్ఠుల్ చాలసేవింపఁగన్. 5

వ. ఇవ్విధంబున ననన్యదైవ సామాన్య తేజోవిలాసంబుల వెలయు నిఖిలభువనైక
నాయకుండైన విష్ణుండు పరమపురుషుండని యుపనిషన్మర్మంబులవలనఁ దెలిసి
వేదసిద్ధాంత రహస్య వేదులగు మహామతులు, సర్గస్థితి ప్రళయవికార కలితం
బులు నశేషప్రాణిగణ సంకీర్ణంబులు నగులోకంబులం బ్రవర్తించుటుడిగి
తద్దివ్య విష్ణుధ్యేయ తేజోరూపంబు తుదిముట్టంగాంచితదాత్మకంబునుం బొందక
మనంబు బహువిధకర్మ వ్యాపారంబులకుఁ బ్రేరేచి త్రివర్గ ఫలభోగంబు లను
భవించు నల్పసుఖానుసారు లగుచుందురు. దీనికిఁ గతంబేమియో సర్వంబు న
ధ్యాహరించి సంశయ విచ్ఛేదంబుగా నెఱింగింపవే మహాత్మా! యని ప్రార్థిం
చిన నవ్వివేకనిధికి శుకబ్రహ్మ యిట్లనియె. 6

క. అవునీవు చెప్పినట్ల న
భువనైకస్వామి సకల పూజ్యుఁడు హరి వే
దవిచారణీయ పరత
త్త్వవిలాసము సృష్టినడుపు వాఁడును నరయన్, 7

ఆ. గీ. అతని నైజతత్త్వ మగు తేజమిట్టిది
యతనిగుణములిట్టి వతనిక్రీడ
లిట్టివని నుతింప నెఱుఁగవు వేద వే
దాంతములును నిశ్చయంబుగాను. 8

వేదప్రశంస.

తే. గీ. శ్రుతులనంతములవి యెన్ని చూడ నందు
నర్బుదాంశంబ యేమొ స హస్రగతుల
నాదిలో బ్రహ్మ వక్త్రప ద్మాంతరముల
నిండి ఘోషించు మధుకర నినదలీల. 9

క. అందొక పరమాణ్వంశము
నందైన సకృత్స్నముగఁద దర్థము తెలియన్
బొందుపడదు వ్యాసమహ
ర్షిందు ప్రముఖులకు నైన నృపకులతిలకా. 10

వ్యాసప్రశంస.

ఉ. వ్యాసమునీశ్వరుం డపర వారిజనాభుఁ డతండు నిష్ఠన
జ్ఞానను దేవతోత్తము మ హామతిమంతుని సుప్రసన్నునిం
జేసి తదీయ శిక్షనొక చేరికఁ గైకొని కొంతవేదమ
భ్యాసము చేసెఁ దాను చతు రాస్యముఖై చననాల్గు వేదముల్. 11

మతప్రశంస.

సీ. ఆవేదములు నాల్గు నవగతంబులు గాఁగ
చదివితదర్థముల్ వెదుక లేమిఁ
దదను రూపమున శా స్త్రములారు నష్టాద
శపురాణములు నోలి సంఘటించె
వేదబీజాక్షర విన్యాస సరణి గా
యత్ర్యాదిమంత్రంబు లనువుపఱచె
మతశాస్త్రములు యోగ మార్గశాస్త్రంబులు
నతిరహస్యములుగా జతనకట్టె

తే. గీ. నమ్మహాభాగుఁడిట్లు[1] వే దాదులందు
దనరు నర్థంబు వివిధ భే దములనడుచు
దానమతములు పెక్కయ్యెఁ దన్మతముల[2]
కన్నిటికిఁ గల్గెనధిదైవ తాంతర[3]ములు. 12

క. తామసరాజసమతములు
భూమి ననేకములు బహుళ ములు తదధీనం
బై మెలఁగు జగము సాత్త్విక
మామతములలోన సూక్ష్మ మైవర్తించున్. 13

---

1. ఆ. పాఠ-డిట్టే 2. ఆ. పాఠము-తన్మతంబులన్నిటికి గల్గెనది దేవతాంతరంబు! 3. ఆ. పా. తాంతరంబు.

క. మతములు మంత్రంబులు వాం
ఛితములు సేవార్చన[1]లును ఽ శిష్టాచార
వ్రతములును బదవిభాగ
స్థితులును భిన్నంబులగుచుఁ ఽ జెల్లుధరిత్రిన్. 14

శా. ఈమార్గంబున శాస్త్రవాక్యములు ప్ర ఽ త్యేకార్థయుక్తంబులై
భూమింబెక్కు మతంబులన్నడు[2]వఁగా ఽ బుద్ధిప్రకారోన్నిష
త్సామర్థ్యంబున నెల్లవారు బహువా ఽ దప్రౌఢినాయామతం
బేమేలంచు భ్రమించుచుంద్రు తమకే ఽ దిష్టంబు తన్మాత్రతోన్. 15

క. అందఱికి నన్నిమతముల
నందముగాఁ దదధిదేవ ఽ తాకృతులను గో
వింద్రఁడె యుచితఫల ప్రా
ప్తిందుదిఁ బొందించు తద్వి ఽ ది[3]త లోకములన్. 16

క. సారస్వతసంపద్భో
గారూఢములగుచుఁ దలఁపు ఽ లా[4]వర్తించున్
గోరికల తమకమున మో
హారంభము లేదు పద్మ ఽ జాదులకైనన్. 17

క. కేవలని[5]ర్వాణమునకుఁ
దావలమది సాత్వికంబు ఽ తత్పతిహరి యా
త్రోవకు నేరికిఁ జిత్తము
ద్రోవ[6]దు తన్మతయుగంబు ఽ త్రోవకుఁబోలెన్. 18

క. కావున నుత్తమ సాత్విక
ధీవిభవముగలిగి తదధి ఽ దేవతయగునా
శ్రీవిష్ణుని నతినిర్మల
భావంబున నిలుపవలయు ఽ భక్తినిరూఢిన్. 19

శా. ఈరీతిం నిజసాత్విక క్రియలతో[8] ఽ నేకాగ్రనిష్ఠన్ మహా
ధీరుండై హరిమూర్తి నాత్మనిడునా ఽ ధీమంతుఁడా మూర్తి సం
స్కారంబొప్పఁగనచ్చునన్[7] బ్రతిమయో ఽ జంజెందుచందానఁ దే
జోరూపంబున ముక్తుఁడై మెలఁగుఁ జూ ఽ క్షోణీతలాధీశ్వరా. 20

క. వినుసహజ సాత్విక వుమ[9]త
మునవిర్మలహృదయ పద్మ ఽ మునఁ దిరముగ వి

1. ఆ. పా, సేవార్చన వ్రతంబులు దమకున్ । గతిమెలగజేయు భోగ । స్థితులును. 2. ఆ. పా. నడపగా. 3. హిత. 4. లోవర్తించున్. 5. ప్రా. నిర్మా. 6. ద్రోవడు. 7. నంచు బ్రీతిమెయి. 8. వో (నో?) 9. సాత్వికత్వమ్మున.

ష్ణుని నిలుపుచుఁ దాదాత్మ్యం
బునఁ బొందుట దుర్భరంబు ఽ భూవరచంద్రా.[1] 21

ఆ. గీ. అంతసాత్త్వికశక్తి ఽ యయు నంత నిశ్చల
సూక్ష్మదృష్టియును వి ఽ శుద్ధమతియు
సంభవించుమాన ఽ సంబన్యమతసుల
వ్రాలకున్న పరమ ఽ వైష్ణవులకు. 22

విష్ణుమాయానాటక ప్రశంస

చ. కమలదళాక్షుఁడింతటికి ఽ గారణమూ వెడగాని యింద్రజా
లముభువనత్రయంబు సకలక్రియలుండద భీష్టకేళితం
త్రములరయంగ నాతని మ ఽ నంబున కెట్టులుదో చెసట్లవి
శ్వముజరియించు నెవ్వరికి ఽ శక్యముస్వేచ్ఛభరంబు నొందఁగన్. 23

వ. మహామాయా నాటక సూత్రధారుండగు నప్పరమ పురుషుండును జూపు దివ్యకేళీకృత్యంబులు బహువిధవిచిత్ర ప్రహ్లాద కారణంబు లవి వినవలతువేని సావధాను[2]ండవై యాకర్ణింపుము. 24

సీ. వాగీ[3]శ్వరుండయ్యు ఽ వనరుహగర్భుండు
శ్రుతికదంబము లెక్క ఽ చూడఁగలఁడె
భానుసహస్ర సం ఽ పద గల భానుండు
తిమిరమంతయును భే ఽ దింపఁగలఁడె
భువనత్రయము నే లు ఽ దివి జాధినాథుండు
చిత్తతృష్ణావధి ఽ చెప్పఁ[4]గలఁడె.
పటు గరుజ్జవరేఖఁ ఽ బరగుఖగేంద్రుండు
గగనంబు కడమెఱు ఽ గంగఁగలఁడె

తే. యట్లు తేజోగుణోత్కృష్టుఁ ఽ డైయనంతుఁ
డైనవిష్ణుని మాయా వి ఽ హారకలన
నమరగంధర్వసిద్ధ వి ఽ ద్యాధర ర్షి
యక్షరక్షోగణంబైన ఽ నరయఁగలదె. 25

మ. ఇదిమధ్యం బిదియాదియంతమిది రూ ఽ పిత్థంగి యిచ్చోటుత
త్పదమంచున్ హరియున్న రూపుశ్రుతులున్ ఽ భావింపలేవన్నచో
నిదమిత్థంబనిచెప్పనోపుదునె భ ఽ క్తైకావన ఖ్యాతునా
సదయాత్మున్ మదినిల్పుశక్తి ప్రతిభా ఽ సంయుక్తిహాటించె[6]దన్. 26

1. ప్రా. భూరివరేణ్యా, 2. అ. సావధానంబున, 3. ఆ. జీశ్వ, 4. చేయగలడె, 5. గురుజవ, 6. ఆ. బ్రాపించెదన్.

వ. అని యంతశ్శ్రోత్ర మనంత పరధ్యానయోగాధీనంబుగావించి యుదంచిత రోమాంచకంచుకిత దేహుండును సంతోషరస ప్రవదశ్రుధారా మధూళీబిందు సుందరదృగరవిందద్వంద్వుండును పునఃపునః ప్రకటీభూత హరిభక్తి సుధాప్రవాహుండును, కరతలముక్తాఫలీకృత ప్రాగ్వచశ్చూడా ప్రౌఢరహస్య వాక్సముదు పదిష్టభావి కైవల్య లక్ష్మీవిలాస సర్వస్వసంగ్రహణ[1]వ్యగ్రుండును, మధుర ప్రబోధోదగ్రుండును నగునయ్యోగి కులాగ్రణి రాజకులాగ్రణి కిట్లనియె. 27

క. ధరణీశ్వర 'మమమాయా
దురత్యయా'యనియె నరుని § తో హరిమునుద
త్పరమోక్తికి ననుగుణమై
పరగెడు తన్మాయ విధము § బ్రకటింతుఁదగన్. 28

వ. అని తత్ప్రకారంబు ప్రపంచించునప్పుడు. 29

విష్ణుమాయాప్రభావంబు శుకయోగి చెప్పఁబూనుట.

సీ. క్రతుదీక్షితర్త్విసం § తతికిదుగ్ధరసంబు
గురియునాకనివాస § సురభిపోలె
సస్యాభివృద్ధికి § చాలంగ వర్షించు
ప్రావృట్పయోధర § పటలిపోలె
వేలాతటంబున § విబుధరక్షార్థంబు
ప్రభవించు నమృతకుం § భంబుపోలె
సత్యభామామన § స్స్వామికి నభివాంఛి
తమునిచ్చు పారిజా § తంబుపోలె
తే,గీ. పారికాంక్షి పరీక్షిన్నృ § పాలమౌళి
మధుకరస్వాంత సంతోషమయములైన
కోరికలమిం[2]చు శుకముఖాం § భోరుహంబు
నందనందన గా[3]థామ § రంద ధార. 30

క. మనమునకు గోచరింపని
వనజోదరు తత్త్వకలన § వాగ్వైఖరివ
ర్ణనసేయ నొరులకెట్లగు
సునిశితవిజ్ఞాన నిధికి § శుకునికిఁదక్కన్. 31

వ. ఇట్లు చాటుకార వాక్పరంపరా సంపాదకుం[4]డేక ముఖుండయ్యు చతుర్ముఖ సహస్రముఖ జంఘాలిక కళాగర్వ నిర్వాహకంబగు శేముషీ విశేషంబున సరస్వత్సలిలాంతర్మగ్నంబులగు రత్నంబులుంబోలె నామ్నాయ మండల గర్భ

1. ఆ. సంగ్రహ సమగ్రుండును. 2. ప్రా! మించె!! 3. ప్రా. 'గాథ", 4. సంపాదకందళితముఖుం."

స్థంబులైన హరికథాసందోహంబులుగూడం దిగిచి వసంతసమయ సమారంభ విజృంభమాణ సురభికుసుమ విసరంబుల పవనసలుగొని దెసల పుణ్యగంధంబులు వెదచల్లుచు సత్పురుషహృదయ మధుపాయి నికాయంబుల నాకర్షింప సమకట్టి చెప్పనప్పౌరికాంక్షి యిట్లనియె. 32

విష్ణుమాయాప్రభావము.

క. శ్రేయస్కర విష్ణుమహా
మాయానిబిడాంధకార మండలిఖద్యో
తాయిత తేజోమూర్తులఁ
దోయజభవముఖులు దిరుగు దురు వినుమధిపా. 33

చ. జననసమృద్ధినాశములు చంద్రకళావళి కెట్టులంబరం
బున ఘటియిల్లునట్లన యమోఘ దురత్యయ విష్ణుమాయయం
దనవరతంబులోకనివ హంబునకుఁ బ్రహతంబుగావునన్
జనవర సర్వముంజలజ నాభుని కైతవమగ్నమారయన్. 34

చ. ఉరగవరైక దండకలి తోజ్వలలోక పరంపరన్ సురా
సురముఖ జంతుకోటిని డి చూడ్కికి యతికరండమట్టులై
పరఁగఁగఁజేసి యెల్లెడల భక్తమనో నిలయాంగణంబులన్
దిరముగ నిల్పివేడుకలఁ దేలుచు వైష్ణవమాయ భూవరా. 35

ఉ. నీలపయోధరావలివి నిర్భరదీధితులాడ కాడకుం
గోలమెఱుంగు[1] తండములఁ గొల్పి గ్రహించెడు మాడ్కిభానుతే
జోలవ చంద్రికాంశువులఁ జూపుచుమా[2]పుచునుండు విష్ణుమా
యాలలితేంద్రజాలము ని జాశ్రితకోటికిఁ బ్రీతిసేయుచున్. 36

క. భూయోజ్యోతిర్వైష్ణవ
మాయానాటక విధాన[3] మర్దల పాంచా
లీయవనిక భాగవతని
కాయాంతర్నేత్ర కౌతు కము నొదవించున్. 37

తే. గీ. ఆచతుర్ముఖకీట పర్యంతజంతు
సంతతులు విష్ణుమాయోరు జాలపటలి
దగులుచుందురు మత్స్యవి తతులు వోలె
వితతతృష్ణాబ్ధి నీదుచు విధి[4]నరేంద్ర. 38

మ. అరిషడ్వర్గగుణత్ర యేంద్రియధర న్యాకాశవార్తైతి మ
న్మరుదాశాంతరవత్సరర్తుకలనా మర్యాదలై జాతిక

---

1. ఆ. మెఱుంగుదండముల, 2. ఆ. పాయకనుండు, 3. ఆ. 'విధానుమర్దర', 4. విడు.

ర్మరతిక్షాంతి తిరస్క్రియాదురిత ధర్మఖ్యాతి [1]పూజాదులై
చరియించున్ హరిమాయ ప్రాణిగతమై సర్వైక సేవ్యోన్నతిన్. 39

మ. హరిమాయావిభవంబు రాజ్యపదప ద్మాక్షీసుత ద్వేట్సుహృ
త్కరుణాశానుభవోత్సవ వ్యయగృహ ధాన్యాదులై తృప్తియై
పరమాపత్సుఖ సంపదా[2]ర్తిగతులై ప్రాపించులోకంబునన్
సురమర్త్యాసుర ముఖ్యజంతు తతిఁదే ల్పుం[3]దూల్పుఁ గూల్పున్నృపా. 40

ప్రకృతిపురుష స్వరూపంబులు

సీ. మానవేంద్రవినుము మాయనాఁ బ్రకృతిత
త్కర్తవిష్ణుఁ డతఁడు దానెవిష్ణు
డతఁడె మొదలి తేజ మామీఁదమతిలేదు
దానినెఱుఁగు నిగమ తత్త్వవేది
పంచేంద్రియములకుఁ బరమంబులై యుండు
నర్థంబులఖిల వి ధార్థయుక్తి
నర్థంబులకు నెక్కు చైతనర్పు మనస్సు
నిఖిలప్ర[4]యత్నత నియతిగలిగి
మనసున కధికమై మను[5]నుసద్బుద్ధి ని
శ్చలనూత్న దృష్టికి నిలయమగుచు
బుద్ధికి నుత్కృష్ట భూమిస్థమై విలసిల్లు
నాత్మ విజ్ఞానసీ మాంతమగుచు
తే. గీ. నాత్మకతిరిక్తమగుచు మహాత్తువెలయు
నంతకంటెను నవ్యక్త మతిశయిల్లు
నవలబురుషుండు పరకాష్ఠయై వెలుంగు
ప్రకృతిలో నంబుధర గర్భ భానునట్లు. 41

వ. ఇట్లు పరబ్రహ్మ తేజంబున వెలుంగు పురుషుండు ఘటనిహిత ప్రదీపంబునుం బోలె నిబిడమాయావరణ మధ్యస్థుండై నిజతేజంబు సకలంబునక[6] గోచరం బని కేలీ సంచారపరాయణత్వం బపేక్షించి యేకైక కాలవళితంబై (బహు కాలంబు) పరిభ్రమించి కులాలచక్రంబు కరణిఁదిరుగు, స్వకీయ మాయాకాల చక్రంబున నావర్తించు బ్రహ్మాదులలోన పావకశిఖాంకూరంబువలన నంకు రించు దీప[7] కలశపగిది నిజతేజో బ[8]లంబున మత్స్యకూర్మవరాహ నారసింహాది బహువిధరూపావతారంబులఁ బ్రతిఫలించుచు సౌందర్య వీర్య శౌర్య స్థైర్య

1. ఖ్యాత. 2. ఆ. సుకసంపదర్తిగతులైప్రాపించు లోకంబులన్. 3. పా-దాల్పు. 4. ఆ. ప్రవర్తన. 5. ఆ. 'మలయు' 6. సకలంబునకు. 7. ఆ 'పరంపరల.' 8. ఆ. లవంబున.

ప్రతాప ప్రభావనిగ్రహానుగ్రహ దాక్షిణ్యంబు లత్యుత్కృష్టంబులై వెలయ శంఖచక్ర గదాపద్మ పీతాంబర కౌస్తుభ వనమాలికా శ్రీవత్సలాంఛనప్రముఖ లాంఛనంబులతోఁ జతుర్దశభువనంబులం బ్రవర్తించుచు, సర్గస్థితిప్రళయ కర్తృత్వంబునఁ బ్రాణివర్గంబుల నడుపుచుండు, నయ్యవతారంబులలో మిక్కిలి కృష్ణావతార విలసితుండగు విష్ణుండు సహజమాయా మానుషవేష ధారియై తత్పురుష ప్రభావంబు గలిగి విహరింపుచుండు. అతండె కాఁడె • కౌరవ కులం బాహుతింగొని ధర్మనందనుఁ బట్టంబుగట్టి భవద్వంశంబునిలిపిన భక్త పరతంత్రుండు. తత్కపట కేళీకృత్యంబులు సువ్వె, మాయావిధానంబులు. నీకుఁ జెప్పనమకట్టిన కథాప్రసంగంబు నదియు వినుము. 42

క. భూమిన్ "సర్వం హాస్తి ప
దేవమగ్న"మ్మనెడు మాడ్కిఁ ఽ దెలియఁగఁ దన్మా
యామగ్నము శివవిధిర
క్షోమరమాయా విధంబు ఽ నవనీనాథా. 43

విష్ణుమాయాతిశయత్వము.

తే. దేవ గంధర్వ యక్షదై ఽ తేయతతికిఁ
గలవు మాయలు విను మల్ప ఽ కాలగతులు
సలిల జనిబుద్బుదాంబుద ఽ చ్ఛాయలట్టు
లన్నిటిన్రింగి హరిమాయ ఽ యతిశయిల్లు. 44

క. జలరుహ నాభుని మాయా
విలసనమున సుళ్లుగొనిన ఽ విధమదివినవే
జలజజ శివ వాసవముఖు
లల వడి సుడిగాలిఁబడిన ఽ యాకులు వోలెన్. 45

తే. జాతి పుష్పంబునందు వా ఽ సనయుఁ బోలె
దీపమునఁ బ్రభ వోలెనా ఽ దేవదేవుఁ
గలసి యన్యోన్య సౌభాగ్య ఽ గతిఁ జరించు
సిరియు గర్వించి హరిమాయఁ ఽ జిక్కువడియె. 46

వ. ఇవ్విధంబున ననవరత సన్నికృష్ట సాంగత్యంబున నద్దేవునికిఁ బ్రాణేశ్వరియై విశాలవక్షస్స్థల కౌస్తుభరత్నసింహాసనంబున భాసిల్లు సంపద్విలాసినియును, నిరంతర సందర్శన పారాయణ ప్రారంభంబున నయ్యంభోరుహనాభు నాభ్యంభోరుహంబున బంభరాయమాణుండై యుండు నంభోరుహసంభవుండును, నమేయ కల్యాణగుణ సాదృశ్యంబున వేఱులేని మచ్చికలతో హరిహరు లేకాకృతియనుటకు నాద్యైత్యారింగూడి దంటయై నిలిచిన ఫాలలోచనుండును, సతతంబును నారాయణాష్టాక్షరీమంత్రసంస్మరణశ్రవణ కుతూ

హాలంబున నా పురాణపురుషు నాశ్రయించి తన్మంత్రముఖరియగు వీణెఁ గైకొని పరమభాగవతుండై భవపంకంబునం బడక నిరాతంక సుఖయోగంబునం జెంది, మోహాయత్త విషయరస సంజాత ప్రభూతరోష కషాయితస్వాంతులై పోరలువారిం జూచి ప్రహసించుచు హర్షించుచుఁ జరియించు నారద మహామునీంద్రుండును, మొదలుగాఁగల మహామహిమాఢ్యులు లోకంబుల నల్పప్రాణి మండలంబుల తేజంబులం దమ తేజంబులచేతం గుదియించుచు, నిశాసమయజ్యోతిరింగణ గణద్యుతుల నయ్యైకొలంది మాయించు నతిస్థూల సూక్ష్మ ప్రదీపాంకురంబుల మాడ్కిం బ్రదీపించుచుఁ దమలోన లీలారూపధరుండై తన మూలరూపంబు దాఁచి కలసి మెలసి వర్తించు నయ్యచ్యుతుని నోరసి చూచి యనంత తేజోధాముండగు ప్రభాకరు సన్నిధిం బోలె నిస్తేజులగుదురు. మున్ను చన్న కథలుగలవు. చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 47

క. మీతాత ధర్మనందనుఁ
డాతత[1]విభవాధికారయశములఁ దా[2] నే
కాతప వారణముగ వసు
ధాతల మొక్కరుఁడ యేలె ఽ ధర్మోన్ముఖుఁడై. 48

ధర్మరాజుయొక్క ప్రశంస.

సీ. ధర్మదేవతకు నుఽద్భవమొంది యత్యంత
ధర్మపరాయణఽత్వమున నిలిచె
రాజసూయ మహాధ్వఽర మొనర్పఁగఁ బూని
[3]గుఱుతుగా రాజుల ఽ చెఱలుమాన్చె
సత్యప్రతిజ్ఞ విఽశ్వమునిండ బలవంతుఁ
డయ్యును వనవాస ఽ మాచరించె
[4]తేజితఖడ్గధాఽరాజలౌఘంబునఁ
గౌరవవంశ పంఽకంబుగడిగె

తే. గీ. నిఖిలదిఙ్మండలాధీశఽనిత్యదత్త
వస్తు విస్తారపూరిత ఽ వాజిమేధ
యాగభాగాది నందితేంఽద్రాదిదివిజ
నిర్మితఖ్యాతి నొప్పునా ఽ ధర్మసుతుఁడు. 49

వ. ఒక్కనాఁడు. 50

1. విద్యాదిగౌరవాంతంబున 2. అ. పా. పాంత్తంబునసె। శాతప. 3. గురుతర రాజులం. 4. జితఖడ్గధారాజలౌఘంబుచేతను.

ఉ. ఇందుకులప్రభూతపృథి § వీశ్వరుఁ డా[1]దలపట్టభద్ర ల
క్ష్మీందనరారి యెక్కఁగఁ బ్ర § సిద్ధికి నెక్కిన యాసముజ్జ్వల
త్సుందరరత్న సింహముల § శోభిలుచున్న పసిండిగద్దెఁ బెం
పొందఁగ నింద్రులీలఁ గొలు § వుండె నమన్నృపదీపితాంఘ్రుఁడై. 51

సీ. కౌరవాధీశోరు § కాండద్వయద్రోహి
పటుగదాహస్తుండు § పవనజుండు
కర్ణవక్షఃపీఠ § ఘట్టన చణబాణ
జనక గాండివపాణి § సవ్యసాచి
చటుల కౌరవ్య ప § క్ష [2]విపక్ష నిగ్రహ
వ్యగ్రశౌర్యుఁడు మాద్రి § యగ్రసుతుఁడు
కైతవద్యూత వి § గ్రహకారి సౌబల
హననధుర్యుఁడు నకు § లానుజుండు
తే. ననుఁగుదమ్ములు నలుగురు § నర్థిఁగొలువ
నింద్రునకు గీష్పతియుఁబోలె § నెనయఁ దనకు
ధౌమ్యుఁ డుచితాసనమున స § ద్ధర్మకథల
వలన రాజర్షిమార్గముల్ § దెలుపునపుడు. 52

వ్యాసముని వచ్చుట.

ఉ. కౌరవ పాండవేయ కుల § కర్త కళింద సుతాంతరీప వి
స్ఫారతరా కరోద్భవ ల § సద్రుచి సాంద్ర మహేంద్రనీల మం
భోరుహసంభవాకృతి వి § మోహిత మోహరణప్రచండ వి[3]
ద్యారవిమండలోదయము § వ్యాసమహాముని దోఁచె ముందటన్. 53

సీ. జమున పుంభావమై § సాక్షాత్కరించెనో
లలిత మంహేంద్ర నీ § లములప్రోవొ
నవ్యసాలగ్రామ § నగశృంగ మెగసెనో[4]
నుస్మేరకల్హార § సూనవనమొ
కోమల పల్లవాం § కురిత తాపింఛమో
ఘనతరామృత మేఘ § ఖండభరమొ
సామాది దైవతో § ద్దామ విలాసమో
హరిమూర్తి నచ్చాత్త్వి § నట్టి రూపొ
తే. యనఁగ దూర్వాంకుర శ్యామ § లాంగ దివ్య
కాంతి చకచక లాశలఁ § గడలుకొనఁగ

1. వీశ్వరమేయుల. 2. (ఆ. పా.) పక్షపాతనిగ్రహా. 3. విమోహా తమోహా తమోహారణ.
. ఆ. పా. మెసలెనో.

నిష్టదైవంబుపోలె సమిద్ధకరుణ
నెదుటఁ దోఁచిన వ్యాసమునీంద్రుఁ జూచి. 54

ధర్మరాజు వ్యాసులవారికి నమస్కరించి పూజించుట.

క. మానసము నిండి వెలువడు
నానంద రసంబుపోలె నశ్రులు దనక
న్గొనల దొరఁగఁగఁ గ్రక్కున
నా నరపతి గద్దెడిగ్గి యయ్యంఘ్రుల కెఱఁగెన్. 55

మ. సకలక్ష్మావర సార్వభౌమ పదవీసామ్రాజ్యపీఠస్థుఁడిం
దు కులగ్రామణి ధర్మనందనుఁడు దోడ్తోఁగూడి తత్సోదర
ప్రకరంబున్ నిఖిలోర్విపాలక సుహృద్వ్రాతంబులున్ మ్రొక్క ర
త్నకిరీట [1]ప్రసవార్చ్యలందనరెఁ దత్పాదద్వయం బయ్యెడన్. 56

వ. ఇట్లు సహజన్మ సామంత సుహృత్సంతానంబుతోఁ బ్రణమిల్లి వినయ వినమిత శరీరముకుళీకృతహస్తారవిందద్వంద్వసందర్శితభక్తితాత్పర్యంబులతోఁ దోడ్కొనివచ్చి సభామంటపమధ్యప్రదేశంబున సమున్నతకుశాసనంబున నునిచి పూజించి తదనుమతంబున నిజసింహాసనాసీనుండై తగినవారలఁ [2]దగిననెలవుల నుచితపీఠంబులనుండ నియమించి ప్రాంజలియై యభిముఖుండగు నాధర్మతనయు నవలోకించి కృపాయత్తచిత్తంబున నమ్ముని కులోత్తముం డిట్లనియె. 57

వ్యాసుఁడు ధర్మరాజును శ్లాఘించుట.

మ. జననాథోత్తమ ధర్మనందన! హరిశ్చంద్రక్షమాభర్తతో
నెనయై నిల్చితి సత్యవాక్యమున ధాత్రీశోత్తమశ్రేణిలో
నని నిన్[3]మెచ్చెద నట్లుకాదె, సుజనుండైనట్టి వాఁడార్యవ
ర్తన వర్తించినఁ గీర్తియున్ సుకృతముం బ్రాపింపదే యెయ్యెడన్. 58

శా. ప్రాలేయాంశు కులావతంసములలో భావాన్వయోద్భూతభూ
పాలశ్రేష్ఠులలోన రామునిక్రియం భాస్వద్ఘన బ్రహ్మవి
ద్యా లక్ష్మీప్రభవంబు శౌర్యనయయుక్త [4]భ్రాతృసౌజన్యముం
త్రైలోక్యంబున నెన్నికోవెలసి తార్యస్తుత్య ధర్మాత్మజా. 59

క. జలరుహసంభవముఖులకుఁ
[5]గొలఁది యెఱుంగంగరాని గోవిందుఁడు నీ

1. ఆ. పా. ప్రసవార్చనంద్దనరె. 2. నయ్యెనెలవుల. 3. నని నిన్నెంచగ. అనిమున్మెచ్చెద
4. ఆ. పా. 'నయయుక్తి' 5. కొలదియు నెరుగంగ్గరాని.

కులమునకుఁ గూర్మిచుట్టము
చెలికాఁడును నయ్యె నేమి చెప్పుదునింకన్. 60

వ. అని హరిందలంచి తద్భక్తవత్సలత్వంబు నూహించి. 61

తే. భక్తపరతంత్రుఁడై నయా పద్మనాభుఁ
డేడుగడయును దానయై యెల్లకడల
మిమ్ముఁ బ్రహ్లాదుపోలెనమేయకరుణఁ
[1]దగిలి రక్షించె ఘోరదుర్దశలవలన. 62

సీ. కావఁడే మానంబు కౌరవసభలోన
పాంచాలికక్షయాంబరములొసఁగి
యాఁకొన్నదుర్వాసు నలుకచేపడకుండ
నరయఁడేనిను పులాకార్థియగుచు
రవిగ్రుంకకుండసైంధవుద్రుంచుసవ్యసా
చిప్రతిజ్ఞ నిలుపఁడే చిక్కఁబెట్టి
ధృతరాష్ట్రుకౌఁగిట మృతిమాననుక్కుకం
బముచేతఁ బ్రోవఁడే పవనతనయు

తే. [2]నాదరింపఁడె నారాయణాస్త్రవహ్ని
బలముదెగకుండ ద్రౌణిశాపంబువలన
నుద్ధరింపఁడెమీవంశ ముర్వినెడల
కుండఁ గృష్ణునివంటిహితుండుగలఁడె. 63

వ. వెండియు నాఖండలాదులయెడ నసురులుంబోలె పాపవర్తనులైన ధార్తరాష్ట్రులు మీమేలు సహింపఁజాలక యకారణంబ వైరంబునూది కర్ణసౌబలుల దుర్మంత్రంబున నట మిమ్ముఁ గపటవ్యాపారంబున హింసింప సమకట్టి చేయు దుష్కృతంబులన్నియు మీరెఱుంగకుండిన సర్వాంతర్యామిగావున నయ్యనంతుండు దూరస్థుఁడయ్యు నికటస్థుండునుంబోలె నిరర్థకంబులు గావించుచుండు. మీరెల్ల నచ్చెరువడిచూడ భగదత్తుండు వైచిన దేవాసుర నిరంకుశంబగు వైష్ణవాంకుశంబు విజయునిం బొలియింపకుండ నడ్డమై ముందట నిలిచి దాని తన కౌస్తుభగ్రైవేయ లక్షితంబైన వక్షస్థలంబున వైజయంతికి దండయగు పూదండగా ధరియించియు నింద్రదత్తయగు నుగ్రశక్తి పార్థునిమీఁద వైవకుండ కర్ణదుర్యోధనాదులకు మఱపుఁబుట్టించియు, నారాధేయుండలిగి యేసినయమోఘనాగాస్త్రంబు తాకునంబోకుండ రథంబు గ్రుంగనదిమియు, ప్రత్యస్త్ర శూన్యుండైన నరుని తలఁగాచియు, భీష్మద్రోణ కృపాశ్వత్థామ

1. కలిగి రక్షించె ఘోరదుఃఖములవలన, 2. అ. పా. ఆశ్వసింపఁడె.

కృతవర్మ ప్రభృతిమహావీరపురుషుల మంత్రవీర్యవంతంబులగు ననన్యవార్య శౌర్యాదివ్యాస్త్ర సంఘంబు లసంఖ్యాంబులై విలయసమయ ధారాధర ఖండంబులవలనం దొరుఁగు [1]పిడుగుల చందంబున పైఁబయింబడుచున్న డద్దేహంబు దహింపకుండఁ దదీయ తేజోవహ్ను లంతర్ధానంబు నొందియుండం దోడ్తోన సంస్తంభింపఁజేయుచుఁ, బోరుతుది ధనంజయుం దొలఁగించి యయ్యనల శిఖాముఖంబులకుఁ దురగ సహితంబగు రథంబు నాహుతింగాఁ జేసియుఁ, బుత్రశోకార్తింగుందు గాంధారి క్రూరశాప వ్యథాభారంబు మీయందఱకు లేకుండం బరిహరించి తానే వహించియు, నపార కౌరవకుల పారావారంబు నిశ్శేషంబుగా శోషింపంజేసియు నశేషసముద్ర ముద్రితవసుంధరా భార ధౌరంధర్యంబు నీకుఁ బాపరహితంబుగా ననుగ్రహించి నినుం గీర్తిసుకృతంబులకుం బ్రథమగణ్యునిఁగాఁ బ్రసాదించె నదియునుంగాక.— 64

సీ. మేనత్తయనిగొంతి మెయికొని పూజించు
నెమ్మి నమఱందియై నీకు మ్రొక్కు
ననుఁగు నెచ్చెలికాని యట్లపావని మెచ్చు
నర్జునుఁ దనప్రాణ మనితలంచు
కవలసాత్యకియందుఁ గలకూర్మి పాటించుఁ
బాంచాలిఁజూచు సుభద్రవోలె
నాత్మకృత్యములుగా నరయునీపను లెల్ల
మేలు సేయ నెకోరు మీకు నెపుడు
తే. తల్లిదండ్రులమీఁద సోదరులమీఁద
ధర్మపత్నులమీఁద నాత్మజులమీఁద
లేదుమీమీఁదఁగల్గు ప్రహ్లాదభరము
ధర్మనందన ! దేవకీ తనయునకును. 65

మ. అమరేంద్రర్షులచేత మ్రొక్కుగొనునయ్యంభోజ పత్రాక్షుఁడ
య్యమరేంద్రర్షులుచూడ నెమ్మిప్రణతుండై కంటికిఁ రెప్పచం
దమునఁ నీకు సహాయుఁడై తిరుగుచున్నాఁడట్టి నీవంటియు
త్తముఁడాదివ్యులయందునైనఁగలఁడే ధాత్రీశు లింకేటికిఁ. 66

వ. అని సాత్యవతేయుండు పలికిన సత్యవచనంబులు విని ధౌమ్యపురోగములైన గురువిద్వజ్జనంబులును, భీమార్జున నకుల సహదేవులును సేవాగతులై యున్న సూర్యసోమవంశ సంభవులగు నుత్తమక్షత్రియులును హితామాత్యవర్గంబులు నట్లయౌనని పరస్పరాలోకన స్వీకృతాంగీకారులై యతిహర్షంబునం బొంది దేవకీనందను దయాదాక్షిణ్యంబుల నభినందించుచున్నం గొలువు

1. వెడిపిడుగు.

భృంగ సంగీతంబులతోఁ జెంగలువకొలను మెలంగిన చందంబున నందంబయ్యె, నమ్మహారాజ శ్రేష్ఠుండును మునిగరిష్ఠుని ముఖచంద్రబింబంబు వలనం దొరఁగిన పుండరీకాక్షుని నామాక్షరంబులను నమృతబిందుబృందంబులు శ్రుతిపుటంబులం బడిన యప్పటినుండియు నంతర్నిరీక్షణంబున నుత్ఫుల్ల పులకకలికాభిరామాంగంబుతో నంతరంగంబు నిరంతరానందరస సరసి తరంగంబుల నోలలార్చుచున్నవాఁడై సుఖపారవశ్యంబువలనఁ గొండొకదెలిసి బ్రహ్మధ్యానానంతరంబున యోగిపుంగవుండునుంబోలె కన్నులువిచ్చి యందఱంగలయ నాలోకించి యమ్మహాభాగున కిట్లనియె. 67

ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణ ప్రభావము వర్ణించుట.

క. ఆహా కృష్ణుని సుగుణ
వ్యాహారము లింతయొప్పునె నా విన నవము
క్తాహారకలాపములకు
సాహాయ్యమొనర్చు మీవచస్సామగ్రిన్. 68

క. హరినామోత్కరములు శుభ
కరములు త్రైలోక్యవిజయకరములు శ్రేయ
స్కరములు హితకార్యవశీ
కరములు సత్పురుష సౌఖ్యకరములు వినినన్. 69

చ. కలమృదు వల్లకీరవము కంటె వసంతవిహారచారుకో
కిలనినదంబుకంటె నళి కీరరుతంబులకంటె తాళసం
కలితమృదంగశబ్దముల కంటె మనోహరకామినీవచః
కలనలకంటె నింపొసఁగు నా చెవికిన్ హరినామవర్ణనల్. 70

క. మీ రానతిచ్చినట్లన
నారాయణుఁడార్తరక్షణ పరాయణుఁడా
ద్వారవతీపురపతియా
ధారము లేకున్న బ్రతుకఁ దరమే మాకున్. 71

క. జలరాశి మగ్నవసుధా
తలమెత్తిన క్రోడమూర్తి తాఁగావుననా
కులముద్ధరించె హరియు
మ్మలఁగౌరవ్యార్ణవ[1]మున మునిఁగిన దానిన్. 72

ఆ. భక్తితోడఁ దన్ను భావించు దీనుల
నెలమితోడఁ బ్రోచు నెనరుగలిగి

1. వ్యాన్వయమున.

కోరి తన్ను వెతకు ఁ వారికి వెన్నిధి
యట్లదోఁచి ప్రోచు ఁ నచ్యుతుండు. 73

వ. అంతియకాదు. ప్రబలతరతృణస్తంబసముచ్ఛేదనానంతరంబున వర్షధారాభి షేచనంబుచేత సస్యభరంబును, విషవృక్షకంటకలుంఠనానంతరంబున వసంతసమాగమంబుచేత నుద్యానవనంబును, సంసార సంకుల విషయభోగ వైరాగ్యానంతరంబున చిదమలానందలహరిచేతం బరమయోగి హృదయం బును, బహుళ బహుదీర్ఘవ్యాధి మోచనానంతరంబున హితాన్నపానాదిక ద్రవ్యవిభవంబుచేత శరీరంబును, దురహంకారకాకవిద్విపాత్వశుకంఠదారుణ ఘంటాఘణఘణత్కారనిరాకరణానంతరంబున రసికసుకవికావ్యప్రసంగ గంభీర వచస్సారస్యంబుచేత నాస్థానంబు నెవ్విధంబున నభివర్ణింప నొప్పు నట్లన క్రూరకౌరవ్యకులపంకకళంకక్షాళనానంతరంబున చక్రధరునికరుణా కటాక్ష నిరీక్షణంబుచేత జగదేకపూజ్యంబైన కరినగర సామ్రాజ్యంబు నాకు సిద్ధించినయది. అమ్మహాప్రసిద్ధియుఁ బ్రతియుగంబునఁ బ్రహ్లాదచరిత్రం బును గజేంద్రమోక్షణ ప్రకారంబును విభీషణ పట్టాభిషేకపుణ్యకీర్తనం బును ధ్రువోపాఖ్యానంబునుంబోలెఁ జంద్ర సూర్య సాగర మేరు ధరణీ తలంబులుంగల కాలంబు వెలయ హరిసమకట్టిన వాఁడు. మఱి యట్టి ప్రభా వంబు బ్రహ్మరుద్ర మహేంద్ర గంధర్వ యక్షరాక్షస సిద్ధవిద్యాధర శ్రేణులలో నెవ్వరికైనం గలుగుట వినియైన నెఱుంగుదుమే. ఈ ముకుం దుండే పరమపురుషుండది యెట్లంటేని. 74

చ. హరియును నేముఁ గూడినది ఁ యాదిగ నమ్మహనీయ మూర్తివి
స్ఫురదురుతేజమాత్మఁగని ఁ పొందుగఁ గేలిమనుష్య వేష సుం
దరుఁడగు నాది పూరుషుఁ డితండని మ్రొక్కఁ దలంచి, యాతఁడే
పరువడిమ్రొక్కినం బ్రకృతి ఁ బాంధవుఁడంచును గూర్మిసేయుదుర్. 75

ఆ. మ్రొక్కి నిలిచినపుడు ఁ మక్కువ మఱఁదిగా
గారవించి శౌరిఁ ఁ గౌఁగిలింతు
వెనుక నితఁడు దైవమనుభీతి వాటిల్ల
భక్తి నుతియొనర్తు ఁ భావ[1]వీధి. 76

మ. గురుభీష్మార్జున సూనులాజిఁ బడినన్ ఁ క్షోభించి మే[2]మార్తిచేఁ
బొరలంజూచుచు మందహాసవదనాం ఁ భోజంబుతో నుండ నె
వ్వరు వద్దందుది మేలెకాఁదలఁచు భావం [3]బుట్టనేనా మహా
పురుషుం జూచుచునుందు నయ్యెడలు దాఁకబోవుందదాలోకనన్. 77

---

1. ఆ. పా. విధుల. 2. మోహార్తిచే. 3. బెట్లు.

కం. సంధియొనర్పనె కోరుదు
బంధుక్షోభమునకోడి పలుమరు నదిని
ర్బంధప్రయత్నమనియును
సంధింపఁడు పెంచు నీరసమె యిరువాగున్. 78

ఉ. అన్నలు దమ్ములుం గురులు నాప్తులు విప్రులు నాశ్రితాళియుం
బన్నినపోరు ఘోరమగు పాతకమేలని మానఁ జూచినన్
మిన్నక సాక్షిమాత్రములు మీరలు దీనికి మూలమైన కా
నున్నది కాకపోదనుచు నుల్లముఁ దేర్చుఁ [1]దదీయబుద్ధిచేన్. 79

చ. కురుకులసంతతియంబు నృపకోటుల చావు తదాప్తమిత్రసం
హారణము తత్కులాంగనల యార్తరవోత్కట వహ్నిపాతని
ష్ఠురరభసంబు చూడనతిశోకభయంబగు మాకు నమ్మహా
పురుషుఁడు భార[2]మెల్లడిగి పోయెనటంచు[3]హసించు నవ్వలన్. 80

వ. అదియునుం గాక. 81

తే. కనకపీతాంబరంబుతోఁ గౌస్తుభంబు
తోడ నానందమగు హరి దోఁచు నెపుడు
కమలనేత్రుఁడు నాకన్నుఁ గవకు నెదుట
నిఖిలరూపంబులను జెందు నీడఁబోలె. 82

చ. జలధ[4]రకోమలావయవ సంపదతో వెలిదమ్మిరేకులం
గలకల నవ్వుచున్న తెలిగన్నులతో హరి వచ్చి ముందటన్
నిలిచినఁ జోతుఁ గొండొకవి నిశ్చలదృష్టులఁ జూడఁ జూడను
జ్వాలరుచిరాశియౌ, నవయవంబులు చూపక యేమి చెప్పుదున్. 83

శా. ఆ తేజంబును నీలపీతసితవర్ణాయత్తమై క్రమ్మరన్
శ్వేతంబౌ నరుణంబయౌ నసితమౌ వేర్వేఱనిల్లెట్టి[5]దో
చూతంబంచుఁ దలంప నెప్పటిగతిం సువ్యక్తకృష్ణాగతిం
జేతఃప్రీతియొనర్చు మద్భ్రమపరిచ్ఛేదంబు నౌనంతటన్. 84

కం. ఇదియెల్ల నెఱిఁగియును నా
మదిఁ గృష్ణుం డాదిపురుష మయుఁడనుతలఁ ప
ట్లాదవఁ గనీ [6]విజ్ఞానం
బది యేమొకో యనుచు వగ[7]తు ననవరతంబున్. 85

---

1. ఆ. పా— నేపుణతదియ్యబుద్ధికిన్, 2. భారమెల్లడగిపోయె, 3. హరింద్దలఁపునవ్వలనూ, 4. రుచా, 5. వెర్వేర నిల్లెంన్నుచున్, 6. తత్వజ్ఞానంబది, 7 దలతు.

కృష్ణుని యాథార్థ్యము వ్యాసులవారిని ధర్మరాజడుగుట.

వ. ఇవ్వి చిత్ర కృత్యంబు లెట్టివి, యమ్మహానుభావుండు నిగూఢ తేజుండై శాణోత్తేజితంబుగాని మాణిక్యంబు చందంబున నున్నవాఁడు దర్శితాదర్శిత ప్రభావుండై జలధివిలోల వీచీనిచయ ప్రతిబింబిత ప్రభాకరుననుకరించుచుఁ [1]బ్రవర్తించు. దీని విభజించి కృష్ణుని కలరూపంతయు మీ దివ్యదృష్టిం బరామర్శించి వచింపుఁడు. మీరు త్రికాలవేదులు. సకల విద్యాపారంగతులు నఖిలసచరాచర జగద్వ్యవహార విజ్ఞులును నగు వివేకనిధులు. మీకు నగోచరంబులైన యవి లేవు, పెద్దకాలంబునను[2]బట్టి నామనంబు తత్సందేహాన్దోలాయమానంబై యున్నయది. మీ సత్యవాక్య కౌశలంబునం గైతవచ్ఛాదితంబైన తత్స్వరూపంబు రాజహంసముఖంబున నుదక సమ్మిశ్రితంబైన దుగ్ధరసంబునుంబోలె నేర్పడునని ప్రార్థనాపూర్వకంబుగాఁ దన్ను ధర్మనందనుం డడిగిన యపూర్వ తాదృక్ ప్రశ్నంబునకు నచ్చెరుపడి వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు కొండొకదడవు నిష్కంప నిస్తరంగ తరంగమాలి[3]యుంబోలె నూరకుండి తన యంతర్గతంబున నిది విష్ణుమాయా విభ్రమంబని నిశ్చయించి యిట్లనియె. 86

ఇదియంతయు విష్ణుమూర్తి మాయయని వ్యాసులవారు చెప్పుట.

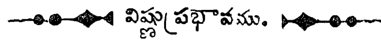
క. ఈయెల్లదియు[4]ను నాతని
మాయానాటకము విష్ణుఽ మాయయెఱుంగం
దోయజభవునకు నరిదిత
దాయత్తంబీజగత్త్రిఽ యంబును నధిపా. 87

చ. తనఘనమాయలోకము, నిఽదానము దానికిఁ దాన కృత్యముల్
దనయవ కర్తదాన సఫఽలత్వము బొందెడువాఁడుదాన ధ
ర్మనియమకారిదాన పరఽమంబగు తేజము దానయై జగ
ద్వినుతుఁడులోకముల్ నడుపుఽ విష్ణుఁడు సర్వముదాన కావునన్. 88

చ. నెఱినిజతత్త్వమేరికిని ఽ నిర్ణయమొందఁగ నీఁడులీలమై
మెఱపును బోలెఁగొందఱకఽ మేయదయాకృతిఁ జూపుఁ జూపిత
న్నెఱిఁగితిమన్న మాయఘటిఽ యించు నహంకృతిఁబాసి భక్తిమై
నఱగొఱలేనివారికి నిఽరంతరముం గనుపట్టుభూవరా. 89

వ. అతండు కపటనాటకుండు తనమాయా నిర్మితంబగు జగంబెల్లు నడపవలయు నట్లు నానారూప వర్తనంబులం గార్యసంసిద్ధిఁ బ్రవర్తించు నీవడిగిన సంశయంబులెల్ల నేర్పరించెద వినుము. 90

1. ప్రా—వెడలి, 2. నకుంబండె. 3. మాలికయుం. 4. ఆ. షా. వినుము.

క. వనజాక్షుఁడు నీరూపునఁ
దనతేజము నిల్పికొంత § దనపనిఁ దీర్పన్
నినుఁ బెద్దఁజేసి మ్రొక్కును
జనవర సహచరితకార్య § సఫలతకొఱకున్. 91

చ. అనలరవీందు రుద్రజల § జాసన వాసవులందునున్నయి
య్యనుపమదివ్యతేజమును § నాహరియంశము కాదె వారివం
దనములఁ దన్పఁ జేయతఁడు § తద్విషయంబులఁ గూడి మర్త్యవ
ర్తనమున నేరికిన్ సహజ § తత్త్వముఁ జూపక మాయ పెంపునన్. 92

వ. కావున నీకు మ్రొక్కుట బంధుభావంబని తలంపకుము, [1]తనను దానే సన్మా
నించుకొనుటగా వితర్కింపు మతనికి నీవు నేనని భేదంబు లేదు. పూ[2]జ్యపూ
జక పూజారూపంబులు విష్ణుండ. 93

క. వన[3]జాసను శాసనములు
తనమాయా కృతములగుటఁ § దాఁ బన్నిన మే
లును గీడును జంతువులొం
దినపరహిత మహితమనుఁడు § నియమస్థితికిన్. 94

వ భీష్మద్రోణాదులయం[4]దుఁ బితృమా[5]తృకళత్ర పుత్రాది జంతుసంతతియందు
నెవ్వరెట్లైన నది యతనికి సంతోషంబుగాని దుఃఖకారణంబుగా దమ్మహా
పురుషుండానందమయుండుగాని దుఃఖకలితుండుగాఁడు, మఱిమాయందు
ననుగ్రహంబు గలిగి మమ్మురక్షించుచున్నవాఁడని పలికితి వది యెట్లంటేని.

క. భక్తాధీనుఁడు గావున
భక్తుల నాపదలవలనఁ § బనివడి కాచున్
భక్తప్రవరుల మిము నా
సక్తిన్ రక్షించు టెంత § చక్రధరునకున్. 96

వ. తొల్లి ప్రహ్లాదాదుల నెవ్విధంబుం బ్రతిపాలించె వినవె యతనికి ప్రపన్న ప్రతి
పాలనంబు వ్రతంబు. 97

క. వినుభూభారముఁ దీర్పఁగఁ
బని బూనిన చక్రధరుఁడు § పనిదిన పనియె
ట్లానరించిన పాపము లే
దనఘాఁ తాన్మ సేయువాఁడు § నచ్యుతుఁ డరయన్. 98

---

1. తనకు. 2. ఆ. పా. పూజ్యపురుష పూజారూపంబుల విష్ణుండా. 3. జననాధన శాసనములు. 4. యె(డ)ల. 5. భాతృపుత్ర పాత్రాది.

క. మనుజుండే చందంబున
దనచేయు నఘంబులైన ధర్మములైనన్
వనజాక్షు సేతలని మన
మునఁ దలఁచిన నుభయకర్మ ముక్తుండు దుదిన్. 99

క. మీరణకృత్యము విష్ణు
ప్రారంభముగాన పరమపావన మయ్యెన్
గౌరవ పాండవవీరుల
పోరుత్తమ మనఁగనెగడు భువనములందున్. 100

ఆ. హరికిఁగానియజ్ఞమైన ననర్థ ప్ర[1]
బీజ మచ్యుతునకుఁ బ్రీతియొనఁగు
బ్రహ్మహత్యయైన పరమధర్మము ధర్మ
శాస్త్రవాక్యమర్మ సరణి వినుము. 101

వ. అత్యంత సాత్వికజ్ఞాన వంతుండవుగావున నీకు నట్లకొంత కొంత నిజతేజో
విలసనంబు ప్రకాశింపంజేయుట యనుగ్రహంబు. 102

చ. జనన సహస్రపుణ్యఫలశంబరధారలనూని సాత్వికం
బనియెడు విత్తునన్మొలచు నచ్యుతభక్తి సురద్రుపల్లి స
జ్జన హృదయాలవాలముల సారెకుఁ బ్రోది యొనర్చుచుండ నం
దున ఫలమై జనార్దనుఁడె తోఁచి ఘటించుఁ దదీయ సౌఖ్యముల్. 103

చ. అనుపమ విష్ణుభక్తియు సమంచిత సాత్వికధర్మసత్తపో
ధనతయుఁ గల్గునిన్ను హరిదాస దయన్ జగదేకపూజ్యుఁగాఁ
గనియును నీకు నిట్లు పొడకట్టుట మోక్షము నీఁదలంచి యీ
యనువునఁగాదె భక్తులఁగృతార్థులఁ జేయుచునుండు నిచ్చలున్. 104

క. తగ సర్వంవిష్ణుమయం
జగత్తనుట వినవెయట్ల సర్వగతుఁడు త
త్త్వగరిష్ఠులకుం గనుపడు
ప్రగుణములై యందునతని ప్రతిబింబంబుల్. 105

చ. త్రిగుణమయుండు గావునఁ బ్రదీ[2]పుఁడగున్ వివిధప్ర[3]భాప్తి ని
మ్మగనొకవేళ నొక్కయెడ మూటను నేర్పడియుండుఁ గేవలుం
డగు పురుషుండు గావున క్రియాపరతంత్రుఁడు గావునన్ సమ
స్తగుణ విలాసమూర్తులఁ బ్రసక్తివహించి నటించు నొక్కచోన్. 106

వ. అని సర్వంబునుం దేటపడఁ బరాశరనందనుండు పలికిన ధర్మనందనుండువిని,
మహాత్మా! మీ హృదయంగమ ప్రమాణవాక్యంబుల నాసందేహ నివృత్తి

1. ప్రతేజయచ్యుతు. 2. అ. పా. ప్రదీప్తమగున్. 3. వివిధప్రదాప్తి.

మయ్యె. వాను దేవుండట్టి వాఁడయ్యానైన నింకనొకటి యడిగెద. నప్పురుషో త్తముండు నిజవే[1]షంబు డాచి మాయామానుష వేషధారినై జగంబులు నడుపుచుండు. తద్విలసనం బెద్దియుంగానక భ్రమసితిరుగు మముబోంట్లు తుది ముట్టనెఱింగి ముక్తి వడయఁజాలరు గాక. విజ్ఞానదృష్టిఁ బెక్కుతెఱంగుల తని మొదలి తేజంబుఁదెలిసి కృతకృత్యులైన మీరట్లు తత్పరమసాయుజ్య ముక్తిం బొందక యుంటకుం గారణంబేమియనిన నమ్మునియిట్లను. సకలంబు తని మాయావలితంబు తన్మాయాతిమిరంబు జగంబులన్నియుంగప్పి సకల నుల నజ్ఞానాంధులం గావించుచున్నది. అది భేదింప నెవ్వరికి నలవిగాదు. నానంజేసి విష్ణుసాయుజ్యంబు దుర్లభంబు క్రమక్రమంబున నతనియందు క్తియెక్కించిన పరమభాగవతులకు సిద్ధించు, నహంకారపరులైన వారు మాయాచక్రంబునంద పరిభ్రమింతురు. వీరు వారనవలదు. సకలజనులు ప్రతిభాశౌర్య విద్యాప్రభావంబుల నహంకరించుచుండ్రుగావున ముక్తి డయనోపరు. సాత్వికగుణంబుగలిగి యతని నెఱుంగుటయరిది. అహంకార గంధులై విష్ణుమాయం దిరస్కరించి బ్రహ్మరుద్రాదులు మోసపోయిరి. మే మెంతవార మెట్లంటేని నేనెఱింగిన కథలు చెప్పెదఁ గొన్నివినుమని లుకు సమయంబున. 107

న్వారకనుండి వచ్చెవటు ♦ వర్యుఁడొకండు వినీలకంధరా
కారుఁడు, గోపిచందన వికాసస్వరఫాలుఁడు, పారిజాత మా
ారమణీయవక్షుఁడు, మిళితతులసీనవమంజరి శ్రవో
ారి ద్వితీయ కృష్ణుఁ డనహాటకపుస్తకహస్తుఁడై దివిన్. 108

నకసనందన నారద
నత్కుమారులును వాని ♦ సంగతిఁబిరుదన్
నుదెంచిరి తత్తను ది
నితాంత ద్యుతులు పర్వ ♦ వడిఁ గొలువెల్లన్. 109

ానవనీలజాలముల ♦ వారణరాలెడు మింటనుండియు
న్బాసితలీల వాని పిరుఁదన్నవ పంకజ రాగరత్న ము
క్తాసముదాయమున్ దొరఁగెఁ ♦ గన్గొనుఁడంచు వటూత్తమాంబు జా
తాసనజాంగ దీధితుల ♦ కచ్చెరువందిరి సభ్యులందఱున్. 110

ట్లు గొలువువారెల్ల నెద్దియు నిశ్చయింపఁజాలక తత్ప్రభాపటలంబులు న్నుల మిఱుమిట్లు గొలుపుచుఁ దద్భవన ప్రదేశంబాచ్ఛాదింప సొంపారుచుఁ ొండొకప్రొద్దు హర్షవిస్మయ రసంబుననున్న నర్జునుండు గగనతలం బవలో

1. ఆ. పా. తేజంబుడాచి. 2. బకాంతిభావ. 3. 'లా్కౌ' 4. ప్రా. పా. పటూత్త జాతాసనితాంత.

కించి సాంద్ర మహేంద్ర నీలనీలాకారుండొక [1]బాలుండును సూర్య సంకాశు లైన వారొక్క ముప్వురును, పూర్ణచంద్రోపమానుం డొక్కరుండును నెవ్వరోకాని యేవురు దివ్యపురుషులు విజయంబు సేయుచున్న వారని వెండియుఁ బ్రతీక్షించి యెఱింగితి నివ్వటుండు ద్వారకా నగరంబువాఁడు కృష్ణుని యంతఃపురస్త్రీలకు రుక్మిణ్యాదులకు నుబుసుపోవఁ గథలుచెప్పు గోవిందశర్మయనువాఁడు. వీనియందు సత్యభామా మహాదేవి యనుగ్రహం బతి సమగ్రంబై యుండు, కడమ నలువురును సనకసనందన సనత్కుమార నారదులు. మీరెఱింగినవార. వారి రాకయునిట్యోడకయని తోచుచున్నయది. అనినఁ గృష్ణద్వైపాయనుండునట్ల నిశ్చయించి యీ గోవింద శర్మయనువాఁడు మహాతపస్వి, సకలకథాప్రవీణుండు. మనముపక్రమించిన విష్ణుమాయా రహస్యంబులన్నియు విశదంబుగాఁ జెప్పనేర్చు, నిక్కడి కథాప్రసంగంబు తన దివ్యచిత్తంబున నెఱింగి వాసుదేవుండే పంపినవాఁడు. తదనుమతంబునఁ దద్దేవమునులును వాని వాక్పాటవంబును తదీయ మాయాప్రభావంబును వినువేడుకఁ జనుదెంచినారనిన నందఱుం గుతూహలాయత్త చిత్తులై తదభిమతాగమన ప్రత్యుత్థాన ప్రయత్నాభి ముఖులగుచుండిరంత (వారు) ననంత మార్గంబుడిగ్గి తత్సభా సమీపంబున నిలిచిన. 111

ధర్మరాజుసభకు గోవిందశర్మయనే బ్రహ్మచారియును సనక సనందన సనత్కుమార నారదులును వచ్చుట.

శా. పారాశర్యుఁడు దక్కతక్కిన మహా భాగుల్ సభాసీనుల
వ్వారాన్యున్నమితోర్మి సంఘములశే వన్నిల్చుచుంసంభ్రమం
బారం [2]గద్దియడిగ్గిపోయి ప్రణతుండై ధర్మజుండర్థిమై
వారిందోడ్కొని తెచ్చియిచ్చె కడువిశ్వాసంబుతో నర్చనల్. 112

వ. తగువిధానంబున నేవురం బూజించి సత్యవతీసుతుని సమీపంబున నబ్బాలుండ గ్రభాగంబునం గూర్చున్నఁ దక్కిన నలువురఱ సుఖాసీనులం గావించి తదనుమతంబునఁ గూర్చుండు సమయంబున. 113

ధర్మరాజుసభకు ఋషులందఱు వచ్చుట.

సీ. కశ్యపకణ్వమార్కండేయ భృగువసి
ష్ఠమతంగజాబాలిజహ్నుపులహ
వాలఖిల్యాగస్త్య గాలవమైత్రేయ
జమదగ్నినారద శంకుకర్ణ

1. ఆ. పా. మహాబాహుండును. 2. ఆ. పా. "బారంసానుజుఁడైన ధర్మజుడు క్షేమా యత్తచిత్తంబుతో వారిం"

కపిలభరద్వాజ ♦ గౌతమచ్యవన వి
శ్వామిత్రమౌద్గల్య ♦ ఛందదమన
రౌమహర్షణపైల ♦ జైమిని మాండవ్య
వరతంతుశరభంగ ♦ వత్సకౌత్స

తే. లాదిగాఁగలపరమ సంయములువచ్చి
రందుగోవిందశర్మ ధర్మాత్మజునకు
విష్ణుమాయా ప్రభావంబు ♦ విస్తరించు
ధీరమతినంచు విజ్ఞాన ♦ దృష్టి నెఱిఁగి. 114

వ. అట్లు సరిత్సాగర పర్వతారణ్యాశ్రమంబుల నున్నవారలును, దిశాపాల భరిత బ్రహ్మలోకవాసులును తండోపతండంబులై పాటల జటాభార దండక మండల సర్పసూత్రాక్షమాలావల్కలాజిన ప్రముఖ లాంఛనంబులతో నారాయణనామాక్షరోచ్చారణ పరాయణులగుచు వచ్చి ద్వారదేశంబునం దొట్టిన. 115

క. కనిదౌవారిక ముఖ్యుఁడు
వినయాంజలితోడవచ్చి ♦ విన్నపమొనరిం
చినవిని కృష్ణద్వైపా
యనుఁడంపఁగ ధర్మపుత్రుఁడతుల ప్రీతిన్. 116

క. అనుజులు దానును సంభ్రమ
మున నెదురుగఁ బోయివినతి ♦ పూర్వకముగ స
ద్వినయమున సమ్మనీంద్రులఁ
గొనిచనియర్చించియునిచెఁ ♦ గుశపీఠములన్. 117

వ. తదనంతరంబవారల యాశీర్వాదంబులతో సోదరామాత్య పరివృతుండై [1]కూర్చుండె. సిద్ధమంత్రకళాప్రత్యక్షీకృత నిజాభిమతుండై దైవతంబుల సన్నిధి సిద్ధపురుషుండునుంబోలె నొప్పుచుండె నప్పుడు. 118

ధర్మరాజును నారదుఁడు శ్లాఘించుట.

క. అందఱు సముచితపూజా
నందితులై యున్నఁబలికె ♦ నారదుఁడుజనా
నందకరు ధర్మనందను
చందురునందమృతరసము ♦ జారెడుభంగిన్. 119

ఉ. గొంతికి ధర్మదేవతకుఁ ♦ గూడిమిపుట్టిన పుణ్యమూర్తివ
త్యంతదయావిధేయుఁడవు ♦ తాపసముఖ్యులు నీగృహంబునన్

1. అ. పా. పరివృతుండై సిద్ధమంత్రతంత్రంబుల సన్నిధి సిద్ధపురుషుండునుంబోలె నొప్పుచుండెనప్పుడు!

సంతతముం బ్రియార్చనల ♦ సంతసమందుచు నున్నవారునీ
యంతటిభాగ్యవంతుఁడర ♦ యఁగ మతిలేఁడు జగత్త్రయంబునన్. 120

తే. దేవగంధర్వయక్షులై ♦ తేయరాజ
సభలు చూచితినవియునీ ♦ సభకుసాటి
గావుసురరాజు సభయేమొ ♦ కాని కొంత
ధార్మికశ్రేష్ఠ సంపూర్తి ♦ ధర్మతనయ ! 121

సీ. వాసవదహనాంత ♦ కాసురవరుణమ
రుద్యక్షనాయక ♦ రుద్రపూజ్యు
లనుచరభూతగుహ్యకసిద్ధగంధర్వు
లైన ద్విపేంద్ర మృ ♦ గేంద్రమూర్తు
లమితశాపానుగ్రహ ప్రభావులుహరి
హరహేమగర్భాదు ♦ లఖిలవేద
శాస్త్రోపనిషదర్థ ♦ సన్మంత్రవత్ములు
కల్పాంతరస్థుల ♦ నల్పమతులు

తే. సత్యసంధులు తత్వనిష్ఠాగరిష్ఠు
లిట్టిమునులిట్లు నీయింటి ♦ కేగుదెంచి
పూజలందుచునుంట నీపుణ్యఫలము
తత్ఫలమునీకు హరినువ్వె ♦ ధర్మతనయ. 122

సీ. అఖిలలోకైకనా ♦ యకుఁడాదిపురుషుండు
త్రైలోక్యరక్షావి ♦ శాలబుద్ధి
శ్రీకృష్ణుఁడనుపేరు ♦ చెవులకుఁ జల్లఁగా
భువి దేవకీదేవి ♦ కవతరించి
యనుఁగు ముద్దులబిడ్డఁ ♦ డగుచు నందయశోద
లకునిహపర సౌఖ్య ♦ లక్ష్మినొసఁగె
కంసాదిరాక్షస ♦ కౌరవ్యముఖపాప
కారులఁద్రుంచి భూభారమడఁచె

తే. వెలయనక్రూరముచుకుంద ♦ విభుఁగుచేలు
భీష్మవిదురుని మిమ్ము సంప్రీతిమనిచె
వెండియును నాపయోజనేత్రుండు మిమ్ముఁ
గూడివర్తించు పాయనినీడఁబోలె. 123

వ. అని నారదుండు పలికినపట్ల యానని యశేషమహర్షి పుంగవకులంబు సవిశేష భాషణంబుల ధర్మనందను భూషించిన శేషపన్నగ సహస్రముఖ నిర్ఘోషంబు ననుకరించె. తదనంతరంబ సనత్కుమారుండు తన యందఱినడుమను

త్కృష్ట తేజోభిరాముండగుచు గ్రహమండలమధ్యంబున బాల భానుండునుం బోలె ప్రకాశించుచుఁ బ్రతిభా విశేషంబున సభానందకందంబై యున్న గోవిందశర్మంజూచి ధర్మనందనున కిట్లనియె. 124

ఉ. ఈవటు చక్రవర్తిహరి కిష్టసఖుండు సమస్తశాస్త్రగా
థావిదుఁడాత్మవేదిసతతంబును నవ్విభురాణివాసముల్
భావముపల్లవించి బహుభంగుల మెచ్చఁగఁ జెప్పఁద[1]త్కథల్
శ్రీవెలయన్ రహస్యకృత రీతుల మిక్కిలి ప్రస్తుతించుచున్. 125

వ. ఇది యెఱింగి వినువేడుక మేము నలువురము శ్వేతద్వీపంబుననుండి ద్వారకానగరంబునకువచ్చి యచ్యుతునిచేత బహుమానంబువడసి. 126

ఆ. కృష్ణ నీవిచిత్ర కేలివర్తనములు
కథలుచేసెనట ప్రగల్భబుద్ధిఁ
గూర్మినీసఖుండు గోవిందశర్మమా
కవివినంగవలయు నాదరమున. 127

వ. అనిన మందస్మితవదనారవిందుండై నందకపాణి గోవిందశర్మం జూచి నీవు నామీఁది సౌహార్దంబునఁ జెప్పిన కథలన్నియు, మత్ప్రియ బాంధవుండగు పాండవేయాగ్రణియు నిపుడు కరినగరంబున నిండు గొలువుండి వ్యాసభట్టారకుండు[2] వచ్చిన, నతనితో నన్నుం బ్రశంసించి నామీఁది వాత్సల్యంబునఁ బ్రసంగవశంబున హరిమాయా కేలిచరిత్రంబులు వినవేడుకయ్యెడుఁ గొన్ని చెప్పుండని యడిగిన నమ్మునియేమేనియుం జెప్ప నుపక్రమించినాఁడు. నీవిమ్మునుల వెం[3]టఁబెట్టుకొని యక్కడికి నరిగి యారాజునకుఁ బ్రియంబుగాఁ జెప్పుమన్నని యానతిచ్చి వీడ్కొలిపిన వచ్చితిమి. ఇక్కడి కథాప్రసంగంబు నట్లయున్నది. అతని సర్వాంతర్యామిత్వంబు ప్రశంసింప నరిది. ఇంక నతని నీవు ప్రార్థించి మా హృదయంబులు ముదంబునం బొంద నిమ్మునిబృందంబునకుఁ గర్ణానందంబుగా నడిగి వినుమనిన, సంతసించి కృతార్థుండనైతినని హరిదయా విశేషంబుదలంచి పులకించి సత్యవతీ సుతుని యనుజ్ఞవడసి ధర్మపుత్రుండిట్లనియె. 128

ధర్మరాజు గోవిందశర్మను నిజవృత్తాంతమడుగుట.

తే. అనఘ భూసురతనయగుణాభిరామ
యచ్యుతుని యట్ల నీవు మాకరసిచూడ
నీదు వృత్తాంతమంతయు నెమ్మితోడ
నాకు నెఱిఁగింపుమున్న వినంగవలయు. 129

1. ఆ. పా. సత్కథల్, 2. డచ్చటికి చనుదెంచిన, 3. దోకొని.

క. అహితల్పునకుం దక్కను
మహితోజ్జ్వల పారిజాత § మాల్యమొరులకున్
మహిఁదాల్పరాదు నీకున్
[1]వహియింపఁగ నెట్లొదవెను § వటుకుల తిలకా. 130
మ. అనినన్ సంతసమంది యానృపతియ § త్యాశ్చర్యముంబొంది క
న్గొనఁ గర్ణామృత వాక్పరంపరల నా § గోవిందశర్ముండు మ
న్ననఁజూడుండని యమ్మహామునులకున్ § హస్తాబ్జముల్ మోడ్చి ప
ల్కె నితాంత క్రియగోపకాంతమురళీ § గీత ప్రబంధ ధ్వనిన్. 131

గోవిందశర్మ తనవృత్తాంతము చెప్పుట.

సీ. ఘనుఁడు [2]సాందీపని § యనెడు విద్వాంసుండు
రామకృష్ణులకు గా § రాబు గురువు
ఆమహాభాగుని § యగ్రపుత్రుండైన
ధర్మశీలునకు నం § దనుఁడ నేను
నాజన్మవేళ నం § దకపాణి వినుచుండ
నాకాశవాణి వీఁ § డఖిలశాస్త్ర
వేది యత్యాశ్రమ § విశ్రుతకీర్తి గో
వింద శర్ముండు గో § వింద మిత్రుఁ
ఆ. డనుచుఁ బలికెఁ బలికి § నట్లనబ్రహ్మచ
ర్యాశ్రమంబుఁ జదువు § నలరియుండె
మైత్రిఁగృష్ణు నగరు § మరగి వర్తింతు గో
విందశర్మయనఁగ § వెలయువాఁడ. 132
క. చెప్పుదుఁ గ్రొత్తలుగాఁ గథ
లప్పద్మదళాయతాక్షు § న బ్జాక్షులకున్
జొప్పడ నంతఃపురిలో
నెప్పుడు తత్కేళికలన § లేర్పడియుండన్. 133

పారిజాత పుష్పమాలికాప్రాప్తి వృత్తాంతము.

వ. మఱియుఁ బువ్వుదండ వచ్చినప్రకారంబునుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 134
ఉ. ఆరయ సత్యభామ హృద § యం బెటులుండునొ యంచుమాయ వి
స్తారముచేసి శౌరి ప్రమ § దంబున రుక్మిణియాదినైన పం
కేరుహపత్రలోచనల § కేళివనంబుల నొక్కటొక్కటే
పారఁగఁ బారిజాత విట[3] § పమ్ములనిల్పె సమ[4]త్వ మేర్పడన్. 135

1. ఆ. పా. 'వహింపనెట్లొదవె చెప్పుమ' 2. దీపుడు నసెడు. 3. నివహంబుల.
4. ఆ. పా. సధర్మ

తే. అష్టమహిషులయిండ్ల సహస్రసంఖ్య
లైన గోపాంగనలయిండ్ల నందఱకును
నన్నిరూపంబులై కేళి నలరె విభుఁడు
పారిజాత ప్రసూన సౌభాగ్యలీల. 136

క. ఇందీవరదళలోచన
లందఱుఁ దన్మాయయెఱుఁగక బ్రాణేశుఁడు నా
యందయనురక్తుఁడని యిం
పొంది [1]తదాసక్తులగుచు నుండిరి ప్రేమన్. 137

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యనంతుఁడనంత రూపవిలాసంబుల దక్షిణ నాయకత్వం బవలంబించి యందఱియెడల మనోవాక్కర్మ విలాసకేళీలీల లోకచందంబుగా మెలంగుచు నుండె నంత నొక్కనాఁడు. 138

చ. దళమగు రూపయౌవనమదంబునఁబైకొని చంద్రపాద ని
ర్మల కలధౌత సౌధమణి మంటప కోమలపుష్పడోలికా
తలమునఁ బద్మలోచనుఁడు దానురమించుచు సత్యభామ తాఁ
దలఁచె మదీయ కేళికి నితండె ప్రియుండని నెమ్మనంబునన్. 139

వ. అట్లు దలంచి యనురాగంబు పెంచి. 140

క. తిలకించుచు పులకించుచుఁ
[2]గలకలమని నగుచు విభుని కాఁగిటఁగోర్కుల్
నెలకొలిపి కబరభారో
ద్గళితోత్కట పారిజాత గంధంబెసఁగన్. 141

ఉ. చయ్యన శయ్యడిగ్గి యర జాఱెడువేణియు మందహాసమున్
బయ్యెదజీరుపాటు నవపాటలితాక్షులు మర్మసీమలన్
వ్రయ్యలు వాసియున్న నెలవంకలు నొప్పఁగ నాలతాంగియొ
య్యొయ్యనవచ్చె వాకిటికి నుబ్బుచు నవ్విభుఁగూడి క్రీడమై. 142

క. చను దెంచి వికచపంకజ
వనబంధు[3]రసురభిగంధవాసితమై యిం
పొనరించు కేళి దీర్ఘిక
ననువున మజ్జన మొనర్చె నభిమతలీలన్. 143

వ. కనకపీతాంబరంబులు ధరియించి తత్తీరపారిజాత ప్రసూనంబులు మనోహర మండనంబులుగా నలంకరించుకొని, పుష్పాడియలంది మధురసంబుగ్రోలి యానందలహరిం దేలియాడుచుఁ దదంతిక చంద్రోపల వేదికామధ్యంబునఁ

1. సదాసక్త. 2. కలుషింపుచు. 3. ఆ. పా. వనబంధ సుగంధసురభి.

బుష్పాస్తరణంబునం గూర్చుండి చంద్రికాశీతలంబులగు మందపవన కందళం
బులచేత సురతఖేదంబపనయింపుచుండిరప్పు డమ్మహాదేవి తనమనంబున. 144

శా. నాతోఁగూడి విభుండు సంతతము నున్నాఁడిట్లు ప్రేమోల్ల స
చ్చేతో మోదమెలర్ప దీనికి మదిన్ సిగ్గైన నెట్లున్న వా
రోతర్కింపఁగ రుక్మిణీముఖవరారోహల్ తదుద్యోగముల్
[1]చూతామంచు దరస్మితాంశుకలనాసు స్మేరవక్త్రాబ్జయై. 145

తే. ఇంగితాకార చేష్టలెఱింగి మనసు
లోన మెలఁగెడు స[2]ఖులగారానఁబిలిచి
యానురద్రుమకుసుమ చయములు గొన్ని
యేర్చికోయించి వేర్వేఱ యేర్పరించి. 146

తే. దివ్య మాణిక్య పాత్రికల్ దెచ్చియిడినఁ
దత్ప్రసూనంబులన్నియుఁ దగిన కొలఁది
నోలిఁబెట్టించి యిట్లనె నొకతెతోడ
నలిననేత్రుఁడు దనలోన నవ్వుచుండ. 147

క. [3]ఈపువ్వులుగొని రుక్మిణి
కేపారుకడంకతోడ నిచ్చితదీయ
వ్యాపారము తలఁపును గని
రాపొమ్మని యానతిచ్చె రాజసమొప్పన్. 148

వ. అప్పుడు. 149

చ. సురతరులాభగర్వమును శోభనయౌవన గర్వమున్ మనో
హరనవరూపగర్వమున సంగవికార విహారగర్వముం
బరమహితాత్ముఁడై విభుఁ డుపాయని గర్వము సత్యభామకున్
సరిపుఁబోండ్లలోనఁ గడు సాగుటకున్మదిఁ బొంగిరచ్చెలుల్. 150

వ. ఇట్లు పారిజాత ప్రసూనదాన వ్యాజంబున రుక్మిణ్యాదులకు దనమహారాజ సంబును ప్రాణేశ్వరు తోడంగూడి యనుభవించు మదన సామ్రాజ్య వైభవంబును హృదయశల్యంబై యుండవలెనని కాదె ననుబోంట్లఁబంపుట యని యా[4]పరిచారికారత్నంబు తన్మనఃప్రసాదంబున నెఱింగి, చూపిన పుష్పపా[5]త్రికపుచ్చుకొని రుక్మిణీదేవి నగరికిం జనియె. కడమ సవతులయిండ్లకు నట్ల యాదేవి నియోగించిన సఖీజనంబులుపోయిరి. అట మున్నపోయినది రుక్మిణీదేవి కేళీభవన ద్వారంబు ప్రవేశించినఁ దద్ద్వారపాలాంగన వాకిటికి నడ్డమై నిలిచి దానితో నిట్లనియె. 151

1. చూతంబంచు. 2. సుతుని. 3. ఈ పువులుగొన్ని. 4. సంచారికా. 5. ఆ. పా. పుష్పమాలికె,

క. ఏకాంతంబున దేవియు
శ్రీకాంతుఁడు నున్నవారు | చిత్తజకలనా
వ్యాకులితేంద్రియులై తమ
లోకంబై, పోవఁద[1]గునె | లోనికి నీకున్. 152

క. ఇవ్విరులెవ్వరు బంపిరి
యెవ్వరిచెలివనిన నవ్వి | యెఱుఁగవె యిన్నా
ళ్ళివ్విరులెవ్వరి కిఁగల
వవ్వారిజనేత్రునగరి | యతివలలోనన్. 153

వ. లేని యేకాంతంబులు గల్పించెదు. పువ్వులెవ్వరు పంపిరెవ్వరిదానవని నన్ను నిరాకరించి పలికెదు. పారిజాత ప్రసూన సౌరభ సౌభాగ్యంబు దేవేంద్రుని నందన వనంబు చూఱపెట్టించి తెచ్చిన వీరపత్నీ తిలకంబగు సత్యభామకుం దక్కఁ దక్కిన యీనగరిమగువలకుం గలుగనేర్చునేయని గర్వించిపల్కిన నవ్వేలది నవ్వేలయు నిట్లనియె. 154

ఆ. పారిజాతమేమి బ్రాతియందటియిండ్ల
[2]నుంటఁజూడవే పయోజనేత్ర
ముదుతురిట్టి పువ్వు[3]లుడిగెంపువారుమా
జననినగరిపారి | జాతమొసఁగ. 155

వ. అనిన పలుకులకుఁ గనలి నవ్వుఁ బలుకుగాఁ దిరస్కరించి మా సత్యభామ మీరుక్మిణికిఁ బువ్వులిచ్చి రమ్మని పంపినది. ఈ పువ్వులిచ్చిపోయెదఁ ద్రోవ నిమ్మని పలుకు సమయమ్మున వారిద్దఱి సంవాదంబు నాలకించి యొక్క సంచారికలోననుండి వచ్చి మహాదేవి యానతియయ్యె రమ్మని దానిం దోడ్కొనిపోయె. నటమున్న యభ్యంతరమ్మున. 156

మ. సుమనోనిర్మిత హార్మ్యనిర్మల శశి | జ్యోత్స్నాస్ఫురస్వచ్ఛవ
భ్రమరీచిస్ఫుటవేది లేఁజిగురుపర్యంకంబునన్ రుక్మిణీ
రమణీరత్నము శౌరిఁ గూడి రతిసంరంభంబు చాలించియా
కమలానాథుఁడు డింపశయ్యడిగియోన్ | గాఁదిఁగవేసోలఁగన్. 157

కృష్ణరుక్మిణీ సంభోగము.

సీ. అంకుశనిర్భిన్న | హస్తికుంభములట్లు
కొనగోటినొక్కుల | కుచములమర
కీరంబువాయి సోకినబింబ ఫలమట్లు
దంతక్షతాధర | దళముదనర

1. దరమె, 2. నుండజూడవే పయోజనేత్రి. 3. అ. పా. 'లుడిగాలవారుమా.'

నెత్తుటఁదోఁగిన నిశితబాణములట్లు
కరవాఁడి కెంజాయ కన్నులెసఁగ
మృగయాంతమునఁజిక్కి దగిలిన వెడవిల్తు
నురులట్లు చెదరిన కురులుసెరయఁ
తే. గేళిమైనట్లువచ్చి దీర్ఘికకుడిగ్గి
ప్రమదమున మజ్జనంబాడి పసిడిపచ్చ
పట్టుధరియించి తత్తీర పారిజాత
కుసుమభూషణములుదాల్చి కోర్కినిండ.
ఆ. పువ్వుదేనెఁ గ్రోలి పుప్పొడియలఁదిత
త్పారిజాత మంటపంబులోన
నలరుపాన్పుమీఁద నాసీనులై యుండి
రింపుఁ బవనమొలయ నెలమిఁబొంది.
క. అక్కడనక్కడ నాక్రియ
దక్కఁగహరిఁగూడి సన్న దంపెసలారం
జొక్కమయియుండిరందఱు
నక్కట్టడయేమి చెప్పనచ్చెరు[1]వెందున్.

వ. ఇవ్విధంబున వినోదించుచు రుక్మిణీదేవి తనమనంబున నిట్లనియె.

ఉ. నాకును బారిజాతము మనంబెసలారఁ గనిచ్చెఁ బ్రేమతో
నాకడనే యహర్నిశము నాయకుఁ డుండఁగ సంతఁగుందుచున్
వ్యాకులితాత్మయై యెటులు వర్తిలుచున్నదొ సత్యభామ నేఁ
డాకత చూతమంచు దరహాస విలాస విభాసితాస్యయై.

వ. ఒక్క చతుర సంచారికం బిలిచి క్రొవ్విరి పారిజాతమంజరులు గొన్నిటిం
పసిండి పళ్లెరంబునం బెట్టించి యవ్విరులు సత్యభామకుం గానిపొమ్మని
తోనేకాంతంబున.

క. మాకు నొక పారిజాతము
మాకృష్ణుఁడు దెచ్చినాఁడు మగువాయిది గో
నాకల్పకతరువిరులివి
యేకడలేవనుచుఁ జెప్పి యే[2]తెమ్మనుచున్.

వ. పలుకుచున్న సమయంబైయున్న నాసపత్నిసంచారిక డాయంబోయి.

మ. కనియెన్ రుక్మిణిఁ బూర్ణచంద్రవదనం గంజాతులతోఁ బారిజా
తనవీనాభరణాభిరామ నభిజా తస్మేరతారుణ్యమం

1. వొందున్. 2. యేతేనగుచున్.

[illegible]
[illegible] 166

వ. [illegible] 167

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 16ч

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 169

వ. అని [illegible]

ఉ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 171

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 172

ఆ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 173

వ. అని [illegible] 174

ఆ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 175

క. అదిమూడఁగ నవ్వీరుల
మన్మదవతి వల్లభునిమాళి ౯ మండలిఁ దుఱిమెన్
హృదయప్రణయామర్షణ
సదమల దృగ్రాగసూత్ర ౯ సంగతిమెఱయన్. 176

వ. అట్లు రుక్మిణి యా రసికశిఖావతంసంబగు కంసారికిఁ బువ్వులు ముడిచితన వయస్యచేతఁ బువ్వులంపుట మాని యాపువ్వులు దాని పక్కైరంబునం బెట్టించి దానికిఁ దనపారిజాతంబు చూపి విభునిఁ గన్నుగీటి నవ్వుచు నిట్లనియె. 177

తే. ఇంతి యీపువ్వు చెట్టు మీ ౯ యింటి పారి
జాతమట్టిదెయా నేమొ ౯ చక్కఁ జూడు
మిందుపువ్వుల నెత్తావి ౯ యెందుఁ జూడ
మన్నదనిచెప్పమీ మీవయస్యతోడ. 178

వ. అని వీడుకొలిపిన నమ్మాట వాడిగసికన్నై మనంబుగాడినం గనలి వెడవెడ నవ్వుతో నమ్మగువ యిట్లనియె 179

చ. అలవుఁ జలంబుచూపి నర ౯ కాసురుఁగెల్చిన వీర సంపదన్
బలరిపువీడుఁ జొచ్చి భువ ౯ నంబులుమెచ్చఁగ సత్యభామ సొం
పలవడఁ దెచ్చియాత్మనిల ౯ యంబుననుంచిన పారిజాత మో
చెలువ తలంప మీ పెరటి ౯ చెట్టునకున్ సరిరాక పోయెనే. 180

క. నీ వేమి సేతుమా నిని
యీవిభు నాటకముగాక ౯ యిదికానీవే
యా వెలఁదిబారిఁ బడినవు
డీవిధములు చూపకున్నె ౯ యిపుడేమిటికిన్. 181

వ. అని పారిజాతంబునకై రుక్మిణి నెకసక్కెంబాడి నెఱవాది తనమ్మున నమ్మురాంతకుఁ బంతంబులు వలికి యీపువ్వులు దృష్టాంతంబులుచేసి యిచటి వృత్తాంతంబంతయు నయ్యాది గర్భేశ్వరికి విన్నవించి సేయంగలపనులు సేయింతునని మరలి శీఘ్రయానంబునం బఱతెంచె. నప్పుడక్కడ సత్యభామయు. 182

క. దరహాస రుచులు నిగుడఁగ
గురు కుచములఁ బ్రియునురమ్ము ౯ గ్రుచ్చుచుఁ దొడపై
నిరవుగఁ గూర్చుండి మద
స్ఫురణంబునఁ జెలికి నెదురు ౯ చూచుచు మదిలోన్. 183

ఆ. చెలియ రాక తడవు ౯ చేసె రుక్మిణి శౌరి
విరహభారవహ్ని ౯ వేఁగుచున్న
నవసరంబు లేమి ౯ నటనుండెఁగాఁ బోలుఁ
గాక పువ్వులిచ్చి ౯ రాకయున్నె, 184

వ. [illegible] 185

శా. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 186

వ. [illegible] 187

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 188

వ. [illegible] 189

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 190

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 191

వ. [illegible] 192

1. [illegible] 2. [illegible] 3. [illegible]

సీ. హరియును నీవు నె§య్యముతోడ నిచ్చోట
నుండఁగాఁ గనుగొంటి § నుల్లమలర
నచ్చోటఁ గంటి నె§య్యముతోడ రుక్మిణీ
లోలుగాఁగ సరోజ § లోచనుండు
నచటి కెట్లరిగెనో § యచటివాఁ డిచటికి
నేలాగు వచ్చెనో § యే నెఱుంగ
నీవ యెఱుంగుదు § నీలవర్ణుని మాయ
[1]కాంత యేమందు నీ§కంటె మిగుల

తే. రాజసంబున [2]రతిరాజ § రాజ్యకళయుఁ
గలిగి విభుతోడనున్న యా§చెలువ చెలువు
మన్మథునిఁ గూడి రతియున్న § మహిమ దోఁచె
మగువ యేమని నమ్మెది § మాయ కాని. 193

క. నీకిచ్చెఁ బారిజాతము
లోకంబు లెఱుంగ మున్న § లోలుండై నేఁ
డా కంజాక్షికి నిచ్చెను
నీకంటెను గూర్చునా వ§నిత కృష్ణునకున్. 194

క. ఆ వెలఁది నీకుఁ బంపిన
పూవుల నెత్తావి చూడు § బూమెల వలపుల్
గావించినపతిఁ జూడుము
[3]నావచనము కల్లగాదు § నమ్మవ యేనిన్. 195

క. చెలినొకతెనంపు రుక్మిణి
నిలయమునకు నిపుడె యనఁగ § నిశ్చయముగఁ బు
వ్వులు గొనిపోయిన యందఱు
చెలులొక్కట వచ్చి యట్లు § సెప్పిరి సతితోన్. 196

చ. అనయము నేక వాక్యముగ § నందఱు చెప్పిన యప్పుడిప్పు సో
కిన క్రియ వెచ్చి యంగలత § కేవల తప్త సువర్ణమూర్తియై
కనుబడఁ గెంపు సొంపడరు § కన్గవతోఁ దరళాక్షి మీనకే
తనుమహితానలాస్త్రము వి§ధంబున వచ్చె మురారి పాలికిన్. 197

వ. ఇట్లసూయాజాత ప్రభూత రోష కషాయిత స్వాంతయై తనతోన సకలసఖీ వర్గంబు ననర్గళభంగిన్ బుష్పమణిపాత్రికలతో నేతేర వనదేవతాసంతతితో

1. ఆ. పా. నాకెంత తెలియంగ నలినగంధి. 2. రతిరాజ్య రమ్యకళయు 3. నావచనము కల్లగాదు నమ్ముమయనినన్. (నమ్మమటన్నన్ ?)

వచ్చిన వసంతలక్ష్మియును సమ్మానసవతి తిలకంబు హరిముందట నిలిచి యిట్లనియె. 198

క. విను, తాల్మి లేక రోషంబుఁ
దనులత గంపింప గద్గదస్వరమున స
జ్ఞానిచేఁ బలికెను హీనయు
కనుఁగొని తడబడుచుఁ బలుకు కతిప్పదనంబున. 199

చ. ననునొక పెద్ద చేసి భువనంబు లెఱుంగఁగఁ బ్రేమఁ జేసిను
య్యనిమిషనాథుగర్వ మడమాఱఁగ [1]సిగ్గుల నాటి మేలు నా
వనజముఖీ విశేషమును సైపక నిండిన దృష్ట దేవత
మన మలరంగ నిచ్చె నిపు డిట్లు గ్రహించి సపత్నిజేతనో[2]. 200

తే. పారిజాతంబు భూమి సత్యభామయింటఁ
గానిమీఁద నుయ్యాలలయుయ్యెలఁ గలుగ దనఁగఁ
గలుగఁజేసి తత్పక్షము పాలసుతోడ్తు
నేమి ముందుల పలికెది యీ తెఱంగున్న. 201

ఆ. సత్యభామ పారిజాతపుష్పము లంది
సంపదాతిశయములు నెంపు నొంద
యింక నిదియు మాట నేల యిటు నుండ
యుష్టసతిగలంది యీ మఱువదు. 202

వ. అని సవినయముగ రుక్మిణీమానంబు తెలంగొని యచ్చిరుద యనిష్టగులన్నియు సన్నుతించి యాగు పాలంబుపోయుండి మందరము సెప్పవమానంబును గోవర్ధనెత్తినమ్ము, తత్సన్నిధానంబునెడ తన కేళిమందిరంబు వేంచేయు, సత్యభామ సన్నుచు లేచి తూచినల్లి యటకిరి త్రైలవ్య తిరస్కారి దాలంగి పోవ సమ్మానసవతి సమ్యోద చేఱంగుపట్టి బట్టయనదితి ప్రథమముల నేగంబున సర్వలక్షణసహిత బాహు లోకకంటని గ్రమ్మున నగసతి నాట్యంబు బిగియించి నేత్రోత్సవము తరంగంబుగ నుంచి చెంగలువ సాన్నిధ్య మున్నతి దారలు, ఘటసినుత నిధి సన్నగం గసయుంబులెల తోర మండి నట రుచిరుపుష్పవన సుధాలోకవనంబును మగుడి యుక్క. బహిరంగణపరిచిత కనుమశయనీయంబున శయనించి, తద్వయస్యలసముచిత సేవావిధానంబు లోనరించు సంయోగసంతోషసంకీర్తి విరహాధర్మం బనలంపించి యుమ్మూర్తిసాదటనుండి, రుక్మిణ్యాది ప్రధాన దేవీజనంబుల యందును, షోడశసహస్రసుందరీ సందోహంబునందు ననురక్తిఁ దాల్చిన రూపంబులఁ గ్రీడించుచుఁ జిత్రకౌశలంబుల నారాత్రి గడపి ప్రభాతంబున నాహారాదిపంబులన్నియు నుపసంహరించి యారతిమండప నున్నడు. 203

1. అ. పా, సచ్చితి. 2. సత్యసంపుమన.

క. ఆలీలామిథునము త
త్కాలోచిత విధులుదీర్చి కడువడి నన్యో
న్యాలోకన సదుపాయం
బాలోకించుచును తమాతోహం పడుచుండన్. 204

సీ. ఆవేళ నేఁబోయి యదియెల్లఁ దత్పరి
చారికాజనముచేఁ జక్కఁ దెలిసి
హరిఁగాంచ నమ్మహాపురుషుండు దనకేళి
మాయావిధానంబు మందహాస
మెసఁగ నానతియిచ్చె నీ సేతలన్నియు
వెడపోకలని యీర్ష్య విడువఁజేసి
సత్యభామకుఁగోప శాంతిసేయుము పొమ్మ
నావుడు నలతి యాదేవికడకు
తే. సముచితక్రియఁ జనిన యాజలజనేత్ర
నన్ను మన్నించి కనకాసనమునునుంచి
తాను నానతి యిచ్చెత ద్వృత్తనములు
నాత్మసంచార ఫణితియు నర్మభంగి. 205

క. చెప్పిననంతయు వినినే
నప్పుడు తలయూఁచి యమ్మహాదేవి మొగం
బొప్పారఁజూచి నవ్వినఁ
గప్పర పడినన్నుఁ బలికెఁ గౌతుక మెసఁగన్. 206

వ. కుమారా! దుగ్ధసాగరంబున నమృత పూరంబునుంబోలె నీ నవ్వు మన్మనః ప్రసాదహేతువై యొక్క విశేషంబుదోఁచె నభిప్రాయంబు చెప్పుమనిన, నంబా! యీసకలంబును నాకపటనాటకుని మాయానాటకంబు. ప్రతిమందిరపారిజాతవిలసనంబును బహురూపకత్వంబును హరి యింద్రజాలంబు, నీ హృదయ ధైర్యసామగ్రిచూడ నమకట్టిన పని యింతప్రొద్దు నిన్ను భ్రమయించె. నింతియేకాని నిక్కంబు కాదని సంచారికలవలన పరామర్శించి కల్ల చేయకదీనికై నీవంటి మహా ధీరనాయికా రత్నంబునకు సంచలింపనగునే, తొల్లియు శ్రీమహాలక్ష్మి ద్రుహిణ రుద్రాదులు నీవిభుని మాయానాటకంబున భ్రమసి తిరిగిరి. ఆ కథలు చెప్పెద నాకర్ణింపుమనిన, నచ్చెరువంది పరిణమించె నంత నిజవల్లభుండు ప్రణయప్రీతి పూర్వకంబులైన విధానంబులందన్ను మన్నించి కూడుకొనిన నలరి యద్దేవ దేవుని యనుమతి నన్నుఁ బుత్రవాత్సల్యంబున నారాధించి యా జగజ్జనని నాకు నీ పారిజాత మాలిక

యనుగ్రహించెదనని గోవిందశర్మ సన్నుతించెను సమ్ము జెప్పెననిన విని పరీక్షి
త్తుండట మీఁదటి వృత్తాంతం బెట్టిదన్నను శుకబ్రహ్మం బనుఁగుటయును. 207

క. నారాయణదేవ స్తవ
పారాయణ భక్తలోక పాలనవిద్యా
కైరవ చంద్రోదయమా
యారమణీరమణయుత శ్రీనారసింహా. 208

ఉ. శ్రీతులసీప్రసంగ్రహిత శ్రీపదపద్మ గోష్పద సమ్మతాంగ సం
త్యాగతర భద్రవీక్షణము శ్రీప్రతిపాలిత సురలోక పుష్టి
తాత్పరహీనాంతక స్థితి స సత్త్వజగత్స్వ మునిప్రసన్నసం
ధానితబంధురాయత నిశీథ చకోర నభోవిభూషణా. 209

మాలిని. ప్రకృతి సుగుణ ముక్తా ప్రాణ యోగానుబద్ధా
సకలసదయ సామ్యా సాధుమోక్షైక గమ్యా
ముకుటకలిత పింఛా ముగ్ధ సంగీత వాంఛా
వికచ కమల నేత్రా విశ్వసంభావ్య గాత్రా. 210

ఇది శ్రీమదనగోపాల చరణారవింద సేవానుభావ సత్కవిలక్షణాంచిత
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడి రామమంత్రి ప్రసూనపుత్ర నరసింహ
సర్వశాస్త్రార్థసారామృతోల్లాసాంక ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ర స్తు.

విష్ణుమాయానాటకము.

ఆశ్వాసము. ౧.

క. శ్రీరాధాధరమధురను
ధారసధారా ప్రశాంత § దారుణనిశిత
స్మారశరానల ధీరో
దారగుణాలవాలనవమ § దనగోపాలా. 1

తే. అవధరింపుము దేవసం § యమివరుండు
సకలవేదాంత విద్యా వి§శారదుండు
శుకమహాయోగి పలికెను § త్సుకతమఱియు
నింపుగా నాపరీక్షిన్న § రేంద్రునకును. 2

తే. ఈవిధంబునఁ బారిజా§తావనీజ
కుసుమమాలిక తాఁగయి § కొన్న తెలుఁగు
చెప్పి వెండియు నాన్నృప § శేఖరునకు
ననియె గోవిందశర్మ ప్ర§హ్లాదమెసఁగ. 3

క. ఆసాధ్వి చిత్తగించుటఁ
జేసి పవిత్రములునతివి § చిత్రంబులునై
భాసిల్లెవిష్ణుమాయా
ల్లాసచరిత్రములు వినుమి § లాతలనాథా. 4

మ. హరిలీలా మహనీయమై హరవిరిం § చ్యామర్త్యసంసేవ్యమై
పరమంబై బహుశాస్త్ర సారమతమై § ప్రామాణిక గ్రాహ్యమై
నిరతానంద సుఖైకహేతువయి యు§న్మేషించిమాయాప్రపం
చరహస్యంబగు తత్కథానివహము § శ్రాంతంబులోకంబులన్. 5

విష్ణుమాయావిలాస కథలయొక్క ప్రారంభము.

క. శ్రీయుతమై విష్ణుమహా
మాయానాటకము నాఁగ§మహి వెలసె మహీ
నాయక తత్కథలన్నియు
నాయతగతి నొకప్రబంధ§మై నాచేతన్. 6

ంవిశ్వక్షితిపాలమౌళి వలభీ కై విస్ఫారరత్నప్రభా
మద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణచారిత్ర పాం
కరేందోత్తమపుత్ర యీమని గరిష్ఠుల్ నీవునుంగూడియెం
కకుం జిత్తముఁ బోవనీక హరియంకైదు న్నిల్పిసంప్రీతితోఁ. 7

) కొలువు సావధానంబు గావించి. 8

—●●◆ వైకుంఠ పురవర్ణనము. ◆●●—

ంమున్నీటిలోఁ కై ప్రభవించునుదయరా
గంబుతోఁడి సుధాంశు కై బింబమనఁగ
ంచుగుబ్బలిమీఁద కై మించునుదంచిత
కమనీయ ధాతుశృంకైగంబనంగ
మఁగొలంకున కై నిండారవిరసిన
ప్రత్యగ్రహల్లక కై ప్రసవమనఁగ
కంపురాసానకైపైఁ బ్రోవుగానిడ్డ
కాశ్మీరకర్దమ కై కబళమనఁగ
ళకర్పూరరాశి వికైధంబుగలిగి
ందమైయున్న తెలిదీవికైయందుఁ దనరు
్యమాణిక్య రుచిపుంజకైదీప్తివ్రజ
పురోద్దామవరమువై కైకుంఠపురము. 9

మణీయధామమునకైనాదిమవిష్ణుఁడు లక్ష్మియుఁ మనో
రిమణిప్రభాస్ఫురిత కై హాటకకుట్టిమ చంద్రశాలలో
రతియాదిగాఁగల సుకైపర్వవధూటులు చేరికొల్వ సొం
ుచు జూదమాడుటకు కై నాత్మఁదలంచిరి కౌతుకంబునన్. 10

—●●◆ విష్ణుమూర్తియును లక్ష్మిదేవియును జూదమాడుట. ◆●●—

త్తవృత్తియెఱిఁగి కై యత్తఱిపవడంపు
లకరత్నసారెకైలలవరించి
నకరుచిరపాచి కై కములుదన్నధ్యభా
ుననునిచె దివ్య కై కాంతయొకతె. 11

చూడా రత్నంబును
రికౌస్తుభ మణియుఁ[3] బందెకైమయ్యెబయాశా

. ప్రా. పా. పలకల దనరసారెలలరబన్ని, 2. ఆ. పా. కనకఖచిత పాచికలును.
రెల లరబన్ని. 3. ప్రా. పా. మణికి.

పరతంత్రబుద్ధినపుడొం
డొరులకుఁ జెనఁగొనియె [1]నేర్పునుత్సాహంబున్. 12

క. గిలకల సారెల మ్రోఁతయుఁ
గలకల కంకణ రవంబు గర్ణో[2]త్సవమై
చెలఁగఁగ నాడిరి ద్ర[3]స్తరి
పలుకులఁ బంతముల నేర్పు పచరించితగన్. 13

క. కాంతుఁడు జయమందఁగ భూ
కాంతామణి గోరు దివ్యకాంతాతతి శ్రీ
కాంతజయము గోరును వా
క్కాంత యుభయజయముఁ గోరుఁగౌతుక మెసఁగన్. 14

సీ. అడిగిన దోయంబు లందందఁ బడుచున్న
నుల్లంబులో శౌరి యుల్లసిల్లు
నొంటిన సారెకు నొనరదోయమువడ్డ
చంచలేక్షణ ముదలించి పొడుచు
నాటఁగొంచెం పుదోయమున [4]దూఁగక సార్లు
చచ్చిన వెసనవ్వు చక్రపాణి
తనయాట నయమయ్యుఁ దగుపందుసార్లెత్తు[5]
దాయంబు రాకున్నఁ దరుణికనలు.

ఆ. నాటసగముచేసి యాడించు దనుజారి
[6]పిక్కు మొదటి కాలఁ బెట్టునతివ
హరి తిరస్కరించు నంగన గలుషించు
నాటయాగ్రహంబు నగ్గలింప. 15

క. [7]అవమతి సప్తవ్యసన
వ్యవసాయము వలదు సుజన వరులకు సరస[8]
వ్యవహారహాని గావున
నవనీశ్వర జూదమొప్ప దన్నిటికంటెన్. 16

---

1. ఆ. పా. డొండొరులకు జెనగొని యొనపుఁ నుత్సాహంబున్. 2. ప్రా. పా. కర్ణోత్సుకమై. 3. ఆ. పా. బ్రస్తరి. 4. కొంచెపుడాయమనఁగూడ కాసారె వొచ్చిన వెడనవ్వు. 5. దగు పంట సాలెత్తు. 6. బెట్టుమొదలి సాలెబెట్టునతివ. 7. ప్రా.పా. అనుపమ. 8. ప్రా.పా. సధ సద్వ్యవహార.

[illegible]

సీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
తే. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 17

వ. ఇవ్విధంబున [illegible] బుగలుగం బరస్పరవిజయ కాంక్షుల
[illegible] గలిమిబోటి యీట నయంబై
[illegible] మేలుచేయయ్యెనని సంతోషించి
[illegible] జేసి పాచికలువైచి గెలువం
దలంచిన. 18

[illegible] చేయుట.

ఆ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 19

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 20

[illegible]

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 21

1. [illegible]. 2. [illegible].

తే. సర్వభూకాంతవాణి మాకొనంబుదాల్చెఁ
దద్వయస్యలు లజ్జించి తలలువంచి
రబ్జనాభుండు పరిహాస మాడెనపుడు
వానినన్నింటనుడికె సర్వనిత మనను. 22

క. జననాథ జూదమున నో
డినవారి మొగంబు వ్రాయకొడెప్పరమని చె
ప్పినమాట నిజము కమలం
బునుబోలెడు శ్రీముఖంబు పొలుపునఁ దఱిఁగెన్. 23

వ. ఇట్లు పరాజయ పరాభవంబు వాటిల్లెననుచుఁ జెక్కుచెమర్ప నేర్పరు లైన సపత్ని భర్తలొనర్చు కెలసనంబునకు సొలయుచు ధర్మదేవతనుదూఱి, యంతఁ గొంతధైర్యంబు దెచ్చుకొని యమ్మహాధీరనాయిక వివేకించి దా[1]యంబు రాకుండుటకుఁ గతం బేమని విభుండు వైవకుండఁగ్రమ్మర పాచి కలు బట్టిచూచి వానియందు [2]ముండటిరేఖల క్రమంబుగాఁ దనయాటకుం గూడక నలువంకల నొక్కలెక్కయై యధిపుని యాటకుందగిన పన్నిదం బగు చున్న తెఱంగు వెఱఁగుపడిచూచి, యది యతనిమాయగా నెఱింగి యద్భుత క్రోధరసరంజితంబగు మొగంబునం గంటికి నగవు చిగురుకొల్పి యిట్లు కపటంబుసేయం దగునే యని మందస్మిత వదనారవిందుండై యున్న వెన్ను నుద్దేశించి. 24

ఉ. జూదరికాని చందములు చూపితివన్నియు మేలుమేలు నీ
గాదిలి భూమిదేవికి వికాసముగా జనులెల్ల నెల్లెడం
జూదము వాదహేతువును చుల్కదనంబును బొంకు నంటదాఁ
గాదనరామినిక్కముగఁ గంటిమి నీవెడమాయ లచ్యుతా. 25

మ. ననువంచించి జయించి నాశిరము రత్నంబుం బ్రయత్నంబునం
గొని యావల్లభికీ దలంచితివొ నీకుం బ్రేమమట్లయ్యెనేఁ
గొనుమేనిచ్చెద మాయయేల యిదినాకుం బాఁతెరత్నాకరేం
ద్రుని పట్టిన్ సిరినాటెఱుంగవె జగత్తుల్ గోరి సేవింపఁగన్. 26

క. అల్పుల ససురులఁ గొందఱ
వేల్పుల మానవులఁగొన్ని వెడవెడ మాయల్
గల్పించి త్రిప్పునీ సం
కల్పముచెల్లునె మదంతికం బునఁ గృష్ణా. 27

ఉ. కేవల మూఢజాతి నడకికించెడు నేర్పులు చూపవచ్చితో
నీవెడమాయ నాయెదుట నీళ్లలొవ్రాత హిమంబుపెంపు మే

1. దోయంబు. 2. అ. పా. ముందరి లెక్కలున్న క్రమంబుగాక.

ఘూవరణంబు బుద్బుద ఘటాటావళి వేసవి యెండమావుగాఁ
బోవునె కాక నిల్చునెయ | పూర్వవిశేషమె శేషతల్పకా. 28

వ. ఆటవారిని భ్రమియింపనే నీమాయలు, నీమాయ కొలఁదిగాదు నామాయ
లవియెట్లంటేని వినుము. 29

సీ. హరవిరించి పురందరాది బృందములకు
సిద్ధవిద్యాధర | శ్రేష్ఠులకును
యక్షగంధర్వ గుహ్యక కులాధిపులకు
పన్నగ కిన్నర | పరివృఢులకు
చారణఖచరరా | జన్య వర్గములకు
కనకాద్రి ముఖనగ | గ్రామణులకు
దైతేయదానవా | ధ్యక్ష సంఘములకు
విశ్వ విశ్వంభరా | ధీశ్వరులకు
తే. పదవు లైశ్వర్యములు మహా | ప్రాభవములు
మత్కటాక్ష మహామాయ | మహిమఁగాదె
విస్తరిల్లుట త్రైలోక్య | విభుత నీకుఁ
గలుగుటయె నీకు నేఁ గలు | గంగఁ గాదె. 30

సీ. చంద్రబింబంబునఁ | జంద్రికరవి మండ
లంబునఁ బ్రభ యనలమున దీప్తి
రత్నజాలంబున | రంగు, సరోరుహ
వనముల శృంగార | వైభవంబు
పురమహోత్సవములు | కరిహయరథ భట
సామ్రాజ్య సామగ్రి | చారుభూష
ణాంబరలావణ్య | హావభావ విలాస
కలనలు త్యాగభోగముల గరిమ
తే. శ్రీమహాలక్ష్మి కళయున్న | చెలువయనఁగ
వినవె నా మాయలోకైక | విలసితంబు
నిఖిల మిథ్యాకరోపాయ | నీదుమాయ
కంటివే రెంటి మేలును | కమలనేత్ర. 31

వ. అని యీర్ష్యాజనితలజ్జా విషాదక్రోధంబుల సంతపించి యంతట నిలువక. 32

శా. నీ వైకుంఠమహోత్సవా భ్యుదయముల్ | నీమందిరాంతఃపురీ
లావణ్యాతిశయంబు నీమణి గణాలంకార సౌభాగ్యముల్
నావిస్ఫూర్తులునే గ్రహించెద భవన్నామ్నాయా విలాసంబు లె
ట్లై వర్తించునొ చూతమంచు నిజదివ్యాకార మేపారఁగన్. 33

లక్ష్మీదేవి కోపముచేతను వైకుంఠ విలాసమును హరించుట

తే. ధరణి గంపింప లోకముల్ ౯ తల్లడిల్ల
భూతపంచక మాగ్రోశ౯మునఁ జలింప
శారదాదేవి ప్రార్థన ౯ సరకుగొనక
గ్రమింగవైకుంఠ సామ్రాజ్య ౯ రేఖ లక్ష్మి. 34

సీ. ప్రాకారగోపుర ౯ ప్రాసాదమంటప
చంద్రశాలల పెంపు ౯ చేటులువడియె
పర్యంకభూషణాం ౯ బరపరిమళవస్తు
విస్తారముల మేలు ౯ విన్నఁబోయె
సౌవర్ణమణిమయ ౯ ఛత్రచామర కేత
[1]నంబుల బిరుద చి౯హ్నంబు లెడలె
వారణహయభట ౯ వ్రాతరథానేక
సైన్యసంకుల గర్వ ౯ చయముడించె

తే. రంగవల్లీవితాన తో౯రణవిచిత్ర
దీర్ఘికారామవాటికా ౯ దివ్యకేళి
పర్వతప్రోల్లసత్త్వంబు ౯ పాడువారె
నట్టివైకుంఠమునసిరి ౯ యాగ్రహింప. 35

తే. అవ్విధంబున సిరితన ౯ యమృతదృష్టి
మరలఁదిగిచిన వైకుంఠ ౯ పురవరంబు
కువలయప్రియ రుచిలేని ౯ కుముదసూన
మట్లుశూన్యత్వమొందె చం౯ద్రాన్వయేంద్ర. 36

అందుకువిష్ణుమూర్తి కలుషించుట.

సీ. అంతయుఁగనికడు ౯ నాత్మలోఁ గలుషించి
వేగిరపడక యా౯విశ్వకర్త
యాటవారల నాగ్ర౯హంబింత సేయునే
యక్కటా యీఫలం౯బనుభవించుఁ
గాకేమియని భావి ౯ కపటకృత్యముగాన
రాకుండ మాయాను౯రాగలీల
ననుపారపరిరంభ౯ణముచేసి కోపమి
ట్లేటికిలోకంబు౯లేమిసేయు

తే. నవ్వులాటలకై నీకు ౯ నివ్విధంబు
చనునెయిఁకఁజాలు నీచిత్త ౯ జాలవహ్ని

1. నంబులు.

కాంతిఁబొందింపు భూతపం ఽ చకము బెదర
కుండఁ గరుణామృతము చల్లు ఽ ముత్పలాక్షి. 37

క. కోపమువచ్చిన నాపైఁ
జూపవలెంగాక మిగుల ఽ సుందరతరమై
చూపట్టెడు వైకుంఠము
నాపుర సౌభాగ్యముడుప ఽ నగునే నీకున్. 38

క. కంటివె వైకుంఠము నీ
కంటికృపాశ్రీలఁబాసి ఽ కడుశూన్యంబై
యుంటయిది చాలకయ్యో
కెంటింపందలఁచెదవు ని ఽ ఖిలలోకములన్. 39

వ. సర్వమంగళాధి దేవతయును లోకమాతయునని నిన్నుం బ్రహ్మాలు సేవింపనుండి నీకు లోకంబులపై నలుకదగునే. మనము వినోదార్థంబున కాడ సమకట్టిన జూదంబింత చేసె, సరసంబు విరసంబయ్యె, నీదేమిదోషంబు జూదంబు దోషంబుగాక. దీనికేమి యింకఁ బ్రసన్నురాలవు గమ్ము, నీవ గెలిచితివనుచుఁ దన కౌస్తుభ గ్రైవేయంబు నయంబున నయ్యిందిరాదేవి సమున్నత కుచ కుంభ మధ్యంబున నలంకరించి కలంకఁదేర్చి యీదుర్ధ్యాత వ్యసనదోష ఖేదంబులు మానఁ గొంతకొంతప్రొద్దు సరస్వంతంబు పొంత విహరింతము రమ్మని, యనుగ్రహంబుగల యప్పుడు వైకుంఠ దివ్య మందిరంబు వెలుంగెడుంగాక శూన్యగృహంబున నుండం దగదని యొలయించి కైదండయిచ్చి తోడ్కొని యంతఃపురోద్యాన మార్గంబున వెడలి చనియొనంత కొంత దూరంబున. 40

లక్ష్మీదేవియును విష్ణుమూర్తియును క్షీరసముద్రమును జూచుట.

ఉత్సాహ. కమలయుం జనార్దనుండు ఽ గాంచి దుర్వారావచః
ప్రమదలున్ సురాంగనాళి - పజ్జఁదోడఁ గూడిరా
విమలఫేనకాంతికాంత ఽ విస్ఫురత్కళానిధిన్
ఘుమఘుమ త్తరంగసంఘ ఽ ఘోషభీషణాంబుధిన్. 41

మానిని. నీదగుసోదర భావముఁజెంది యఽసందిత కీర్తివహించె సుధా
పాదసుధాతులసీనవ భాస్కర ఽ భాస్వర కౌస్తుభరత్నమరు
త్పాదపపంచక కామగవుల్ బహు ఽ భంగుల నెల్లజనుల్ పరమా
మోదముఁజెందఁగ నీయమృతాంబుధి ఽ ముద్దియ చూడుము వేడుకతోన్.

సముద్రవస్తువులను లక్ష్మీదేవికిఁ జూపించుట.

స్రగ్విణి. నీరజాతేక్షణా ఽ నీకటాక్షాంచలా
ధీరతాభ్యాసమర్థించి కాఁబోలుఁ జూ

చేరిమీనాళి వేఁ చిత్రమై దాఁటెడున్
గోరికల్ మీఱఁగ § న్గొంటివే వారిధిన్. 43

వనమయూరము. వేల్లితనవీనతర § విద్రుమలతోద్య
త్పల్లవవిలగ్నమయి § భాసిలెడుముత్తెం
బల్లదె మృగాక్షికల § శాంబునిధిలోనీ
యుల్లసిలు మో[1]విఁగడు § నొప్పెచిఱునవ్వై. 44

కుసుమితలతావేల్లితవృత్తము.

రాకాచంద్రాస్యా యమృతనిధిసం § రంభ మొప్పంబయోదా
నీకంబాపూరంబులు గడుపడిన్ § నిల్చిపానంబు సేయన్
వేకంబే నీవిభ్రమరసమునే § వేడ్కనేత్రద్వయంబా
లోకశ్రీలం గ్రోలెదు సువిహితా § లోలసంప్రీతిఁ జూపెన్. 45

ఉ. శాతకటాక్షచూచితివె § శంఖమొకండు నితాంతయాతనా
యాతతరంగహస్తముల § నావల యీవల యూచునున్నయ
య్యాతురవృత్తి తావకగ § ళాభమటన్న సహింపరామి మీ
తాతబహిష్కరింపఁగఁ బ § వంపడి లేవఁగ లేకయుంబలెన్. 46

వ. వెండియు మదభరంబున మదనమదనోన్మదనాది నిశితశరపరంపరాకంప మానమానసలగుచు నేటి మదిరాక్షులు చక్షురుత్సవంబులైన మదకల కలహంస రశనాక్రేంకార సంకులపులిన ఘనజఘన బింబంబులును, వర్తులావర్తగంభీర నాభీతలంబులును, కోమలశైవాల రోమరాజిలతలును, సముత్తుంగరథాంగ కుచకుంభంబులును, నాళీకనాళహస్తంబులును ప్రశస్త విలాస రేఖలు మెఱయ పుష్పంధయ ధమ్మిల్లవళి బంధంబులుం జెదరఁదరుసురభి కుసుమ సౌరభ్య ప్రవాహంబులతో డిండీర ఖండసుందరమందహాస చంద్రికల కలంకారంబై లేఁదరగకతి వంకబొమల మురిపెంబుల నలరు కలికి గలువరేకుల కనుంగవ కెలంకులం దళుకులెసంగుబేడిసచూపుల దీవెలుపుట్టింపుచుఁ, బాయకపై కొనిన దక్షిణనాయకత్వంబున నందఱ నొక్కచందంబగు ప్రేమంబున నుద్దామదీర్ఘతరంగ బాహుదండంబులు సాచి కౌఁగిలించి తదీయ పద్మవదన తదధర నిర్గళిత మధుమధురామృత పానంబున నుప్పొంగు లీలాసంగతివలన శృంగారరసంబును, నిఖిల భువనైక సంభావితంబగు ప్రాభవంబున విశ్వవిశ్వంభరా చక్రంబాక్రమించి సమున్నతాయతోర్మి హస్తస్ఫార పరిస్ఫాలననిపాటిత దిగంతదంతావళ కుంభకూటంబైన పాటవంబువలన వీరరసంబును, [2]ఆఖండల దోర్దండ మండిత చండధారాక్రూరభిదురధురాపాత సంజాత

1. మోము. 2. అఖండ.

త భీతిం[గచ్ఛటి శరణుసొచ్చిన శిలోచ్చయ నాయకుండగు మైనాకుని ను దాక్షిణ్యంబువలనఁ గరుణారసంబును, ప్రావృషేణ్య పయోవాహాం భ్రమంబున నదభ్రనీలమణి విభ్రమంబున నింద్రచాపదీపిత దిగ్వీటం బునుం గరిన నిర్ఘాతపాత ప్రకంపిత జంతులోకంబులును విద్యుద్దండ త జగదండ ఖండంబులును, దుర్జయ గర్జాజర్ఝరీ రావతాండవిత శిఖండి లంబులునై కుంభద్రోణ వర్షంబులు వర్షింప, మొల్లంబైన యన్నీటి మొల్లకడలంగడలుగొని యుప్పొంగి తరంగిణీ ముఖంబులం బ్రవేశించు ను, నిదాఘ సమయ దీర్ఘదివసకర కిరణ సహస్ర స్వీకృత సరస్వత్ రికూప పానీయంబై యుండి మహీమండలంబు వ్రయ్యలు వాయు ను చెప్పరాని యగాధ జలగాంభీర్యంబున నుబ్బుసుబ్రుక్కులు లేక యొక్క బుననుండు నఖండమహిమవలన నద్భుతరసంబును, సురాసుర పరివార వృత మందర ధరాధర మంథానమథన సంభ్రమణంబున గంభీర బుచెడి వికల జీవనభంగ ప్రయాణజాత విశ్వాస యాతాయాత సర్వతో ంబులం బొరలంబడుచు ఘోషింపనెటి దప్పిదెప్పరంబున నాటనుండియు పెట్టుచున్నదో యనునాడిక [1]వలన హాస్యరసంబును, నిరంతరంబును దద్వీ లు నివాసంబులుచేసికొని కినుక ననేక పట్టణ గ్రామ వర్ణాశ్రమ వాసుల పభ శిశు స్త్రీలోకంబులు జీకాకు పడఁగసిమసంగియసువులకుంబాపి రాంస మేదో మస్తిష్క పంక పంకిలంబగు శవనివహంబులు దెచ్చి చ్చలవిడి నిచ్చలు బ్రమత్తులగుచు నక్తంచరులు బుత్తులుగొనఁ దదీయ గంధ బంధురంబులగు గంధవహ ప్రసరణంబులవలన భీభత్సరసంబును, ర విగ్రహ పరిగ్రసన రసరభస క్రోధధా[2]వనసంకులంబై నిశ్శంకంబై క్షుంభీనసతిమితిమింగిల కమఠకర్కటాదియాదః పరంపరలు తెంపున ంప, దురవలోక భీకరత్వంబువలన భయానకరసంబును, విలయకాల నిద్ర జగదాభీల మహోత్కీల ఫాలనయనానల జ్వాలాకరాళంబై జిహ్వా సంహతులం [3]బయఃపూరంబులు గ్రోలుచు పొగలఁ దగులక తెగ భగభగనిగుడు పొగరు చిగురుమంటల వెంటమింటికి నుప్పరంబెగయు కుప్పలు చనలతుదలంజెదరి చామరధ్వజ ఛత్రాకారంబుల ప్రకారం పలువంకలం [4]దూలిరాలుచుండం బ్రచండ తేజంబున, బ్రహ్మాండమండ కర్పరపర్యంతంబు శతయోజన సమీపసంచర ద్దివ్యవిమానవిహంగ ఖేచరనిచయంబుల భస్మసాత్కరింపుచు ననవరతంబు నీడఁబో[5]కలోకో కంబగుచున్న బడబాగ్నివ్యగ్రతాపోద్రేకంబువలన రౌద్రరసంబును,

పా. నాడికల 2. ఆ. పా. క్రోధదావసంకులం. 3. ప్రా. పా. యాదఃపరంపర. దూరిగ్రాలుచుండ, 5. బలోత్కృష్టం బగుచు.

చంద్రచంద్రికాశీతల ధవళస్వభావంబును నమృతరూపంబును నతివిరంగంబును, ననేక సాధుబుధ [1]సేవ్యమానస్థానంబును నగు సౌజన్య శాంతరసంబును దనయందు బ్రకాశింపం జెంపారునపార గుణావార పారావారంబున వారాకర కుమారికి ననేకవిధ విచిత్ర సుందరతరు సందోహంబులు సూపుచు నవ్వనమాలి లీలావిహారంబునం గ దవ్వుచని.

సముద్రతీర వనవర్ణనము నందలి విహారవర్ణనమును.

ఆ. తాళపూగనారి కేళహింతాళకే
తకరసాల సరళ వకుళ కదళి
పనస సింధువార పారిజాతాధి కా
వనిజరాజి నొప్పు వనము చొచ్చె.

సీ. నిండారు బొన్నల నెత్తావిఁగైకొని
పసిడిఁ సంపెంగల పైకి నుఁ[2]దిరి
నెఱిమించు పొగడల నెత్తావిచేకొని
లీలనైఁ బొండు మ ల్లెలకునుఱికి
నిగుడు గొజ్జంగుల నెత్తావిహరియించి
పొదిగొన్న చేమంతి [3]పాదలకరిగి
నిం[4]డారజాజుల నెత్తావి నవరించి
నవపారిజాత నం తతులవ్రాలి

తే. యొలమిఁ దద్దివ్య గంధంబు లేర్పఱించి
మెలపుతో వాని నన్నింటి మేళవించి
యింపు నునుగాడ్పు కానుక యిచ్చె వారి
కాత్మగంధ వహార్థంబు సార్థకముగ.

చ. పరభృత నద్భటార్భటియు భాసుర కీరతురంగహేషలం
దరురథవిభ్రమంబు సమ దభ్రమరద్విరదోగ్ర బృంహిత
స్ఫురణయుమీఱఁ బుష్పశర భూపతి సర్వజగజ్జయార్థమై
యురుగతి వచ్చిదండు దిగి యున్నటుల వ్వన మొప్పెఁజూడఁగన్.

సీ. ఈఱంబులగు పొద రిండ్ల నీడలవలి
గ్రమ్ముచో శీతల క్షణము దోఁచుఁ
బూదేనెతుం పురుల్ పొరి పొరి రాలుచోఁ
బ్రాలేయసమయ సం పద దనర్చు

1. సేవ్యమాన. 2. ఆ. పా. నెగసి. 3. పూవులలది. 4. నింపార.

సహకారకిసలయా స్వాది కోకిల నాద
మెసఁగుచో నామని యింపు చూపు
నగరు కాశ్మీర గం ధాన్వితోష్ణానిల
మడరుచో గ్రీష్మర్తు వతిశయిల్లు

తే. నమరు మధుకరగతులమే ఘూగమంబు
నెరయు విచికిలకిరణ చం ద్రిక[1]శరత్తు
అవ్వనంబున నట్టి మహావిభూతి
నాత్మ మెచ్చిరి సిరియున యచ్యుతుండు.   51

. కమలా కమలగంధి కచ బంధమునఁ దోఁచెఁ
బారిజాత ద్రుమ ప్రసవభరము
[2]తనరు మహీమహీ ధరకుచకు చముల
హరిచందన పరాగ [3]భరమలందె
రాణవాణీశుక వాణి యాస్వాదించె
మందార మధుర మ రందధార
నెలమి సుపర్వ ప ర్వేందు వక్త్రలుదాల్చె
రసలార సంతాన కిసలయములు

తే. కల్పకము నీడ భ క్తసం కల్పదాయి
యయ్యనంతుఁడు గ్రోలెమం దానిలంబు
మహితరతిరాజ రాజ సా మ్రాజ్యలక్ష్మి
నలరు జలనిధి[4]నవిధవ నాంతరమున.   52

. కుసుమాపచయ రసంబునఁ
గుసుమాయుధ గురుఁడు వలపు గులుకుచులీలన్
గుసుమ[5]సుకుమారి సిరినవ
కుసుమిత తరులతలవెంటఁ గూడి చరించెన్.   53

. సఫల పూగశ్రేణి సౌభాగ్య మగ్గించి
యురగ వల్లుల దండ నుండి యుండి
గురివెంద పందిళ్ల పరుపంబు గొనియాడి
మల్లెపూఁ బొదరిండ్ల మలసి మలసి

1. పా. శరత్తు. 2. ఆ. పా. తనరుమహీ ధరతరగురు కుచములు. 3. అ. పా. మలదెగ
ంయ 4. ప్రమద. 5. కుమారించిరి.

ద్రాక్షాఫలస్రవ ఽ ద్రసధారలనునా[1]ని
గొజ్జంగిపూఁ దేనెఁ ఽ గ్రోలిక్రోలి
సహకార చారుమం ఽ జరులకుఁ దలయూఁచి
పొన్నపు బ్బాళ్లపైఁ ఽ బూసి పూసి
తే. భృంగభయదంబులైన సం ఽ పంగిబిరుల
మురువు ప్రకటించి జాజులు ఽ ముడిచి ముడిచి
వెలయువనలక్ష్మి గారాపు ఽ విందులనఁగ
హరియుసిరియును గ్రీడించి ఽ రభిమతముగ. 54

సీ. ఘనవేణికాబంధ ఽ మునకుఁ జుట్టును[2] శిఖా
వళియంచు వనశిఖా ఽ వళులు నేర
నయనవిస్తారము ఽ నకు నయిదోడు సా
రంగియటంచు సా ఽ రంగు లోలయ
మధురసల్లాప సం ఽ పదలకు ననుఁగుఁ గో
కిలబాలయంచుఁ గో ఽ కిలలు మలయఁ
గనకతులాకోటి ఽ నినదంబునకుఁ దోడి
యంచ యటంచురా ఽ యంచలలర
తే. నెలమి వనదేవతా లతాం ఽ గులు చెలంగి
చిగురు చేతులఁబైఁ బువ్వు ఽ సేస చల్ల
నవ్విలాసిని చరియించు ఽ నవ్వనమున
పద్మనాభుని కన్నుల ఽ పండు వగుచు. 55

మ. లవలీపుష్పసుగంధముల్ మరగియే ఽ లాలాస్యముల్ చూచుచు
న్నవిదీప్తి ప్రతిమాన విద్రుమవితా ఽ నచ్ఛాయ రంజిల్లుచున్
ధవుఁడుం డాను సఖీసమూహములతో ఽ దవ్వోగలీలాగతిన్
జివురుంగ్రొ దువు జోదుతల్లిజలరా ఽ శి ప్రాంతవన్యావలిన్. 56

విష్ణుమూర్తి లక్ష్మీదేవిని వంచన చేయఁదలఁచుట.

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యమృత పయోనిధానసవిధ వనమార్గంబున ననేకవిధ క్రీడా రసపరాయత్త చిత్తయై యత్తమ్మి వటాగు మిటారి కత్తె నవతియుఁ గోడలును మొదలయిన సఖీజన సమూహంబులతో విహరింపఁదదీయ కౌతుక లీలలాలో కించి వైకుంఠవల్లభుండు నెయ్యంపు జూదపునయ్యాటంబునకై వైకుంఠంబు శూన్యంబు గావించిన నిర్దయురాలిని మోనపుచ్చుటకై యెదురు వేచియున్న వాఁడు గావున నొక్క కపటకృత్యంబు సంస్మరించి. 57

1. సధారకానని. 2. జుట్టపు.

ంప త్పౌరుషములు
యు వినయంబు లేని ß గర్వాంధులుత
పంప త్పౌరుషములు
దఱుఁగక పశులుగారు ß బుద్ధిఁదలంపఁ. 58
మెనను సుతుఁడైనను
ఁడైనను మేరఁదప్పి ß యెఱుఁగక కడుదు
ృతి గావించిన వారిం
విధిఁ గుదియింప వలయుఁ ß బ్రబోధన మొప్పఁ. 59
కటం జేసి. 60
మెలనాఁగ గర్వమున ß నీభువనత్రయము రాజ్యలక్ష్మి యా
కవిలాస లేశమని ß తెంపున నన్ను గణింప కుగ్రతం
ుక పద్మజాండములు ß భస్మములైనను విన్నఁబోనిశో
కతసంబు మద్భవన ß మంతయు శూన్యముచేసె దుష్కృతిఁ. 61
ను దనమైశ్వర్య క
మసామర్థ్యములు ద ß లంపఁగ మన్మా
నిర్మాణంబని మదిఁ
దుతా లక్ష్మి ననెడు ß గర్వముచేతఁ. 62
సమును నిర్దయతయుఁ
రత్వము సతులసహజ ß గుణములు మిగులఁ
లలోఁజంచలకడు
యసిరి దుర్మదమున ß కాశ్రయముగుటఁ. 63

{విష్ణుమూర్తి లక్ష్మికిఁ బ్రతిలక్ష్మినిఁ గల్పించి వైకుంఠము మిక్కిలి ప్రకాశింపఁ జేయుట.}

ృన నీదుర్మదగ
విర్భావంబుమాన ß నతిచిత్రముగాఁ
ంతువేత్తయొక ల
విభ్రమకల్పనంబు ß కేవలమాయఁ. 64
మ్మన్నకంటెఁ గ్రమ్మఱ
ుకు నెక్కుడుగఁజేతు ß వైకుంఠముదాఁ
ునహరియించితినని
న్మమహాత్వము గుదింతు ß నొకనిముసమునఁ. 65
యనంతగుణగణ విలాసుండును బ్రహ్మాండ నిర్మాణ కర్మకుశలుండును
ృతి పురుషాధీశ్వరుండును, పరమేశ్వరేశ్వరుండును, నానారూప ప్రవర్త

కుండును, సర్గస్థితి ప్రళయవికార కారణుండును, జగద్వంచనా కపటనాటక
సూత్రధారుండును, బ్రహ్మాండకోటి బహి[1]రంతస్థితుండును, సురాసుర
గంధర్వ బలపరాక్రమ మాయోపాయ నిరాకరిష్ణుండును నగునవ్విష్ణుం
డును దన తేజంబు ప్రకటించిన. 66

వైకుంఠపురవర్ణనము.

క. ఘోటకకరిరథభటసే
నాటోపముపౌరకలక లారంభమును
ద్ఘాటింపనాటికెంతయును
మేటిగవైకుంఠపురము మెఱసెసిరులన్. 67

సీ. పద్మసంభవులెల్లఁ బ్రభవించు పురిటిల్లు
ప్రళయదుర్దశలంటఁ బడనిభూమి
కాలాహికోడిసి క్రిందుగాఁగ రానివాకట్టు
తలఁప నచ్చెరువైన తానకంబు
ప్రాకృతుల్ చేరరాని యేకాంత దుర్గంబు
మహితసాత్త్వికకోటి మనికిపట్టు
కైవల్య లక్ష్మీచక్కని కేళిభవనంబు
పంచభూతములఁ గల్పించుగుఱుతు

తే. సహజతేజోల వగ్రస్త చంద్రసూర్య
పావకంబన్మహా దివ్యపదమునై జ
[2]లక్ష్మిబాయునెయా కేళి లక్ష్మిచేత
నిత్యలక్ష్మీశ్వరుఁడు హరినిలుచు నెలవు. 68

వ. ఇట్లమేయ కళ్యాణగుణ సుందరంబగు వైకుంఠ మందిరంబు వద్గుణైశ్వర్య
సంపన్నుండగు వెన్నుని మహాప్రసాద సామర్థ్యంబున సిరికి నచ్చెరువగు
సిరిఁదొలంకుచుఁ బంకజ హితుమండలంబునుంబోలెఁ దొల్లింటికంటెఁ గన్నుల
పండు వైతేజరిల్లుటకు సంతోషాద్భుత రసంబులు జొత్తిల్లు చిత్తంబుల
బ్రహ్మరుద్రాది దివిజ సిద్ధచారణ గంధర్వ జయజయనాదంబులతో దివ్య
కాంతలు పుష్పాంజలులు సమర్పించిరి. వెండియు. 69

ఆ. సహజకఠిన వజ్రసారమై విలయాంధ
కారనిబిడమైయ గమ్యమహిమ
మహిత దివ్యవిష్ణుమాయావిలాసంబు
పద్మనిలయఁ జెక్క భ్రమలఁగప్పె. 70

1. ఆ. పా. రంతర్వ్యాపితుండును. 2. పా. లక్ష్మిబాయనీమాయకేళి లక్ష్మిచేత.

లక్ష్మీదేవి విష్ణుమాయను భ్రమించి వనమునఁ దిరుగుట.

హరిమాయామోహితయై
పరమజ్ఞానంబు దివ్యభావము నెడలన్
సిరి ప్రాకృత సతికైవడిఁ
దిరిగెన్ వనవీథిఁ బెక్కుతెఱఁగుల భ్రమలన్. 71

అంత నవ్వనాంతరంబునఁ దన్మాయావశంబున. 72

శోభావిహీనమైన కొలనును జూచుట.

కనుఁగొనియె నగ్రవీథిన్
వనజాలయ యొక్క దివ్యవనజాకరముం
దనువు సెడి వాడఁ బాఱిన
వనరుహ కల్హార కైరవంబులతోడన్. 73

నిండారఁ జిగిరించి నిగనిగల్ చాలక
వాడిన నవపల్లవములతోడఁ
గలయంగఁ బూచి తేనెలు చిందు నెత్తావిఁ
బొరయక కందిన విరులతోడఁ
బరిపాకమునఁ బండి సరసమాధురి లేక
పదనింకిపోయిన పండ్లతోడ
[1]మెలకువల్ మాని కొమ్మల విన్ననై యున్న
యలిపోత శుకపికావలులతోడ
చిన్నవోయిన వనము వీక్షించి లక్ష్మి
యనుఁగుఁజెలులకుఁ జూపుచు నరిదిపడుచు
నెన్నఁడును జూడ మిటువంటి హేమవనము
శూన్యమైయున్నదిది యేమి చోద్యమొక్కొ. 74

అని యాదివ్య వనంబుఁ గలయ నాలోకించి యపూర్వసిద్ధాశ్రమంబని మనంబున నభివర్ణించుచుఁ బ్రవేశించి శంకించుచు నెట్టకేలకు నందలి గొలంకు డగ్గరి. 75

ఆకొలనియందు ప్రభాహీనమైన దేవతను జూచుట.

నిండితొలంకు నాకొలని నెన్నఁడుసుం గనకాంబుజాత మొ
క్కండు వికాసహీనమయి కప్పక [2]రేకులు వ్రాలి శూన్యమై
యుండఁ దదీయకర్ణికననూనహిమాన్విత బాలభానుమ
న్మండలివోలెఁ గొంత ప్రభమాసిన దేవతఁ గాంచె నొక్కతెన్. 76

1. ఆ. పా. మలయుకొమ్మల విన్ననై యున్న, 2. కప్పరరేకులు వ్రాని,

క. ఒకచేతనతుమాలయు
నొకచేఁ జిన్ముద్రయును సమున్నత దో[1]ర్ద్వం
ద్వకలితముకుళ కరణముం
బ్రకటిల్లఁగ ధ్యాననియతిఁ బరగెడు దానిన్. 77

—ఆదేవతయొక్క వర్ణనము.—

క. పరివేష్టించి సరోజాం
తరములపై నిలిచి దివ్యతరుణులు సేవా
పరికరములతో నయత
త్పరులై తనుగొలువనున్న ప్రాభవమూర్తిన్. 78

సీ. పద్మాసనాంకాగ్రభాగాంఘ్రిశుభరేఖ
లఖిలలోకేశ్వరి యగుట నొడువ
చిన్ముద్రచేత మించిన సమాధిక్రియ
కైవల్యలక్ష్మి నిక్కడ వచింప
దీవ్యన్మహాతపస్తేజోవిభూతి ని
జాభిమతా[2]ప్తికి నదను దెలుప
నాపూర్ణ పరమయోగానందకళ మది
నిష్టదైవంబున్న యింపు చెప్ప
తే. కన్నులకు వెక్కసంబైన చెన్ను మిగిలి
మనసునను నద్భుతంబైన మహిమగలిగి
యైహికాముష్మిక శ్రీవిహారభూమి
యగుచునొప్పారె బ్రహ్మవిద్యావిధేయ. 79

వ. కని విస్మయంబందుచు నందఱుంగరారవిందాభినయంబునఁ గ్రందుపడకుండ వారించి వారితో నిట్లనియె. 80

చ. ఉరుపరమాత్మయోగమున నున్నది యీ శుభమూర్తిఁగంటిరే
యరుదగు విభ్రమాభ్యుదయ మంగజుఁబోఁగనినట్లయొప్పెడున్
బరిణత తాపసప్రతిభ బ్రహ్మముఁదాఁగని నట్ల యొప్పెడున్
నిరుపమనవ్య దివ్యరుచి నిండి తొలంకెడు నంగకంబులన్. 81

మ. సలిలాంతః ప్రతిబింబితార్క రుచియోజంబో[3]ల్చి ధూమచ్ఛటా
కుల[4]కాంతిన్నవహేతియట్లడరుచున్ గుప్తప్రభావంబునై
మలినత్వంబునుగల్గి యోగనిరతిన్ బ్రహ్మన్విలోకించునీ
యలఘుప్రక్రియఁదొల్లి యేసతులయందైనం గనుంగొంటిరే. 82

1. దోర్దండ కలిత ముకుళిత్కరణము, 2. తావాప్తియదను. 3. అ. పా. బోచ్చి.
4. కులకార్శన్నవ.

వెండియు వాగ్దేవతకరంబవలంబించి యించు విలుకాని తల్లి యిట్ల
ను. 83

యుగ్ర తపముసేయఁగ
వలజిగురాకుఁబోఁడి కేటికి[1] నోహో ము
యుగములఁ జూడము లేఁ
యంబునఁ దపమొనర్చు పావనమూర్తిక. 84
లేడు జగముల నేలుటకో యది
తనమహారాజసంబునకు నెంత
ంటె విభ్రమోన్నతిఁ జెందనో యది
తనమోహనాకారమునకు నెంత
లాంగనారత్నమై యుండనో యది
తనదివ్య సామర్థ్యమునకు నెంత
స్థంబు తానయ్యె పరిణమించనో యదె
[2]తనచిదానంద సంతతికి నెంత
గాకోయింత తపము వహించి సేయ
నిర్బంధమునఁ బొందనేల తనకు
గంధర్వ సిద్ధ విద్యాధరర్షి
కులందెవ్వరోకో యీపరమసాధ్వి. 85
మ్మది దేవతల్ ప్రణమిల్ల రేతన
కేటికంజలి ఘటియించదాను
కేది యభిమతార్థము కాని యభిమతా
ర్థమునకు నభిమతార్థంబు దాను
మెచ్చు [3]నధిదైవతంబును గలదోకో
యఖిలైక దైవతమరయఁదాను
కూర్చి యందఱు తపసు సేయుట గాక
యొరుగూర్చి తపము సేయుదు రె తాను
హానిష్ఠఁ గృశియింప నేలతనకు
రీష ప్రసూనంబు నవఘళించు
పులతనువల్లి నేటికిమ్మోయిసలంప
కల్యాణియైనయీ చంద్రముఖికి. 86
లనాశిరోమణికి నీశుభమూర్తికి నీలతాంగికి
లరి దైవ మేమిటికి నచ్చెరువైన తపోగ్ని కీలలం

[1] కేమిటికో ము. 2. ఆ. పా. 'తనచిదమలానంద ద్ధతతికియెంత్త' 3. నొక.

దూలఁగఁజేసెఁ జేసి[1]యును దూఁకొని దీనితపంబు పేర్మికిం
బాలనవృత్తి నీవలదె పొల్పడఁగ్రమ్మర వాంఛితార్థముల్. 87

తే. హరిహరబ్రహ్మలకు నవశ్యులైన దైవ
మెవ్వరోకాక వారైన నీ[2]రెకోర్కి
కోర్కి త్రైలోక్యమును నేలుకొలఁది కంటె
నెక్కుడై యుండఁ బోలునీ యిందుముఖికి. 88

క. నాకేశ్వరు సతికంటెను
భూకామినికంటె నద్రిపుత్రికకంటెన్
నీకంటెను నాకంటెను
లోకోత్తర చరితయిది విలోకింపఁదగన్. 89

వ. అని వెండియు వనంబవలోకించి. 90

ఉ. ఈవనిపూఁచికాచి ఫలియించె శుకాన్యభృతాళి జాతితో
నీవిధిఁజిన్న వోవుటకునేమి గతంబొకొ యీకొలంకుప
ద్మావళియేల వాడెనిది యచ్చెరు వెన్నఁడుఁ జూడమిట్లనే
దైవము శాపమిచ్చె నొకదాయలుకన్ సతితోడఁ గూడఁగన్. 91

వ. ఈ దివ్యవన దివ్యాంగనలకు నీదురవస్థ దైవశాపంబకానోపు, దైవశాపంబగు నేని యింత యంతర్వికాస తేజంబు లెట్లు సిద్ధించు, నీయపూర్వ సిద్ధాశ్రమంబున నిప్పరమపావని నిగూఢప్రభావంబున నుగ్రతపస్సామగ్రినుండుట యద్భుత కథాప్రసంగంబు మున్నెన్నఁడు విన్న కన్న యదిగాదు చతుర్దశభువనంబుల నెక్కాలంబు [3]నిక్కట్టడయెఱుంగము దీని విధంబంతయు నీ కాంతామణిచేత ధ్యానాంతరంబున నడిగి తెలిసికొని పోవుదముగాని కొండొక తడవు నిలువుండని యాజలజ కన్యక పలుకునవసరంబున. 92

ఆదేవత యోగసమాధి చాలించి లక్ష్మీదేవి మొదలయినవారిని జూచుట.

గీ. బ్రహ్మయోగంబు చాలించి పద్మగంధి
యూర్ధ్వబాహుత్వ చిన్ముద్ర లుజ్జగించి
వెడదకను దమ్మిలల్లన విచ్చిచూచె
నిందిరాముఖ లలిత పూర్ణేందుముఖుల. 93

క. ఆ చంద్రవదనసమధుర
లోచనరుచిచేత నావి లోలాక్షులు సొం
పేచిరి నవశిశిరాంశుమ
రీచిమహౌషధులువోలెఁ బ్రియయోగమునన్. 94

1. ప్రా. పా, చేనది. 2. నిట్టి. 3. ఆ. పా. కాలంబుల నెక్కడ యెరుంగము.

ష్ట పరబ్రహ్మయోగంబు చాలించి యా పద్మాక్షి యక్షిణ తపఃప్రభా
తిశయంబునం జేసి త్రైలోక్యపూజ్యులైన శ్రీభూసరస్వతుల నగ్రభాగంబున
క్షించి సామాన్య స్త్రీలఁగాఁ బరిగణింపుచుఁ దనయున్న పద్మాసనంబు
క యాది గర్భేశ్వరీత్వంబు వహించి సాదరంబున వారితో నిట్లనియె. 95

—•◆ మాయాలక్ష్మి వారి వృత్తాంతమడుగుట. ◆•—

్వరు మీరు మీయునికి ౹ యెక్కడ నామములెవ్వి మీరు మీ
్పినాంతరంబునకు ౹ నేటికివచ్చితిరింతులార యా[1]
్వపువింతయచ్చరలో ౹ మానవకాంతలో యక్షకన్యలో
వ్వన దేవతామణులో ౹ యించుక నాకెఱిఁగింపుఁడాతగన్. 96

) యయ్యుత్తమ స్త్రీరత్నంబు పల్కినం జిత్తజాతజనని మాఱుత్తరం బిట్ల
ను. 97

ంమర స్త్రీలముమా
ఘములట్లుండనిమ్ము ౹ నలినాక్షి భవ
్రమర్థ్యము వినవలతుము
మంబునఁజెప్పు నీదు ౹ పేరుమునుపుగాన్. 98

క్ష్మిదేవి యాదేవతను స్తోత్రము చేసి యామె వృత్తాంతమును జెప్పుమని యడుగుట.—

ఘ తపము కలిమికి
వ్య విలాసమునకు ౹ నీదృఢమతికిన్
వలి! యచ్చెరువయ్యెడు
ెలిమైఁ జెప్పు మ[2]మ్మ ౹ కలతెఱఁగెల్లన్. 99

ినవస్త్రగుప్త ౹ మాణిక్యమునుబోలె
ంగవిసియున్న ౹ నిప్పుపొలె
ఁది నీదురూపు ౹ వెలిమాసిలోనింపు
గియుంటకేమి ౹ కారణంబు. 100

ంటి దివ్యకామిని
ఁదపమాచరింప ౹ నేటికివలసెన్
వకృతంబేమననీ
వముఁ దెలియంగవలయుఁ ౹ బల్కులతాంగీ. 101

) యాదిలక్ష్మి పలికిన నమ్మాయా లక్ష్మి యిట్లనియె. 102

—•◆ ఆదేవత తన వృత్తాంతముచెప్పుట కారంభించుట. ◆•—

ునిచెప్పుదాన తరళేక్షణనాదు పురాణ వృత్తముల్
ామరసాననేందుధర ౹ తామరసాక్షపురందరాది స

. లారమీ. 2. చెప్పవమ్మ.

ర్వామరకోటి కాత్మనయశనాంచలమే విభవాను కారి నా
నామము లక్ష్మియంద్రు భువనంబు లెఱుంగ మహావిభూతితోఁ. 103

తే. హరికిఁ బ్రియురాలనై భువ నైకదివ్య
విభవముల కెల్ల మూలమై వెలయు నేను
దత్ప్రసాదంబు కలిమిగాఁ దలఁప లేక
ముదిత గర్వించి యతనిచే మోసపోతి. 104

వ. అది యెట్లంటేని తత్పరమరహస్యంబు నెఱిఁగించెద నాకర్ణింపుము. 105

చ. అరయఁగ మూఁడుమూర్తులకు నవ్వలిమూర్తియుఁ దానయై మహా
పురుషవరేణ్యుఁడై ప్రకృతిఁ బ్రోచుచుఁ జిద్విమల స్వరూపుఁడై
పరఁగెడు విష్ణుదేవుఁడు ప్రపంచమునన్ బహురూపధారియై
తిరుగుచునుండు లోకములఁ ద్రిప్పుచు సర్వసురైక సేవ్యుఁడై. 106

ఆ. అతనివలనఁబుట్టు నఖిలంబు నాతని
యందు డిందునతఁడె యాదికర్త
భూతపంచక ప్రభూత పద్మభవాండ
మండలంబునతని మాయసూవె. 107

వ. పరమేశ్వరుండైన యద్దేవదేవుండు కల్పాదియందనంత కోటిసూర్యచంద్ర పావక ప్రకాశంబున నతి శీతోష్ణంబైన యఖండజ్యోతియై వెలుంగుచుఁ బెక్కువేలు దివ్యవర్షంబులు నిలిచి తదనంతరంబ యవ్వెలుంగు సంస్తంభింపఁ జేసి శుద్ధస్ఫటిక సంకాశంబైన రూపంబున నీలజీమూత శ్యామల కాంతియైన యొక్క విలాసినియును దానును కవగూడి సాక్షాత్కరించి సృష్టి ఘటియించి దాని సంరక్షింప నప్పుడ్పుఁబోడిఁ జాలించె, నదియువిష్ణుమాయ, యవ్విష్ణుండు పరమయోగానందంబునఁ గొంతకాలం బేకాకియై తిరిగి క్రమ్మర లోకరక్షణార్థంబు నిలిపిన యవ్వెలందియందు నేను నుదయించిన నన్నుం బరిగ్రహించి నామీఁది యనుగ్రహంబున సకలంబును మత్కటాక్ష వీక్షణంబున బహువిధ సంపద్విలాసంబై వెలయ సమకట్టి లక్ష్మియను పేరును బ్రసిద్ధి గావించి తన తోడునీడగా మెలపుచు ననేక బ్రహ్మాండ కోటులయందు యదృచ్ఛం జరించుచునుండ నొక్కనాఁడు. 108

సీ. రుద్రుండు పద్మగర్భుండు గంధర్వులు
దిక్పతుల్ మునులు దైతేయయక్ష
పన్నగాదులు మహీపతులాది గాఁగల
వారల ప్రాభవైశ్వర్యములకు

నేన నిదానమై ఽ నిఖిల నిధానాధి
దేవతాధీశ్వరి ఽ నై వెలయుచు
సఖిలదివ్యాంగ నా ఽ భ్యర్చిత మహిమాతి
శయమహారాజన ఽ శక్తులమర

తే. నందఱకు నెక్కుడై భువ ఽ నైకవంద్య
నగుచుఁబతివెన్నుఁ రంబు సిం ఽ హాసనముగ
సకలజగములు నేలుచు ఽ సర్వమంగ
ళాధిదేవతనై యుందు ఽ నబ్జసదన. 109

క. మానిని "యొక్కనవానికి
యేనికగుజ్జంట" నిక్కమీఁగతి, పతిన
న్మానింప నుండి కన్నులఁ
గానఁగలేనైతి నాదిగర్భేశ్వరినై. 110

తే. అన్నిఁటికి నన్నుఁ జాలించి ఽ యధిపుఁడూర
కున్న యనురాగమెఱుఁగక ఽ యుత్పలాక్షి
ధిక్కరించితి విభునిఁదత్తేజ మడియు
నన్మదీయప్రభావంబ ఽ యనిమనమున. 111

ఉ. ఆజగదేక భర్తకుఁ బ్రి ఽ యాంగననైన మహానుభావతన్
బూజకునెక్కి యాదిమవి ఽ భూతికి నే నెలవైతి నాకునా
తేజముకాఁదలంచితిమదీయ భువనైక విలాససిద్ధికిన్
రాజస దుర్మదంబునఁగఠోరంబభిమానముఁ దాల్చియుగ్మలీ. 112

క. నాతలఁచిన తలఁపదినిజ
మైతోఁచున్ సంతతంబు ఽ నంభోరుహాసం
జాతప్రముఖసుపర్వ
వ్రాతంబులు నాకు మ్రొక్కు ఽ వరరుహనేత్రీ. 113

వ. అట్టి సమయంబున నొక్క కల్పాదియందు. 114

చ. భువనము సృష్టికై కమల ఽ భూకమలారికళాధరుల్ మహా
ర్ణవమునవంతుకుందపమొనర్చిరి నిష్ఠనెకవర్షముల్
వివిధవిధి ప్రయుక్తులయి ఽ విష్ణుహితంబుగఁదత్తపోగ్ని నిం
డి వెలుఁగఁజొచ్చెఁ బెంబయిట ఽ నిష్ఠురకీలలురాలనెల్లెడన్. 115

క. దానికినించుకయేనియు
నానాథుఁడు కరుణపూనినలినభవార్యా
జానుల వరమొసఁగఁడు యో
గానందసుధాబ్ధి మగ్నుఁ ఽ డై యెలనాఁగా. 116

తే. భువననిర్మాణశక్తికై § పూనివిభునిఁ
గోరితపమాచరించుట § వీరితలఁపు
వల్లభుండేలొకో వీరి § వరమొసంగఁ
డనుచుఁ దద్దివ్యచిత్తంబు § నరయలేక. 117

క. వరమీఁజాలకయో ని
ష్కరుణాత్మకుఁడయ్యొ, వేళ § గాదో, తనకున్
హరిభావ మెట్లొ[1]కొ యని
పరికించితిఁ గొంతదడవు భావమునందున్. 118

వ. అట్లు పరబ్రహ్మయోగానంద రసపారవశ్యంబునం దన్నుఁదా [2]భావించు
కొనుచు నాతపోధనుల దెసతలంపులేక యూరకున్న విభుని యాలస్యంబును,
వారల తపఃప్రభా[3]వంబు నుపలక్షించి, వరదాన సామర్థ్యంబు చాలక తడ
యుచున్నవాఁడని తన్మాయామోహితనై తలంచి వెండియు నాదు మహి
మాతిశయంబున నింతవాఁడయ్యెంగాక యితనియందు దైవ సామర్థ్యం
బేమియున్నదనుచు నాసంపద్గర్వంబునఁ బతిందిరస్కరించి నగవు దొలంకు
నెమ్మొగంబుతో వారలకడకుంబోయి మీ యిష్టంబైన వరంబు నిచ్చెద
వేడుండనిన కపర్దికనకగర్భులు నాతో నిట్లనిరి. 119

క. కారుమెఱుంగులుబోలెం
శారీరప్రభలునిగుడ § సమధిక తేజ
శ్శ్రీరేఖఁ దోఁచితివి నీ
పేరెవ్వరు చెప్పు మ[4]మ్మ § బిసరుహనేత్రీ. 120

ఉ. ఎన్నఁడుఁజూడ మిట్టి ప్రభ § కెక్కిన దేవతనర్కమూర్తిన
త్యున్నతవైభవాభ్యుదయ § నూర్జిత కారుణి కాంతరంగనున్
మన్నియమాధి దేవతవొ § మా కెఱిఁగింపఁగదమ్మ నిన్ను నో
పున్నమనిండు జందురునిఁ § బోలెడు ముద్దుల మోముకోమలీ. 121

శా. కారుణ్యామృత వీచికల్ దొలఁకునీ § క్రాల్గన్గొనల్ సొంపునిం
పారంగోర్కుల వెల్లివెల్లడరు శ్రే § యుశ్శ్రీలు శోభిల్లఁగా
నోరాజానన యస్మదీయ వరదా § నోత్సాహవై తెట్లు నీ
పేరుంజెప్పు వినంగఁగోరెదము సం § ప్రీతాత్మవై చెప్పవే. 122

క. మావరమొసఁగఁగఁజాలు ప్ర
భావము విష్ణునకుఁగాక § భామిని తన్మా
యావిద్ధమతులకుంబెర
దేవతలకుఁ గలుగునే మ § తింబరికింపన్. 123

1. మేటకో. 2. ఆ. పా. దనుసంభావించుకొనుచు. 3. ప్రయాసంబును. 4. చెప్పవమ్మ.

తే. అయినఁగరుణావిధేయవై యమితతేజ
మొప్పఁబ్రత్యక్షమై మాకు నోడకిట్లు
వరమొసంగుదునని నీవు వచ్చినపుడ
యఖిలలోకైక జననివి యగుటదోఁచె. 124

వ. దేవీ నీదివ్యచిత్తంబునం గరుణించి త్వద్వృత్తాంతంబెఱింగించి మాకోరిన వరంబొసంగుమనిన నవ్వి యవ్వారిజాసన శశాంకకళాధరుల కిట్లంటి. 125

సీ. నన్నెఱుంగరెభువ నమ్ములు సృజియింప
మనుపమర్దింప సమర్థనగుచు
సౌభాగ్యభోగ రాజ్యకళావిభూతిప్ర
భావంబులకు మూల మైవసించి
[1]చెల్లుదునాకృపా శ్రీలఁగావింపుచు
నిగ్రహానుగ్రహ నిపుణనగుదు
నాదిలక్ష్మిని బంకజోదరు జీవితే
శ్వరి జగన్మాతను సభ్యులార

తే. మీవరంబులు కరుణింప మేటినేన
కాకదైవంబు మఱివేఱెకలదె జగతి
విష్ణుఁడరిదియె మీకు నవ్విష్ణునకును
మత్కటాక్షంబు సువ్వె సామర్థ్యమునకు. 126

క. వావిరి బహుసృష్టిభవ
ద్దేవాసురమర్త్యపక్షి తిర్యఙ్ముఖజీ
వావలి కలిమియు సొబగును
నావిలసనమగుటఁగనరె నానాగతులన్. 127

క. జలరుహ ఫుల్లాఫుల్లత
జలరుహమిత్రోదయాస్త సంప్రాప్తులచేఁ
బలెఁద్రిజగత్కల నాకల
నలుసంధిల్లనుమదీయనయనాంచనలన్. 128

ఉ. ఆదిమశక్తినేన పరమార్థవిలాస నివాసమేన, బ్ర
హ్మాదిసురేంద్రకోటులకు నాదరువేన, సమస్తలోకసం
పాదనకర్తనేన, మది భావనసేయుఁడు వేఁడుఁడిష్టమా
హ్లాదమెలర్ప విష్ణునకు నద్భుతభంగిగనిత్తు సత్కృపన్. 129

క. అనిపలికిన నాపలుకులు
వినిజయజయనాద మొసఁగ వినుతించినను

1. ఆ. పా. మేలెల్లనా కృపా శ్రీలగావింపుచు. ప్రా. పా. వసింపచెల్లును.

జననీ మహాప్రసాదం
బనిభక్తివిధేయవినతులై సంప్రీతిన్. 130

వ. మహాసంభ్రమంబున నన్ను వలగొని నిలిచిరప్పుడు బ్రహ్మదేవుండు ప్రాంజలియై యంబా నీవు సర్వలోకశరణ్యవగుదేని నావిన్నపం బాలకించి జగత్సృష్టికరణవిద్యయు సకలసంపత్ప్రదాయినియైన నీవిద్యకళయును మదీయశాసనంబునం బ్రవర్తింపుచుండవలయు, నివ్వరంబు కరుణింపుమని యడిగిన నట్లయనుగ్రహించితి, నంతరుద్రుండును నవ్వరంబును వేడిన వివేకంబు లేక నిలుకడదప్పి నీకును నిచ్చితినని పలికితి నావాక్య ప్రమాణంబున నవ్విద్యాకళలు రెండును నొకరియందును నిలుకడ వడయరాక చంచలించి మూర్తివంతులై యిద్దఱి వెనవడయాడుచున్నవారు. విఫల ప్రయత్నులై దీనులైయున్నం గనుంగొని దీనికేమి సేయుదాన, భ్రమసి యిద్దఱికి నొక్కచందంబు వరంబు పన్యసించితినని, వెరవులేక చీకాకుపడుచున్న సమయంబున దేదీప్యమాన మహేంద్ర నీలమాణిక్య పుత్రియుంబోలె లీలామందహాసంబెసంగ విష్ణుమాయ సాక్షాత్కరించి నాతో నిట్లనియె. 131

మ. త్రిగుణాధారుఁడు విశ్వలోకఘటనా దీక్షాసమర్థుండు స
ర్వగతుండాదికి నాది విష్ణుఁడని నిర్వ్యాజంబుతో నిద్దఱుం
దగనీదివ్యులు భక్తినాహరికిఁ జేతఃప్రీతిసంధిల్ల దు
ల్యగతిం జేయుచునున్నవారు తమ యిష్టావాప్తికై నిష్ఠతోన్. 132

ఆ. ఉగ్రతపముసేయుచున్న యీ యిద్దఱి
యభిమతంబు నేక మరసిచూడ
వీరితమకముడిపి వేర్వేఱవరములీ
వెదకుచున్నవాఁడు విష్ణుఁడిపుడు. 133

వ. ఇట్లున్నచోటఁ దద్దివ్య చిత్తంబుగానక యతండు లీలార్థంబున సహచరింగా ననుగ్రహించి యనురాగంబునం బెద్దచేసిన ప్రియునందు మందెమేలంబున మందబుద్ధివై లక్ష్మివిభవ గర్వంబునఁ బతిందిరస్కరించి. 134

క. భావింపఁగ నీవును నొక
దేవతయును బోలె మీఁదు దెలియక వరమె
ట్లీవచ్చితి యిచ్చినవర
మీవిధమున వ్యర్థమయ్యె నిఁక నెట్లుండున్. 135

చ. పతియసమర్థుఁడంచుమతి భావనఁ జేసితి బ్రహ్మరోహిణీ
పతిశకలావతంసులత పన్నులు విఘ్నముచేసి తద్వర
ద్వితయము విన్నబుచ్చితివి విష్ణుహితంబిది లక్ష్మనంచుదు
ర్మతివయి యాత్మవల్లభ పరాభవదుఃఖముఁ గందుగాకిఁకన్. 136

వ. అని పలికి నీయందు దుర్మదకారణంబులైన రాజసతామస గుణంబులు
తత్ప్రాప్తంబులై యున్నవి. దానంజేసి సదసద్విజ్ఞానంబు పుట్టదు, శుద్ధసాత్త్విక
ప్రబోధ సుధాసారస్యంబుగలదాఁక నీ లక్ష్మీగర్వ విభవంబుమాని, యంతస్తే
జంబుతోఁ గొన్ని దివ్యవర్షంబులు తపంబు సలుపుము, నీవు వసించిన తపో
వనంబు కిసలయ కుసుమ ఫలలలిత శుకభ్రమర సంకీర్ణంబయ్యును శూన్యంబై
చిత్రరూపంబు కైవడినుండు, నెప్పుడేని నవ్వనంబు వికాసంబు నొందు
నప్పుడు శాపావధియగు, తత్క్షణంబు క్రమ్మరఁ ద్రిజగత్సేవ్యంబైన వైభవం
బుతో నిజప్రభావసామగ్రి గలిగి యిప్పటియట్ల యీ పరమేశ్వరుం గూడి
యుండఁగలవు. నీకు సహాయ పరిచారికలై శూన్యనిధానాధి దేవతలు ప్రవ
ర్తింతురు. నీకు నిది విష్ణుశాసనంబు దుర్లంఘనీయంబు, పొమ్మని పలికి
బ్రహ్మదేవునింగని మీరిద్దఱు నేకాభిలాషంబునఁ దపమాచరించుట తగదు.
నీవు లోకంబు సృజియించుచు స్రష్ట నామధేయుండవగుము. శివుండు జంతు
లోకంబుఁ గాలపరిపాకంబున హరింపుచు హరుండగు విష్ణుండు దాను సర్వం
బును రక్షించుచు జగద్రక్షకుండను దివ్యనామంబున వెలయువాఁడువని
యాజ్ఞాపించి విష్ణుమాయ మాయమయ్యె, నమ్మాయయా శాసనంబున నమ్ము
వ్వురు నట్ల ప్రవర్తించుచున్నవారు. నేను నవ్విధంబున నాటనుండియుఁ దపంబు
సేయుచున్నదాన, నివ్వనంబును నట్లనావచ్చిన యది మొదలు వికాసరహి
తంబై యున్నయది యీకాంతలా నిధానదేవతలు, కరుణావిధేయుండగున
ప్పరమేశ్వరుండింక నెన్నఁడు ప్రసాదించునో కాని యిది మదీయ వృత్తాంతంబు
వినుమని యమ్మాయయాలక్ష్మి యాదిలక్ష్మికిం జెప్పుచున్న సమయంబున. 137

మ. కలపుంస్కోకిల గర్వధూర్వహకుహూకా కారంబు కీరాళిసం
కులనాదంబులెసంగనవ్వనము చక్షుఃప్రీతిగావించె మం
జులతాపల్లవవల్లరీఫలరస స్ఫూర్తుల్ ప్రవర్తింపనా
జలజాక్షి నిజదివ్య భాగ్యకలనా సంప్రాప్తి సూచించుచున్. 138

క. ఆవనననవవిలసనల
క్ష్మీవిభవము చూచి మేలు చేకురెననిమా
యావనరుహవాసిని మో
దావహమతియయ్యె లక్ష్మి యద్భుతమందన్. 139

శా. ఓలోకేశ్వరి! యోజగజ్జనని! యో యోగీంద్ర వంద్యప్రభా
వాలంకార! భవత్తపోమహిమకున్ హర్షంబుతో నిప్పుడే
నాళీకేక్షణుఁడాదిపూరుషుఁడు నీనాథుండు నీకిచ్చె యీ
నీలక్ష్మి ప్రభయంచు నాగగన వాణీదేవి పల్కెందగన్. 140

సురదుందుభులుమ్రోసి పుష్పవర్షము గురియుట.

క. గంధర్వ మధురగానము
బంధుర దుందుభిరవంబుఁ । బై పై నాశా
సంధుల మొరయఁగ దక్షిణ
గంధవహామువీచె దివ్య । గంధంబులతోన్. 141

చ. సురతరు పుష్పమంజరుల । సోనలుముంచె మదాళిజాలఝుం
కరణపయోధర ప్రకట । గర్జలు తాండవితాప్సరోవధూ
త్కరనవకేకి సంఘముము । దంబొదవింపఁగ సిద్ధసాధ్యని
ర్జరఫణిచారణాశ్వముఖ । చాతక సంచరణాభిరామముల్. 142

క. కోరికలువెల్లి విరియఁగ
నారదమునికుంచెవిసరె । నాట్యముసలిపెన్
స్వారాట్ప్రముఖ దిశాధిప
వారిజలోచనలు గొలువ । వచ్చిరివేడ్కన్. 143

ఆదేవతకు దివ్య విమానమువచ్చుట సమస్తదేవతలు స్తోత్రములు వందనములు చేయుట.

చ. జలరుహగర్భముఖ్య సుర । సంఘము గొల్వఁగ విష్ణుమాయయు
జ్జ్వలగరుడధ్వజంబు ధృత । చామర లాలస దివ్యకామినీ
తిలకనిషేవితంబునగు । దివ్యవిమానముఁ దెచ్చినిల్పె నా
నెలఁతుకదండ మండిత మ । ణి ప్రభలాశల నాక్రమింపఁగన్. 144

ఆ. ఆవిమాన పూజితా మరతరు పుష్ప
దివ్యగంధములకుఁ । దేటులెనఁగె
లక్ష్మియున్న యాకోకలంకు క్రొవ్విరిదమ్మి
పువ్వుఁదేనెఁగ్రోలి । పొదలి పొదలి. 145

సీ. దండముల్ బెట్టిరా । ఖండలాదిదిగంత
నాయకుల్ ప్రణమిల్లె । నాగకులము
మ్రొక్కిరి గంధర్వ । మూర్ధాభిషిక్తులు
ప్రాంజలు లైరిను । పర్వవరులు
వందనంబొనరించె । వాచంయమిశ్రేణి
యానతిచేసె గుహ్యకగణంబు
అభివందనముచేసె । యక్షనాయకకోటి
కరములుమోడ్చిరి । గరుడపతులు
తే. చారుకరుణాకటాక్ష వీక్షావిభూతి
పాలితాశేషభువనకు । బ్రహ్మముఖ్య

దివిజపూజ్యకుఁ బరమసాత్త్వికమతల్లి
కాదిలక్ష్మికి నిత్యకల్యాణవతికి. 146

వ. ఆ సమయంబున నమ్మహావిష్ణుమాయ తోయజాసనాదులు విన, దేవీ నీ తపంబు ఫలించె నీ వల్లభుండగు విష్ణుండు ప్రసన్నుండై నిజలక్ష్మి తేజంబు నీకు ననుగ్రహించె నీకు దివ్యవిమానంబు పుత్తెంచినవాఁడు విజయంచేయు మని పలికినఁ దద్వచన ప్రమాణంబున, 147

తే. పంచభూతములును సముదంచితాబ్ధి
జాతనిర్ఘోషమొనరించె - సకలదిశల
దిశలు విశదప్రభలఁ బొందె - దివ్యమహిమ
నమ్మహాలక్ష్మి నిజతేజ - మాశ్రయింప. 148

క. హరికరుణా సంప్రాప్తిన్
సరసీరుహనయనయపుడు - సంతోషరస
స్ఫురణమునఁ జూడనొప్పెను
ఖరకరరుచిఁ బొదలునబ్జ - కలికయుఁ బోలెన్. 149

సీ. శుద్ధసువర్ణంబు - సొబగుమించినమేన
బాలసూర్యప్రభల్ - ప్రజ్వరిల్లె
పార్వణచంద్రబింబముఁ బోలుమోమున
సుప్రసాదశ్రీల - సొంపునెరసె
వెలిదామరల మీఱు - వెడదకన్గొనలపై
నైశ్వర్యకందళు - లంకురించె
నమృతపూరముఁబోలె - నలరుచిత్తంబున
కరుణారసార్ద్రత - గడలుకొనియె

తే. లలితశుభలక్షణాంఘ్రిపల్లవములందు
దివ్యనారీకిరీట సంసిక్తరత్న
దీప్తిపుష్పోపహారముల్ - దీటుకొనియె
పతికృపాలబ్ధవిభవకు - పద్మముఖికి. 150

తే. నవనిధానాధిదేవతల్ - వివిధకళలఁ
బొందిసేవించి రప్పుడప్పువ్వుఁబోణి
నలవసంతాగమమునఁ బుష్పాభిరామ
లతలువనలక్ష్మి సవరించు - లాగుదోఁప. 151

ఆమాయాలక్ష్మియొక్క విభవముచూచి
యాదిలక్ష్మి విభ్రాంతిబొంది తనలోఁ దాననుకొనుట.

క. ఆమాయాలక్ష్మిమహా
సామర్థ్యము నిజముపోలె ॥ సమధికతేజో
ధామంబై త్రైలోక్య
ప్రేమాస్పదమైనఁ గమల ॥ బెగడుచు మదిలోన్. 152

క. నేనేలక్ష్మీకాంతను
నానాథుఁడు విష్ణుఁడఖిల ॥ నలినభవాండ
ప్రాణిగణరక్షకుండని
మానసమునఁదలఁతు దివ్య ॥ మాన్యవిభూతిన్. 153

ఉ. ఆదికినాదియైన పరమాత్ముఁడు విష్ణుఁడు నావిభుండు నీ
వాదిమలక్ష్మి వంచునుగ్ర ॥ తానతులై యనిశంబు బ్రహ్మరు
ద్రాదులు వీరు దివ్యులుని ॥ జాభిమతార్థములర్థిఁ గోరిన
న్నాదటఁ గొల్వవత్తు రిది ॥ యంతయు లోకమెఱుంగు నేర్పడన్. 154

మ. అదిమిథ్యాకథ నమ్మిచేసి యిదిగో ॥ నా దేవతాధీశ్వరుల్
మదినుప్పొంగుచు నీశుభాంగిని మహా ॥ లక్ష్మీ! జగన్మాత! మ
మ్మిదయంజూడుమటంచు మ్రొక్కెదరు నా ॥ క్రమోలం మహాసంభ్రమం
బొదవన్ వెఱొక విష్ణుఁడున్ సిరియునె ॥ ట్లున్నారొకో మాపయిన్. 155

మ. కనినైనన్ వినినైన నేనెఱుఁగనె ॥ క్కాలంబు నీవద్దలో
చనదాలక్ష్మియటంచుఁ జెప్పినకథా ॥ చ్ఛాయాప్రకారంబు చూ
చిన సత్యంబయి తోఁచుచున్నయది ల ॥ క్ష్మిత్వన్నేనయైయున్నదా
న ననేకక్రియలందలంపనిదిగా ॥ న న్నాదునిక్కంబుగాన్. 156

క. కలగంటి నొభ్రమసితినో
[1]పలవరమోయింద్రజాల ॥ పరికరకలనా
కులతయోయివియన్నియువృథ
[2]యలవడునే యింత నిక్క ॥ మై యక్కైనన్. 157

క. నాలక్ష్మికలనలుమి
థ్యాలీలలుగాని యాల ॥ తాతన్విజయ
శ్రీలన్నియు నిక్కముల
క్ష్మీలావణ్యప్రభా వి ॥ శేషములగుచున్. 158

. ఇన్నియు నిట్లుండఁగ ని
మ్మెన్నఁగ వేఱొక్క విష్ణుఁ ॥ డీ సతివరమా

1. పలవరోన్న ఆ. పా. కలవరమో. 2. యలవదు.

నున్నాఁడో నావిభుఁడై
యున్న జగత్కర్త విష్ణుఁడో భావింపన్. 159

ఉ. ఈనలినాక్షియాత్మ గురిసేయించిన విష్ణుఁడు నావిభుండయా
నేని, జగత్ప్రసిద్ధముగ నిమ్మహనీయ విభూతిసంపదన్
దీనివరించెనేని యిది దివ్యులుగొల్వఁగ నమ్మహాత్మునిం
బూనఁగఁగూ[1]డి లక్ష్మియయియుండిన నేమగుదాననోసుమీ. 160

మ. ననుమీఱన్నతికెక్కు నీవనితనా నాదివ్యనారీజనం
బును దద్వల్లభులుంగరంబు వినయంబుల్ సేయుచుం గొల్వ లో
చనపద్మాంచల చంద్రికారుచులచే సంపత్కళల్ నింపుచున్
మనుచున్ లోకము[2]లింతయున్ నిజమ్మునై నావిష్ణునిం గూడినన్. 161

తే. పెక్కువేలేండ్లు విష్ణునిఁ బ్రేమఁగూడి
లక్ష్మినై యుంటిఁగాక యీలక్ష్మిలీల
యిట్లు భువనైక చిత్రమై యెసఁగుమహిమ
కెక్కియుంటినె గురుతుగా నెన్నఁడైన. 162

ఉ. ఇంతయునేమిగాఁగలదొ యేర్పడఁజూచెదఁగాక చిత్రమై
యింతకు వచ్చునట్టి పని యెక్కడఁబోయెడు నంచునయ్యుద
న్వంతునిపుత్రి మానసము నంబెగడొందుచుఁ జూడమోఱసినా
శాంతములన్ జయాపహము లావెడలక్ష్మి విమానమెక్కఁగన్. 163

క. కాంచనపంకజమె[3]క్కెడు
కాంచనకలహంసివోలె కమలాలయయా
కాంచనపుష్పకమెక్కెన్
గాంచనమయదేహరుచులు గడలుకొనంగన్. 164

ఆదిలక్ష్మియొక్క తేజస్సును మాయాలక్ష్మి హరించుట.

క. ఇమ్మెయిఁ బుష్పకమెక్కెడు
నమ్మాయాలక్ష్మి లక్ష్మి యందుల తేజం
బిమ్మెల హరియించెనులో
కమ్మెల్లను విస్మయంబు గాఁగనుచుండన్. 165

ఆ. ఉదయభానుదీప్తి యొడిసిన సారంబు
దెరలియున్న యోషధియునుబోలె
కపటలక్ష్మి సహజ కాంతి హరింపన
య్యాదిలక్ష్మి విన్నసనయ్యెనపుడు. 166

1. (మూ. పా.) గూట. 2. వింతయై. 3. మెక్కెడు.

వ. వెండియు నమ్మిథ్యాలక్ష్మి లక్ష్మికనుంగుఁ జెలులై గూడియున్న భూకాంతా సరస్వతులఁజూచి [1]నేనయ్యాది విష్ణుంగూడి చతుర్దశభువన సామ్రాజ్యంబునుం బ్రతిపాలించుచు వైకుంఠ నగరంబున వివిధోప భోగంబు లనుభవించుచుండుదుఁ, నింక మీరు నాసఖులై యాదివ్యస్త్రీలు పరిచారికలై సేవింపనుండవలయు నాయనుజ్ఞఁ గైకొని రండని వారిద్దఱ నవ్విమానం బెక్కించుకొని బ్రహ్మరుద్రాది బృందారక సందోహంబులును విష్వక్సేన ప్రముఖ దండనాయకులును బరివేష్టింప గంధర్వ మధురగానంబులు నప్సరో నృత్తానధానంబులు నాదరింపుచు శంఖకాహళ భేరీ మృదంగ పటహ వీణావేణు నాదంబులు చెలంగఁ ద్రైలోక్యమహోత్సవంబుగా గగన మార్గంబున వైకుంఠపురంబునకుం జనియె. తదనంతరంబ. 167

తే. అట్లు తేజోవిహీనయై § యబ్ధికన్య
నిబిడనిర్వేద దైన్యముల్ § నివ్వటిల్ల
నొంటిఁబడియుండె విగతతారో గ్రతిమిర
జలధరాలీఢ యామినీకలలనవోలె. 168

క. త్రైలోక్య వినుత సాధ్వికి
శ్రీలక్ష్మికి నీయవస్థ § సిద్ధించెఁబతిన్
మేలమున నెన్నకుండఁగ
నేలాగణియింప నింక § నితర స్త్రీలన్. 169

మ. చెలులుం దేజమునుం దొలంగిన మహా § చింతాపరిక్రాంతయై
పలుమాఱున్ విధిదూఱి యద్భుతభయ § ప్రచ్ఛన్నయై యవ్వలి
వ్వలనెవ్వారును లేక యొంటిఁబడియు § వ్వామాక్షి పద్మాక్షునిం
నలుచోట్లంబరికించి కానకమదిన్ § శంకించి తానిట్లనున్. 170

చ. కటకట కూర్మియైన చెలి § కత్తెలటంచును వీరినమ్మి నే
నిటువలె నేలవచ్చితి ని § జేశ్వరుసంగడిఁబాసి యొం[2]టిమై
నిటకిదె నన్నుడించి చని § రిందఱు వెంటనెవచ్చి విష్ణుఁ డె
చ్చట వసియించె నొక్కొకుసుమ § సౌరభసంభృత కుంజవాటికన్. 171

వ. అని కొలంకు గెలంకులఁ గలయ నాలోకించి తన వచ్చిన త్రోవ గొండొక మరలివచ్చి యయ్యెడఁ ద్రొక్కిచూచి క్రమ్మఱ కొలంకు[3]తాపునకువచ్చి వీక్షించియు, మగుడిమార్గ తరులేఖలన్వేషించుచు నిక్కంబుగాఁ బ్రాణేశ్వరుం గానక శోకంబునం జీకాకుపడుచు నేకడకుంబోవఁ గాల్రాక యా కలశ సాగర కుమారి తనమనంబున. 172

1. (మూలప్రతిపాఠము) జూచిన. 2. గనోటమై. 3. డాపలికిం బోయి.

సీ. ఆ తపస్విని దివ్యకేలర్చింపలక్ష్మినై
యాది వి[1]ష్ణునిఁ జెంద § నరిగెఁ గడఁక
నాదేవి పిలిచిన § ననుఁగులైతోఁగూడి
నా సఖుల్ పోయిరి § నన్ను విడిచి
యివ్వని ననుఁగూడి § యేతెంచి వంచించి
ప్రాణేశ్వరుఁడు డాఁగె § నడవిలోన
తొల్లింటి తేజంబు § దొలఁగి విభ్రాంతనై
యొకటియు నెఱుఁగక § యున్నదాన
తే. [2]నమ్మహావిష్ణు కవగూడ § నాదివిష్ణుఁ
డాత్మ భర్తయ కానోపు § నవ్విధమున
సఖులఁ జేకొని యాసాధ్వి § చనఁగనిచట
విభుఁడు కనుపడకున్న య § వ్విధముచూడ. 173
క. ననునీ యుగ్రాటవిలో
నెనరువిడిచిపోయె విభుఁడు § నిష్ఠురుఁడై నె
మ్మనమున నిండారెడు దన
యనురాగము లేక నాపకీయస్యలు డాసుఁ. 174
ఉ. దూరమువచ్చితిఁ మిగుల § దుర్గమహాటవి నొంటిడించి యం
భోరుహలోచనుండరిగె § బోటులు దా[3]మును వింతలక్ష్మి నిం
పారఁగఁ గూడి వేడుక దలిర్పఁగ దివ్య పదంబు చేరిరె
వ్వారికిఁ దోడునీడయగుకేవారు తలంపఁగ నాకు నీయెడఁ. 175
క. పతియాశయుఁ జెలులాశయు
గతజలసేతువు దలంపఁగాకేనిఁక తద్వ
ర్జితమతినై వైకుంఠపు
గతిఁబోయెదఁగాక యొంటిఁ § గానల వెంటన్. 176
తే. [4]ఎవ్విధంబుననైన నేకనివ్వనంబుఁ
బాసిపురిఁ జేరియుండఁగాఁ § బ్రభుఁడు వచ్చు
నపుడునా వడ్డపాట్లెల్ల § నడలుగదురఁ
జెప్పి తనువు విసర్జింతుఁ § దప్పదిట్లు. 177
తే. చోరఁడునేలేని వైకుంఠ § పురము భర్త
యదియుఁగాదు మహాశూన్య § మగుటఁ జేసి

1. ఆ. పా. ఆదిలక్ష్మినిజెంద. 2. ఆ. పా. అమ్మహాలక్ష్మి కవగూడి యాదివిష్ణు, డాదిభర్త యొకానోపు. 3. ప్రాచ్యపుపాఠ "దానును 4. అవ్విధంబున నేనును నివ్విధంబు దుఃఖాచరణంబులు."

విన్ననై యున్నదాన నవ్విభుఁడు పోలె
నేను నీకనందయుండెద నేకతంబ. 17

వ. అని మోహాతిశయంబున నవ్విష్ణు మాయాసముద్రంబు దరియింపంజాలక
యాలోకమాత మిథ్యాలక్ష్మి మహోత్సవ సంభ్రమంబును, ప్రియసఖీజనంబ
వాసిపోవుటయును వల్లభుండు వియుక్తుండగుటయుఁ దన మనంబున కసహ్య
[1]దుఃఖకారణంబులగుటంజేసి పరితపించి. 17

సీ. దప్పవచ్చుటయు మార్దవముచే నోర్వక
చరణముల్ పొక్కినఁ బొరలఁబడుచు
వ్రేఁగు పిరుందున వీఁగు జన్నుల వడిఁ
దూఁగని నడకలఁ దొట్రుపడుచు
ధృతి లేమిఁ గడునుప్ప తిల్లెడు శోకాగ్నిఁ
బొడము నిట్టూర్పులఁ బొనుఁగు పడుచుఁ
దగుసహాయత లేక దైన్యసంభూతాశ్రు
ధారలఁ జన్నులఁ దడుపఁబడుచు
తే. దుష్టమృగ దర్శనంబులఁ దొలఁగఁబడుచు
భ్రమసి మార్గముదప్పి సంభ్రమము పడుచు
నెట్టకేలకు నిబ్బంగి నేగుదెంచె
తెఱవ వైకుంఠసవిధాబ్ధి తీరమునకు. 180

వ. ఇట్లు బహువిధప్రయాసగమనఖేదజనిత స్వేదపూరాభిషిక్తంబై సత్వంబు
సడలిన మేనుదీఁగెతో నల్లనచనుదెంచి. 181

వైకుంఠపట్టణ విలాసముఁజూచి యాశ్చర్యపడి
యాదిలక్ష్మి యోచించుట.

ఉ. అచ్చటనుండి చూచెకల శాంబుధికన్యక నాఁటి కంటెఁగ
న్నిచ్చకువచ్చు దత్పురసమీహిత లీలలు సాలచంద్ర శా
లోచ్చయ రత్నతోరణ సమున్నత కేతన హేమకుంభముల్
మెచ్చొదవించుచుం దిశల మించుల ముంచుచుఁ దేజరిల్లగన్. 182

ఉ. చారుమృదంగభేరి జయశంఖ విరావము లాసికాంఘ్రి మం
జీర ఝుళంఝుళధ్వని విశేషము గానకళామనోజ్ఞ వీ
ణారవముం దురంగభటనాగ చరద్రథ పౌరలోక గం
భీర రవంబునుం జెవికిఁ బెక్కువచూపెఁ బయోధికన్యకున్. 183

1. పాఠాంతరములు-దుఃఖా చరణంబులు దుఃఖాకరణంబులు. 2. అ. పా. బొరలు.

నాలుగువంకలఁ సురలు నమ్రశిరంబులతో సమస్త ది
క్కూల విజృంభమాణ జయ ఘోషముతో హరిపూజనార్థమై
పోలఁగవచ్చుచుఁ మగుడి పోవుచునుండెడు సందడిం దివిఁ
గ్రాలెడు రత్నభూషణ పరంపర చిత్రమొనర్చె లక్ష్మికిన్. 184

హరిపూజా సమయార్పితాగరుముఖోద్యద్ధూపధూమోత్కరం
బురుసౌధోపరి జాలమార్గములయందుద్భూతమై వీధులం
బరి సర్పించుచు గంధబంధురపురప్రాంతస్థలోద్యానముం
దర వాతాహతిఁదూలుచున్ బురికి చిత్రశ్రీ యొనర్చెం గడున్. 185

వెండియు ననంతలక్ష్మి నివాససదనంబై రాశీభూత దివ్యతేజః పుంజంబై యపరిమిత మహోత్సవాభిరామంబై యపూర్వమణిమాలికా లంకృతంబై దివ్యనారీ నరసేవ్యమానంబై వికచకనకారవింద సుందరంబై త్రిభువనానంద కరంబై యొప్పునా వైకుంఠ పుటభేదనంబుచూచి లక్ష్మి విలక్షహృదయయై తలయూఁచి నేనివ్వీడు పాడు చేసిపోయితిఁ గమ్మఱనింత యైశ్వర్యవంతంబు గావించిన దివ్యప్రభావు లెవ్వరొకో యిది జగదేకాశ్చర్యంబు నేనెలవు కొనియున్ననాఁడు నిట్టి సంపదయెఱుంగ, దీని తెఱం గెఱుంగవలయు ననుచుఁ దన్నికట ప్రదేశంబున ప్రవాళకిసలయచ్ఛేదం బొనర్చుచుఁ బారిజాత కుసుమ మంజరులుగోయుచు నమృతసాగర తీరభూములం దొట్టిన ముక్తాఫలంబు లేరుచు లీలావిహారణంబులఁ బరిభ్రమించుచున్న తీఁగెఁబోండ్లఁ గొందఱ నాలోకించి వారిడాయంబోయి యిట్లనియె. 186

ఏమిసేయుచు నున్నారు భామలార
యెంతదడవాయె పురినుండి యేగుదెంచి
వార్తలేమంద్రు నగరిలో వనజవాస
యునుముకుందుండు నేలాగు నున్నవారు. 187

అని యయ్యిందిరాదేవి పలికిననయ్యిందీవరాక్షు లిట్లనిరి. 188

ఎయ్యెడనుండి వచ్చితివి యీపురిదానవుగావె, యైతివే
నియ్యెడమమ్ము నిట్లడుగు దేమరివార్తలు మంచివన్నియుఁ,
నెయ్యముతోఁ జనార్దనుఁడు నేఁడొకనూతన లక్ష్మిఁదెచ్చి నాఁ
డయ్యెల నాఁగవిభ్రమ మహాత్వము లెన్నవశంబె యేరికిన్. 189

తొల్లొకలక్ష్మిఁగూడి పతితోరపు మేలుననుండియుండి యా
పల్లవపాణిపై [2]విఱిగి బ్రహ్మముఖుల్ దనుఁగోరి కొల్వఁగా

1. మూ. పా. రత్నో. 2. అ. పా. 'నలిగి'.

నుల్లము సంతసిల్లఁ దన కొప్పఁ దపంబొనరించె నంచు నేఁ
డెల్ల జగంబులుం బొగడ నింపులఁ గూడె నవాబ్జమందిరన్. 190

క. ఆ లక్ష్మి తిలకంబు మ
హాలక్షణ వతియటంచు నతి[1]భక్తిఁ బుర
స్త్రీలర్చించిరి పతితోఁ
జాలఁగ దీవించి భాగ్య సంపద వెలయన్. 191

తే. అమ్మహాదేవి దివ్యాంగ నాళిగొల్వ
భూసతీరత్నమును దాను బొత్తుఁ గూడి
ముద్దుగోడలు వాగ్దేవి ముదమొనర్ప
నేలె వైకుంఠ సామ్రాజ్య మేకహేళి. 192

{ ఆ స్త్రీలు మాయాలక్ష్మి వృత్తాంతము చెప్పఁగా విని యాదిలక్ష్మి విచారపడుట. }

క. ఇవిగో వార్తలు వినుమని
యువిదలు తన దండఁ బాసి యొండొడ కరుగన్
నవలక్ష్మి లీలలకున్
ధవుఁడుం బురజనము ప్రేమఁ దగిలిరటంచున్. 193

చ. మనమునఁ గుందికుంది పలుమాఱు నిజేశవియోగ వహ్నితా
కునఁ గడు గ్రంది గ్రంది పటుకోప మహాజ్వరపీడ దట్టమై
మొనసినఁ గంది కంది యతి మోహతమంబునఁ గానదయ్యె న
మ్మనసిజతల్లి, యవ్విభుని మాయలఁ జిక్కనివారు లేరెకన్. 194

వ. అట్లు మాయాలక్ష్మి లీలావిలాసలాలసుండై విభుండున్నవాఁడు కాఁ దలంచి దృగం చలంబులం గన్నీరు వెడల నిట్టూర్పు నిగుడించి వెండియు నా దివ్యమందిర సౌందర్యంబు సందర్శించి యింక నవ్విభుని ముందరికి నేమని పోవుదానఁ బోయితి నేని క్రొత్త బిత్తరి నిందగిలిన యవ్విలాసి పరిహాసంబు సేయుంగాక నన్ను సన్మానించునే, దీనికిఁ బరితపింపనేల, తపంబున మెప్పించికాదె యీ సాధ్వి యింత వైభవంబు వడసె, నట్లన యనాథనాథుండును కరుణాసాగ రుండును భక్తవత్సలుండునునగు నవ్వైకుంఠవల్లభు నుల్లంబున నారాధించి తదీయ తపస్సిద్ధి క్షేత్రంబై పొగడొందిన యాకొలని పసిండి కెందమ్మిపువ్వు నంద నేనునుం దపంబుచేసి మెచ్చువడసెదంగాక యని నిశ్చయించి మా గుడి కొలంకు చేరి కృతస్నానయై తత్కర్ణికా పీఠంబునఁ బద్మాసన బంధంబు దృఢంబు గావించి. 195

1. నరుదెంచిపుర.

సీ. వేదాంత సూ[1]పురాన్వితచరణాంభోజు
హాటక పీతాంబరాభి రాముఁ
గౌస్తుభ గ్రైవేయకమనీయ కంధరు
శంఖ చక్ర గదాబ్జ చారుబాహు
మకరకుండల వజ్రమణి కిరీట విలాసు
సురభిమాల్యానులేప సుందరాంగుఁ
గుందమందస్మితాంకురలోచనాంచలుఁ
గారుణ్యరససుధాగార హృదయు
తే. హృదయమున విష్ణునాత్మేశుఁ బదిలపఱచి
చిదమలానంద బంధుర సింధులహరి
నోలలాడుచు వసియించె నొక్క కొంత
దడవు శ్రీకాంత యేకాంత తత్వనిష్ఠ.
క. తోయధి తీరవిహారము
మాయాలక్ష్మివిలాసమయకృత్యములన్
మాయముగావించి విభుం
డాయెడ నొకవింత చంద మందము చేసెన్.
క. వినుధర్మతనయ, కాంచన
వనరుహపీఠాగ్రయోగ వర్జితయై య
ల్లన గొంత ప్రొద్దునకుఁ దన
కనుదమ్ములు విచ్చిచూచెఁ గడుచిత్రముగాన్.
మ. ఆ వైకుంఠమునందు నొప్పె[2]డి మహా హర్మ్యంబున న్వేడ్కతో
నా విశ్వంభరు నంకపీఠమున నెయ్యంబారఁ గూర్చున్న య
ట్లా వారాకరపుత్రి యొప్పెఁ గలగన్నట్లయ్యె నవ్వామ లీ
లావిర్భూత దరస్మితుండగుచు దైత్యారాతి మోదింపఁగన్.
క. కురిసెం బుష్పాల వానలు
వరుసం దుందుభులు చెలఁగె వైకుంఠమహా
పురి లక్ష్మీనారాయణు
లురులీలల నట్లుగూడి యుండిన వేళన్.
క. ఈ లక్ష్మీనారాయణ
కేళీమాయావిలాస కీర్తనము యశః
శ్రీలొసగుఁ వినిన వారికి
నాలవ పురుషార్థసిద్ధి ననుపారంగన్.

---

1. ఆ. పా. వేదాంతసుస్వరాన్విత. 2. నెప్పటి.

వ. అని గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకుం జెప్పెననిన విని పరీక్షిత్తు అటుమీఁదటి కథాప్రసంగం బెట్లుండెనని శుకబ్రహ్మనడుగుటయు. 202

ఉ. నందక శంఖచక్ర నలినోన ప్రతిభాసితనంద సుందరీ
నందన నందన ద్రుమారణప్రియ గోపవధూసహస్ర గో
బృందకనత్కదంబవిటపీ వ్రజకేళివిహార చారుసం
క్రందన చాపదీపిత శిఖావళిపింఛ కిరీట లాంఛనా. 203

క. శ్రీవిభవ బ్రహ్మవిద్యా
భావిత బ్రహ్మస్వరూప పరమపురుష శ్రీ
గోవింద నంద నందన
గోవర్ధనధర ముకుంద గోకుల రమణా. 204

మత్తకోకిల. ధీరశంఖ సుదర్శనామృతదీధితీనయుతాంబకా
చారుశార్ఙ్గ సురేంద్రకార్ముక సంచరజ్జలదోదయా
హారిహాటకచేల సాంధ్యమహా స్ఫురద్రజనీముఖా
మారకోటివిలాస పుష్పసమగ్ర నందనకాననా. 205

ఇది శ్రీ మదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణకృష్ణ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయప్రభుపుత్ర సుకవి
వర్యరాధామాధవయల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

విష్ణుమాయానాటకము.

ఆశ్వాసము. 3.

క. శ్రీరాధా నఖరక్షత
తారేశకళా నిరంతరదర్పకదర్పో
దారాంధకార జగదా
ధారగుణావాల నవమదనగోపాలా. 1

తే. అవధరింపుము దేవసంయమివరుండు
సకల వేదాంతవిద్యా విశారదుండు
శుకమహాయోగి పలికె నుత్సుకతమరియు
నింపుగాను బరీక్షిన్నరేంద్రునకును. 2

వ. అవ్విధంబున శ్రీమహాలక్ష్మి కథఁజెప్పి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు బ్రహ్మ
దేవుండు విష్ణుమాయవలన మోసపోయిన తెఱంగు విశదంబుగా నెఱింగింప
సమకట్టె. 3

మ. విను విశ్వక్షితిపాల మౌళివలభీ విస్ఫారరత్న ప్రభా
కనదుద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణ చారిత్ర పాం
డునరేంద్రోత్తమపుత్ర యామునిగరిష్ఠుల్ నీవునుంగూడి యొం
దునకుం జిత్తముఁబోవనీక హరియందున్నిల్పి సంప్రీతితోన్. 4

క. లోకవిహీనంబై జల
మాకాశము మోచియున్న యపుడంబుధిపై
నేకాంతంబున హరిపెను
చీఁకటిఁబవళించి యుండెఁ జిన్మయలీలన్ 5

తే. అట్లు సకలంబు నణచి యేకాంతలీలఁ
బరమయోగాభిరతిఁ బరబ్రహ్మబోధ
నవసుధాధార నానందమవధరించి
లీలమై నుండఁగాఁ గొంత కాలమునకుఁ 6

విష్ణు నాభీకమలమునందు బ్రహ్మపుట్టి విష్ణుమూర్తిని స్తోత్రము చేయుట.

మ. హరినాభీ జలజాత రేణు పరమార్ణ్వంశంబునం బ్రహ్మ భా
స్వరహేమద్యుతిఁబుట్టె నాత్మకృత పూర్వ ప్రాజ్య పుణ్యోదయ
స్ఫురణన్ దన్మహనీయమాయ కెనయార్చుల్ సాధనంబై జగ
త్పరినిర్మాణ విధేయుఁడన్ని గమతత్త్వజ్ఞాన నిక్షేపమై.[1] 7

తే. ఇవ్విధంబున జనియించి । యవ్విధాత
బిసమహోన్నత కర్ణికా । పీఠమెక్కి
దేవదేవుని ముఖమున । దృష్టినిలిపి
ప్రస్తుతించెఁగరాంజలి । బంధమొప్ప. 8

శా. ఓనారాయణ! యోజగద్వరద! యో । యోగీంద్ర! యోగీంద్రహృ
ద్ధ్యానధ్యేయఫలాత్మ! యోజనక! యో । యామ్నాయతత్త్వార్థవి
జ్ఞానానందనిధాన! యోపరమ! యో । సర్వేశ! యోమోక్షల
క్ష్మీనిత్యాశ్రయ! యాశ్రితుండనను నెమ్మింజూడవే సత్కృపన్. 9

క. నీయందె పొడముచుండును
నీయందెయడఁగుచుండు । నిఖిలమువేదాం
తాయత్త తత్త్వవిద్యా
శ్రేయోనిధివరయ నీవ । చిన్మయపురుషా. 10

క. నీకంటె నితరదైవము
లేకుండు[2]ట కంబరావలీఢత మోర
త్నాకరములు సాక్షులుజగ
దేకాధిపకీర్తి నీకయొసఁగు మహాత్మా. 11

మ. సర్వాత్ముండవు సర్వలోకఘటనా । చాతుర్యధీవర్తివిన్
సర్వవ్యాపివి సర్వపూర్ణరుచివిన్ । సర్వైక సేవ్యుండవున్
సర్వోత్కృష్ట మహాప్రభావుఁడవు నెంచ[3] । న్నిన్నినీవాటకున్
సర్వంవిష్ణుమయంజగత్తనెడిశా । స్త్రంబుల్ ప్రమాణంబులౌ. 12

సీ. బయలునీయందు సంభవమైనకతమున
దోయజేక్షణాయనం । తుండవైతిఁ
పృథివినీవు సముద్ధరించినకతమున
దానవదమనభూధరుఁడవైతి

---

1. మా. పా. 'నిక్షిప్తమై' 2. మా. పా. లేకుండనంబ విధతమో. 3. 'నెన్నిన్నిన్ని'.

వుదకస్వరూపమై § యుండెడు కతమున
        నుతకీర్తి నారాయణుండవైతి
వఖిలతేజముఁబూని § యందున్నకతమున
        సర్వేశబ్రహ్మతే § జంబవైతి
వ్రాలిఁబ్రాణానిలంబవై § యున్నకతనఁ
బుండరీకాక్ష సర్వాత్మ § కుండవైతి
ప్రకృతిరక్షావిచక్షణ § పరమపురుష
నిరుపమానంద సర్వంబు § నీవతలఁప. 13

పంచభూతాత్మకంబులై § పద్మజాండ
మండలంబులు నీమహా § మాయయందు
నుద్భవించుచుడిందుచు § నుంజలసలిల
పూరమున బుద్బుదంబులు § బోలెనంద్రు. 14

నీవచఃకలనలు § నిగమాదివిద్యలు
        జగములు నీయింద్ర § జాలకేలి
ద్వాదశాదిత్యులు § దహనుండు శశిప్రజా
        పతులురుద్రులు సురల్ § పవనవసువు
లాదిగాఁగల దివ్యులందఱు సృష్టిబీ
        జాత్మకులగుచు నీకుందపొడము
చుంద్రునాశము బొందు § చంద్రచ్యుతఖ్యాతి
        నీయందవర్తించు § నిక్కువంబు
కాలచక్రంబు నీకేళి § కల్పనంబు
పరమకూటస్థుఁడవు పరబ్రహ్మతేజ
మై వెలింగెడు తత్వంబు § నరయనీవ
యంతయును పరమాత్మ నీవరసిచూడ. 15

—•◆ { బ్రహ్మకు విష్ణుమూర్తి ప్రత్యక్షమై సృష్టిచేయుటకుఁ దగిన సాధనములఁ బ్రసాదించుట. } ◆•—

అని బహు ప్రకారంబులఁ బ్రశంసించు విరించికిఁ బ్రసన్నుండై వెన్నుండు జగంబులు నిర్మించు తలంపున ననేక విద్యారహస్యంబు లుపదేశించి సృష్టిరచనా చాతుర్యంబును వాక్సిద్ధియుఁ గామరూప కామసంచార ప్రభావంబుల ననుగ్రహించి తద్వచనాను రూపంబున మాయసంఘటించి యంతర్హితుండయ్యె; తదనంతరంబ. 16

హరినిర్దిష్టవివేక
స్ఫురణంబున గోచరించె § భువనవిరచనా

పరిబోధము బ్రహ్మకుఁ ద
ద్గురు విద్యావిభవ మాత్మఁ గొనసాగంగన్. 17

బ్రహ్మదేవుఁడు బ్రహ్మాండ కల్పనము చేసి ప్రపంచ సృష్టి చేయుట.

వ. ఇట్లు ప్రబంధుండై విద్యానాధుండు. 18

క. కోటీరదివ్య తేజము
దీటుకొనంజేసి యాత్మ తేజాంశమునన్
హాటకమయాండ మొక్కటి
పాటించి యొనర్చి నీటిపైఁ దేలించెన్. 19

క. లోపలబయలై ధరణియు
రూపును గర్వరయుఁగాను రూఢంబగుచున్
వ్యాపింపఁదొడఁగెనంబుధి
లోపలనది పరపులేక లోలోర్ములమై. 20

క. అంతర్గతుఁడై యపుడు త
దంతరమున నిలిపెఁ జదల ననిలంబునభ
స్వంతువలన నగ్నిశిఖా
వంతువలన జలము కుశము వలనఁ బృథివియున్. 21

క. పై సప్తావరణంబులు
భాసిల్లగఁజేసెననల పవమానపయో
భూసుర వర్గాదులచే
నాసరసిజ సంభవుఁడు దశకండంబునకున్. 22

వ. ఇట్లు సృజియించి సకల భువన దురంధరయగు నివ్వసుంధరం దిరంబుగాఁ దద్బ్రహ్మాండంబు క్రిందకర్పరంబు నాలుగంచులు మోవ హత్తించి బహుకోటి యోజన విస్తీర్ణంబగు నందు గొంత భాగంబు గడపలచేసి నట్టనడుమ నాలవాలంబు చందంబుగా చక్రవాళంబునిలిపి తన్మధ్య ప్రదేశంబున మేరు శైలంబు సంస్థాపించి వెండియు వెండికొండ మొదలైన కొండలు పెక్కు గల్పించి దిశాష్టకం బేర్పరించి యయ్యష్టదిక్కోణంబుల నైరావతాది వేదండాష్టకంబుఁ బ్రతిష్ఠించి యంతర్ద్వీపంబులతో నుదన్వంతంబులు సంతరించి యివ్విధంబునం బదిలంబైన మహీమండలంబు మొదలుగా నధోభువనంబు లేడును నిర్మించి. 23

క. పదునాలుగు లోకంబులు
నదనున వెలిఁగింప వేయియంశములకు నా
స్పదముగఁ ద్రిగుణాత్మకుఁ డెం
పొదవఁగఁ బుట్టించె నినుని నురు తేజమునన్. 24

తే. క్రిందిభువనంబు లేడింటి[1] । నంది వెలుఁగ
మీఁది భువనంబు లేడింటి[2] । నూఁది వెలుఁగ
వేయి వెలుఁగుల సూర్యనా । రాయణుండు
చక్రవాళాద్రిపై మింటఁ । జాగుచుండె.

. అవధిగిరి మధ్యభూమిన
రవిమండల దివ్యదీప్తి । రంజన మవలం
దు విజృంభింపదు తిమిరం
బవిరళమైయుండు కజ్జలాకారమునన్.

తే. మేదినీకాంత ముత్యాల । మేలుకట్టు
మాడ్కిఁ జూపట్టు నక్షత్ర । మండలంబు
గగనమున నిల్పి వెండియుఁ । దగినచోట్ల
పెక్కు దివ్యాలయములు దీ । పింపఁజేసె.

. ఈరేడు లోకములఁ బరి
పూరితముగ జంతుచయముఁ । బుట్టించెను రేం
ద్రారి నరపన్నగాధి ప
మారూఢిగ నుచితకుల గుణాకారములన్.

మ. తగులోకంబులు తద్విశేషవిహిత । స్థానంబులుం దత్కలా
నుగుణవ్యాప్తులు జంతుసంతతులకున్ । రూపించి తన్నాశమున్
మగుడంబుట్టువు[3] పృథ్విలోఁగలుగ సం । భావించెఁ గాలంబుతోఁ
దెగుతత్కాల మహర్నిశాబ్దగతినా । దిత్య ప్రచారంబులన్.

క. అన్నిటికి నూర్ధ్వలోకం
బన్నలువకు నిలయమయ్యె । హరియును మాయా
భ్యున్నత తేజోమూర్తుల
వన్నెగ విహరించెఁ బెక్కు । వసతులయందున్.

క. హరియంశ భేదమగు శం
కరుఁ డాత్మారాముఁడగుచు । కైలాసమహా
గిరిశృంగాగ్రమునందుం
బరమ చిదానందకేళి । పదమున నుండెన్.

సీ. మనువు లింద్రాది దిఙ్మండలాధీశ్వరు
లాశ్వినేయులు రుద్రుల మరవరులు
వసువులు మునులు రాక్షసులు గంధర్వులు
మానవుల్ మొదలైన । జ్ఞాననిధులు

---

1. లేనూట. 2. లేనూట. 3. మూ. పా. బుట్టవు పృధ్వీయుం.

ఖగమృగ పశుకీటక ప్రాణులైన య
ల్పజ్ఞానజీవులు పర్వతావ
నీజాతగుల్మలతాజాతులైన య
జాచరణంబులు సంక్రమింప

తే. విష్ణుమాయా పరిభ్రమ ద్వీపులకాల
చక్రవిభ్రాంతమగుచుండె సకల జగము
బహుళ బహువిధ సంపత్ప్రభావ విలస
నముల నభివృద్ధిఁబొందుచు నరవరేణ్య. 32

వ. ఇవ్విధంబునం బ్రభవించిన నిఖిల ప్రాణిగణంబులును సత్వరజస్తమో గుణ సంజాత శమద[1]మాహంకార దుర్మానమోహ మాత్సర్యాదుల ననుసరించుచుఁ బ్రవర్తించుచుండు. 33

చ. తముఁగడుముంచుకొన్న పటుతామసరాజసవృత్తిఁ బూనువా
రమిత మహాగ్రహస్ఫురద న[2]ల్పరుషాదులఁ బాపకారులై
శమకరుణా ప్రమోదములు చాలక వైష్ణవ మాయచేత దు
ర్దమ భవపంకమగ్నులయి క్రాలుదురుత్కట దుఃఖదుర్మతిన్. 34

చ. సుమహిత సాత్వికోదయ విశుద్ధమతుల్ వినయప్రకాశితో
త్తమకరుణాశమంబులు నుదార వివేకము గల్గి మోహసం
తమస విదూరులై హరిపదస్థిర చిన్మయసౌఖ్యలీలలం
బ్రమదమునొందు చుందురు బహువిభంగుల సత్పురుషుల్ నుతింపఁగన్. 35

క. కావున రాజసతామస
భావంబులఁ బొరలఁబడక పటుసాత్వికసం
భావితులై సత్పురుషులు
సేవింపఁగ మెలఁగుదురు విశేషవిధిజ్ఞుల్. 36

{ బ్రహ్మదేవుఁడు రాజసగుణముచేత బ్రహ్మాండము తానే కల్పించితిని గదాయని గర్వించుట. }

క. రాజసగుణ కలితుండై
రాజీవభవుం డహంకరణ పరి[3]వృతుఁడై
తేజముచూపుచుఁ ద్రిభువన
పూజితుఁడై ప్రాభవంబు పొదలఁగనుండెన్. 37

వ. ఇవ్విధంబున మహారాజసంబున లోకేశ్వ[4]రత్వం బవలంబించి. 38

---

1. మూ. పా. 'దయా'. 2. దర్పకరుణాదుల. 3. అ పా. 'పరిణతుఁడై'
4. రుండై ఐశ్వర్యత్వం.

మ. తానే బ్రహ్మను, పద్మజాండము స్వజాతంబౌ[1]టఁ దానొక్కఁడే
శానన్యంబిఁక నొండు లేదనుచు సంకల్పించి యాస్రష్ట దు
ర్మాన శ్రీ నసలారె వైష్ణవ మహామాయా కృతాజ్ఞానసాం
డానీకంబు లనేకముల్ మఱియు నయ్యెచోట్ల వర్తింపఁగన్. 39

. ఆ పరమేశ్వరు మాయా
రూపంబు జగంబు, తదను రూపంబునను
ద్దీపించితిఁ దాననక, త
దాపిహిత నిజ ప్రబోధుఁడై విధి మఱియున్. 40

. ఒక్కనాఁడు సత్యలోకంబునందు నె[2]నమండ్రు బ్రహ్మలును మహామునులును,
మనువులు పురందరాది బృందారక సందోహంబులును, యక్షరాక్షస గరుడ
గంధర్వ కిన్నర కింపురుష సిద్ధవిద్యాధ రాప్సరోవ్రాతంబులును, చంద్ర సూర్య
గ్రహతారకా సరిత్సాగర పర్వతాదులుం [3]బరివేష్టించి బహువిధ సేవా
యత్తంబులగు చిత్తంబులు మొత్తంబులై కొలువ నలువ గొలువునఁ
గూర్చుండి. 41

. నాలుగువిధముల లీలాభినయములు
పొసఁగనాడెడు నప్సరసల యొరపు
సప్తస్వరములు మించగను [4]దంత్రులు మీఁటి
పాడెడు గంధర్వ పతులమేలు
వేణునాదామృత వీచీపరంపర
నలరించు నాగకన్యకల చెలువు
లలితేంద్రజాల విద్యలు చూపి మెప్పించు
సిద్ధవిద్యాధర శ్రేణినేర్పు

తే. బ్రహ్మపురుష సరస్వతీ ప్రాణనాథ
సర్వలోకేశ, సర్వరక్షాధురీణ
యనుచు వినుతించు దివ్యజయారవంబు
నవధరింపుచు సంతోష మావటించె. 42

. తన సృజియించిన యింద్రా
ద్యనిమిషముఖదివ్యకోటు లవ్విధమునఁ ద
న్గొనియాడుచుఁ బూజింపన్
ఘనరాజసమహిమ వెలయఁగా నిట్లనియెన్. 43

---

1. బైన, 2. ప్రా. పా. నవబ్రహ్మలు 3. ఆ. సా. పా. మూ. పా. బ్రవేశించి.
. ఆ. పా. చవిపంచికలు మీటి

క. నాయంత వేల్పు గలఁడే
యేయెడల జగత్ప్రపంచ । మిట్లానరింపన్
బాయక నడుపుచుఁ ద్రిభువన
నాయకుఁడై బ్రహ్మపదము । నన్ వర్తింపన్. 44

క. నాకంటె నధికుఁడొక్కఁడు
లోకంబుల లేఁడు దివిజ । లోకములోనన్
నాకల్పించిన యవిము
ల్లోకంబులు, నధికుఁడిందులోనం గలఁడే. 45

ఉ. తానె త్రిలోకనాయకుఁడఁ । దానె జగద్రచనాధురీణుఁడం
దానె జగత్ప్రపోషకుఁడఁ । దానె జగత్పరిహర్తఁ బూజ్యుఁడం
దానె సమస్తదివ్యులకుఁ । దాపసులార మునీంద్రులార యో
దానవులార నన్ను పర।దైవముగా భజియింపుచుండుఁడీ. 46

క. పదునాలుగు లోకంబుల
పదముల మిముఁ బుచ్చఁబెట్టఁ । [1]ప్రభువును నై చె
న్నొదవుచు సకలైశ్వర్య
ప్రదుఁడు స్వతంత్రుండు నాఁగఁ । బరఁగుదు నెందున్. 47

ఆ. ఇంద్రియముల గెల్చి । యెక్కటి నిర్విఘ్న
యోగచిత్సుఖామృ।తోపయోగి
నై య[2]దృచ్ఛఁ దిరుగు । నట్టి యోగీంద్రుండ
నరయ నేన కాని । యొరుఁడు లేఁడు. 48

క. ఎన్నఁడు నొండు దలంపక
నన్ని పరబ్రహ్మమని మ।నంబున నిడియు
త్యున్నతిఁ దపములు సేయుచు
నున్న వివేకులకుఁ గలుగు । నురుశుభఫల[3]ముల్. 49

చ. అని తనుదానె చెప్పుకొని । హర్షసుధారస వారిరాశిలో
ననయము నోలలాడు హృద।యంబునఁ దా నసలారుచున్న య
వ్వనరుహసంభవున్ భువన । వందితు నుత్కట దివ్యతేజునిం
గనుఁగొని ప్రాంజలుల్ దనరఁ । గా సురలోలి నుతించి రొక్కటన్. 50

---

1. అ. పా. బుచ్చనట్టి ప్రభువను నేనై, యొదవుచు   2. ఆ. పా. యదృచ్ఛ.
3 శదముల్.

బ్రహ్మాలు దేవతలు మొదలయినవారు బ్రహ్మను స్తోత్రము సేయుట.

బ్రహ్మలయ్యనమంద్రు పరమార్థమని పల్కి
రిదమిద్ధమనియె మౌనీంద్రగణము
లింద్రాదిదిక్పాలు రీలాగె యౌనని
రాదిత్యు లిదినిశ్చయంబయనిరి
తప్పదీమాట దానవులాడిరి
కల్లగాదనియె యక్షవ్రజంబు
సత్యోక్తియనిరి నిర్జరసమూహంబులు
గంధర్వపతులు నిక్కంబయనిరి

యాశ్వినేయులు మనువులు నాదిమైన
వారు నట్లనెయనిరి దుర్వారఫణితిఁ
దన్మహాఘోషమపుడు మంథాన మథన
సమయసాగర ఘుమఘుమ స్వనము [1]గెలిచె. 51

వనజభవు నంతవాఁడును
ఘనవైష్ణవమాయ కొలఁది గానఁడటన్నం
గను[2]నే ముంతెడు నీళ్లను
మునుఁగుచుఁ గాఱఱపు లఱచు మూఢుండెందుల్. 52

మార్కండేయ మహాముని యాక్షేపించి పలుకుట.

ఇవ్విధంబున విధాత జగదేకాధిపత్యంబు వహించి యాత్మస్తుతి చేసుకొనిన
నా[3]దరించి సింహగర్జకుంబ్రతిధ్వనులిచ్చు గిరి గుహాగర్భంబులుంబోలె తదను
రూపంబునఁ గంఠశోషణంబుగా నుద్ఘోషింపుచు నవ్విరించిఁ బ్రస్తుతించు
విజ్ఞానవిహీనుల దేవదానవాది దివ్యయోనులంజూచి సహింపక లేచి మార్కం
డేయ మహామునీంద్రుండు బ్రహ్మదండంబునుం బోనిదోర్దండంబెత్తి యంద
ఱంగలయ వారించి ప్రజాపతి నవలోకించి. 53

వేదపురాణ శాస్త్రముఖ విద్యలు మూర్తివహించి పల్కెడుల్
[4]సాదరతం బ్రమాణముగ నన్న క్రియం బరమాద్భుతంబుగా
నాదిమునీంద్రముఖ్యుఁడు చిరాయురుపేతుఁడు పూనిపల్కెనం
భోద గభీరనాదమున మోహపరీతుని నబ్జజాతునిన్. 54

1. దెలిపె 2. మూ. పా. 'గనుగొనునే' గారులరను. ముంతెడునీళ్లను మునుగుచు. 3. పా. నాలించి. 4. సాదరణన్ ప్రమోదముగ సత్క్రియలం.

మ. పరదైవంబును బ్రహ్మయోగియు పరబ్రహ్మైకతేజంబునుం
బురుషుండుం భువనైకనాయకుఁడు నంభోజాసనాండావలీ
పరినిర్మాతయు హర్తయు న్వరదుఁడుం భావింప విష్ణుండవై
పరగన్నిన్ను నుతించుకొన్న సుమతుల్ పాటింతురే పద్మజా. 55

ఆ. నిన్నఁగాదు మొన్న నీవు జనించుట
నిపుడెసంభవించె నీజగంబు
నపుడెప్రభుఁడవైతి వకట మహాప్రభుం
డైన విష్ణుఁడుంట యరయవైతి. 56

క. నారాయణ నాభీసర
సీరుహమున సుకృతఫలవిశేషంబునఁ బెం
పారఁగఁబుట్టుట మఱచితి
వే రాజస మేల మఱువనీ[1] దెల్లెనన్. 57

వ. పూర్వజన్మ సహస్రంబుల నేలాగుతపంబు లాచరించితివో తత్ఫల పరిపా
కంబున పరమ పురుషుండైన పద్మనాభుని నాభీపద్మంబున నుద్భవించి పద్మ
సంభవుండను ప్రధాననామంబు వహించి యమ్మహాత్ముని ప్రసాదంబున
జగంబును సృజియించి స్రష్టవై పర్యాయంబున బ్రహ్మ[2]ది నామంబులఁ
బ్రసిద్ధుఁడవై ప్రతాపంబు వడసితివి. ఈమేలు ప్రకటించిన బ్రహ్మణ్య
దైవంబును బ్రహ్మాండనాయకుండును, బ్రహ్మయోగియు, పరబ్రహ్మంబును,
బ్రకృతిపురుషాధీశ్వరుండును, కాలాతీతుండును, కాల స్వరూపుండును,
నిత్యుండును, సర్వవ్యాపకుండును, సకల జగత్సృష్టి కర్మకుండును, విష్ణుండ
యని తగిన ధీమంతులఁ బ్రబోధింపుచు, స్వామిభృత్యన్యాయంబున నద్దే
వుని సే[3]వింపుచుండక దురభిమానంబున నజ్ఞుండవై నేనే దైవంబనని యాడు
కొనుట దగునేయని పలికిన, నప్పలుకులు క్రోధోద్బోధకంబులైన నిర్వేదించి
యాసత్యసంధునితో నిట్లనియె. 58

అందుకు బ్రహ్మకోపించి విష్ణుమూర్తి నాక్షేపించుట.

చ. హరిపరమాత్ముఁడుం బ్రభుఁడు నయ్యెన యేనిజగంబు తానె పెం
పరుదుగ సంఘటింపవలదంటివె నే[4]బలె సర్వపూజ్యుఁడై
పరగెడు బ్రహ్మపట్టమున భాసిలుచున్ సకలైకసేవ్యుఁడై
యురువిభవాన్వితుండగుచు నుండక యూరకయుండ నేటికిన్. 59

1. క. నెదెల్లెనన్. చ. నీదెల్లెనన్. (ఆ-పా) నిందెల్లెనన్. 2. బ్రహ్మనామంబుల ప్రసిద్ధుండవై ప్రభావంబుకు 3. ఆ.పా. గీర్తింపుచుండక, 4. ఆ. పా. నావలె.

ఆ. అతనినాభియందు § నవతరించిన మాత్ర
సంయమీంద్ర పౌరుషంబు చెడిన
స్థానమొకటిలేక § జనియించు నేయెట్టి
దైనదానికేమి § యవలవినుము.

సీ. ఉదయింపఁడే సూర్యు § డుదయాద్రి నుదయాద్రి
[1]కంటెను తేజమై § కానఁబడఁడె
ప్రభవింపఁడే వహ్ని § పాదపంబున పాద
పముకంటె ప్రాభవా § స్పదముగాదె
అంకురింపదెము త్తి § యము చిప్పనాచిప్ప
కంటె సత్కాంతి సం § గతముగాదె
యుద్భవింపదె ఫల § మొగిఁ బుష్పమునఁ బుష్ప
మునకంటె నుపయోగ్య § మనఁగఁబడదె

తే. జననమందదె కర్పూర § మనఁటినంటి
కంటె నిఖిలైకయోగ్యమై § గడలుకొనదె
యట్లు యేసునుమారియందు § నవతరించి
యంతకంటెను బూజ్యుండ § నైతివినుము.

క. నేజనియించిన కతమున
నీజగములు గలిగెఁగాక § యిన్నాళ్లయ్యం
భోజాత్ముఁడు సృజియింప బ్ర
యోజకుఁడగు నేని యూర § కుండునె చెపుమా.

క. నాకల్పించినలోకము
గాకజనార్దనుఁడు వేఱె § గల్పించెనె యా
లోకము గల్గినఁ జెప్పుము
నీకన్న దిగలిగెనేని § నిఖిలము నెఱుఁగన్.

మ. ఈమునులీమరుద్గణము § లీదనుజుల్ వినియూరకుండఁగా
నేమని మించి పల్కితివి § యీసభలోపల పద్మనాభుపైఁ
బ్రేమవహించి నాకునొక § చిన్నతనంబుగ నీవు పెద్దవై
యీమెయి నీకుబంటి తెలివిక్కడ నేరికి లేకపోయెనే.

మ. అరయలోకనాథుఁడు సురాసుర పూజ్యుఁడు క § ర్తయా[2]విధిం
జేరికినిట్లు గైకొనక § చెల్లునెయీము[3]ని దేవకోటిలో
నూరకనోటి క్రొవ్వున దురుక్తులు పల్కఁగనంచునుండఁగా
నేరకధిక్కరించితివి § నిన్నిఁక నేమనవృద్ధతాపసా.

1. ప్రా. పా. కంటె తేజంబుగా. 2 కర్తభర్తయున్. 3. యీక్రియ.

ఆ. అనిన మందహాస మందందగోచులఁ
జంద్రికామయూఖ సదృశమగుచు
రత్నదర్పణాభిరామ సముద్దామ
మృదుకపోలరుచికి మెఱుఁగుగాఁగ. 66

మ. అర్కోదగ్రరుచి ప్రకాశుఁడు ప్రభావాఢ్యుండు వేదార్థసం
పర్క ప్రస్ఫుటసత్యవాక్యుఁడు మహాప్రామాణిక శ్రేష్ఠుఁడౌ
మార్కండేయ మహామునీశ్వరుఁడు పద్మప్రోద్భవున్ మూఢతా
కార్కశ్యం బెడలింపఁగోరి పలికెన్ గంభీర వాక్ప్రౌఢిమన్. 67

మార్కండేయుఁడు విష్ణుప్రభావ మనేకవిధములఁ జెప్పుట.

తే. హస్తిమశ కాంతరము సహస్రాంతరంబు
విష్ణునకు నీకు నిట్లు భావింపలేక
పలికితివి నీవు నీబ్రహ్మపదము నెంత
యతని దాసానదాసుని ప్రతికి రావు. 68

ఉ. అక్కట కన్నులారఁగనియైన నెఱుంగవు రాజసంబు పెం
పెక్కఁగ వేద మేదినుతియించెదుఁ జూడవె తద్రహస్యమున్
[1]న్యక్కృత మయ్యె నీకతన నల్పవిచారుఁడ వౌటఁ జేసి నీ
వెక్కడ విష్ణుఁడెక్కడ సహింతురె యార్యు[2]లనర్హవాక్యముల్. 69

క. ఎన్న నినుఁబోటి బ్రహ్మలు
వెన్నుని నాభీసరోజవీధిమరందో
త్పన్నులయి పద్మజాండము
లెన్నెన్నో సృజింపుచుందురీ చందమునన్. 70

క. నా సంభవించినది మొద
లీసందునఁ జేనిరి బ్రహ్మ లిరువురు వినుప
ద్మాసన ! తద్భువనద్వయ
మాసరసిజనాభమూర్తి యందున డిందెన్. 71

వ. చిన్మయమూర్తియగు నమ్మహాపురుషునియందు ప్రాణిగణ సంకీర్ణంబులగు బ్రహ్మాండంబులు సర్వతోముఖంబులు తండోప తండంబులై మొండుకొని జంతువులంబోలె నావిర్భవింపుచుం గాలపరిపాకంబున భగ్నంబులై పోవు చుండు కొన్ని బ్రహ్మాండంబులు గగనంబున నక్షత్రంబులుం బోలె దృశ్యాదృశ్యంబులై యుండు. నొక్కవేళ నమ్మహా మాయానాటకుండు తన మాయవలన లోకంబులకుఁ బ్రళయ దశలు గల్పించి వినోదలీలకై నినుఁబోటి

1. మూలపాఠము—స్వక్కడమయ్యె నీకతన నల్పవిచారుడవౌటఁ జేసి. పక్కడమయ్యె నీకతనవ్వల్ప 2. యార్యుఁ-నర్హవాక్యముల్. 3. ఫలంబులుం.

బ్రహ్మలం బెక్కండ్రం బుట్టించి వారు పడుచులు బొమ్మరిండ్లు గట్టుకొని యాడునట్లు తన ప్రోల నిటువంటి జగంబులు పన్నుకొని యాడుచున్నవారిలో నొక్కండై తిరుగుచుండు నతని దివ్యప్రభావంబు లనేక విధ[1]చిత్రకారణంబులు.

క. తన కపటకృత్యమఖిలము
నన[2]క, జనుల్ బ్రహ్మసృష్టి | యని భ్రమయుటకై
నినుఁగని నీచే జగములు
జనియింపఁగఁ జేసె హరి | విచారింపు తగ౯. 73

క. విష్ణుమాయగాఁగ | వివరింపుదురు మహా
సూ[3]క్ష్మమతులు మఱియు | స్థూలమతులు
బ్రహ్మసృష్టిగాఁగ | భావింత్రుకొంద ఱె
ద్దియును నెఱుకపడక | తిరుగుచుండ్రు. 74

క. హరికి సృష్టికర్తవై | జనించుటఁ జేసి
యధిక దివ్యతేజ | మడరెనీకు
నస్మదాది దివిజు | లర్చింప వెలసితి
వింతవట్టుచాల | దే మహాత్మ. 75

— వటపత్రశయనుఁడైన విష్ణుమూర్తికి మార్కండేయుంకు జరిగిన సంభాషణము. —

వ. ఇంక నొక్కరహస్యంబు వినుము. 76

తే. నీవు బుట్టకమున్న ము | న్నీటిమీఁద
బాలవటపల్లవంబున | బాలమూర్తి
నొంటిఁ బవళించి హరిదివ్య | యోగలీలఁ
దన్నుఁ దానాత్మ భావించుచున్నవేళ. 77

సీ. [4]నేనొక్కరుఁడ నీటి | లోనఁ దోడెవ్వఁడు
లేక యెల్లెడలఁ జీ | కాకుపడుచు
నీఁదుచు మునుగుచు | నెగయుచు గ్ర[5]గ్గోలు
పడి మొరటిల్లుచు | భ్రమసి విభుని
శివుని సంతతము బూ | జింతు నాదేవుఁడీ
య్యెడ డాఁగియున్నాఁడొ | యింక నెట్లు
సచరాచరంబులై | జగములు పొలసిన
వీవేళనాకు ది | క్కై వసించు

1. విచిత్ర. 2. న నేక. 3. మూ. పా. స్థూలమతులు బ్రహ్మసృష్టిగాఁగ భావించినల్ప మతుల. ఆ. పా. స్థూలమతులు జంగమస్థూలమతులు బ్రహ్మసృష్టిగాగ భావింపుదురు అజ్ఞులదియు. 4. నే నొక్కరుండను న్నీటిలో దోడెవ్వరునులేక చీకాకునొంది నీట. 5 జెగ్గోడు.

తే. ఎచట నాదేవుఁ గనుగొందు నేమిసేయు
వాఁడనని క్రుమ్మరుచు నొక్క వలన మాయ
నట్లు శైశవలీలా విహారరసిక
మానసంబు[1]చి దానంద మందిరముగ. 78

సీ. పరితస్స్ఫుర త్ప్రభోత్కర రత్నమును బోలె
క్రొమ్మెఱుంగులు గిరికొనెడువాని
నీటఁదోఁగుచు నిగనిగమను చిగురు మ
[2]ఱ్ఱాకు పానుపున సొంపారువాని
మంజీరమేఖలా మణిమయ గ్రైవేయ
మకరకుండలదీప్తి మలయువాని
వెలిదమ్మి రేకుచూపులఁ జిన్నినవ్వుల
లేఁతవెన్నెల జక్కలించువాని
తే. బాలుఁడయ్యును బ్రౌఢితోఁ బరగువాని
గోచరించియు బ్రహ్మమై తోఁచువాని
సృష్టి లీలాత్మకుండయై చెలఁగువాని
విపుల మాయాచరిష్ణు నవ్విష్ణుగంటి. 79

వ. కనిజగత్ప్రళయంబై మిన్నుమోచియున్న యమ్మున్నీటిమీఁదఁ దేలియాడు ముద్దుగద్దరి బాలుండెవ్వఁడో యాశ్చర్యంబై యున్నది. కపటబాలుండై వర్తించు నొక్క దివ్యపురుషుండు గాఁబోలు నితని చందంబు గందమని డాయంబోయి సకలశూన్యంబైన చీకటిం [3]గలిసియున్న పెంబైటి నీటిమీఁద నొక్కరుండవు వెఱపులేక యున్నవాఁడవన్నా నీవెక్కడ పిన్నపాపఁడవు. నీవిధం బెఱిఁగించి నన్ను నూరడింపుము. చేరుగడలేక యున్నవాఁడ చంద్రశేఖరుండెచ్చట నున్నవాఁడు నీవెఱుంగుదువే యనిన నిందులో నున్నవాఁడు పోయి చూడుమని నోరు దెఱచిన నేను గిరిగుహా గర్భంబునుంబోని తదభ్యంతరంబు ప్రవేశించి యందు చంద్ర సూర్య గ్రహనక్షత్ర సరిత్సాగర పర్వత వనపవన దహన విలసితంబులును, బ్రహ్మాది దేవదానవమానవ ప్రభృతి జంతుకోటి సమర్ధంబులును, మహోత్సవాడంబరాభిరామంబులునగు చతుర్దశభువనంబులు గానవచ్చిన విస్మయంబంది కామసంచారంబున సకలంబును గలయఁ గ్రుమ్మరియొక్కచోటఁ గైలాసవాసుండగు నిందుధరుని దర్శించి యారాధించి తత్ప్రసాదంబువడసి, యచటనుండక వెండియుఁ గొంత తడవునకుఁ ద[4]ద్వదన ద్వారంబున వెడలిచూచు నప్పుడప్పుండరీకాక్షుండు

1. మానసంబున సచ్చిదానందమయుని. 2. వ్రా ‘ఈచరణములోకుసంధి’—అని యున్నది. 3. ఆ. పా. గవసి. 4. ప్రా. పా. తద్వనద్వారంబునమగుడివెడలి,

వైకుంఠ దివ్యభవన శేషపర్యంకంబున లక్ష్మీసమేతుండై దివ్యాంబరాభరణ గంధమాల్యాలంకృతుండును శంఖ చక్ర గదా పద్మ శోభితుండును మధుర మందస్మిత సుధాధారాభి[1]షిక్త భక్తలోచనుండును నగుచు నానందింపుచున్న లాగు కన్నులకు వెక్కసంబుగాఁ జూచి నలుదిక్కులు ప్రతీక్షించునప్పుడు నీవు గల్పించిన యీప్రపంచంబు గానవచ్చిన నచ్చెరువంది, యాపరమానంద స్వరూపంబునకు నభివందన సహస్రంబులు సమర్పించి, యుదంచితరోమాంచ కంచుకిత దేహుండనై యానందాశ్రుకణంబులు[2]రలంగరంబులు మోడ్చి.

ఓ దివ్యపురుష యో కరు
[3]ణోదధి యో దేవ దేవ ✽ యోజనక, భవ
త్పాదారాధన యోగ్యుని
[4]గాదృష్టింపవె మహాత్మ ✽ కమల దళాక్షా. 81

. తనరు పురాణ సంహితల[5] ✽ తావలముం దగ మెట్టి శాస్త్రపుం
జెనుదలుపుల్ వడిం దెఱచి ✽ పెంపున నాగమసౌధ మెక్కి యం
దనుపమ యోగపీఠమున ✽ నంచితలీల వెలుంగుచుండు ని
[6]న్ననుఘనయోగి పుంగవుల ✽ కంటె సుఖస్థితినిట్లు గాంచితిన్. 82

. అని నా నేర్చునట్లు వాక్పుష్పాంజలులు సమర్పించినం గనుంగొని నైకొని మందస్మితంబు నిగుడ మునీంద్రా చంద్రశేఖరుం జూచితివేయనిన విని యంజలి బంధంబుతో మహాపురుషా చంద్రశేఖరుండేల విశ్వప్రపంచం బంతయు ననంత విలాసంబుతోఁ జూచితి. దివ్య ప్రభావంబుచూడ నేనెంత వాఁడనని [7]నమస్కరించిన నీవు వీరశైవుండవు నాయంశ భేదంబగు శివుని యందభక్తి సలుపుమది మదీయ హితప్రవర్తనంబని కరుణించె. నాటనుండియు మృత్యుంజయుని సేవింపుచుఁ దదీయ వరప్రసాద సామర్థ్యంబున మృత్యువు గెలిచినవాఁడఁ గావున లోకంబున నద్దేవ దేవుని మాయలు కొన్నికొన్ని యెఱుఁగుచు నిటువంటి మహత్వంబులు చూచుచు నిట్లున్నవాఁడ నిదినా చూచినయర్థంబు తన్మాయాప్రభావంబు విజ్ఞానహీనులకుఁ దెలియనరిది. తనయందు భక్తిసల్పిన మహాత్ములకు మాయావిధానంబుచూపి తుదిం బరమ సాయుజ్యంబు గలుపుకొను నింక నొక్క యితిహాసంబు చెప్పెద. 83

పుండరీకుని కథ.

. వినుమధురా పురవరమున
ఘనుఁడుమహా భాగవతుఁడు ✽ గలఁడతఁడు జగ

---

1. ఆ. పా. భిషేకలోచనుండును. 2. మూల. పా. 'ఉరుకర' 3. ణానిధి.
4. ఆ. పా. గా సృష్టింపదె. 5. "సంహృతలతాపరమున్." 6. న్ననఘునియోగి.
7. ఆ. పా. అనిన మన్నించి నీవు.

ద్వినుతుండు పుండరీకుం
డనువిప్రుఁడు సహజసాత్త్వికా చారుఁడీలన్. 84

క. సావిత్రియతని యంగన
సావిత్రికి సాటివచ్చు సాధ్వీతిలకం
బావెలఁది తోడ నాతఁడు
శ్రీవిలసితుఁడైన హరిచరిత్రము నొందెన్. 85

సీ. శాంతిసద్వృత్తులు సవతుగా సవరించుఁ
  గారుణ్యసౌజన్య కలితుఁ డగుచుఁ
కర్మధర్మంబులఁ గవగాఁగ నలగించు
  నన్వయాచార న యజ్ఞుఁడగుచు
సత్యశీలంబులు సమముగా సవరించు
  మితభాషణార్జవ మిళితుఁడగుచు
శ్రుతి[1]పరిబోధముల్ ప్రతిగాఁగ నొనరించుఁ
  బ్రతిభావిరక్తి సంపన్నుఁడగుచు
తే. ఫాలమున గోపిచందన ప్రభయు నరుత
జలరుహాక్షుంపు [3]మాలికల్ శ్రవణవీధిఁ
దులసిమంజరియును బలుకుల రమేశు
కీర్తనము నొప్ప వెలయునా కీర్తిధనుఁడు. 86

సీ. ప్రాణంబుకంటెను బరమ హితంబుగాఁ
  బాటించు నేప్రొద్దు పద్మనాభు
నాత్మనేపథ్య క్రియలకంటె సంప్రీతి
  విష్ణుపూజలుగడు విస్తరించు
నిల్లాలికంటెను నుల్లంబునకుఁ గడు
  నింపుగా హరిభక్తి నిరవుకొల్పు
లలితపుత్రోపలా లనకంటె వైష్ణవ
  ధర్మమార్గ సపర్య కూర్మినడుపు
తే. వేదపఠనంబుకంటెఁ బవిత్రమను[3]చు
హరికథా తత్పరుండగు యజ్ఞఫలము
కంటెఫలమని తద్వ్రత క్రమము సలుపుఁ
బుండరీకుండు సుజనసంపూజ్యుఁడగుచు. 87

క. ధీమహితుఁ డతులసాల
గ్రామ శిలాతలమునందుఁ గమలాక్షురమా

1. మూ. ఫా. "మగుచు." 2. శృతివాక్యబోధముల్. 3. జలరుహాక్షవ్రజంబు లు.

రాముని నర్చించుమన
స్తామరసమునందుఁ బోలెఁ । దద్దయుభక్తిన్. 88

పుండరీకునియొద్దకు నారదమునివచ్చి విష్ణుభక్తి ప్రభావము చెప్పుట.

వ. ఇవ్విధంబున ననుకూలదాంపత్య సౌభాగ్యంబును సాధుబుధ సేవ్యమాన నిజకులోచిత వ్యాపారంబును విష్ణుభక్తియు నంతకుం గొనసాగ నాగమజ్ఞుం డగు నమ్మహానుభావుం డొక్కనాఁడు స్వసమారోపిత తులసీకాననంబున యమునా తీరంబునఁ బిప్పల తరుచ్ఛాయ శీతల ప్రదేశంబున నిష్పారుష్యుండై సాలగ్రామ శిలార్చనం బొనర్చువేళ యదృచ్ఛాగతుండైన నారదునింబూజింప నతం డతని శుద్ధసాత్త్విక ధర్మంబునకు సంతోషించి యిట్లనియె. 89

ఉ. ఆరయవేషభాషలు క్రియల్ మనమున్ సరియైన సద్గుణో
దారుఁడు గల్గుటచ్చెరువు । ధారుణి నేఁడిదె చూడఁగంటిఁ బెం
పారఁగ వేషభాషలు క్రియల్ మనమున్ సరియైన సద్గుణో
దారుని వైష్ణవోత్తముని । ధన్యుని నిన్ను మహీసురాగ్రణీ. 90

క. ఇదిగో గృహస్థధర్మం
బిదిగో యాచారపరత । యిదిగో ముక్తి
ప్రదమార్గము సాలగ్రా
మ దృఢతత్పూజనముఁజూచి । మదహర్షించెన్. 91

క. నీవును సాలగ్రామ శి
లావాసుండైనయట్టి । లక్ష్మీవిభుఁడున్
భావింపనొక్క రూపం
బై వెలిఁగెద రేమిచెప్ప । ననఘచరిత్రా. 92

మ. పట్టంబట్టఁగఁ జూరు నింద్రియములన్ । బంధించి వాంఛల్గడున్
బుట్టింపం బలువైన తద్విషయముల్ । పోఁద్రోలి దుర్మోహపుం
బట్టై యుత్కటదుఃఖదుర్గతులకుం । బ్రాపైన సంసారముం
గట్టల్కం దిగఁ ద్రోయు కేల కలుగుం । గంజాక్షుపూజారతుల్. 93

చ. సతులు సుతుల్ సుసహోదరులు । సంగడికాండ్రు పదార్థజాలముల్
ప్రతిపద దుఃఖమూలములు । పాపసమాచరణాను బంధముల్
మతిఁ బరికింపనంచు గుణ । మాన్యులు తత్పరిముక్తమోహులై
యతుల సుఖైక హేతువగు । నచ్యుతభక్తి భజింతురెంతయున్. 94

క. వినుదీర్ఘ స్వప్నము జగ
మనియుఁ బ్రపంచంబు మిథ్య । యనియును సంసా

రనిబద్ధ బుద్ధిమరలిచి
నినుఁబోటులు విష్ణుభక్తి । నిలుపు దురాత్మన్. 95

ఉ. అంతయు విష్ణుమాయ జగదాత్మనెఱుంగ మసత్యలోక వి
భ్రాంతము లోకవర్తనము । బ్రహ్మవిదుల్ గనుఁగొంద్రు దీని[1]స
త్యాంత వివేకదృష్టిఁగని । తద్విరతిన్నిరతంబు చిత్సుఖా
నంతవిలాససిద్ధి గొనకచ్యుతు భక్తిభజింతు రెంతయున్. 96

మ. పరిబోధాంజనయుక్త చిత్తనయన । ప్రవ్యక్త దుష్ప్రోల్లస
ద్గురుమాయావృత చిన్నిధానమనియా । [2]ద్యుల్ విష్ణునింగాంచి దు
స్తరసంసార విమోహదైన్యమెడ[3]లన్ । సంతోష సంప్రాప్తిచేఁ
బరమ బ్రహ్మపద ప్రకృష్ట సుఖసంపత్ప్రౌఢులై చెంద్రిలన్. 97

క. హరిమంత్ర జపని రూఢియు
హరిపూజా సంభ్రమంబు । హరికీర్తనముం
బరమమగు సాధనము దు
స్తరభవవిదళన మొనర్చ । తత్పదమొసఁగన్. 98

క. కావున నీవును నుత్తమ
ధీవిభముగల్గి సన్మతిన్ సాలగ్రా
మావాసుం గేశవుఁదుల
సీవనమంజరులఁ బూజ । సేయుము భక్తిన్. 99

తులసీప్రభావము.

ఆ. కల్పక ప్రసూన । కనకారవిందమా
ణిక్యపూజనముల । నెలవుకొనదు
జలజనాభు చిత్త । జలజంబు తులసీద
ళార్చనమునఁబోలె । ననఘచరిత. 100

క. తులసీకానన మెచ్చట
విలసిల్లుచు నుండునచట । విష్ణుఁడునుండున్
జలజాక్షుఁడున్న చోటను
జలజాసన ముఖ్యదివిజ । సంఘమునుండున్. 101

ఆ. భక్తజనులయందుఁ । బావనతులసీమ
హీజవాటియందు । నెట్టివేడ్క
[4](నుండునట్టివేడ్క) । నుండుఁడుహరిలక్ష్మి
యందుఁ బరమపదమునందు వినుము. 102

1. దీన. 2. పా. తాం, యార్యుల్. 3. మెడలెం.. 4. ఈ భాగము మూలములో లేదు.

బసీమహీంద్రజాతాభి సీతంబు
సట్టాభి సీత సం[illegible]ంబు
సీతిష్ఠ [illegible] ద్వి[illegible]
మనబృ[illegible] [illegible]ంబు
లసీము[illegible] [illegible] [illegible]ంబు
మా[illegible] [illegible]
బసీన[illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible]ంబు [illegible]ంబు
మా [illegible]ంబు
[illegible]ంబు
[illegible].

సీమహీంబంబు [illegible] [illegible]
[illegible]ంబు
సీ[illegible] [illegible]ంబు [illegible]
[illegible]
సీ[illegible]ంబు [illegible]ము
[illegible]
సీ[illegible]ంబు [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].

గాదిలి[illegible] జాడలి

[illegible]
[illegible]
[illegible].

లసి దొమ్ముల[illegible]రాదు
ఎన్నటి[illegible]సూన సౌరభ ధరము
నసన్నం జగీష్ణుడై [illegible]
రిక చ్యుతుండచ్యుతాంక[illegible]మున గు.

వ. అని తులసీవనలక్ష్మిం బ్రశంసించి. 107

చ. ప్రతిదివసోపవాసములఁ బాయక కృస్సియు సత్యదానస
ద్వ్రతములఁబెద్దలయ్యును దురంతతపోనలకీలఁ గాఁగియుఁ
గ్రతునియమార్తి గ్రాఁగియును గానరు వైష్ణవ దివ్యలోకము
చ్యుతపదపంకజార్చకుల చొప్పున విప్రకులైకభూషణా. 108

మ. ప్రతిమాస్థండిల హృజ్జలాగ్ని రవిబింబస్థాన లక్ష్మ్యప్రకా
శితునారాయణుఁ గొందఱుత్తమగుణుల్ సేవింతురార్యుల్ ఘనుల్
ప్రతిభంగొందఱు నీవునుంబలెనె సాలగ్రామ సామీప్యగా
శితులక్ష్మీవిభుఁ బూజసేతుర మృత శ్రీవాస సౌఖ్యార్థులై. 109

—సాలగ్రామ పూజామాహాత్మ్యము.—

క. ఏమిటియందును సాల
గ్రామస్థలియందుఁబోలె కమలాక్షుఁడు తే
జోమహితుఁడగుచుఁ బూజితుఁ
డై మోక్ష శ్రీనొసంగఁడంద్రు మహాత్ముల్.[1] 110

శా. ఉగ్రైన స్తిమిరార్క మండలము నిత్యోత్కృష్ట దుఃఖాటవీ[2]
వ్యగ్రోదగ్రమహాదవాగ్ని కుమతవ్యాపారదుర్మోహస
ద్వ్యగ్రస్తాభయదానమానిత కళాపక్షీంద్ర రూపంబు సా
లగ్రామాచ్యుత పూజనంబు సుజనాలంకారచూడామణీ. 111

ఆ. కీర్తనీయవజ్ర కీటవినిర్మిత
చారుచక్రసుప్రసన్నమైన
విష్ణుదివ్యమూర్తి వెలయు సాలగ్రామ
మల్పమతుల కబ్బదర్చలోనఁగ. 112

క. వినుసాలగ్రామ శిలా
ర్చన మెవ్వఁడొనర్చువాని సకల పితృగణం
బును పితృలోకంబునకును
జనుయమపురినుండి యైన సత్యం బనఘా. 113

ఆ. అనఘకారియైన నఘవంతుఁడైన మో
హాంధకార మగ్నుఁడైన భక్తిఁ
బూనివేడ్క నెవ్వఁడేని సాలగ్రామ
పూజసేయునతఁడు పూజ్యతముఁడు. 114

1. మూ. పా. "నొసంగు (ద) నంద్రు. 2. దుఃఖాదిది.

సీ. దివ్యసాల గ్రామ దేవ మందిరము ప్ర
త్యక్షవైకుంఠ పుణ్యాలయంబు
దివ్యసాలగ్రామ దేవోత్సవక్రీడ
త్రిభువన సామ్రాజ్య దివ్యపదవి
దివ్యసాల గ్రామ దేవ పూజానిష్ఠ
బ్రహ్మ నిర్వాణ సంపన్నలీల
దివ్యసాల గ్రామ దేవ తీర్థ ప్రసా
దములు త్రిలోక సేవ్యములు దలఁప
ఆ. నిదియెఱింగినువ్వొ యెపుడు సాలగ్రామ
పూజసేయుదురు ప్రబుద్ధమతులు
మ్లేచ్ఛశూద్రకుమత తుచ్ఛ చండాల నా
స్తికులు దక్క వినుము ధీరహృదయ. 115

హరినామకీర్తన ప్రభావము.

క. హరినామ కీర్తనమునకు
నరయఁ గనేకులజులయిన నర్హులుపూజా
పరతగల పుణ్యసంపద
హరియొసఁగుం గీర్తనీయుఁడై వారలకున్. 116
క. విస్తారంబగు దుష్కృత
దుస్తర సంసార వారిధి తుదిఁ గోరరమే
శస్తుతి నాకారూఢుల
కస్తోకాత్ములకుఁగాక యన్యులకగునే. 117
తే. పుత్రమిత్ర కళత్రార్థ భూరివిషయ
సంకులంబగు సంసార చక్రమెల్ల
విష్ణుమాయా మహామోహ విభ్రమంబు
దీని మదివాడికొల్పు భూదేవ వర్య. 118
తే. విష్ణుమాయా పరాధీన విధివిధేయ
ధర్మమల్పార్థభోగ ప్రదంబు వినుము
సర్వధర్మంబులును మాని చక్రధరుని
నాశ్రయింపుము చిత్సుఖావాప్తికొఱకు. 119

పుండరీకుఁడు మిక్కిలిభక్తిచేత హరిపూజచేయుట.

వ. అని యనేక పరమరహస్యంబు లెఱింగించి భవనందనుం డెందేనియుం జనియె. తదనంతరంబ యమ్మహీదేవోత్తముండు చిత్తంబున [1]లోకోత్త

1. మూ. పా. చిత్తంబు లోకోత్తరుండ .

రుండగు నారదముని సత్తముని సత్యవచనంబులు వేదప్రమాణంబులని యాదరించి తొల్లింటికంటెను బ్రబలిన ప్రవర్ధమాన సువ్యక్తభక్తి తాత్పర్యంబులుగలిగి సాలగ్రామ విష్ణుపూజా మహోత్సవంబు లొనర్చుచుఁ దదీయ మంత్ర పరతంత్రుండును దదీయ నామస్మరణ పరాయణుండునునై యను కూల కులపాలికా సహాయుండగుచు నిజ కులోచిత ధర్మ కర్మంబులు కృష్ణార్పణ బుద్ధిందగిన కొలందివిడువక నడుపుచుం, దనలోన. 120

ఉ. నారద సంయమీశ్వరుఁడు నా కుపదేశ మొనర్చె విష్ణు పూ
జారతియుం దదీయగుణ సంస్మరణ స్తవమంత్ర తంత్ర వి
ద్యారమణీయ భంగియుఁ గృతార్థుఁడ నైతి మదీయజన్మ సం
స్కార విశేషసంపద జగంబుల వర్ణనకెక్కఁ బోయెఁగదా[1]. 121

వ. అని హర్షించి వెండియు. 122

క. ఇస్సీ సంసారంబిది
లెస్సదనంబేమియును [2]ఫలింపక మిగులన్
నిస్సారంబై తోఁచు మ
న స్సంకల్పములు వెక్కు నాశముఁ బొందెన్. 123

ఇదియంతయు విష్ణుమాయయను నర్థము పుండరీకుఁడు సందేహపడుట.

ఉ. [3]ఆమునినైతమున్ భువన మంతయు విష్ణునిదివ్యమోహ మా
యామయమంచుఁ బల్కెనిది యట్లనయయ్యెడుఁ జూడఁ జూడ మి
థ్యామమతన్ నిజంబుగఁ బదార్థవిసర్జన మాచరింపఁగా
లేమినయాతలంపును జగింపఁ జెదుగాని యొకించుకాత్మలోన్. 124

వ. అని కొండొక పరమార్థంబు విచారించి విష్ణుమాయా విభ్రమంబున నవ్విచారంబు కొనసాగింపలేక ప్రపంచ మాలోకించి. 125

మ. ఆలుం బిడ్డలు నిండ్లు నర్థమును నక్షయ్యాన్వయాచారముల్
నాళీకాసన సృష్టికర్తృకములై నానావిధార్థంబులై
యీలీలం బహుకాలముల్ గడవఁగానీ సర్వమున్ విష్ణు మా
యాలాస్యంబిది యాటకున్ మదికి దృష్టాంతంబు నాకెట్లగున్. 126

మ. ఈ భూమండలి యీసముద్రవలయం బీవాయు వీపావకం
బీభాస్వత్తుహినాంశుదీప్తికలుగకన్నీజంతు సంపత్తి మా
యా భిన్నమ్ములటంట యెట్లు లవి దృష్టాంతంబులై యుండఁగా
నేభావంబున నిశ్చయింతు నొకటే నీతథ్య మిథ్యా ద్వయిన్. 127

---

1. బాయకన్. 2. అ. పా. 'బేమియనుచు', 3. ఆమని శేతమున్.

క. నాయాత్మకు దృష్టాంతం
బై యుండిన దాఁక మాయ । యనలేనెపుడుం
దోయజభవ కల్పితమగు
నీయఖిలము మాటలింక । నేటికి వేయున్. 128

క. ఈయాలును నీబిడ్డలు
నీయిండ్లును నీ కులంబు । నిల్లుండఁగ వే
ఱేయొక సంసారస్థితి
నైయుండిన మాయ[1] యనఁగ । నగునఖిలంబున్. 129

వ. అని యివ్విధంబున సందేహ దోలాందోళాయమాన మానసుండగుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బరబ్రహ్మవేదియగు నారదమహామునీంద్రుని సత్యోపదేశంబువలన సకలంబును విష్ణుమాయా విలసనంబని వినిన తెఱంగు నిశ్చ[2]యంబుగా నెఱుంగంగోరి యప్పటప్పటికి స్వామీ నే నీభక్తుండ నీవు భక్తవత్సలుండవు గావున నించుక నీమాయ చూపవలయునని విష్ణునిం బ్రార్థించుచున్నవాఁడై యొక్కనాఁడు పితృదివసంబున బ్రాహ్మణుల నిమంత్రణంబుచేసి, ధర్మపత్ని యగు సావిత్రి కృతస్నానయై పాకయత్నంబు నడుపుచుండఁ దదీయోచిత ద్రవ్యంబులు సంపాదించి మధ్యాహ్న సమయంబున నదికిం బోయి. 130

ఆ. తీర్థమాడివిధులు । తీర్చి సూర్యోపాస్తిఁ
జేసి విమల పులిన । సీమయందుఁ
బంకజాసనమునఁ । బదిలుఁడై విష్ణు నా
మత్రయము జపించి । మురియ నతఁడు. 131

క. కుందేందు ధవళమూర్తిని
మందస్మిత మధురవదను । మండలు మాయా
సుందరు విష్ణునిఁ దనమది
సందేహనివృత్తికొఱకు । స్మరియించెఁదుదిన్. 132

పుండరీకుని విష్ణుమాయ యావహించుట.

తే. అన్నువట్టినగతి నిద్ర । యలమినట్లు
మూర్ఛవచ్చిన పగిదిఁ గ । న్మో[3]గిచి చిత్త
మింద్రియవ్యాప్తి నుడిగిత । దేకనిష్ఠ
నలరఁగలవ్రాలె హరిమాయ । యాశ్రయించె 133

1. ఆ. పా. యైయుండిన నపుడు మాయయగు నఖిలంబున్. 2. ఆ. పా. దృష్టాంతంబుగా నెఱుంగంగోరి. 3. కన్మోడ్చు.

తే. పాణి[1]జపియింపఁ దొల్లింటి § భవము తెలివిఁ
గప్పి విపరీత కృత్యమై § త్రిప్పుచున్న
వినుత చారిత్రమైన యా § విష్ణుమాయ
విప్రసహజ ప్రకృతియును § వేఱుచేసె. 134

వ. ఇట్లు పుండరీకుండును విగత విజ్ఞానుండై యుండు నవసరంబున. 135

ఆతనియొద్ద కొక బోయపడుచు వచ్చుట.

క. [2]మారుని మోహన తీవ్ర వి
కారము స్త్రీరూపమొంది § కదిసినక్రియ సొం
పారియొక బోయగుబ్బెత
చేరువఁ గనుపట్టె విప్ర § చిత్తం బలరన్. 136

సీ. పచ్చగాజులయొప్పు § పచరించు చేతుల
సంకుటుంగరముల § చాయ లెసఁగ
నిగనిగల్ దొలకాడు § బిగువు చన్నులమీఁదఁ
గురువింద పూ[3]సల § సరము దనర
ధవళతాళపలాశ § తాటంక రుచి మించు
చెక్కులఁ జిఱునవ్వు § జీరువాఱఁ
గొప్పున కందని § కురులు నించుక దోఁచు
నుదుటి జేవురు బొట్టు § కుదురు మెఱయ
తే. సన్నవలిపెంపు [4]టొల్లియ § సగముగట్టి
సగము ముసుకిడి యొయ్యార § ముగ మెఱుంగు
కంచుమెట్టెలు మొరయంగఁ గడకవచ్చు
నవ్విలాసినిఁ దగమెచ్చె § నవనిసురుఁడు. 137

క. ఆలీలావతి విభ్రమ
హేలాయావన గుణముల § నెవ్వని తలఁపాం
దోళింపదు ధైర్యచ్యుత
మైలోకమునందు నంగ § జార్తం బగుచున్. 138

తే. అట్లు ముందటఁ బ్రత్యక్ష § మైన మదన
దేవతయుఁ బోలె నొప్పునా § తీఁగఁబోఁడి

1. వాణి జనియింప. 2. ఈ పద్యము ప్రా. ప్రతిలోలేదు. ఆ. ప. ప్రతినుండి గ్రహింపఁబడినది. 3. ప్రా. పా. కురువిందపూగుబ్బ. 4. నునుశాటి.

[1]వలరాయఁడేల మానును
కులశీలములడఁచిజోడు । గూర్పకయెందున్. 147

వ. ఇవ్విధంబున నొకరియొకరి తలంపులం గామకళాశంక లంకురింప తమకంబు నం బట్టుకొన గమకింపుచుండిరప్పు డప్పువ్వుబోణి యతని తలంపు దెలిసికొనంజూచి కొండొక ధైర్యంబు పట్టుకొని కట్టెదుర బిగువుచనుకట్టు పయ్యెద దిగ జార్చుచు నదీ జలంబులఁ గాళ్లు చేతులు గడిగికొని యొక్క కెందమ్మి పూవుఁ దిగిచి పుప్పొడి చిందయందంద కరారవిందంబునఁ ద్రిప్పుచుఁ జక్రవాకమిథుననిధువన క్రీడ లాలోకింపుచు, ముసిముసినవ్వులు నవ్వుచు వా[3]టకూటమికాశలు గలుగ మగుడిచూచుచున్నఁ దదభిప్రాయంబు దెలిసి మనసిజుండు ప్రేరేపఁ బుండరీకుండు లేచి యాచమనవ్యాజంబున దాని డాయం బోయి. 148

బోయదానికిఁ బుండరీకునికి సంభాషణంబు జరుగుట.

ఉ. ఎవ్వరిదాన వెక్కడికి । నేగెద వాయితపాటు తోడ నీ
యివ్వల నొంటిపాటున యథేచ్ఛ రతీశవిహారరేఖఁ దో
డెవ్వరు లేక, ప్రాణవిభుఁ । డెవ్వఁడు నీకుల మెద్ది చెప్పవే
జవ్వని నిన్నుఁజూచి మదిఁ జాలక వేడుక తొంగలించెడున్. 149

తే. అనిన నించుక తలవంచి । యాననమున
నలఁతినవ్వును లజ్జయు । నంకురింప
చేతికందిన ఫలమట్లు । చేరఁబడుచు
నెలుఁగురాల్పడనొయ్యన । నిట్టులనియె. 150

బోయది తన వృత్తాంతముచెప్పి పుండరీకుని వరించుట.

. బోయవారిపడుచే । భూసురోత్తమ యేను
పెండ్లి లేదునాకుఁ । బెద్దవారు
గలరు ముసలివారు । తలిదండ్రు లింతియు
యల్లయేటిదాపు । పల్లెదాన. 151

క. మావారిఁ దల్లిదండ్రులఁ
బ్రోవను, ననుగారవింపఁ । బొందైనపతిన్
భావించి గాని పెండిలి
గావించిన నొల్లననుచుఁ । గడుఁజింతింతున్. 152

ఆ. దానఁ జేసి మగఁడు । (తన) కెవ్వఁడును లేఁడు
తగినమగఁడు లేమి । మగనియాశ

1. ఆ. పా॰ వలరాజువారి విడుచునే. 2. దమక తమక తమకంబున. 3. మాటవాటి.

విడిచియున్నదాన, నీ విరహంబునను నీవు
మగఁడ వైన నేని నుసమసున్న. 153

క. ఆరూఢ యౌవనంబున
భారముగా నున్న నాదు పరితాపముతోఁ
భాగము లొకఁ జేసినయటు
నీరూప శ్రీలు [illegible] నీ [illegible]. 154

క. ఎన్నఁడును నిన్నెరిఁగి [illegible]
గన్నెనగ యున్నదానఁ గా [illegible]
గన్నెఁజేసె, [illegible]
ట్లున్నదో నా భాగ్యరేఖ యెట్లు [illegible]. 155

పుండరీకుఁడు [illegible] కథ.

వ. అని [illegible] యున్న [illegible] నోరూరఁ జేయుచున్న [illegible] చంద్రా పలంబును [illegible] బుండరీకుం డంత గతంబున. 156

ఉ. [illegible]
వ్యాక్య [illegible]
దా [illegible] బుద్ధిగను
చ [illegible]. 157

ఉ. [illegible]
జ్ఞానము [illegible]
జేసి [illegible]
భాసుర చంద్ర బింబమున [illegible]. 158

తే. ఇంక నిన్ను [illegible]
గంతుఁడ [illegible]
నాదు [illegible]
ప్రాలియున్న [illegible]. 159

క. ఈచెలికి [illegible]
నీచంచల నేత్ర [illegible]
రూపితరతి [illegible]
ప్రాచుర్యం [illegible]. 160

వ. అని కామాంధ [illegible] విడిచి దానితో నిట్లనియె. 161

క. ఓ వెలఁది నీ చరిత్రము
నీవచన విశేషగతియు ౹ నీ వినయము నీ
లావణ్య భావములు మ
ద్భావము మదనానురాగ ౹ పదముం జేసెన్. 162

ఉ. నీ యిటువంటి సద్గుణము ౹ నీ నవయౌవనరూప లక్షణ
శ్రీయుతిఁ జెందగల్గిన విశేష పురాకృత పుణ్యమేమనన్
దోయజనేత్రి నాదగు మనోరథముల్ ఫలియించు నీవు నా
ప్రేయసివై తివేని విధి పెంపున బోయతవైన నేమగున్. 163

క. నీ మనసులోనఁ బెనఁగెడ
నీమాటల కడుగుదాట ౹ నిక్కము వినుమా
కాముఁడు రతియును సాక్షులు
గా మృష గాదబలనమ్మ ౹ కైకొను నన్నున్. 164

చ. బిగిచనుదోయి క్రొమ్మొనల ౹ పెక్కువయక్కునఁ జక్కనొత్తి యొ
ప్పగ నధరామృతం బొసఁగి ౹ పొందికమాటల గారవింపుచున్,
దగమదభీష్ట పుష్పశర తంత్రములన్ సుఖకేళిఁ దేల్పవే
మగువతటీయ తీరనవమంజుల వంజులకుంజవాటికన్. 165

క. అని యనుమానింపక మన
మున మనసిజ బాణపాతమునఁ బొడమెడు వే
దనఁబడఁజాలక బాలికఁ
గనుఁగొని తమకించిపట్టి ౹ కౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 166

క. మును వనితజవ్వనపుసిరిఁ
గనివంశము మఱచెఁబిదపఁ ౹ గౌఁగిటిలోనం
దనుమఱచె బ్రాహ్మణుఁడు రతి
నొనరిననిఁక నేమిమఱచునో సుఖకేళిన్. 167

క. అదెరాయిది సాధారణ
మదిరామాత్రమున మఱచు ౹ మనుజుఁడు మదవ
న్మదిరాక్షీలీలోత్కట
మదిరారసలహరిచేత ౹ మఱువఁడె యెందున్. 168

వ. ఇట్లు మోహపరవశత్వంబున బ్రహ్మకుల సంభవుండు సంభ్రమించి పరిరం
భించి పులక కఠినా కలితగాత్రాభోగుండును బద్ధానురాగుండునునై కౌఁగిలి
వదలక మదవతినతిప్రయత్నంబున నొయ్యన నెయ్యంబుగాఁ దార్చికొని
తన్నదీసవిధపుష్పితలతానికుంజ క్రోడంబున నిధువనక్రీడ లాచరించి తదనంత
రంబ జోడువాయక వేడుకజొత్తిల్లు చిత్తంబులతోడఁ దద్గృహంబున కేగి,

దాని జననీజనకులును సత్కీర్తి మహానుభావులు నుల్లసిల్లుదురని తన పేరు చెప్పి నమస్క-
రించి, వారి దీవనలు నందుచు నుండెనంత నవ్వులంబును దానధర్మ యోగాభ్యాసంబు
సేయుచుండె, నిట్లు కాలంబున నగ్రహారంబున నిప్పుడున్న బౌవనంబు బవ్వనం బనుభ
వించి యొక్క కొడుకు నొక్క కూతును గనియెనంత. 169

క. ఆయూలును నాటిమాటలు
నాయుండ్లను నాదియంబు నాల్గుబాటలను నే
జేయుట సంసారస్థితి
మైయుండెను గోరినట్లు నాయాత్మకుండై. 170

—పుత్రునకు సంస్కారము చేయుట—

క. ఈ రీతి నాగమాంత
సార సహస్రార్థ పాత్రమై నానావిధ
ప్రారంభమునకు దిగ్గజ
వారణ సత్వమ్ము గాంచె నొక్క దినమ్ము. 171

తే. బల్ల సంసారసీమను సుఖానుభవాగ
మభిలషించుచు నిత్య సుస్థిరత్వ మునగించి
దద్విరక్తి ప్రయోగ సుకథాస్వరూపు
చిదమలానందమున నిమగ్నుడై యుండె మనుజుడు. 172

క. దుర్గ్రాహము నిలుపు మార్గ
తర్కమ్ములు గనుచు నుండె దానమోనాదిత
వర్గాదిశిఖర స్థితుడై
నిర్వాణా నందముల గాంచె నిత్యానందస్థితిన్. 173

వ. అంతట నొక్కనాడు దంపతుల్ దేశంబున. 174

సీ. పగలార్త్రిపూర్ణ ప్రకాశ స్థిరమగునట్టి
తారకలును నాన ప్రకాశము నుంచి
ధూమకేతువు దోచె ధూమార్తమ్మె నా బుధ
శుక్ర మధ్యస్థుండై సూర్యుడుండె
గ్రహరాజ భార్గవాదిగ్రహ మధ్యగ తుంగుడు మూ
నమున మర్మ్ముల స్తనమునందు
దితిసుతాహితమున్ను యామినాధుడు మిథున
శశిని స్థితి యొనర్చె శుభమగు మిథున
తే. చంద్రతారాచ్ఛాయా నిర్గమించె సంభ్రమము చే
ప్రాతరారంభమునందు దుమారమలు చెలగ

రాత్రిగగనంబు నక్షత్ర రమ్యమయ్యె
విను మనావృష్టి దోషకమా విర్భవింప.

సీ. హరునిచిచ్చుఱ కంటికొమరువున నిప్పులు
గురిసెఁ జండకరుండు గోచరముగ
నాడాడనుగ్రదవాగ్ని శిఖాభీల
మై నీఱుచేసె వనాంతరములు
గండభేరుండాది చండమృగంబులు
గ్రామోపకంఠముల్ గదలవయ్యె
పటుతరసంతాప భారకారణములై
వ్యాధులు జీవుల నలతముంచెఁ

తే. గల్లరాజులు దెగిరి నిష్కారణంబు
దండుగలువట్టి ప్రజనాత్మ ధరణివిభుఁడు
బందిపట్టులు తఱచయ్యెఁ బాపకారి
విధికృతంబయియయ్యె నావృష్టికతన.

ఆ. ఏఱులింకెఁ గొలఁకు లింకె నొడ్డనబావు
లింకెనూతులింకె నింక కున్నె
యయ్యుగ్రహోద యమునసం భోరాశి
యైన నింకుననిన నబ్జగర్భ!

సీ. కడువాడి కొనమాడి నుడిసచ్చి వేరెండి
వరులు వెంధూళియై ధరణిఁ గలిసె
యావనాళాది సస్యములెల్ల భూమిని
పదనులేకయె విత్తు బడకయుండె
పుష్పఫలాభి సంపూర్తి శూన్యతనెల్ల
తరువులు నీరింక బిరుదువ్రాయె
నీరసంబై నేల నెరియలువాసిన
తూడిదుంపలు గ్రాగి మాడిపడియె

తే. నిగుడికావురు దిశలఁబెన్బొగలు గవసె
నెండమావులతో మంట లెగసెఁజేదల
నయ్యుగ్రహసమయ చండాంశుకిరణ
ధగధగద్వహ్ని కీలావితానహతిని.

క. ధనికుల యిండ్లం గలిగిన
ధనమెంతయు నెత్తుకెత్తు ధాన్యముఁగొనఁగాఁ

జనధాన్య వాటికాతతు
లనలశిఖా చోరబాధకలవిసరియయ్యెన్. 179

చ. దురితమలీమసాంగమును దుస్సహరోష కఠోర దంష్ట్రలున్
బరిభవ దీర్ఘజిహ్వయును బంధురరోదన సింహనాదమున్
ధరనిశితాసిధారయు నుదగ్రతమోదరిద్రతానిశా
చరి, వికృతాకృతిం గనిమిసంగుచుం బైకొనె జంతులోకమున్. 180

వ. మఱియు నకాండప్రళయంబైన యయ్యనావృష్టి దోషంబునం బ్రాపించిన మహాక్షామంబునం జేసి తద్దేశంబున రాజనంబు తేజంబు దూలంగె, దినసరి సరియయ్యె, సంభావ లేపుదప్పెఁ, గర్వ్వారభోగి బాగుచెడ, బలుగుత్తి మొత్తం బడియెఁ, గాంభోది బీదురాలె, నలిసె నవసె, నల్లి బ్రానంగి గ్రుంగె, వంకె డొంకె, మెట్టజిలుగు మాలుగయ్యెఁ, గావర కానరంబుడిగె, సత్తెనంగ సత్తువచెడె, తెలనడంబు వెలవెలంబోలె, బుడమనుముడివడె, వరిగె సురిగె, చోళకోమలంబు విడిచె, యవల చెలువుదప్పె, గోధూమంబు నిర్ధూమంబయ్యె, నువ్వు క్రొవ్వఱె, పెసరు నుసురునసుఁదప్పె, మినుము మునుపు మునుగె, నను మానుమానంబయ్యె, నులవ చెలువుమాసె, బొబ్బర దబ్బరయ్యె, ననంగ నలంగె, ముసిరి మిసిమిదప్పె, లంకల బింకంబు దఱిగె, నావ ప్రభావంబు వదలెఁ, గందమూలంబులు నిర్మూలంబులయ్యెఁ, జెఱకు గిరకవడె, నాకుదీఁగెలు చీకాకయ్యెఁ, బోక ప్రమాదులు తేఁకువచెడె, చూత పనస రంభా ఖర్జూర కపిత్థ తాళ హింతాళ నారికేళ నారంగ జంబు జంబీరమాతులుంగ లవంగ ప్రముఖ ఫలపాదప ప్రధానంబులు లూనంబులయ్యె, నలాబు కూశ్మాండ కర్కటీపటోలికా కారవల్లీ వృంతాకకోశాతకీముఖ్యలతా ప్రభృతి హితౌషధీ నికరంబు దుష్కరంబయ్యె, దధిక్షీర ఘృతతైల మధుశర్కరా స్తోమంబులు విరామంబులయ్యె, క్షుధాతుర బాలవృద్ధ స్త్రీలోక భీరుక పరిదేవ నార్త నాదంబులును, ఘనస్రగాసనసలిలపాన పరిద్రవ్యంబునఁ గంటక ప్రాచీన సరస తరుగుల్మలతా సంతతులు నములుచుం గృశించు పశుగణంబు లొనర్చు నంభారవంబులుప్పొంగి గగనంబుఁ గిబళింప, 'భిక్షాం దేహి', 'నాస్తి గచ్ఛ' యను దీన నిర్దయజనాలాపంబులును, 'దరిద్రస్య మృతస్యచ' యను దుఃఖార్తుల దీనలపితంబులును 'కాలో వ్రజతి గర్భవే' త్తను చింతాపరిక్రాంతుల ఛాయాయత్త భాషణంబులును, 'జాతస్య మరణం ధ్రువమ్మను దేహత్యాగ వైరాగ్య భాషణంబులును, "రక్షంతి పుణ్యాని పురాకృతాని" యను ధార్మిక ప్రమాణోక్తులును, 'దరిద్రతా ధీరతయా విరాజతే "యను సత్పురుషుల యభిమాన వాక్యంబులును, "న దేవాత్సృష్టినాశః" యను పౌరాణికుల యుపశమన వచనంబులును, జెల్లుచుండం గరుణాద్భుత భయానక భీభత్స

రౌద్రరసావహంబగుచుఁ గేదార క్షేత్రంబులు ధూళిమయంబులయ్యె. గ్రామోప కంఠంబులు పశుశల్యంబులయ్యె. గృహాంగణంబులు శవమయంబులయ్యె; [1]పట్టణంబులు శుష్కీభూత మృతకదితురగగర్దభోష్ట్ర కళేబరకబళన వ్యాకీర్ణ కుర్కుర కంకగృధ్ర కాక సాలావృక కోలాహల మయంబులయ్యె; మనుజలోకంబు పరస్పరద్రవ్య పరిహరణ వంచన తాడన మారణ తర్జన గర్జాదివివిధ దుష్కర్మమయంబయ్యె; దిశావలయంబు దుర్గంధమయంబయ్యె; నహోరాత్ర సంధ్యాసమయంబులు పిశాచ మలినచ్ఛాయామయంబులయ్యె, నిట్లు మేలెల్ల నడంచి భూమింగల సారస్యం బెల్లఁదీర్చి చతుర్విధ పురుషార్థంబులను గావుపట్టుచు, వర్షప్రాప్తికై పర్జన్య దేవతాప్రీతిగా నొనర్చు మంత్ర తంత్ర జప తపోధ్యాన హోమకర్మ కలాపంబులు గావింపుచు శాకునిక భాషణంబు లప్రమాణంబులు సేయుచు ననన్యవార్యంబై యనాచారంబునకు నాధారంబును నజ్ఞానంబునకు నిదానంబును, వర్ణసాంకర్యంబునకు నాకరంబును, నరిషడ్వర్గంబునకు నిసర్గంబును, జంతునాశంబునకు నివాసంబునై యావిర్భవించిన యాదుర్భి[2]క్షకాలంబున. 181

సీ. పెట్టినతల్పులు § పెట్టినట్లుండ దే
వాలయంబుల సమర్చయార్చలుడిగ
విప్రమందిరముల § విధిదక్కె స్వాహాస్వ
ధానమః పుణ్యాశబ్దములు లేక
రాజసౌధాంగణ § తేజంబుచెడ వీర
భటఘో[3]ష గజవిజృం § భణము వాసె
నంగళ్లసాబగెల్ల § నడఁగెవస్తుక్రయ
విక్రయంబులు మాని § విజనమగుటఁ

ఆ. దల్లిబిడ్డ కిడని § దశవచ్చె మగఁడాలి
నమ్మయనెడునట్టి § యలఁతవచ్చె
గురుసహోదరాది § పరమబాంధవులకుఁ
బోరుపుట్టెలేమి § కారణమున. 182

మ. క్రతుదీక్షల్ వడుగుల్ వివాహకలనా § ప్రారంభ సీమంతముల్
రతి తంత్రోత్సవమాట పాటలు ప్రియాలంకార సారస్యముల్
వ్రతముల్ వేదపురాణశాస్త్ర పఠనల్ § వర్ణాశ్రమాచారముల్
హతసంస్కారములయ్యె లేమిగడుఁబెల్లై యెల్లెడన్ దోఁచినన్. 183

వ. అట్లు మానిసిమానిసిందిను కలువుదలమిన నుపాయశూన్యులై సకల మహాజనులు నాకటి చిచ్చువెచ్చున మలమలమాడి యెండి కుండ బడుగులై హత

1. పట్టణాపట్టణ. 2. ఆ. పా. దుష్టకాలంబున. 3. ఆ. పా. భటకోటి కరటివిజృం.

[illegible] రట్టి ముట్టడి
[illegible] నిలసంభవుండు
[illegible] నిట్టనియె. 184

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 185

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 186

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 187

[illegible] యాతలి
[illegible] నిర్వేదించి
[illegible] యున్న దేయుపాయం
[illegible] మాన దేశంబని
[illegible] నిశ్చితమైన
[illegible] 188

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 189

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

1. [illegible] 2. నొప్పదున. 3. ఎడము సేయ. [illegible] 7. [illegible]

త్రైలింగ్యమధ్య భూములను కృష్ణాగౌత
  మీ ప్రవాహంబుల | మిగులఁబండుఁ
గాళింగమధ్య దిక్ఖండంబు లాంగూల
  శారదానదులచేఁ | జాలఁబండు
తే. వెండియును జిత్రమిట్లనా | వృష్టియైన
నంబుజాక్షి నభోనభ | స్యద్వయమున
[1]వర్షమొప్పార గౌతమి | వరదముంపఁ
బార్శ్వముల యూళ్లు పదివేలు | బండునెపుడు. 190
సీ. ఏత్రోవఁజూచిన | నెప్పొద్దు సలిలాన్న
  సత్రశాలాజన | సంభ్రమంబు
లేయూరఁజూచిన నెల్ల ధాన్యంబులు
  కోరుపట్టెడు ప్రజా | ఘోషణంబు
లే యిండ్లఁజూచిన | నిందిరాకరసంత
  తోత్సవతోరణా | భ్యుదయరేఖ
లెవ్వరిఁజూచిన | నివ్వటిల్లెడు దయా
  దాన సౌజన్య విద్యా నిరూఢి
తే. [2]యెచటఁజూచినఁ గనుపండు | విందువిదన
నారికేళామ్రపనసపు | న్నాగముఖ్య
భ[3]రితశృంగారవన పరం | పరలచేతఁ
గోరికలుము[4]ంచు గౌతమీ | తీరభూమి. 191
తే. [5]దివ్యమై తగుగౌతమీ | తీరభూమి
భోగమోక్షంబులకు జన్మ | భూమి సువ్వె
జన్మసంస్కారఫల విశే | షంబు గలుగు
వారలకుఁగాని కలుగ ద | వ్వసతిసుఖము. 192
వ. ఈ వృత్తాంతంబు మున్ను పెద్దలవలనవిని యెఱుంగుదు నందులకుం బోద
మని నిశ్చయించి. 193
సీ. కొడుకుఁ జం[6]కటనిడికొని బోయ[7]యిల్లాలిఁ
  జక్కఁగా వీపున | సంతరించి
గంజిచిత్తడికి నీఁగలు పోకముసిరెడు
  నుగ్గంపుకుండచే | నొకటిపూని

---

1. ఆ. పా. దర్పమొప్పారగౌతమీ దరులుముంప. పార్శ్వభూములు 2. ఆ. పా. ఏమిచెప్పుదు కనుపండు. 3. ఆ. పా. ఫలిత. 4. ఆ. పా. మించు. 5. ఆ. పా. వారిజానన గౌతమీ తీరవసతి. 6. ఆ. పా. సందిటనిడుకొని బోయయిల్లాలి. 7. ప్రా. పా. పోయియిల్లాలి.

యొక్క కరంబున నెక్కుడించిన విల్లు
గోలలపిడియుంబు గూడఁబట్టి
నడుమ నెత్తిపైఁ ద్రాటమడచి చుట్టినచింపి
యీఁతాకుచాప వహించి క్రుంగి

తే. పీనుఁగుల నెత్తుకొని నిజస్థానమునకు
జరుగు వెక్కురు బడుగు పిశాచమనఁగ
మైలపట్టిన మైచాయ మ్రాఁగు[1]పడుచు
పుండరీకుండు గౌతమీ భూమికరిగె. 194

తే. ఇట్లు కతిపయదినములు కచటనచట
నాకలంబులు దినుచు నల్లలఁ జేరి
పుండరీకుండు గౌతమీ పుణ్యభూమి
నంతపాపక్షయమునకై యబ్జగర్భ. 195

చ. చనిచని కాంచె విప్రుఁడు వికస ప్రసవప్రసరోత్పరాగసం
జనితసుగంధబంధురలసజ్జల శీకరశీతవాతపో
తనిరుపమాన శైత్యనిరత ప్రతివర్ధిత సత్తపోవ్రతా
దినియమ నైష్ఠికవ్రతతి తీరములంగల గౌతమీనదిన్. 196

వ. ఇట్లుగాంచి యనతిదూరంబునఁ గరంబులు మోడ్చి. 197

ఉ. రంగదనిద్ర సద్రుచివిరాజిత పద్మసుగంధసమ్మిళ
ద్భృంగకసంగ భంగశశి దీప్తకదర్ప కృశానుషంగకా
శాంగసశీకరోత్కర సమగ్రతరంగకు మ్రొక్కెగౌతమీ
గంగకభంగురాభ్యుదయ కారణకారుణికాంతరంగకున్. 198

చ. తరఁగలవెల్లిఁ గ్రొన్నురువు తండము మెండుజలత్కణావళీ
విరళతయున్ భ్రమీవలయ విభ్రమమున్ లహరీపరంపరా
సురుచిరభంగియున్ జనము సొంపును బెంపెసలార వచ్చునీ
గరిమ త్రిలోకలోచన వికాసము సేయుఁగదమ్మ గౌతమీ. 199

ఉ. కొండలు వ్రక్కలించి పటుకూలనిపాతము నాచరింపుచున్
జండతరోగ్ర నక్రముఖ సత్వవిహార సముచ్ఛలన్మహో
ఖండతరంగ హస్తములఁ గంకణముల్ వెదచల్లుచున్ సము
ద్దండత వచ్చునీనిబిడ దర్పము మెత్తుఁగదమ్మగౌతమీ. 200

వ. అని కొనియాడుచుం బుత్రసహితుండై పుండరీకుండు దత్పుణ్య వాహినీ ప్రవాహంబున నవగాహించి దప్పిదీర సలిలపూరంబులు గ్రోలి దుష్కర్మ

1. మ్రానుపడుచు. 2. గరిమె.

విముక్తికిం బాత్రంబై వెడలి తత్తీరంబునఁ గొంతదూరంబు చనిచేరువ
నొక్క యగ్రహారంబుచూచి డాయంబోయి. 201

{ పుండరీకుండు బోయదానిని చిన్నవానిని మఱ్ఱిచెట్టు క్రిందనుంచి యగ్రహారములోనికి భిక్షమునకుం బోవుట. }

క. గ్రామోపకంఠమున వట
భూమిజమొకటున్నఁజూచి బుత్రునిదానిం
బ్రేమమునడించిభిక్షకు
భూమీసురుఁడరిగె పత్రపుట హస్తముతోన్. 202

తే. బ్రాహ్మణుఁడు ధర్మపథముచే పట్టియింక
[1]యువతిపుత్రావలోక నాభ్యుదయమొంద
మనకునుండుట దగదని మాయసతియు
మాయబాలుండు నవ్వల మాయమైరి. 203

క. మాయాకారాగృహమున
బోయతయనుపాశబంధమునఁ బాపిరమా
నాయకుఁడు పుండరీకునిఁ
బాయకయిఁక దివ్యరాజ్య పదవియునిచ్చెన్. 204

తే. అధికవిజ్ఞాన నిధియైన యవనిసురుఁడు
పుండరీకుండు త్రైలోక్య పూజితుండు
కోరికోని మాయ నీ దురాచారదశకు
వచ్చెఁగాక యతండు దుర్వాంఛితుండె. 205

తే. ఉత్తమజ్ఞానవి[2]ధిఁదేల్చు నొక్కవేళ
నురుకృపామృతమునఁదేల్చు నొక్కవేళ
నెప్పుడెవ్వరి నెటుసేయ నిచ్చగించు
నట్లకావించు లీలార్థ మచ్యుతుండు. 206

తే. ఉభయకర్మఫల ప్రాప్తినొందఁజేయు
నుభయకర్మవినిర్ముక్తి యొగినొనర్చు
నచ్యుతుఁడె కర్తయనియుండు ననఘమతికి
నొదవు తుదియందు విష్ణుసాయుజ్యలక్ష్మి. 207

వ. ఆ సమయంబున. 208

క. తనమాయాపటలముదా
పునహరి సాక్షాత్కరింపఁ బూనివసించెన్

1. ప్రా. పా. బంధుపుత్రా. 2. సిఖ, నిఖి.

వినుతెరలోపల వెలువడి
కనుపండువుగాఁగనిలువఁ గలనటులీలన్. 209

తే. జలధరచ్ఛన్న నక్షత్ర సమితిఁబోలె
మాధవునిఁగొల్చి తన్మహామాయతోన
నారదాది మునీంద్రబృందారకులును
జేరియుండిరి తత్కృపా శ్రీలుచూడ. 210

క. వారున్నయట్ల నచ్చర
లారూఢవిమానలై సమంచితపుష్పా
సారములు గురియునుండిరి
శ్రీరమణుని యాజ్ఞవిప్ర శేఖరుమీఁదన్. 211

వ. ఇవ్విధంబున భాగవతశ్రేష్ఠుండైన పుండరీకుండు వేదగ్రామంబున విష్ణుమంత్రాలయంబు ప్రవేశించి సంసారక్షుధాతాపశాంతికై వైరాగ్యపాత్రంబున నుపనిషద్వాక్యంబులచేతం గైవల్యలక్ష్మిఁ బరమానందామృతభిక్షయడుగం గోరియున్న యమ్మహాయోగి పుంగవుండు గావున నయ్యగ్రహారంబుఁజొచ్చి యొక్క పుణ్యగృహంబునకుంబోయి యభ్యంతరవర్తిని నయ్యిల్లాలిని 'భిక్షాందేహి'యని పలికిన విని అయ్యా వేళగాదు తిరిగిరమ్మనిన వెండియు నిట్లనియె. 212

క. అల్లదెయాలును బిడ్డఁడు
నుల్లలనుడుకుచును నోర్వకున్నారు కడుం
బెల్లగునాఁకటి చిచ్చునఁ
దల్లీ లేదనక భిక్షదయనిడుమనియెన్. 213

తే. పుండరీకుండు దానునాపువ్వుఁబోణి
తనకులాంగన యీయిల్లుతనదిగాఁగ
నెఱుఁగనేరక భిక్షదాఁ దఱిమియడుగ
నాపతివ్రతపతిమాట తాటయెఱిఁగి. 214

వ. ఇదియేమొకో భర్తనదికింబోయి తీర్థంబాడి వేగిరంబరాక తడవుచేసి మధ్యాహ్నంబు దిరిగెఁ గుతపకాలంబు దప్పక బ్రాహ్మణుల నర్చింపవలయునని విచారించుచున్నదగుటంజేసి సావిత్రి యాలోననే భిక్షాందేహియనిన వేళగాదనినంబోక యాలుబిడ్డలాకొన్నవారని దయదోప భిక్షార్థియై పలుకనవ్వచనంబు తనమనసుచూడఁ బుండరీకుండు పలికిన కపటంపుఁ బలుకని నవ్వుచు నొక్క తామ్రపాత్రంబు దోముచు నిల్లువెడలివచ్చి ముంగిటనున్న పతినవలోకించి, 215

తే. ఎంతదడవాయె యమునకుఁ నేగివారు
తీర్థమాడింతకపుడెయే తేరరాదె
పిదపనను నిట్లు భిక్షువేఁడెవరు గాని
బ్రాహ్మణులఁ గొల్చితెండు శీఘ్రమునఁ బోయి. 216

వ. వేగిరంబవచ్చి వంటయును వేళదప్పకుండ బ్రాహ్మణుల నర్చింపవలయును నగ్నిహోత్ర దేవపూజా విధానంబు లాచరింపవలయు నాయింతము నేయుమనిన భ్రమయింపుచు మాయలాడుచు వచ్చి ముని వాకిట బెంబేలుపడి యుండారకున్న వారిది యేమనిన మారుత్తరం బీ నేరక కళవళించి. 217

చ. భ్రమసి యతండు వెండియును పట్టెడు నాకశనంబు పెట్టుము
త్తమసుచరిత్ర తల్లియని దైన్యము దోఁపఁగఁ బల్కుచున్న నా
యమ చలియించి యేమియిది యక్కట భూతము సోకెఁగాలుత
న్నమఱచియాడెడుంగదఁ మదోన్మత్తునట్లిడు నేమిసేయుదుఁగా. 218

సీ. ధాతువుల్ దప్పిన లవుకము చందమో
యుక్తివిభ్రమము లేకదదియుఁగాదు
నీటిలోనక్రంబు నిగుడభీతిల్లెనో
యుంగరంపంబు లేకదదియుఁగాదు
కార్యాంతరాసక్తిఁగల విలక్ష్యత్వమో
యార్తభావంబు లేకదదియుఁగాదు
బ్రహ్మవిద్యాతత్త్వ భావన చలతయో
యానందలహరి లేకదదియుఁగాదు

తే. కానఁదక్కిన వేమియుఁ గనఁగొనంగ
నొంటినదిశేగి రాఁగనత్యుగ్రభూత
వికృతి మైసోకుటయతప్పకటదీని
కేదిప్రతికృతి చింతింప నెవ్వరింక. 219

సీ. ప్రత్యక్ష విష్ణురూపంబు సాలగ్రామ
మర్చించు భక్తినిత్యైకనిష్ఠ
బ్రహ్మంబు హరియకాభావించునేక త
సావధానమున యోగానురూఢి
సంసారసుఖము నిస్సారంబుగాఁ జూచు
మృగతృష్ణికాజలమునుగఁ దలంచి
వైష్ణవమాయ సర్వము గవితర్కించు
నారదాదుల బోధనంబు నమ్మి

తే. శుద్ధసాత్త్వికమూర్తి విశుద్ధబుద్ధి
సత్యసంధుండు [illegible]
బ్రహ్మకులసంభవుండు [illegible]
నిట్టిదురవస్థ [illegible] ! 220

ఉ. ఈ దురవస్థ [illegible]
డాదివిధాత [illegible]
మోదము [illegible]
ష్టోదు [illegible] . 221

తే. భూతముల [illegible]
విష్ణుడే భూత [illegible]
బుండ [illegible]
రోబతి [illegible]. 222

వ. అని [illegible] విధానంబులకుం బ్రోక
[illegible] మహా [illegible] జనిత విజ్ఞాన
[illegible] నిశ్చయంబు ప్రదీపించినం
బులకించి [illegible]. 223

{ [illegible] }

మ. [illegible]
మొగ [illegible]
బెర [illegible]
విరిసె [illegible]. 224

ఆ. [illegible]
వి[illegible]
వి[illegible]
ల[illegible]. 225

వ. అంత. 226

సీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

1. సప్పరుసు.

అభినవకౌస్తుభ ప్రభలతో వక్షస్స
లస్థరమాదీప్తిలతలునిగుడ
స్వర్ణపీతాంబర చ్ఛాయతో జలరుహ
రాగకాంచీరుచి రాజిమెఱయ
తే. బాహుదండ సముద్దండ పద్మశంఖ
చక్రకౌమోదకీ మహాశ్చక్ర మొప్పఁ
దేజముల కెల్లనుత్కృష్ట తేజమగుచుఁ
గరుణలక్ష్మీశ్వరుండు సాక్షాత్కరించె. 227

వ. అట్లు డెందంబునకు వాక్కునకు నందరాని యమృతచిదానంద స్వరూపంబగు నాదినారాయణదేవుండు ప్రత్యక్షంబైన నద్దేవుని శ్రుతిసీమంతినీ సీమంత సిందూర రజంబులగు శ్రీపాదారవిందంబులవలనం బ్రసరించు నరవిందోద్భవ పురందర ప్రముఖ బృందారక పూజిత పారిజాత ప్రసూనదివ్య సౌరభ సౌభాగ్యంబును, శ్రీవత్సలాంఛన సులక్షితంబగు వక్షస్స్థలంబున నిగుడు కౌతుకోత్సవ శ్రీపరిరంభ సంభ్రమ ప్రసక్తలక్ష్మీపయోధర గంధసార సురభి గంధ పరంపరా సారస్యంబును, చూర్ణకుంతల రేఖా బంధురంబగు ధమ్మిల్ల వల్లీ బంధంబునం బొలయు గర్భకేతకీభూత కోమల శ్యామల తులసీమంజరీ మంజుపరిమళ ప్రవాహంబును, బహుప్రకారంబుల నాసికాపుట కుటీరంబులం బొగపులు వార మనోహర శారీరభూరి రుచినిచయ చాకచక్యంబులును, దత్ప్రభల నల్లిబిల్లిగొను శంఖ చక్ర కనకాంబరాభరణకిరణ తరంగ సమాందోళనంబులును దన్మయూఖరేఖల నొరయు మందస్మిత కరలోచనాంచల మరీచి చంద్రికా ప్రసరణంబులును, గప్పారి యొప్పు నవలావణ్య యౌవన సంపద్విలాసంబును త్రైలోక్యసామ్రాజ్య మూర్ధాభిషేకలాంఛన ప్రాభవ ప్రసాదలక్ష్మీ ప్రభావాతిశయంబును, బెనుబండువు సేయం గన్నులానంద రసమగ్నంబులై నిగుడ సందర్శించుచు మోడ్పుఁగేలుదోయితోఁ బ్రదక్షిణంబుచేసి యగ్రభాగంబున. 228

చ. సనకసనందన ప్రముఖసంయములూహ లొనర్చుతత్త్వము
న్వనజజముఖ్య దేవ పరివారము నేలెడు రాచవారలుఁ
ఘనతరభక్తియుక్తజన కామఫలప్రదదైవతంబవై
తనరెడునీవు నెచ్చెలి విధంబునఁ దోఁచితినాకు నచ్యుతా. 229

మ. దురితావాసము పుణ్యనాశనము చేతోజాడ్యమూలంబు సం
సరణం బాత్మకళత్రపుత్ర ధనదోష వ్యాధిపీడాకరం
బరయం జిక్కితి దీనఁజాలునిఁక నన్నర్థిం గటాక్షింపవే
హరినారాయణ కృష్ణ కేశవ ముకుందా దేవ దామోదరా! 230

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 231

వ. అని మహా[illegible] [illegible] బుండరీకాక్షుండు ప్రసన్నుండై [illegible] చంద్రికా పల్లవం బులవలె [illegible] ప్రసాద[illegible] సుధాపూరంబున నభి షేకం [illegible] మర్మ స్థానం[illegible] బునట్లు [illegible] నిట్లనియె. 232

క. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 233

ఆ. [illegible] బును
[illegible]
[illegible]
[illegible] 234

క. రాజస [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 235

వ. [illegible] రాజస [illegible] బులు విసర్జించి యు[illegible] నారాధించిన నిన్ను [illegible] బ్రహ్మ[illegible] దేశంబు సేయించి యుదిసాలని [illegible] సపూర్వ్వమాయా విలసితంబగు [illegible] జేసి [illegible] యుచిత [illegible] నట్లు గావున నీవు [illegible] యొప్పు[illegible] వారి పంక్తంబున మునుంగుచుం [illegible] గోపాలుని చందంబున, నిద్రా[illegible] , మదిరా

1. పా. అ. [illegible]. 2. అ. పా. ధర్మము. 3. పెట్టి.

పానంబున మత్తిల్లి శిథిలీకృతాంగకములతో నింద్రియజ్ఞానంబు లేక నిద్రించు స్త్రీలనడుమ నింద్రియ భ్రంశంబు లేక పరిభ్రమించు శుద్ధాత్ముని కై వడి, మాయావిషయ భోగంబులం జిక్కి ప్రముక్కి పాపంబులంబొరలుచున్న మూఢుల నవలోకించుచు సమస్తవస్తు విస్తారంబునం దవంతర్బింబిత తేజోవిశేషుండ వగుచు సత్పురుషులం బ్రబోధించుచు భూలోకంబునం గొంతకాలంబు మహా భాగవతుండవై ప్రసిద్ధివహించి తుదినాయందు జెందగలవని ప్రసాదించి హరి యంతర్హితుండయ్యెఁ దద్వాక్య ప్రమాణంబున నా పుండరీకుండును ప్రహ్లాద నారద పరాశరప్రముఖ మహాభాగవత శ్రేష్ఠులతో జగద్వర్ణనీయుండై యట్లనె కొండొక కాలంబు బుధపుంగవులకు హర్షోత్కర్షంబు గావించుచు హరి నారా ధించుచు నుభయకర్మ నిర్ముక్తుండై ధర్మకళత్రంబైన సావిత్రియుం దానును జ్వాలాసహిత ప్రదీపంబునుంబోలె సాలగ్రామ గర్భబ్రహ్మ నిర్యాణ తేజస్స నాథుండయ్యె నిది జగద్విఖ్యాతంబు. 236

క. ఈపుండరీక చరితము
పాపపుసంసారతిమిర పటలంబడఁచుఁ
దీపింపఁజేయుబోధము
దీపము క్రియమాయ యింటఁ దిరిగెడు వేళన్. 237

వ. అని యివ్విధంబున మార్కండేయ మహామునీంద్రుండు ముని[1]బృందారకుల విస్మితులం గావించి విరించితో నిట్లనియె. 238

మ. జలజాతోద్భవ పుండరీకుఁడు విశేషజ్ఞానియైయుండియుం
బలుపాట్లంబడె విష్ణుమాయ నిఁకఁజెప్ప న్వే[2]డె నిర్వ్యాజని
శ్చలితబ్రహ్మ విదుండొకండు నిలుపన్ శక్తుండె తన్మాయనున్
వెలయందత్కరుణాశ్రితుండు వెలిగాకవిశ్వంభరామండలిన్. 239

క. నావుడుఁ దద్వచనముఁదన
భావంబునఁ దిరుగఁ దిరుగ భావించియుబో
ధావహితుఁడు గానేరక
యావిధిహరిమాయదిప్ప నపుడిట్లనియెన్. 240

మ. అకటా యేమిమునీంద్ర బాలుఁడవొ మహాత్ముండవో వెట్టివో
సకలబ్రహ్మమునీంద్ర దైత్యాదివిపక్షసంఘంబు నిన్మెచ్చునే
యొక మర్త్యాధముఁ బుండరీకుఁదనమా యోపాయకృత్యంబులన్
వికలస్వాంతునిఁజేసెనంచు గుఱిగా విష్ణుం బ్రశంసించినన్. 241

1. ఆ. పా. మునీంద్ర మహేంద్రాది బృందారకుల. 2. ప్పన్వెండి.

{ బ్రహ్మదేవుఁ డహంకరించి యా విష్ణుమాయఁ దనపైఁ బన్నింపు మని మార్కండేయునితో వాదించుట. }

న్ని. కథలేలచెప్పెద
న్నీచున్ మోసపుచ్చుటిది చిత్రంబే
న్నినమాయలు నాపైఁ
న్నింపుము నిర్వహింపఁబడిలుఁడనై సన్. 242
తనిచేఁగాకుండిన
తపమునఁగల్గు బల్మినెరపుచునై సన్
ఖ్యాతిగ ననుభ్రమియింపుము
ఖ్యాతము నీకేమియిదియె చోద్యముగాదే. 243
హరిదనమాయ పన్నినను నంగఱ వెఱ్ఱులఁజేసినట్లయీ
సురలు మునీంద్రులుం బొగడఁ జోద్యముగా భ్రమియించియో మునీ
శ్వరయిఁక విష్ణుమాయ గెలువంకరమే యని నీవు మెచ్చగాఁ
రఁగడుఁగాక బ్రహ్మనుఁబు పద్మభవాండము దానెయేలుచున్. 244
అని క్రోధించి. 245
నేను బ్రహ్మనె హరిమా
యానాటకచక్ర విభ్రమమాయత్తుఁడనై
మునిగతి దిరుగుదునఁట
యా నీచోక్తులును వింటి రేయెయ్యెడలన్. 246
ఈ సురసంఘము నీవును
గాసామర్థ్యంబు పద్మనాభునినిజమా
యాసామర్థ్యముఁ జూచెద
గాసన్నంబైన వేళయది యట్లుండెన్. 247

ఇదిగో నేఁడు నేను చరాచర నిర్మాణ కర్మంబులు విసర్జించి లోకపరిపాలనంబులు సాలించి నిర్విఘ్న పరబ్రహ్మ యోగాధీనమానసుండనై నిర్వాణ తత్వంబంగీకరించి యొక్కవిహిత పుణ్యస్థానంబునఁ దపంబు సల్పుచుండెద, నేఁ బాసిపోయిన వెనుక సృష్టి చీకట్లుగాని లోకంబులకు దిక్కులేక జంతులోకంబు చీకాకుపడుచుండ నిర్వహింపఁజాలక వట్టి యింద్రజాలంబులు పన్నుగాని యాడుచు మిముబోంట్ల భ్రమియింపుచున్న విష్ణుండును నీవును, దేవముని సంఘంబులతోడవచ్చి జగత్పరిపాలనంబునకు నన్నుఁ బ్రార్థింపుచున్నప్పుడు నిన్ను మందలించెదఁగాక యిప్పుడు వృథా ప్రతిజ్ఞలాడనేల యని

1. ఆ. పా. నుండి యిదియు దీనిక్రింది కందము గ్రహింపబడినవి. ప్రా. పా. లో నివిలేవు.

దిగ్గునంగొలువువిచ్చి యీ ప్రజాపతి యొక్కరుండును ఖేచర గమః
మందర పర్వతంబునకుం జనియె నంత.

సీ. బ్రహ్మపోయినఁదోఁడి ఽ బ్రహ్మలు వ్రోయిరి
సృష్టిక్రియాలీలఁ ఽ జిక్కుపఱచి
వేదశాస్త్రాదిక ఽ విద్యలెల్లను మ్రింగి
యీసరస్వతియత్త ఽ నాశ్రయించె
బ్రహ్మరథంబు నిర్వ్యాపారమైననం
చెలువిచ్చి మానస ఽ సరసికరిగె
బ్రహ్మతేజస్ఫూర్తి ఽ బాసిన సత్యలో
కంబు వెంజీకటిఁ ఽ గవసియుండె

తే. పద్మసింహాసనాగ్రంబు ఽ పాడువారె
దానసత్యతపోజ్ఞాన ఽ ధర్మపరులు
బ్రహ్మపదవాసు లట భయ ఽ భ్రాంతులైరి
తద్విధంబేమి చెప్పుదు ఽ ధర్మతనయ.

సీ. ప్రభమాసెనర్క బిం ఽ బంబునఁ జంద్రికల్
సడలెచంద్రునియందు ఽ జాతవేదు
దాహకత్వముమానె ఽ తారాగ్రహచ్ఛాయ
లెడలెనోషధుల యం ఽ దింకెసత్వ
మబ్ధిఁదరంగంబు ఽ లడఁగె నేఱులవేగ
ముడిగె వాయువులు వీ ఽ యుటలుదక్కెఁ
గాలమార్గంబు వ ఽ క్రతనొందె జపతపః
క్రతుకర్మ ధర్మసం ఽ గతులు పొలిసె

తే. జననములులేక జంతుసం ఽ క్షయము గలిగె
దైత్యమునిదేవతాకోటి ఽ తల్లడిల్లె
బ్రహ్మతేజంబువాసిన ఽ పద్మజాండ
మండలంబెల్ల చీకటి ఽ మ్రానుపడియె.

{ అటుతర్వాత మార్కండేయుఁడు విష్ణుమూర్తిని స్మరింప నాతఁడు ప్రత్యక్షమాట. }

క. ఆయజుఁడు పోవశూన్యం
బై యుండిన జగముఁజూచి ఽ యచ్చెరుపడుచుం
బోయిరి సురాసురాదులు
నాయెడ గమివిచ్చి వెగడి ఽ యయ్యోగతులన్.

అంతయు నామృకండుసుతుఁడాత్మఁగనుంగొని పద్మయోనిన
త్యంతవిమూఢుఁగావఁగచి యవ్విధి లోకము లెల్లమాయుచుఞ్
జంతువినాశమైనసృజన చాలకకాలము విన్ననైన శ్రీ
కాంతుభయాపహారిఁ ద్రిజ గత్పతి సంస్మరియించె భక్తితోఞ్. 252

ఇట్లు కన్నులు మూసికొని యంతర్ధ్యానంబున సంస్మరించిన నాక్షణంబ. 253

దినకరకోటి ప్రభతో
మునిముందటఁదోఁచి పలికె ముదమునమేఘ
ధ్వనిఁ గేవలుఁడవ్విష్ణుఁడు
జననాయకయమృత ధార జాఱెడుభంగిన్. 254

పరమమునీంద్ర యోగభువన పాత్రచరిత్ర మృకండుపుత్ర నీ
గురుపరమార్థబోధమునఞ్ మదిఁగొల్పక బ్రహ్మదానహం
కరణపరాయణత్వమునఁ గానకనన్ను నధఃకరించిదు
ష్కరతరపీడచేసెఁ ద్రిజగంబులకంచుఁ దలంక నేటికిఞ్. 255

అని నిజాభిప్రాయంబెఱుకపడం బలుకుచు ముందట బ్రహ్మ తేజోరూపం
బున నున్నం గన్నులువిచ్చి మార్కండేయుండు. 256

అవ్యక్తుఁడైన విష్ణుని
నువ్యక్తధ్యానయోగ సుందరమూర్తిన్
దివ్యజ్యోతిర్మండలు
నవ్యాహత శంఖచక్ర హస్తునిఁగనియెఞ్. 257

కనుఁగొనియశ్రుబిందువులు గారఁగనంజలి బంధమొప్పఁగాఁ
దనువునఁగంటకాంకుర వి తాననులీనఁగ భక్తిగద్గద
స్వనమున వేదవాక్యముల సన్నుతిఁజేసె మహాద్భుతోత్సవం
బునఁదనుఁదానెఱుంగక ప్ర మోదసుధాంబుధినోలలాడుచుఞ్. 258

నారాయణ దేవకృపా
పారాయణ భక్తలోక పాలన విద్యా
కైరవ చంద్రోదయ మా
యారమణీరమణయక్ష యానందనిధీ. 259

కేవలమగు నీతత్త్వము
భావింపఁగ నెంతవాఁడ భవదీయకృపాం
భోవాహసుధాధారల
నీవిభవముగలిగెఁగాక యీశ్వరనాకుఞ్. 260

మార్కండేయునికి విష్ణుదేవుండు దివ్యదృష్టి నివ్వఁగా సమస్తమును జక్కఁగాఁ గనఁబడుట.

వ. దేవా విధాత దుర్నీతిం జేసి భువనంబులకు నపాయంబు వాటిల్లె, ప్రాణిగణంబు సంక్షీణంబయ్యె, భయభ్రాంతులై సురాసుర వరేణ్యులు దిరుగుచున్నవారు వీరిం గమనించి లోకంబుల కభయదానంబు ప్రసాదింపవేయని ప్రార్థించిన నా పరమపురుషుం డిట్లనియె. మునీంద్రా! లోకంబులు మదీయ మాయా నిర్మాణంబులని కానక విధాత తనచేత సృష్ట[1]ంబులైనవని యహంకరించి దురభిమానంబున నిట్లు చేసినవాఁడుగాక లోకంబుల కతనిచేత నపాయం బెట్లు ప్రాపించు నతని దృష్టికట్లుందోచె నంతియ చక్కం జూడుమని దివ్యదృష్టి ప్రసాదించిన చరాచర[2] ప్రమాదంబులు వీతంబులై చంద్రసూర్య పావక ప్రభాభిరామంబులయి జగంబులు గానవచ్చిన నచ్చెరువంది వందన సహస్రంబు లాచరించిన నతని మన్నించి వెండియు నిట్లనియె. 261

ఆ. అస్మదీయమాయ * యఖిలంబుననక తా
బ్రహ్మననుచు లోకపతిననంచు
యోగిననుచు నున్న * యుబ్బెల్లనడఁగించి
పిదపలోకమునకు * మునపెనర్తు. 262

వ. కొండొక కాలంబు చూచుచుండుమని తన యభిప్రాయం బెఱింగించి హరి యంతర్హితుండయ్యె నంత. 263

బ్రహ్మదేవుఁడు తపస్సు నారంభించుటకుఁబోవుట.

సీ. రాజేంద్ర వినుమట్లు * రాజీవసంభవుఁ
డాగ్రహంబున మంచ * రాత్రియందు
నుగ్రతపంబు సేయుటకునై పోవంగ
నడుమున నేక విఘ్నములుదోఁచె
మదిమదినుండి బ్రహ్మపదంబు వాయుట
గాదని మోసె నాకాశవాణి
హరిమాయఁ గడపరాదని యొక్క పెట్టున
దర్పించి పలికె భూతవ్రజంబు

తే. తలఁపనట్లన యాఁగదా * తంత్రిదైవ
మనక యవమాన మొనరించు * నధమజాతి
కేటివిజ్ఞానసంపద * యేటితపము
లేలసిద్ధింప నేర్చు నభీష్టఫలము. 264

1. సృజితంబులై. 2. చరాచర ప్రమోదకలితంబులై, (?)

అతిరాజసతామసమతు
లతులానందప్రకాశకమగు యోగకళా
రతినిర్వహింపశక్తులై
సతతబ్రహ్మజ్ఞశుద్ధసాత్త్వికులగతిన్.
కనుఁగొనియె నట్లుచని య
వ్వనరుహసంభవుఁడు మణిసువర్ణమయోద్య
ద్ఘనశృంగసంగతస్వ
ర్వనితాసాహస్రసుందరము మందరమున్.

కని యమ్మహానగంబధిరోహించి.

సరళాదిపాదపచ్ఛాయలఁజిన్ముద్ర
నురుతరధ్యానులై యున్నమునుల
సానుదేశంబుల సమధికనిష్ఠతోఁ
బంచాగ్నితప్తులై పరగుమునులఁ
దలక్రిందుగాఁగ శాఖలయందు వ్రేలుచు
నత్యుగ్రనియతిఁ జెంపారుమునులఁ
గందరాగర్భంబులందుఁ గాములు ప్రాక
దృఢయోగరూఢి వర్తించుమునుల
. నిరశనవ్రతజపముల నెగడుమునులఁ
గేవలబ్రహ్మకళఁ బరికించుమునులఁ
గాంచె లక్షోపలక్షులఁ గమలభవుఁడు
ధరణినాయక యమ్మహీధరమునందు.

. అనలగవీందుమండలసహస్రసముజ్జ్వలదీప్తులోలిఁ బ
ర్వినక్రియ నమ్మహీధరవరేణ్యమునందుఁ దపంబొనర్చునమ్మునుల

... ...
... ...
. ...

ఇట్టితపఃప్రభావులకు నిచ్చునభీష్టవరంబు లెట్టివో
గట్టిగ వీరికేను బొడకట్టి తదర్థము లిచ్చుటొప్పని
పట్టుననంచు దివ్యరుచి పర్వఁగ డాసి విధాత యిట్లనున్.

. మెచ్చితి మీతపములకే
నిచ్చెదఁ బ్రార్థింపుఁడొద్ది యేనియుననినం
జెచ్చెరనతులై యమ్మును
లిచ్చిరి మారుత్తరంబు లెలనవ్వలయన్.

—ఆయువులకు బ్రహ్మకు సంవాదమగుట.—

క. మాకోరిన వరమొసఁగఁగ
నీకు నశక్యంబు పొమ్ము నీరజభవ నీ
కేకాదు నీవు మొదలుగ
శ్రీకంఠాదులకు నైనఁ జింతింపఁదగన్. 272

వ. అది యెయ్యది యంటేని. 273

ఉ. దానము సత్యముం దపము ధర్మము యజ్ఞము బ్రహ్మవాద వి
జ్ఞానము ధైర్యముం గలిగి సాత్వికులై పరమార్థవేదు లె
వ్వాని కృపావిశేషమున వర్ధిలు చుండ్రు విమోహముక్తి నా
శ్రీనిధిమాయ గెల్చుటకుఁ జేయుటమా తపమబ్జసంభవా. 274

వ. తన్నిమిత్తంబునం జేసి తదధినాయకుండు విష్ణుండుగావున నద్దేవదేవునింగూర్చి తపంబు సేయుచున్నవారము నిన్నుఁ గోరికాము, సమర్థుండవై తివేని యాధిదేవతవై మాతపః ఫలంబు స్వీకరించి యస్వరంబొసంగుము, నీకసాధ్యంబగునేని నీవు పోయెడి త్రోవంబొమ్మనిన నవ్విరించి క్రోధించి. 275

సీ. సంయమీశ్వరులార సకలవేదాగమ
విద్యా రహస్యముల్ వెదకినారు
ప్రాజ్ఞులుమహితత పస్సిద్ధులిట్టి మీ
రజ్ఞులభంగిని ట్లాడఁదగునె
సచరాచరము లైన జగములు గల్పించి
యఖిలంబునకుఁ గర్త నైన నన్ను
బ్రహ్మదేవునిఁగూర్చి ప్రార్థించు నర్థమే
విష్ణుమాయాజయ వికటబుద్ధి

తే. మృత్యురాక్షస శత్రుండా రిద్యజయమె
విష్ణుమాయాజయంబవి వేకులార
బ్రహ్మశివవాసవాదిత్య పదనిరూఢి
యడుగ కెట్లడిగితిరిట్టి యధమవరము. 276

క. దాకొనిమార్కండేయుఁడు
ప్రాకృతులను బోలె మిమ్ము భ్రమయించెనొకో
కాకాభేద్యము హరిమా
యాకల్పనమనుచు బ్రహ్మ మచ్యుతుఁడనుచున్. 277

వ. అట్లు కాఁబోలుంగాక లేకున్న మీకు నీవృథావిష్ణుమాయా భ్రాంతి పుట్టునే, మిమ్ము బోధించినట్లు విరతింబుట్టించి దివ్యపద భ్రష్టులంగావించి యేకాకులం జేసి యనేకులఁ జీకాకుపఱచె, నదియునుంగాక దేవముని సంఘంబులలో నేఁడ

ముఖంబున నాసృష్టియెల్లనుం దృణీకరించి సర్వంబును విష్ణుమాయగాఁ
ంచి విష్ణుని పరబ్రహ్మంబుగా నూఁది, నన్నుం దిరస్కరించె, దానికినేఁ
ంచి శాపదగ్ధునిం జేయుందలంచి శాపదగ్ధునిం జేయుట పౌరుషహానియని
ంచి యది విసర్జించి సర్వంబును విష్ణుమాయయును నతని యవివేకంబు
నిపిదపం జేయవలసినట్లు చేసెదనని లోకంబులు శూన్యంబులు గావిం
యేకాంతంబునం దపంబుసేయువాఁడనై వచ్చితి, మీఁదటి పనులమీఁకుం
నేల నాకంటె విష్ణుండు సమర్థుండయ్యేనేని మీవరంబులు వేఁడుకొమ్మని
కడందొలంగి శిఖరాగ్రంబునకుంబోయి ప్రకటిత రూపంబున శిలాపట
భేదించి తద్రంధ్రంబునలోపలం జొచ్చి దశయోజన విస్తారంబుగా నొక
ా కల్పించి. 278

బ్రహ్మతపమారంభించుట.

పూర్వరూపంబు ॥ దాల్చినిజప్రాభ
వంబున నొక్కవశనంబుకొలను
ంచితిమిరవికల్పనార్థము బ్రహ్మ
తేజము దివిటీగా ॥ నోజపఱచి
రస్థిరమందార భూజము నీడ
విమల చంద్రోపల ॥ వేదిమీఁద
కజాసన బంధ ॥ బంధురుండ చలుఁడై
యంతర్నిరీక్షణం ॥ బాచరించి
హ్మ నిర్వాణతేజంబు ॥ భావవీధి
నమొనరించు నిలుకడ ॥ దప్పియపుడు
కములు లోకగతియును ॥ లోకకృతియు
స్మరింపంగఁదొడఁగెనా ॥ జలజభవుఁడు. 279

లిత ధ్యాననియతి బ్రహ్మంబుఁగాంచి
మలానంద రససుధా ॥ శీకరముల
తృఁదనుపంగ లేఁడాయె ॥ నబ్జసూతి
ట్లు సిద్ధించునే విషయాతురునకు. 280

తియెఱుంగక యోగా
ణంబున ధ్యానినైన ॥ జనునకు బ్రహ్మ
బుద్ధియేలతోఁచెడుఁ
రిహరి సంసారకృత్య ॥ ములె కాకమదిన్. 281

రమ బ్రహ్మముధ్యేయముమున్ ఫలమును ॥ భావింపఁగా వైష్ణవో
రయోగ స్ఫురణంబ, యోగితతికే ॥ త్రోవన్ విచారించినన్

సరసీజాసనుఁడఖ్లితింగియును దన్యాయాపరిభ్రాంతి నా
పరమాత్మవ్యతిరిక్త యోగమె మదిఁ భావించె నుర్వీశ్వరా. 282

వ. ఇవ్విధంబున ననన్యభేద్యంబగు మందరగిరి గర్భంబున నిశ్చలసమాధింగన్ను దెఱవక పదివేలుదివ్యవర్షంబులు తపంబుచేసె, నంతనొక్కనాఁడు సర్వాంత ర్యామియగు విష్ణునిమాయా బలంబున. 283

సీ. స్వర్ణరంభాతరు స్తంభసంభృతము వి
  ద్రుమఖండవలభి ప్ర గోపితంబు
విలసితకుందకు ట్మల మౌక్తిక శ్రేణి
  కరవీరదళ విటం క వ్రజంబు
మాలతీ జాలక మార్గంబునవకేత
  కచ్ఛదఫలకప్ర కల్పితంబు
కల్హారతోరణ కలితంబు మల్లికా
  పుష్పవితాన సంపూజితంబు
తే. పద్మకోరక కనకకుంభస్ఫుటంబు
చూతలతికాచతుర్ద్వారశోభితంబు
బహుళబహువిధపరిమళ బంధురంబు
నగుచు నొకమేడసంభూత మయ్యెనచట. 284

క. చంద్రాధి దేవతయనం
జంద్రసమానాస్యహాస[1] చంద్రికతోడం
జంద్రకులేశ్వర వాణీ
చంద్రాననయయ్యెమాయ శౌరిమతమునన్. 285

ఉ. శ్రీమదహార్మ్యఖద్యుమణి చెల్వున నుజ్వలరాగరేఖఁ జూ
డామణి మీఱఁదారలవడంబడఁజేయఁగఁజాలు తారహా
రామలదీప్తి పర్వఁగనసంగ ధనుర్గుణ భృంగఝంక్రియో
ద్దామ సువర్ణనూపుర పద ద్వయితో సతియొప్పెఁ జూడఁగన్. 286

చ. కనకముఁ జెక్కిపుచ్చిన ప్రకారమునన్ గిరిగొన్న వన్నియుం
దనరునితంబ బింబమును దామరమొగ్గల యగ్గలంబుఁగా
దనుకుచ కుంభయుగ్మము, నుదగ్రసుధారస పల్లవోష్ఠముం
గనుఁగొన నొప్పునింతికి జగత్త్రయజైత్ర చరిత్రసంపదన్. 287

---

1. ప్రా. పా. నాస్య హాస్య చంద్రిక. 2. ప్రా. " నూపురవరద్వయి."

సీ. నెత్తమ్మిరేకుల నెఱిమించునడుగులఁ
గ్రొత్తలత్తుక నీరు గులుకుచుండఁ
గోమలరంభాభిరామంబులగు తొడల్
బిగియారునును జాళువానిగల నిగుడఁ
గలికి జక్కవసోయగము మీఱు కుచకుంభ
సౌభాగ్య గర్వంబు సంభ్రమింప
మరునారసంబుల మాడ్కి మిటారంపుఁ
గ్రొవ్వాడికొన గోళ్లు నివ్వటిల్ల
తే. నలరుఁగెమ్మోవి నమృతహాసంబు దొలఁక
వెడదకన్నుల మదరేఖ విస్తరిల్ల
మనసునిండిన నిండు జవ్వనముతోడ
మరులుగొలుపంగఁ దోడఁగె నమ్మాయమగువ. 288
సీ. కుచములమెత్తిన కుంకుమగంధంబు
నీరనురాగంబు నెలవుచెప్ప
నిటలభాగంబున నెలవంక కస్తూరి
కారేఖవలపు చీకట్లు గొలుపఁ
గొప్పునఁ దుఱిమిన గొజ్జంగి రేకుల
నెత్తావిపవనంబు నిర్వహింప
వలుదపిరుందుపైఁ జెలువారు వెలిపట్టు
వలువవెన్నెలరేకు వన్నెఁ దాల్ప
తే. నాసికారత్నతాటంక నవ్యహార
చారుకంకణ కాంచిమంజీరరుచులు
మేలి తనులక్ష్మికొసఁగు నివాళిగాఁగఁ
జెలువరతియోగ్య భూష[1]ణ శ్రీలఁదోఁచె. 289
మ. మదగర్వంబును యౌవనోదయము రమ్యత్వంబు మాధుర్యమున్
మృదులాలాప దరస్మితాంశుకలనాస్మేరాననాబ్జంబు వెం
పొదవన్ మన్మథరాజ్యలక్ష్మి క్రియ నేత్రోత్సాహ సంపత్కళా
సదనంబై విలసిల్లె నాకపట భాషాదేవి లీలాగతిన్. 290
ఉ. అంగనయంగదీప్తి యమృతాంశుమయూఖతరంగరేఖను
ప్పొంగుచుదీపమై యచటఁ బొల్పెసలారెడు బ్రహ్మతేజమున్
భంగపడంగఁజేసె నభిరామ గుణాంబికఁ జెప్పనేలయ
య్యంగజ దివ్యతేజమున కడ్డమెయౌ వెడ బ్రహ్మతేజమున్. 291

1. "లక్షణశ్రీల."

క. అమ్మాయ పొలతిఁ జూచిన
నమ్మాయానాటకుండు హరిదాసైనం
నెమ్మదిధైర్యము వదలఁడె
యిమ్మోఁజపలాత్ము బ్రహ్మకైనేటికిఁ జెప్పన్. 292

తే. ఆవిలాసిని రసహావ భావలీల
మరుఁడు బహురూప ధారియై మానవేంద్ర
నిశితపుష్పాస్త్ర పూర్ణతూణీర సహితుఁ
డగుచుఁ గార్ముకగుణనాద మడరఁ జేసె. 293

క. వెన్నెలరేకు విధంబునఁ
జెన్నగు వెలిదమ్మి పరపుచే నలరుచు న
త్యున్నత డోలాతల్పం
బన్నెలతుక దండరతుల యానలఁ జూపెన్. 294

క. ఉల్లమును మదనసాగర
కల్లోలంబనఁగడోలికాపర్యంకం
బల్లనగాడ్పునఁ దూఁగుచు
నల్లలనాహంసి కాశ్రయంబై యొప్పెన్. 295

వ. ఇట్లు త్రిలోకవిజయ ధ్వజినియగు రతిరాజతేజంబునకు వన్నెపెట్టుచుఁ గన్ను
లకు వెక్కసంబైన చందంబైన నమ్మాయాసరస్వతి సనత్కుమారికావరుని
శాసనంబు శిరంబునందాల్చి వాసనావశంవద మదాళి జాలంబగుచు సురత
సమరఖురళీ నివాసంబై యొప్పునప్పువ్వుమేడలోన మధ్యప్రదేశంబునఁ బుష్ప
పీఠంబున సుఖాసీనయై పురోభాగంబున వాహన హంసంబును గెలంకున వజ్ర
పంజరంబునఁ బ్రియకీర రమణియునుండ నియమించి, కుచకుంభంబునఁ బసిండి
వీణమోపి జాలుపయ్యెదతోఁ గర్ణావతంసకల్హార సౌరభమధూళిబిందు సందో
హంబునకుం బరిభ్రమించు చంచరీకాంగనలుపట్టు శ్రుతులంగీకరించిన కరాం
చలంబులం దంత్రులుమీటుచు మధురగానంబున బ్రహ్మనాదంబుగూర్చి
బ్రహ్మవశీకార కామరాజమంత్రకలిత శృంగారగీతంబులు పాడుచుండె
నప్పుడు. 296

క. గోపాల వేషధరుఁడై
శ్రీపతి వేణుస్వనంబు చెలఁగించు క్రియన్
బ్రాపించెఁ దన్మహామా
యా పాటలగంధివీణికయయు సుస్వరమ్రోఁతన్. 297

వ. వెండియుఁ దనకుం దానే సంకల్పదశావిశేషంబున. 298

మాయాసరస్వతి వికారములఁ గనఁబఱచుట.

సీ. కన్నీరునించుఁ దాఁ ✽ గలిరెప్పలల్లాడ
నొకమాటు ప్రియుఁడు రాకకునికిఁ జేసి
కంపించు నొకమాఱు ✽ కౌఁదీఁగె చెమరింప
భర్తకౌఁగిటఁ జేర్పఁ ✽ బట్టిననుచు
నవ్వులఁ దేలు సోఁకినన మొప్ప నొకమాఱు
పతితోడ భావించు ✽ భావరతికిఁ
బులకించు నొకమాఱు ✽ వలపుచన్నుల ప్రేవ
లదరవల్లభులీల ✽ నాత్మఁ గోరి
తే. యంగజుఁడు వెల్లి గొల్పంగ ✽ నంగకముల
నెల్లకళ జాఱ ధైర్యంబు ✽ పల్లటిల్ల
బ్రహ్మదేవునిపైఁ బ్రేమఁ ✽ బాఱవిడిచి
వీణియును మీటిపాడుచు ✽ విద్రుమోష్ఠి. 299

వ. ఇవ్విధంబున నవయావన మదోద్రేకంబున నుప్పొంగు మన్మథరసోల్లాసం బున నవ్విలాసిని యలవ్రాకగా వీణవాయించుచు బ్రహ్మదేవునిం బ్రేరేపఁ దివురుచుండె నాసమయంబున. 300

క. ఆరామపుష్పమాలా
శారీగసుగంధ భరము ✽ సన్న[1]ందమగు
త్స్ఫురితమై పైఁబర్విన
సారసభవు నింద్రియములు ✽ సంచలియించెన్. 301

క. పైగాలి వారెనంతనె
యోగముచెడి మనసు గరఁగ ✽ నొగి బ్రహ్మకుఁ గాం
తాగురుకుచ పరిరంభా
భోగంబున నేమి చెప్పఁ ✽ బురుషుల తలఁపుల్. 302

క. తనదీర్ఘయోగ భావన
కొనసాగక యింద్రియములఁ ✽ గోరెడు మదిన
వ్వనజజుఁడు తాల్మిజాలక
తనువున మహామోహలహరి ✽ దగులుకొనంగన్. 303

వ. కొంతతడవెద్దియుఁ దలంపనేరక యూరకుండి యావివిక్త ప్రదేశంబునఁ జిత్తంబు మదనాయత్తంబయ్యె దీనికిఁ గతంబేమియనుచుఁ గన్నులు విచ్చి యచ్చట నచ్చ వెన్నెలచ్ఛాయం బ్రజ్వరిల్లుచు బ్రహ్మతేజంబున ధఃకరించి యమృత ప్రవాహంబు చందంబున నయనానంద కందంబై టం[2]దడించు

1. సద్గంధ. 2. కందళించు.

నమ్మించు దీఁగెఁబోఁడి మైచాయంజూచి యిదియేటి దీప్తియో, తెలియ వలయుననుచు లేచి ముందట మన్మథపుష్పకంబునుం బోని పువ్వుమేడఁగనుం గొని వెఱఁగుపడుచు డాయంబోయి. 304

మ. శ్రవణోత్తంస వినీల నీరజ[1] గుణాఽశా సంభ్రమద్భృంగమం,
[2]ద్రవిరావశ్రుతి వీణెమీటుచు సుధాఽధారామనోహారి గా
నవిశేషంబునఁ గంటకాంకురవితాఽనస్వేదముల్ పైకొనన్
బువుగద్దెన్ విలసిల్లుచుం గలికియై ఽ పుష్పాస్త్రు మేల్కొల్పుచున్. 305

బ్రహ్మదేవుఁడు మాయాసరస్వతినిఁజూచి యత్యంతమోహమును బొందుట.

క. గురుకుచములఁ బయ్యెదకొం
గరజాఱఁగ మేనుమఱచి ఽ యనురాగముతోఁ
బరిపరివిధముల తను నా
దరమున నంకించి పాడుఽతరుణిం జూచెన్. 306

క. కన్నులకు వెక్కసంబై
యన్నెలతకుమదన పరవశాఽకార విలా
సోన్నతిశత ధృతి ధృతియును
మున్నీటికి మందరాద్రి ఽ మూర్తివహించెన్. 307

వ. ఇవ్విధంబున నుల్లంబుపల్లవింపంజేయు నా పల్లవచరణ రమణీయత్వంబును, నారంభోరు యూరుచారు భావంబును, నాపులినజఘన జఘనఘనత్వంబును నానతనాభి నాభిసౌభాగ్యంబును, నాతనుమధ్య మధ్యా[3]నుమితత్వంబును, నాలతాంగి యంగలౌల్యంబును, నాగురుకుచకుంభ కుచకుంభగాంభీర్యంబును, [4]నాబిసహస్త హస్తప్రశస్తలావణ్యంబును, నాకంబుకంఠి కంఠసముత్కంఠిత విభ్రమంబును, నాచంద్రవదన వదనప్రసాదమాధుర్యంబును, నాబింబాధర యధరసుధారస ధారయు, నాసుదతి దంతపంక్తి సొబగు కాంతియు, నామృదు కపోల కపోలపాలికాలాలిత్యంబును, నాచంపకనాస నాసికానిశ్వాససౌరభ్యంబును, నాచకోరాక్షి తీక్ష్ణకటాక్షంబును, నాసుకర్ణ కర్ణవర్ణనీయ శ్రీకారరేఖయు, నాశీతాంశుఫాల ఫాలభాగ పరభాగంబును, నానీలకచ కచనిచయ చాకచక్యంబును, నాసుకుమారి సౌకుమార్యంబును, నాసుందరి సౌందర్యంబును, నాయువతి యౌవనవర్గంబును, నావిలాసిని విలాససామగ్రియుఁ గౌతుకాశ్చర్య ధుర్యంబగు మనంబున నేకాగ్రదృష్టిఁ బుట్టించిన మో[5]హాతిశయంబున. 308

---

1. ఆ. పా. నీరద. 2. మందవిరావాకృతి. 3. ఆ. పా. తనుమధ్యమధ్యాన వధ్యత్వంబును. 4. ఆ. పా. నాబిసరుహస్తసహస్త్రి) ప్రశస్తలావణ్యంబు. 5. ఆ. పా. వాంఛాతిశయ.

క. బాలా నీవెవ్వరు నీ
వేలాగున వచ్చియుంటి । విచ్చట నీకీ
కేళీ గృహమెట్లాదవె, గు
ణాలంకృత చెప్పవే ప్రియంబున నాకున్. 317

క. నీపేరుచెప్పి మధురా
లాపసుధాధార చేత । లలన మనోభూ
చాపధ్వని నిర్ఘాతమ
హాపరితాపంబు మాన్పు।మా కృపతోడన్. 318

వ. అని కామార్తుండై యధైర్యంబు దోపఁబలుక నిట్లనియె. 319

సీ. దేవ మహాత్మ నీదేవి నన్నెఱుఁగవే
సేవకురాలి వాణీవధూటి
నట్లు మార్కండేయుఁ । డాడినఁ గోపించి
యబ్జజాండంబు శూ।న్యంబుచేసి
మీరు విచ్చేసిన । మీతోడఁగూడి యీ
గుహకు నేతెంచితిఁ । గూర్మితోడ
బ్రహ్మవలోకన।పరత నావై దృష్టి
యునుపకుండితి గాక । యుగ్రనిష్ఠ

తే. తావకాయల్లకార్తి సం।తాపమంది
నాటనుండియు మిముఁగూర్చి । నాసవిడిచి
చేయుచుండుదుఁ దపమిట్లు । చిత్తభవుని
బారిపడలేక యీలీలఁ । బరిఢవించి. 320

క. దేవ మహాయోగివి నీ
కీవిధమున నార్తిఁబొంద । నేటికి నేనీ
దేవిని స్వకీయఁగా నే
కావింపుము చిత్తకాంతు । కరుణాదృష్టిన్. 321

వ. అన నెవ్వరు నెఱుంగని యేకాంత స్థలంబగుటను నితరసామాన్యస్త్రీగాక స్వతంత్రకులపాలికయగుటకు సంతోషించి యంతరంగంబున నుప్పొంగు వనంగ సాగరకల్లోలంబుల మునింగి నిర్నిరోధంబున నయ్యంగనం గవుంగలించి మించుటూగుటుయ్యేల యెక్కించి పంచశరకేళి ప్రపంచంబు విస్తరించి వలసినట్లు పెక్కువేలేండ్లు గ్రీడించె. 322

తే. ఊర్ధ్వరేతస్కుఁడై దృఢ । యోగశక్తిఁ
బటుతపోజ్వాలఁగ్రాగు త।పస్వియైన

చెదరుసతిఁగన్న వాణీశుఁ జెప్పనేల
మనను పండని సన్యాసి మతమువాని. 323

. అతిసూక్ష్మయోగ శాస్త్రార్థంబు శోధించి
విజ్ఞానసంపద విస్తరించి
కడుఁబ్రపంచము మిథ్య గాఁగ సిద్ధాంతించి
ద్వంద్వమోహంబుల తగులువిడిచి
యేకాంతియై యింద్రియేచ్ఛఁ బోవక యుంట
దృఢముగాఁ జిత్త మాత్మీకరించి
తనువులఁ బులకలు జనియింప నిర్మల
బ్రహ్మతేజోధ్యాన పరతనొంది

గీ. యక్షయానంద రససుధనాని యాని
తానె చిద్రూపమైయుండు తపముతపము
గాక తనకేల సిద్ధించుఁ గమలజునకు
భూమి భ్రమియింపఁ బోయిన బోటితపము. 324

. అర్థార్థములమీఁద నరుచిపుట్టినదాఁక
సంసారమొకపాటి జరుపవలయు
నరుచిపుట్టిన పరుండగుచు నాసంసార
విషయభోగముదిగ విడువ వలయు
విడిచిమనంబు నిశ్చల్కడఁజెందు నందాఁక
నుచితసజ్జనగోష్ఠి నుండవలయు
మనను నిల్పినదాని మఱచి బ్రహ్మముఁగన్న
దాఁకతపంబులఁ దలవవలయు

తే. బ్రహ్మమీక్షించి తపముల భారమొడలి
యవ్యయానందలహరి నింపారవలయుఁ
గాక తమకించి పట్టియాగ్రహముపూని
సేయుతామస తపమెందు సిద్ధిఁబొందు. 325

వ. అని యోగనిరూఢి యెఱింగించి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు నటమీఁది కథ
యిట్లనియె. 326

తే. తనవి చాలక దినదినోత్సాహరతికి
మనసుగొలుపుచు మన్మథోన్మాద వికృతి
మఱచెఁ దనబ్రహ్మయోగ సమాధి బ్రహ్మ
మన్మథ బ్రహ్మయోగ సమాధిఁబొంది. 327

సీ. అంతకంతకు లతాంగతా స్త్రరసాంభోధి
నోలలాడుచుఁ దృప్తి నొందలేక
బహువిధ రతులలోఁ బడి చిక్కి మగ్నుఁడై
దష్టాధరుండు నిర్దళితనఖుఁడు
గాఢపరీరంభ గంభీరకుచకుంభ
ఘర్మాంబు కలితవక్షస్స్థలుండు
నగుచుమన్మథ ముద్రకలవయవంబులకు నా
భరణంబులై యుండఁ గరముమెఱసి
తే. ఘనతపోధ్యాన సంధ్యాదికములు విధులు[1]
తనకు రతితంత్రము లెకాఁగఁ దలఁపునిలిపె
వేదవిద్యా రహస్య వివేక మెల్ల
దగ్ధమైపోవఁ బ్రాల్మాలికతమ్మిచూలి. 328
ఆ. లోలుఁడగుచు నిట్లు నాళీకజాతుండు
నిముసమైనఁ బాసి నిలువకేనయు
గాఢరతులకోర్వఁగాఁజాలకామాయ
లలననూరు రూపములు ధరించె. 329

మాయాసరస్వతి శతరూపములు ధరించి బ్రహ్మనుమిక్కిలి మోహింపఁ జేయుట.

సీ. తారహారంబులు ధరియించి వెలిపట్టు
వలువతో నొకమూర్తి వన్నె మెఱసె
నలిననాగ విభూషణములు ధరించి చెం
గావితో నొకమూర్తి రేవఁబూపె
నవరత్నభూషణోన్నతిఁజెంది చిత్రాంబ
రంబుతో నొకమూర్తి రంగుమీఱె
విరులసొమ్ములును దామర నూలిచీరయుఁ
గైచేసి యొకమూర్తి కరము దనరె.
తే. మృగమదశ్రీల నొకమూర్తి మేళగించె
కుంకుమాదృతి నొకమూర్తి కొమరుమిగిలె
మఱియు వేల్వేలు విధముల మండనముల
నలరె మాయాసరస్వతి నలువయెదుట. 330
క. ఇందుముఖి నూరురూపులఁ
జెందిమనో జాతకేళులఁ జెలఁగినఁ గడునా

1. విధుఁడు.

నందించి బ్రహ్మప్రీతిం
బొందిరి శతానందుఁడనగఁ బొగడొందె నృపా. 331

వ. అట్లు శతరూప విలాసంబులఁ గరంగించిన యమ్మించు దీఁగెబోఁడియందు శతానందుండు ననేక సంవత్సరంబులు సురత సౌఖ్యంబను భవించె. అంత నా రూపంబులన్నియు నుపసంహరించి యెప్పటి రూపంబునెయ్యంబు చూపుచున్న గారవించి యొక్కనాఁడు సుఖపారవశ్యంబునఁ బట్టంబోయినఁ బట్టుబడక కొలంకుల నొదిగియుఁ బొదరిండ్లు దూరియు నోలంబులడాగియు నెలయించుచు గుహ వెడలి తదీయద్వారంబున నిర్గమింప విరహభారంబున కోర్వక వెనువెంట వెలికివచ్చిన నచ్చట నగ్రభాగంబున నటమున్న యదృచ్ఛాగతుండైన యమ్మునిశ్రేష్ఠుఁడు మునులతోఁ బ్రత్యుత్థానంబు చేసెనప్పుడు. 332

క. వెనువెంట బ్రహ్మ దగులఁగ
వనజాసను తగులుపడక వచ్చి తదగ్రం
బున మెఱుఁగు దీఁగె ప్రోలెం
జననాథ యదృశ్యమయ్యె సభ్యులు చూడన్. 333

చ. పొలఁతి యదృశ్యభావమును బొందిన తాపసవర్యు లద్భుతా
కలిత మనస్కులై దిశలు గన్గొని యొండొరుఁ జూచి ముందటన్
వలపుల సోలుచున్ మరుని పాలిక తూపులగండ్లతోడ నా
విలమతినున్న పద్మజువివేకవిహీనునిఁ జూచిరందఱున్. 334

క. ఆదిగులుపాటు కంపము
నాదైన్యము నావిలతక్షీణాకారము నా
ఖేదము లజ్జయు నజుదుః
ఖోదధి కల్లోలడోల నూచె నరేంద్రా! 335

వ. అంత నంతయు విష్ణుమాయావికారంబుగా నెఱింగి హరిం దలంచి మోహనిద్రాముద్రితుండగు చతుర్ముఖునిఁ బ్రబోధింపసమయంబగుటకు సంతోషించి బ్రహ్మవాదియగు మార్కండేయుండు మునిసంఘంబుతోఁ జేరంబోయి నమస్కరించి యవ్విరించి కిట్లనియె. 336

సీ. దేవ మహాత్మనీ దివ్యావతారంబు
ప్రణుతింపఁ ద్రైలోక్య పావనంబు
సృష్టికిఁ గర్తవు సేవ్యుండవఖిలవే
దాగమవిద్యారహస్యవేది

వరయ నీవిట్టిమ హానుభావుఁడ వజ్ఞ
నట్ల చింతాక్రాంతి నలఁగఁదగునె
యమరసంయమికోటి కారాధ్యుఁడగు విష్ణు
నాజ్ఞఁ బూనుటకు నీ కనుచితంబె
తే. నలఁగితివి పెక్కు విధముల నాన విడిచి
తెలియు మింకనైన హరిమాయ తేఁట పడఁగ
నదిసరస్వతిగాదు మా యావధూటి
దానికిఁ బరితపింపకు మానసమున. 337

క. విడువు మహంకారము మదిఁ
బొడమింపుము బోధ సకల భువనస్తుతమై
యడరెడు సాత్త్వికగుణమున
నడుపుము హరిఁదలఁపు మనము నను సేవ్యునిఁగాఁ. 338

మ. విలసద్బోధ పథంబు సాత్త్వికగుణావేశంబు తద్వృత్తిఁ బు
ష్కలవర్తుల్ చరియించుచో నితర సౌఖ్య శ్రీలు చేకొంద్రు, దు
ర్మలినాహంకృతి నిర్మథించి వినుమా ర్యస్తుత్య సత్యంబహం
యులు తత్సాత్త్వికవర్యులల్లుగ శుభం యుల్లారుసూ చూడఁగన్. 339

సీ. హరిమాయ జగములు హరిమాయ యాకాశ
మరుదగ్నిసలిల భూమండలములు
హరిమాయ బ్రహ్మలు హరిమాయ యింద్రాది
సురకిన్నరోరగా సురగణంబు
హరిమాయ సూర్యుండు హరిమాయ చంద్రతా
రాగ్రహతతిమి రవ్యవస్థ
హరిమాయ గుణములు హరిమాయ పంచేంద్రి
యస్మరవికృతి కామాదికంబు
తే. ప్రాభవోత్సాహ వీర్య శౌర్యములు జయము
భయము రతియు హాని లాభములు కృపయుఁ
గర్మతంత్రంబు హరిమాయ నిర్మలాత్మ
సత్యసాత్త్విక విజ్ఞాన సరణిఁజూడు. 340

సీ. బ్రహ్మంబు హరిగాఁగ భావింపు బ్రహ్మాండ
భాండంబు హరిగాఁగ మతియొనర్పు
సత్యుండు నిత్యుండు శాంతుండు వైద్యుండు
చింత్యుండు హరిగాఁగఁ జిత్తగింపు

ముద్భవస్థితివిల § యోత్పాదన క్రియా
నిర్ణేత హరిగాఁగ § నిశ్చయింపు
వేద వేదాంతాది § విద్యార్థ తత్త్వంబు
హరినిరంజనునిగా § ననుమతింపు

తే. విమల విజ్ఞాన దీపంబు § వెలుఁగఁజేసి
మూఢతాహంక్రియా క్రోధ§ముద్రవిడిచి
యాత్మనాయకు నవ్విభు§నాశ్రయింపు
శాశ్వతైశ్వర్య సౌఖ్యంబు § సంగ్రహింపు. 341

వ. అని సముబుద్ధియగు నవ్వృద్ధముని యుపదేశించిన సత్యవాక్యంబులఁ బ్రబోధితుండై పితామహుండు విజ్ఞాన సుధాధౌత దురహంకార పంకకళంకంబై విమలంబైన హృదయంబున భక్తినిల్పుకొని యశ్రుధారా పూరంబులు దొరఁగు నయనంబుల దైన్యంబుదోఁప నూర్ధ్వబాహుండై ముకుళితహస్తంబులతోఁ గరుణాసాగరుండగుహరి నుద్దేశించి. 342

{ బ్రహ్మకు జ్ఞానోదయమై విష్ణుమూర్తిని స్తోత్రముచేసి యపరాధ క్షమ చేయుమని వేఁడుట. }

ఆ. ఓ యనాథనాథ § యో కరుణోదధి
యో భయాపహారి§యో మహాత్మ
యో జగత్త్రయేశ § యోసురాసుర పూజ్య
కలుషబుద్ధినైతిఁ § గావవయ్య. 343

ఉ. నన్నపరాధిఁగావుము వి§నమ్రుఁడ దీనుఁడ నీచకర్ముఁడన్
సన్నపుబుద్ధి వాఁడఁగలు§ష క్రియుఁడన్ శరణాగతావ నా
భ్యున్నతమైన నీబిరుదు § భూవినుతంబు మదీయదుష్కృతం
బెన్నకు దివ్యచిత్తమున § నెగ్గులుపెట్టునె తండ్రి పుత్రుపై. 344

ఉ. నీ మహనీయమాయను గ§ణింపఁగ నెంతటి వాఁడనేను మా
యా మయదుర్వికారుఁడ న§హంయుఁడ సంయమిభావితాత్మ ది
వ్యామరసేవ్యతావక శు§భాకృతిఁ జూపి కృతార్థుఁజేయవే
స్వామి సహస్రకోటి శిఖి§చంద్ర దివాకర తేజ సత్కృపన్. 345

సీ. సంతాపముడుపవే § జలజాయతేక్షణ
కృపఁజూడవే జగ§ద్వినుత కీర్తి
దీనతమాన్పవే § త్రిభువనాధీశ్వర
యభయ మీవే దేవ§తాగ్రగణ్య

నిర్వేదముడుపవే నిర్నిరోధానంద
యండగావే సముద్దండశౌర్య
వికలతవారింపవే భక్తవత్సల
సన్నిధిగావె ప్రసన్నహృదయ

తే. దివ్యరూపంబు చూపవే దేవ దేవ
యాశ్వసింపవె సంరక్షితాశ్రితౌఘ
గారవింపవె సుజన మందార భూజ
యాత్మనాయక నామొర యాలకించి 346

బ్రహ్మాదులకు విష్ణుమూర్తి విరాడ్రూపము కనుపఱచుట.

క. పరమవిరాడ్రూపంబున
హరి సాక్షాత్కారమొందె నాదిత్య సహ
స్రరుచిఁ వెలుఁగుచు బ్రహ్మకు
వరదుండై మోహతమము వారింపంగన్. 347

వ. ఇట్లు పరమపురుషుండగు విష్ణుండు బాలసూర్య ప్రభాపటలచటుల పద్మరాగ మణి మకుట విటంక విలంబమాన పారిజాత ప్రసూన సౌరభ సౌభాగ్యంబు విస్తరించు మస్తక సహస్రంబును, శరచ్చంద్ర చంద్రికా సాంద్ర ప్రభాఖండ పుండరీకదళంబుల వెదచల్లు విలోచన సహస్రంబును, మంత్రకళాధి దైవత మధుకర నికర సంకలిత ఛందోబృందమంజీర మంజరీ రంజితంబైన చరణారవింద సహస్రంబును, శంఖ చక్ర కౌమోదకీ శార్ఙ్గనందక ప్రముఖ దివ్యాయుధమయూఖరేఖా సమాశ్రయంబైన దీర్ఘబాహా సహస్రంబును, శోభిల్లఁ గనకమణిఖచిత మకరకుండల హారకేయూర కంకణముద్రికా కాంచీలతాది దివ్యాభరణ భూషితుండును, వక్షస్స్థలస్థిత వైజయంతీ స్రగావరణా మధ్య ప్రభాసిత కౌస్తుభపదక ప్రేంఖోళిత లీలాభినందితేందిరాసుందరీ మందస్మిత ద్యోతమానగండస్థలీ ముకురబింబిత ముఖమండలుండును దివ్య పీతాంబరధరుండును, దివ్య గంధానులేప మనోహరుండును, దివ్యసౌందర్య ధుర్యుండునునై చరణాంగుష్ఠ నిష్ఠ్యూతసురసరిత్పూరంబుల నఖకిరణ కదంబ కాదంబంబుల నోలలాడించుచు, దివ్యమాణిక్య శృంగసంగతంబై మూర్తివంతంబై తోఁచిన మహామేరువు చందంబున నపరిమిత తేజోరాశియై శృంగార వీర కరుణాద్భుత రసస్వరూపంబగు రూపంబునం బ్రదీపించుచు నిత్యముక్తులైన సనక సనందన సనత్కుమార వామదేవ నారదాది బ్రహ్మయోగీంద్రులు చామరచ్ఛత్రధ్వజాది సేవావిధానంబుల నుభయపక్షంబులం గింకరులై సేవింప నాభివలన నంతరిక్షంబును, ప్రాణంబులవలన పవనంబును, ముఖంబు

...చిన బ్రహ్మాండ[illegible]ములును, స్వేదంబులవలన నదనదీ సముద్రంబులును, పాదం [illegible]బులవలన భూమియుఁ, [illegible]వలన సూర్యుఁడును, మనస్సువలనఁ జంద్రుం డును, శ్రోత్రంబులవలన దిశలును నిర్మించి, బ్రహ్మనాదంబున నోంకారంబును, [illegible]భాషణంబుల వేదంబులును, శరీర నాసికారంధ్ర రోమకూపంబులవలన [illegible] విద్యాధరగంధర్వ గణంబులును, [illegible] సృష్టించుచుండెను, నవాఙ్మనసగోచర [illegible] నిరూపించి మార్కండేయాది [illegible] దివ్యదృష్టి ప్రసా [illegible]. 348

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. 349

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] బుద్ధిగా. 350

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. 351

[illegible]
[illegible] ధ[illegible]ముం
[illegible]
[illegible] క్ర[illegible]. 352

[illegible] సమర్పించి [illegible] పద్మసంభవుండు [illegible] బ్రహ్మలను సురాసురాదిజంతు సంతానం [illegible] విరియుచుండెఁ దేజోరాశి [illegible] పులకించి దృగంచలంబుల వెడలున [illegible] నోంకారపురస్స [illegible]బును [illegible] జదివి వేదశాస్త్ర పురా [illegible] నిట్లని స్తుతియించె. 353

సీ. జయపరబ్రహ్మ శాశ్వత నిరంజననిర్వి
కల్పనిత్యానంద § కవివరేణ్య
జయ త్రిగుణాతీత § సత్యస్వరూప ని
ర్మలశాంత పుష్కలారాధ్య చరిత
జయమహాయోగీంద్ర § జయసాంద్ర కారుణ్య
జయయుగన్యాకార § జయమనంత

... ...
... ...

తే. ... ...
... ...
... ...
... ... 354

సీ. వేదౌఘములు నీవ § వేదోపనిష దర్థ
రాద్ధాంత తత్వసారంబు నీవ
ధ్యానంబు నీవ ధ్యేయస్వరూపము నీవ
తత్ఫలారూఢ మోదంబు నీవ
ప్రకటిత బహుతర§బ్రహ్మాండ నిర్మాణ
కుశలుండ వీవ తద్గురుఁడ వీవ
జననరక్షాలయాచరణ దక్షుఁడ వీవ
జీవాత్మ పరమాత్మ § భావమీవ

తే. పూజ్యపూజక పూజా విభూతినీవ
పంచతత్వా శ్రయము నీవ § పరమపురుష
వర్తివీవ చిదానంద § మూర్తివీవ
త్రిభువనోదార చారిత్ర § శ్రీకళత్ర. 355

సీ. బ్రహ్మాండ కోటులు § ప్రభవించు నీమహా
మాయఁదద్బ్రహ్మాండ § మండలముల
కధిపతులైన బ్రహ్మలనేకు లఖిల చ
రాచర విధసృష్టి § యాచరించు
వారు తత్సదృశులు§దార తేజులు బ్రహ్మ
మను మహేంద్రాదులు § మఱియుఁ గలరు
పరికింప లోకాధిపత్యమాత్రము బ్రహ్మ
గాని సామర్థ్యంబు § కలిమినంత

తే. కంటిఁ యోగీంద్ర దివ్యసంకేతమంబు గలదు
తలఁప నిటువంటి దగుసృష్టి కలనలోన
నొకఁడ రాజస దురహంక్రియోద్ధతుండ
నీశ నీతత్వ మెఱుఁగ నే నెంతవాఁడ. 356

క. నీపాద సేవకులలో
నేపారఁగ నొకనిగాఁగ నెఱపుము కరుణా
రూపమున బ్రహ్మపదవీ
వ్యాపారము చాలునాకు నఖిలాధిపతీ. 357

చ. ఘనుఁడు మృకండు పుత్త్రుఁడు జగద్గురుసన్నుతుం డతఁ డేమి చెప్పచె
ప్పిన హితభాషణంబులవి బేలతనంబునఁ జేయనైతి నాఁ
డనుమతిఁ జేసి మత్సర మహార్ణవ మగ్నుఁడనై చలంబునన్
జనక తదీయ దోషము మనంబునఁ బెట్టక ప్రోవవేదయన్. 358

క. నీతత్వ నిశ్చయస్థితి
నాతరమె యొనర్పలోక నాయక విద్యో
పేతులు యోగీంద్ర వరులు
నాతురమానసులుగాఁగ నవ్యయపురుషా. 359

వ. అని విన్నవించిన విరించి ననుగ్రహించి క్రమ్మర బ్రహ్మాధిపత్యంబును విజ్ఞానో
దయంబును గరుణించి చతుర్దశ భువనంబులకుం బ్రమదంబొనర్చి సకల
సురాసురార్చితుండై మార్కండేయుని నీడుకొల్పి తనుగూర్చి మాయా
జయంబునకై తపంబు సేయు నమ్మందర గిరివాసులగు మునీంద్రులకు దివ్య
సాయుజ్యంబు ప్రసాదించి యంతర్హితుండయ్యె నప్పుడు. 360

బ్రహ్మ కథాప్రకారంబు బ్రహ్మాధిపత్యంబు సేయుట.

తే. బ్రహ్మతేజంబు తోఁదొంటి పగిది బ్రహ్మ
బ్రహ్మసింహాసనాగ్ర విభాసియగుచు
భువనములు నడ్పుచుండె విభూతి మెఱసి
బ్రహ్మముని దేవదానవ ప్రతతిగొలువ. 361

ఈ కథయొక్క ఫలస్తుతి.

క. బ్రహ్మస్వరూపమగు హరి
బ్రహ్మకుఁ దన కేళిచూపి పరగినపరమ
బ్రహ్మోపదేశ చరితము
బ్రహ్మానందము నొసంగుఁ బార్థివచంద్రా. 362

వ. అని గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకుం జెప్పెననిన విని పరీక్షిత్తట మీఁదటి కథాప్రసంగం బెట్లుండెనని శుకబ్రహ్మ నడుగుటయును. 363

శా. గంగా సంగపదాంబుజ ద్వయయశో గంగాతరంగావళీ
రంగత్పద్మ భవాండకుండలికు లేంద్ర ప్రౌఢ పర్యంక సా
రంగాంకా భరణాద్భుత ప్రకృతకర్మ స్ఫారసంసార ఘో
రాంగారార్త సుధాపయోధర జగద్వ్యాకీర్ణ పుణ్యోదయా. 364

క. శుకసనక సనందన శౌ
నక భీష్మవ్యాసవిదుర నారద పవమా
నకుమార ప్రహ్లాద బ
లికిరీటి వసిష్ఠముఖ ఫలిత సురభూజా. 365

తే. చతుర్వేదవేద్యా చతుర్వక్త్ర చోద్యా
చతుష్కక్తి దాతా సతీయుక్తపతా
సతీవామపతా సతీమాతృపాదా
... ... 366

ఇది శ్రీ మదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణకృష్ణ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయప్రభునుపుత్ర సుకవి
వర్యరాధామాధవయల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

విష్ణుమాయానాటకము.

ఆశ్వాసము. ౪.

క. శ్రీరాధా మదవద్వ
క్షోరుహామకరీ కలాపశోభనముద్రా
ప్రారంభ జృంభి[1]సునిశిత
ధారానఖజాల నవమదన గోపాలా. 1

తే. అవధరింపుము దేవ సంశయమివరుండు
సకల వేదాంత విద్యా విశారదుండు
శుకమహాయోగి పలికె నుత్సుకతమరియు
నింపుగా నాపరీక్షిన్నరేంద్రుతోడ. 2

వ. ఇవ్విధంబున శతానందుని కథ చెప్పి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు విష్ణుమాయవలన శివుండు మోసపోయిన తెఱంగు విశదంబుగా నెఱిఁగింప సమకట్టి.

మ. విను విశ్వక్షితిపాల మౌళివలభీ విస్ఫారరత్నప్రభా
కనదుద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణచారిత్ర పాం
డు నరేంద్రోత్తమపుత్ర యీమునిగరిష్ఠుల్ నీవునుంగూడి యెం
దునకుం జిత్తముఁ బోవనీక హరియందున్నిల్పి సంప్రీతితోఁ. 4

వ. అని కొలువు సావధానంబు గావించి. 5

సముద్ర మథనప్రశంస.

సీ. ఆదికాలమున మాయావక్రియగు చక్రి
యనుమతి నమృతార్థ మమరగణము
నమరారిగణము దుగ్ధాంభోధి మందర
మంథానదండ సమగ్రశక్తి
నహిరాజ దామకంబడరించి మథియింపఁ
బుట్టె నుగ్రానలస్ఫూర్తిఁ దొలుతఁ
గాలకూటము దానిగతి కోర్వఁగాలేక
దేవదానవులార్తిఁ దిరుగుపడఁగ

1. ఆ. పా. జృంభ.

తే. హరికిఁ బ్రియముగ వారికి నభయమిచ్చి
యావిషజ్వాల ఫాలాక్షుఁడా హరించి
కాలకూటాశనుండనా ఖ్యాతివడసి
తారగిరి కూటమున కేగె ధర్మతనయ. 6

సీ. కల్పపాదప పింఛకము నప్సరస్త్రీలు
కామధేనువును జింతామణియును
నుచ్చైశ్శ్రవంబు మదోత్కటంబగు చతు
ర్దంతియు జనియించెఁ దరువఁ దరువ
నవి యింద్రయోగ్యంబు లయ్యె వెండియు లక్ష్మి
యును దులసియు జనించిన విరించి
జనకుండు విష్ణుండు సంప్రీతిఁ గైకొనెఁ
గ్రమ్మఱ నమృతకుంభమ్ముతోడ

తే. సకలలోకైకరతుఁడు విశాలబుద్ధి
యంత ధన్వంతరియు నుదయంబునొందె
మహితమందర మంథానమథ్యమాన
మానితాంభోనిధానంబు మధ్యవీథి. 7

క. కుముదముద జృంభితంబగు
హిమకర బింబంబుపోలె హృదయోత్సవమై
విమలస్ఫటిక ఘటంబున
నమృతము పరిపూర్ణరుచుల నమరెఁ జూడన్. 8

ఉ. అయ్యమృతంబుచూచి యమరాసుర సంఘములబ్ధిఁ ద్రచ్చుటన్
సయ్యనమానిరంత బలి శాసనమూఁడి సురారులుద్ధతిన్
గొయ్యతనంబుతో నమృత కుంభముఁ గక్కున నాక్రమించి మా
కయ్యెరివేత యొక్కయెడ నందఱుఁబాలిడ కోహటింపు[1]చున్. 9

క. వెలవెలఁ బాఱిరివేల్పులు
తలచెదరి సుధాఘటంబు దైత్యులు గొనినన్
బలవంతులు గొనునర్థము
బలహీనులు దిరుగ[2]ఁగొనుట భావనగాదే. 10

క. పాలీక యమృతకలశం
బాలీల సురారికోటి హరియించిన దే
వాళి యుపాయవిహీనత
నాలంబొనరింపసేన నడరించుటయున్. 11

1. అ. పా. "పగాన్." 2. అ. పా. మగుడ.

భూత భావిభవత్కాలముల విశేష
గతులు దెలిసిన యమ్మహా కార్యవేది
శౌరి యిదివేళగాదని సంజ్ఞ జేసి
జంభమర్దన సైన్యసంరంభ ముడిపె. 12

హరిహయుఁ డబ్జలోచనుని యాజ్ఞ బలంబుల గుస్తరించి సం
గరమెడలించి తియ్యమెసఁగ న్నయవాక్యవిశేష చాతురీ
గరిమను బాలువెట్టుఁడు సగంబమృతంబని చేరి పల్కుచున్
వెరవున రాక్షసేశ్వరుల వేడుచునుండఁగ నంతనవ్వలన్. 13

విష్ణువు మోహినీకాంత యగుట

త్రిజగన్మోహన మూర్తియైన హరినారీ రత్నరూపంబునన్
గజయానంబున నందియల్మొరయ వీక్షాపుండరీక చ్ఛద
వ్రజముల్ సల్లుచు మందహాసమెసఁగ న్వక్షోజముక్తావళీ
భజనన్ వేచను దెంచెఁ గామకలనా పాథోధికల్లో[1]లయై. 14

అలసయానంబుతో వచ్చి యమరదైత్య
బలము నడుమ విలాసంబు పరిఢవింప
మోహమాయాంధకారంబు ముంచుకొనఁగ
నిలిచె శృంగారమూర్తి నా నీలవేణి. 15

వెండియు దుగ్ధసాగరము వెల్వడివచ్చెనొ లక్ష్మినామరు
న్మండలము న్మరుద్విమత మండలమున్ మదనార్తిఁ బొంది యొం
డొండ సమాకులం బగుచు నుల్లసిలన్ దరహాస చంద్రికా
మండిత దృక్సుధాలహరి మానినిముంచె సమస్తలోకముల్. 16

తరళత్వంబు విలోచనంబులకుఁ జేతఃపంకజ శ్రేణికా
తురభావంబు నిదాఘమంగములకున్ దోడ్తోన పాటిల్లఁగా
సరసీజానన పుష్పసాయక సహస్ర శ్రీ శృంగార సా
గరమూర్తిం జనుదెంచినిల్చిన దివౌకః పూర్వదేవాళికిన్. 17

తరుణారుణాంఘ్రి పద్మద్వయీ లాక్షాప్ర
భాస్ఫూర్తులింద్ర గోపములుగాఁగ
నవరత్న ఖచితమం[2]డన బహుచ్ఛాయా క
దంబంబు శక్రచాపంబుగాఁగ

1. ఆ. పా. కల్లోలి. 2. ఆ. పా. నవరత్నమండ నోన్నత భవచ్ఛాయాక.

కుచకుంభచిత్రిత గోరోచనాపత్ర
లతలు సౌదామినీలతలుగాఁగ
గమన లీలోచ్చలత్కుచభార విచికిల
సూనముల్ వడగండ్ల సొంపుగాఁగ

తే. కాంచి ఘంటా నినాదంబు గర్జగాఁగ
లలనకందర్ప పర్జన్య లక్ష్మివ్రోలె
దివిజదైతేయ చాతకోత్సవముగాఁగ
వాలు జూపుల నమృతంపు వానఁగురిసె. 18

సీ. ఆత్మసంజాత రోషానలచ్ఛట వెంపు
విరహసద్దావాగ్ని బురువుకొనియె
వైరిబాణోన్ముఖత్వంబు నేత్రాపాంగ
పై శాత శరపరంపరలఁ దొడరె
నన్యోన్యలక్ష్మీసమాహరణప్రీతి
యౌవన సంపత్తి నావహించె
సమరభూ జయసముజ్జ్వలకీర్తి సంప్రాప్తి
వికచహాసేందు చంద్రికలఁగలిసె

తే. నమృతకుంభంబు పైనున్న యాశఁరుచుల
మించు కుచకుంభయుగళంబు మీఁద నిలిచె
నేమి చెప్పుదు నింద్రాసురేంద్ర ముఖుల
కాజగన్మోహనాంగి ప్రత్యక్షమైన. 19

సీ. అభినవలీలా సితాంభోరుహంబని
కమనీయ ధవళశంఖంబనియును
శృంగారముగ నిండు చెంగల్వకచ్ఛని
ప్రభమించు కౌస్తుభాభరణమనియుఁ
బసపు కుంకుమచాయ పట్టు పుట్టంబని
సిరిమించు కనక కౌశేయ మనియుఁ
గ్రొత్తహత్తించిన లత్తుక రసమని
కమలరజోమిళద్గంగయనియుఁ

తే. గామవశ వశమైయున్న కామినియని
విష్ణుకితవవిలాసి నీవేషమనియుఁ
దలఁచు నమరాసురర్షి సంతతి పొలంతి
యైన దైత్యారిమేని చిహ్నములఁ జూచి. 20

మోహినీకాంతనుజూచి సురాసురులు మోహపడుట.

. అటుల నమ్మోహినీదేవి నమరగణము
నసురగణమును నీక్షింప నసమబాణ
కల్పలతవోలె మదనాగ్ని కళికవోలె
సంతసంబును దాపంబు సంభవించె. 21

ా. మాయానిర్మిత విశ్వలోకుఁడగు శ్రీకమద్వాసుదేవుండు తా
మాయామానినియై విలాసకలనా మాధుర్యముం జూపఁగా
నాయింద్రాసుర రాజసైన్యము లెయ్యేలా! మోహవిభ్రాంతులై
శ్రేయస్సిద్ధ మునీంద్రులైన మదనార్చిష్మచ్ఛిఖం గ్రాఁగరే. 22

ా. ఆలీలావతి సర్వమోహన కళాహంకార రేఖాస్థితిన్
లీలాలంకరణాభి రామయగుచున్ లేఖాసురశ్రేణితో
మేలంబాడుచు రాఁగ నింద్రబలులున్ మీనాక్షివేడాసి ర
ట్లాలోకింపఁగఁ గర్మయుగ్మక మవిద్యం జెందు చందంబునన్. 23

. అప్పుడు. 24

ర. ఇది తన యిచ్చనుండెడి దొ యెవ్వనికైన నధీనమైనదో
మదననిధాన దేవతకు మాఱటయై విలసిల్లుచున్నదీ
మదవతి యెవ్వతేనియును మానక పట్టెద నేననేన యి
య్యుదనునసంచు నందఱుఁ బ్రయత్నము నొందిరి రెండుసేనలన్. 25

'. ఆమాయా మోహినియును
నామై దరహాసచంద్రికామృతవీచీ
దామముల వాని వానికిఁ
గామించిన యట్లుమేలు గైకొల్పెన్నృపా. 26

వ. అవ్విధంబున నాదేవేంద్ర బలిదానవేంద్రులు సాంద్రానురాగంబున డగ్గరిన మొగ్గరంబులువిరిసి సకలసైన్యంబులు నొక్కపెట్టునఁ జెలియలికట్ట నతిక్రమించి వచ్చు సమయసముద్రతరంగ సంఘంబులభంగిఁ జుట్టుకొని యాలతాంగి యంగలావణ్య సరోవరంబున నోలలాడుచూపులును, వానికి మున్నాడి యయ్యిందువదన దరహాస చంద్రికామృతపూరం బాస్వాదింపం దివురు నాలుకయును, దానిందలకడచి యాపద్మగంధి బంధురశారీర సౌరభం బాఘ్రాణింపందలంచు నాసికయును దానింద్రోచి యాశుకవాణి వీణామధుర భాషణ మకరందబిందు శైత్యంబునం బరిణమింపఁ దలపెట్టు చెవులును, వాని నతిక్రమించి యాయువతి యావనమదోద్వృత్తపయోధరకుంభ పరిరంభణంబునకు నభిముఖంబులై గరుపారు చేతులునునై, పంచేంద్రియంబులు నిస్తం

ద్రంబులై హృదయంబును బోధింపం జూచుచుండె నయ్యవసరంబున నా బింబాధరకు దేవరాజ దనుజరాజు లిట్లనిరి. 27

ఉ. ఎక్కడనుండివచ్చితివి - యెయ్యవి నీశుభనామ వర్ణముల్
నిక్కము చెప్పి వీనులకు - నెయ్యమొనర్పుము స్వేచ్ఛదానవవ్రా
యొక్కని యాలవ్రాసురనరోరగ ముఖ్యులలోన నీక్రమం
బక్కజమయ్యెడిన్ సరసిజానన చూడము నిన్ను నెన్నడున్. 28

క. మాయంతఃకరణంబులు
నీయెడ ననురాగ లీల - నిలిచినవి యన
న్యాయత్తములై చిత్తభ
వాయుధకృత్తంబులై సురాసురపూజ్యా. 29

వ. అని పలికిన నాకలికిచిగురాకుఁబోఁడి వాడిదేరిన నిడువాలుచూపుల సేన పయిం గలువరేకులవాన గురియుచు మందహాస మధురంబులైన మృదు వాక్యంబుల నిట్లనియె. 30

శా. ఏనిచ్ఛావతినై చరింతుఁ బతిలేఁడెవ్వాఁడు నాకొక్కరుం
డేనాఁడుంగను దృష్టిపెట్టె మదిలో - నెవ్వాఁడు నేవాని బ్ర
హ్మానందంబునఁ దేల్తువేఱెయొకచో - నాసక్తుఁడెవ్వాఁడు దా
వానిం గైకొన, తాపదగ్ధుఁ డయిపోవం జేతు నాపోకలన్. 31

సీ. నానెఱిఁజూచిన - ననుపారి యతులైనఁ
దలఁపొండు దిక్కులఁ - దగులనీరు
నా నామవర్ణముల్ - వీనులఁ బడెనేని
విజితేంద్రియులకైన - వేడ్కనిలుచు
నాదృష్టిసోకిన - మోదించి నిర్వాణ
మతులైన నాయొద్ద - మరగియుంద్రు
పొందుగా నామైత్రిఁ - జెందిన బ్రహ్మయో
గీంద్రులకైనను - నింపుబుట్టు

తే. చూచిచూడఁగ లేరునా - సొబగు జనులు
మేలుగలచోట వర్తింతుఁ - గేళిగతుల
నెవ్వరేలాగు ననుఁగూడ - నిచ్ఛగింతు
రట్లనేనును వారల - ననుసరింతు. 32

వ. ఇది యస్మదీయ ప్రవర్తనంబు మీరలు దుగ్ధజలనిధిమథించి యమృతంబు సంపాదించి సహృదయంబునం బంచుకొననేరక విరసించి పోరఁదలంచితిరని గగనవాణివలన విని మీయిరువాగునకుం బోరులేకుండ నమృతంబు పంచి పెట్టెదనని వచ్చితి. మీ రెండు దెఱంగులవారికి సమ్మతంబగునేని యొక్క

పక్షంబున నానేర్చినట్లు పంచిపెట్టెద గాదేని యొండేనియుం బోయెదనని యను
రాగంబునెఱపి తగవుదోఁపఁబలికిన నందఱు నేకవాక్యంబున నిట్లనిరి. 33

ఉ. వీనులు సంతసిల్లె నరవింద దళేక్షణ తావకీనవా
చానయమాధురిన్ సకల సమ్మతమయ్యె భవత్ప్రయోజనం
బీనిపుణత్వ మీజగతి నెవ్వరికున్నది మమ్ము మన్మథా
ధీనుల నీసురాసురుల నేలుము పుణ్యకటాక్ష దృష్టులన్. 34

కం. అమృతము మాకేటికి నీ
యమృతోత్కృష్టంబులైన యాలాపములన్
మమకారంబును జాలదె
రమణీ నీయాజ్ఞ మాశిరంబుల నిలిచెన్. 35

కం. నీమాట కడుగు దాఁటము
నేమెవ్వరమిందు మాకు నియమముగానీ
కోమల చరణాబ్జంబులు
భామిని ముట్టుదుమె నీకుఁ బ్రత్యయమొందన్. 36

వ. అని సమయంబుచేసి రప్పుడు. 37

మ. అమృతం బేటికిఁ బ్రాణమేమిటికి రాజ్యంబేల యన్యాభిలా
షములం జెందు సుఖంబులేల మదనోత్సాహోద్భవైతద్వధూ
కమనీయాధర పానసంజనిత సౌఖ్యంబబ్బినం జాలునం
చమృతం బిచ్చిరి దానవుల్ హరికి మాయామోహినీమూర్తికిన్. 38

ఆ. అమృతకుంభమిచ్చి రంభోజపత్రాక్షి
కాత్మజీవరక్ష యనకయసుర
లేణలోచనలకు నీరానివస్తువు
గలదె యెట్టిదైనఁ గాముకులకు. 39

వ. అట్లు పలికి ప్రముఖులైన రాక్షసులు దయాధర్మవిహీనులు గావునఁజేతి
కందినఫలం బనుభవింపనేరక యయ్యమృతంబు మాయావియైన హరిచేతి
కిచ్చి యొక్క బంతిఁగూర్చుండి రప్పుడు పురందర ప్రముఖ బృందారకులును
దారొక్కవంకయైకూర్చుండి రిట్లు రెండు తెఱంగులవారును రెండుబంతులై
యయ్యింతి తమకమృతంబు వడ్డింపంగుడుచు వేడుకనుండి రంత. 40

చ. అమృతముహస్త పంకజమునందు వహించి మురారి దేవతా
సమితికి నైజరూపమె ప్రసన్నము సేయుచుఁ జూపెఁజేతి య
య్యమృతము, దానవాళికిఁక నాడుదనంబె ప్రకాశమానమై
యమరగఁజేసి చూపె దరహాసరసామృత మాదరంబునన్. 41

క. కనకాంబర పల్లవయును
కనకాభరణ ప్రసూన కళికయునై యా
వనఫల భరమున నొప్పెఁ
వనమాలిని దనుజకల్ప వల్లికపోలెన్. 42

వ. ఇవ్విధంబున దేవతలు తూర్పుమొగంబునుం బూర్వదేవతలు పడమటిమొగంబునునై ముందటం గనకమణి పాత్రంబులు వెలుంగంగూర్చుండిన నవ్వధూరత్నంబు ప్రయత్నంబున నమృతకుంభంబును నెత్తుగా వామహస్తపంకజంబున ధరించి కనకదర్వీకలిత దక్షిణకరారవిందయై యుత్తరముఖంబై నిలిచి రెండు బంతులుగలయ నాలోకించి మొదలిబంతి నగ్రస్థానంబున నున్న దేవతాచార్యునకు బృహస్పతికి వడ్డించి తదనంతరంబ యంతరాంతర విశేషంబులు దెలిసి యాగంబులం బ్రథమహవిర్భాగ యోగ్యుండైన యింద్రుండును జతుర్విధాహారంబులును దనజిహ్వాముఖంబులం బరిపాకంబుచేసి తొలుతఁజవిగొను నర్హుండైన వైశ్వానరుండును, సకల ధర్మంబులకు నాధారభూతుండైన ధర్మరాజును, బుణ్యతపో విభవంబున దేవభావంబు వహించిన పుణ్యజనుండును, పద్రసాధిపతియై యమృతజనకుండునైన వరుణుండును, జగత్ప్రాణుండైన పవమానుండును, నవనిధానాధీశ్వరుండైన పౌలస్త్యుండును, నిఖిలైశ్వర్య ధుర్యుండైన యీశానుండును మొదలుగాఁగల వసురుద్రాశ్వినేయ ప్రముఖులకు వడ్డించుచు నప్పటప్పటికిం దనయొయ్యారంబు చూపుచు, 43

సీ. అమృతకుంభము ద్రెడ్డు నలవ్రాక నొకచేతఁ
బట్టి పయ్యెదకొంగు బాగుపఱచు,
నలవున నిలిచి యొయ్యనమేని చెమటలు
మందానిలమునకు విందుపెట్టు
ఫాలభాగంబునఁ బలుతావు చెరలాడఁ
గొనగోళ్ల ముంగురుల్ గూడదువ్వ
నవనతయై లీల నమృతంబు వెట్టుచు
నందెలు మొరయించు మందగతుల

తే. దొడ్డపిరుదున వేగంబు దొట్రుపడఁగ
వేఁగుజన్నుల సందునఁ దూఁగలేక
మరుఁడు సహచరుఁడై లోఁడు మలయుచుండ
నమరకోటికి వడ్డించు నమృతరసము. 44

ఆ. అత్తతలవి చేతులంగడియవికన్ను
లనెడుజాడఁ జూపె నబ్జవదన

యమృత మమరకోటి ఽ కలవక వడ్డించు
దివిజవరులమీఁద ఽ దృష్టిఁగలిపి. 45

సీ. తనకుచంబులుచూడఁ ఽ గను వెట్టువానికి
సన్నపయ్యెదకొంగు ఽ జాఱవిడుచుఁ
దనయానమాటలు ఽ వినఁదలంచినవానిఁ
దగిలియొయ్యనజాణ ఽ తనములాడుఁ
దనమనోభావంబు ఽ నెనయఁగోరినవాని
కలఁతియై దరహాస ఽ కలనఁ జేయుఁ
దన మన్మథోత్సుకత్వంబు నారయు వానిఁ
గనుసన్నలోనన ఽ యనుమతించు

తే. నమృతమునకంటెఁ దీపువై ఽ నాత్మలోన
నుభయసైన్యంబులకు లోచనోత్సవముగ
నాఁడువారల వెడబూమె ఽ లాడుఁగొంత
యమర కార్యాభిలాషి నారాయణుండు. 46

క. మాయా విలసనలీలల
నాయువతి సురారికోటి ఽ నటుభ్రమయించెన్
దోయజనేత్రుల వలపులు
మాయలుగాకవియునిజమె ఽ మహిమాహింపన్. 47

తే. అమృతపూరంబుఁ గ్రోలఁన ఽ యమరతతికి
నాత్మకింపైన తృప్తి లేదాయె నపుడు
రమణిమందస్మితామృత ఽ రసముఁ గ్రోలు
నసుర సంఘంబునకుఁబోలె ఽ నవనినాథ. 48

వ. ఇట్లు వడ్డించుచు వచ్చివచ్చి కడపటిబంతియందుఁ దనకీర్తి ప్రతాపంబులుబోలె వెలుఁగారు చంద్ర సూర్యులకు నమృతంబొసంగి తనరాక కెదురుచూచుచు వేగిరపడుచున్న క్రవ్యాదులు చెదరకుండ నభిముఖుండై మదనవికారలీలలు చూపుచుఁ బరాకునఁ దొడిబడం దత్సమీపముననున్న సింహికాసూనునకు మాయాదేవ భావకలితుండగుటఁ దలంపక యమృతంబు వెట్టిన, వాఁడమృతం బుపయోగించు సమయంబున నా చంద్ర సూర్యులు వీఁడమరారి రాహువని చక్రధరుని కెఱింగించి రప్పుడు. 49

చ. సరిగమురారి రాహువును ఽ జంద్రుఁడు సూర్యుఁడు బల్కుకంటెమున్
హరియునెఱింగి వీనిఁ దెగటార్చుదు నన్నతలంపులోనె తా
నరసినహస్రభానుస దృశాకారసహస్ర సుదర్శనంబు ఛీ
కరగతివచ్చి వానితలఁ ఽ గ్రక్కునఁద్రుంచె నిమేషమాత్రలోన్. 50

క. రాహువు తలఁ ద్రుంచి మహో
త్సాహంబున భ్రమరితిరిగి చక్రమువార్యం
బై హరి నిలయమునకు జగ
దాహాకారైకలీల నరిగెన్మింటన్. 51

క. కమలాక్షు దత్తమగునా
యమృతము సోకుటయు నమృతకమై రాహువు మ
స్తము వెలిఁగె నాటనుండియు
నమృత కరార్కులకు వైరకమై యది యుండెన్. 52

ఆ. మాయనైన నెట్టి మతమునైన నే
మరలునైనఁ బగరకమునికిఁ జెఱిచి
ధర్మపరులఁ బ్రోవఁ దగు మహాత్ములకు
సాక్షి యానొకాఁడొ చక్రధరుఁడు. 53

క. బృందారకులకు నమృతం
బందఱకు నొసంగి యపుడు హరి దనుజకదా
నందకర పురుషరూపము
నందుఁ బ్రకాశించె దివ్యమగు రూపముతోన్. 54

వ. వెండియు దేవకార్య నిర్వాహకుండై నారాయణుండు తదవశేష సుధా కలశంబు సంరక్షింపుమని దేవేంద్రుని చేతికిచ్చి కౌస్తుభాభరణ భాసితుండును, శ్రీతులసీ విలసితుండును లక్ష్మీసమేతుండునునై విష్వక్సేనాదులు గొలువ గరుడవాహియై వైకుంఠపురంబునకు విజయంబు చేసెనప్పుడు. 55

ఉ. అంతయుఁ జూచి నివ్వెఱగునంది బలిప్రముఖుల్ నిశాచరుల్
కంతునిరిమ్మవాసి మదికంపము నొందుచుఁ గాలహీనులై
చింతయు వంతయుంగనలు జిక్కురు వక్కురు సేయ లేచి దు
ర్దాంత సముద్రఘోషమునఁ దాకిరి వాసవదివ్య ముఖ్యులన్. 56

దేవతలకు రాక్షసులకుఁ గలహమవుట, దేవతలు జయమును బొందుట.

మ. అమరేంద్రుండును నుగ్రుఁడై శిఖియమాద్యాశాధిప శ్రేణితో
సమరోత్సాహ రసప్రసన్నముఖుఁ[1]డై సైన్యంబుమున్నాడి దు
ర్దమదోర్మండిత మండలాలి[2]ఘన కోదండాస్త్ర సన్నాహసం
భ్రమమొప్పన్ దరుమంగ వీఁగఁబొడిచెన్ రాత్రించరవ్యూహమున్. 57

1. ప్రా. పా. 'లై.' 2. లాలఘన.

క. కార్యంబు చెడినకతమున
వీర్యాధి కులయ్యుదనుజ వీరులు మదిలో
... ...
... ... 58

శా. ... ...
... ...
గారామార సుధాఘటంబుఁగొని లోకంబుల్ ప్రశంసింపఁగా
ధీరుండై యమరావతీపురికి నర్థింబోయెఁ జౌదంతిపై. 59

మ. దురహంకార మహానలార్చియగు నా దుర్వాసుశాపంబునన్
శరధింబడ్డ సురేంద్రలక్ష్మిఁదిరుగన్ సాధించి దైత్యేంద్రుల
న్మరలంబెట్టి సుధాఘటంబుఁ గొనియెన్ రక్షించె దేవావళిన్
సరిలేరింక నిజాశ్రితావన సుహృత్సంరక్షకుల్ దైవముల్. 60

వ. అని జగంబులు గొనియాడుచుండె నా వృత్తాంతంబంతయు నెఱింగి కలహప్రియుండగు నారదమహామునీంద్రుండు తత్ప్రకారంబు శంభునకు విన్నవించి వెఱగుపఱతునని గగన ఘంటాపదంబునంజని. 61

విష్ణుని మోహినీ రూపకథను శివునితోఁ నారదుఁడు చెప్పఁబోవుట.

ఉ. కాంచన గర్భనందనుఁడు గాంచె విలంబపయోదగర్జితో
దంచిత రత్నశృంగ కృత తాండవమత్త శిఖండి సాంద్రమున్
చంచలగాంగ భంగ పరిషంగపయోధి నిషంగదేహరు
గ్వంచిత పూర్ణచంద్రము నకల్మష తారధరాధరేంద్రమున్. 62

సీ. పార్వతీ శంభుదంపతుల కేళీ సౌధ
మమర కన్యకల క్రీడాచలంబు
కనకనగస్వామి కెనయైన చెలికాఁడు
భూకామినీ శిరోభూషణుండు
జలజ జాండాధార సంభృత స్తంభంబు
దశకంధరునిచేతి తమ్మిబంతి
గగన గంగా పతాకామణి దండంబు
పుష్కరశ్రీదేవి పువ్వుగద్దె

తే. కీర్తనలు సేయఁదగు భాస్వవర్తమాన
మందపవమాన చలగరున్మధుప లీన
వినుత కల్పద్రుమవితాన వికచసూన
వాసనా శ్రీధరంబు కైలాస ధరము. 63

ఉ. రావణబాహుదండముల వ్రయ్యలు వాసినరాలు రేకుల[1]
క్కై విలసిల్లఁగోణముల యందు వెలింగెడు నింద్రనీ[2]లరే
ఖా విభవంబు తుమ్మెదలుగా రజతాచల రాజమొప్పు ధా
త్రీవనితాలలామ కరదీపిత కేళి సితాంబుజచ్ఛవిన్. 64

చ. భుజబలలీల నారజతభూధరకూటము లన్నగేంద్రముల్
గజములఁ బట్టఁగొన్ని భయకంపమునన్ వడిఁగాలుజారి యు
క్కజముగ గండశైలముల కైవడి డొల్లఁగ వానిఁ బట్టి వా
యుజవముతోడఁ దూలు శరభోత్కరముల్ గగనాంగణంబునన్. 65

మ. కటకాగ్రంబులఁ గేసరుల్ కరులవీకంబట్టుచోఁ బుట్టు త
త్పటుగర్జల్ దిశలన్ బ్రతిధ్వనులు చూపం దారశైలంబు దు
ర్ఘట నిర్ఘోషమునొందు నుగ్రముఖ జాగ్రన్నార సింహోదయో
త్కటహుంకార హిరణ్యదానవ సభాస్తంభంబు చందంబునన్. 66

చ. ఘులఘులఁబాఱు నభ్రనది కాలువ లున్నతచంద్రమశ్శిలా
తలమునఁ బడ్డఁ బెల్లెగయు తత్కణమండలి మింటదట్టమై
యలవడు వెండికొండఁ గొలువై వసియించిన చంద్రమౌళికిన్
జెలువలరంగమీఁద విరచించిన ముత్తెపు మేలుకట్టనన్. 67

సీ. కుండలీకృత భోగమండితోన్నతఫణో
దారమైయున్న శేషాహివరుఁడొ
ప్రతికృష్ణపక్ష విభ్రష్టేందు కళలు ప
ద్మాసనుండొక ప్రోవుజేసినాఁడొ
అసమాక్షులావణ్య రసము జాలుచునున్న
యుర్వీధరం బగుచున్న యదియొ
యల్లనాఁడురులింగమై మిన్నుగాడిన
శాంభవోజ్జ్వల రుచిస్తంభమిదియొ

తే. యనుచు శతకోటిచంద్ర చంద్రాతపంబు
తళుకు నిగనిగలాశలఁ దగులుకొనఁగఁ
జూడ నొప్పారు నమ్మహాక్షోణిధరముఁ
బద్మసంభవ భవుఁడెక్కఁ బ్రమద మెసఁగ. 68

వ. ఇట్లు గన్నులపండువైన యవ్వెండికొండ నధిరోహించి తదగ్రరత్నశిఖరా భోగంబునఁ గనకమణిమయ ప్రాకార గోపుర సౌధవీధికాబద్ధ తోరణ వైజయంతీ విరాజితంబును, సతతవికసిత సురభి సురతరుకుసుమ విసరవిసృమర పరిమళ మిళిత తరుపవన సహచరముఖర మధుకర నికర మృదునినద హృద

1. రేకులిక్కై, రేకువిక్కై. 2. నింద్రజాల.

యంగమంబును, ప్రతిగృహ గర్భనిర్భర ప్రతిశబ్ద బద్ధానద్ధ ఘుమఘుమ ధ్వానమానితంబును, బలిసమయ సమాందోళిత కనకఘంటా ఘణాత్కార మనోహరంబును, ప్రాసాదగోపుర పురోభాగ ప్రతిష్ఠిత వృషభధ్వజంబును, గనకకలధౌత దండమండితా ఖండమాణిక్య దీపమాలికా ప్రకాశితాంతర్గేహంబును, పంచాక్షరీప్రముఖ పాశుపతజపధ్యాన పారాయణంబును, ప్రమథగణ మహితముక్తి మంటప సహస్రంబును, నందికేశ్వర దండనాయక సభాసీన పురందర ప్రభృతి నిఖిలదేవతాముని మండల మండితంబును, ప్రతిద్వార ద్వారపాలకరకలిత కనకవేత్రలతాశత దురవలోకితంబును, నై జగదేకపూజ్యంబైన శివాలయంబు ప్రవేశించి తదభ్యంతరంబున. 69

సీ. గంగాకణాకీర్ణ ఘనజటాళిత్రోడఁ బు
ష్పిత కల్పకములీల బెరయువానిఁ
గంఠహాలాహాల కచ్ఛురచ్ఛవితోడ
నుదితపూర్ణమృగాంకు నోరయువాని
సొమ్మైన శేషాహి చూడామణిశ్రీల
తోడ సహస్రాంశు దొరయువానిఁ
గరుణారసోర్మికా గాంభీర్యములతోడ
నుదధిరాయుని భంగి నున్నవానిఁ

తే. గామకళయొడ్డ్మదిక్కునఁ గడలుకొనఁగ
బ్రహ్మతేజంబు కుడివంకఁ బ్రజ్వరిల్ల
యోగసింహాసనంబున నున్నవాని
శివునిదర్శించె మునికుల శ్రేష్ఠుఁడపుడు. 70

వ. ఇట్లు దర్శించి జయజయేతివచన పురస్సరంబుగాఁ బ్రదక్షిణంబుచేసి బహు ప్రకారంబులం బ్రస్తుతించినం గరుణించి కాలకూట హరణానంతర సముద్ర మథనకథా ప్రసంగంబు వినఁ జిత్తగించి విరించిసంభవునకు శ్రీకంఠుం డిట్లనియె. 71

తే. ఉదధి మథియించువేళ నీవున్నవాఁడ
వే కదా కాలకూటంబు వెనుకనందు
సంయమీశ్వర యేమేమి సంభవించె
నెవ్వరేమేమి గైకొని రెఱుఁగఁ జెపుమ. 72

క. అని విషకంధరుఁ డడిగిన
వినిహర్షావేశ మొదవ వినయాంజలియై
మునివిన్నవించె నప్పుడు
తనచూచిన యంతవట్టుఁ దత్పరమతితోన్. 73

చ. గగనముమోచి బాడబశిఖానిచయంబుఁ దృణీకరించి క్రొం
బొగలు దిశావకాశములఁ బొంగ నభంగవిషాగ్ని యుగ్రమై
జగములు మ్రింగఁజూచినఁ బ్రసన్నుఁడవై యుపసంహరించి దే
వగణముఁగాచి దేవరవు వచ్చినపిమ్మట నాపయోనిధిన్. 74

మ. తరువంద[1]ర్వఁగఁ బుట్టె కౌస్తుభము చింతారత్నమున్ గల్పభూ
మిరుహైరావత లేఖవాజులును లక్ష్మీనాకవేశ్యా సుధా
కరబృందావనముల్ సుధారసము లోకఖ్యాతిగా వాని శ్రీ
హరిదాఁ గొన్ని హరించి తక్కినవి దివ్యశ్రేణికిచ్చెన్ గృపన్. 75

శా. ఆకర్ణింపుము దేవ యొక్కటి త్రిలోకాశ్చర్యకృత్యంబు నా
కౌకోద్వేషులు మున్ సుధాఘటము గర్వోద్రిక్తులై బల్మిఁ దా
రే కైకొన్న సురాళి విన్ననయి యూహింపంగఁ గంజాక్షియై
యాకంజాక్షుఁడు గమ్మరంగొనియె దైత్యశ్రేణిచే లీలమై. 76

క. కొనితన త్రిభువన మోహన
వనితాలీలావిలాస వైఖరిచేతన్
దనుజులకు నిడక యమృతం
బనిమిషులకు నొసఁగెఁ జువ్వె యార్యారమణా. 77

క. ఆహరిలీలా మాయా
మోహినియై మరులుగొలుప ముల్లోకములున్
మోహించె నసురవీరుల
మోహాంధులఁ జెప్పనేల మురజిన్మిత్రా. 78

. అప్సరస్ స్త్రీలు వ్రీడానమ్రములై తమ
మించు విభ్రమము నిందించుకొనిరి
యందఱనాయల్ల కార్తులఁ గావించు
వెడవిలుకాఁడును వెఱ్ఱియయ్యె
నూర్ధ్వరేతస్కులై యుండు తాపసులకు
నధర రేతస్కందమయ్యె నపుడు
తనువెత్తి పంచభూతంబులు సైతము
విరహభా[2]వంబున విహ్వలించె

తే. పద్మసంభవముఖులు విభ్రాంతులైరి
మొదల నసురాధిపతులతి మూఢజనులఁ
జెప్పఁగా నేలలోకముల్ చిక్కువడియె
విష్ణుమాయావిలాసినీ విలసనమున. 79

1. రువ 2. వ్రా. పా. 'భాగంబున'

క. ఎన్నఁడు విన్నది కన్నది
యెన్నిన యదిగాదు నువ్వె యేయుగములన
న్వెన్నుని మాయాస్త్రీత్వము
పన్నగధర పొగడఁదరమె బ్రహ్మాదులకున్. 80

వ. అని సర్వమోహనాకృతంబైన విష్ణుమాయాచరితంబు విన్నవించిన విని శివుండు వెఱగుపడి నారదుమొగంబుచూచి చిరునవ్వునవ్వి నాసికావిన్యస్త హస్తాంగుళి పల్లవుండై తలయూఁచి యెంత వృషఁబలికె నీమునీశ్వరుండనుచుఁ బ్రియకాంత నవలోకించి. 81

క. హరియీ భువనత్రయమును
దరుణీలీలా మనోజ్ఞతలఁ గడుమోహా
తురముగఁ జేసెనటే యా
సరసతవేఁ జూడ కేల సమ్మతి పడుదున్. 82

క. వైకుంఠంబునకుం జని
శ్రీకాంతుని కపటసుందరీ విలసనమా
లోకించి వత్తునిపుడయ
నాకులమతి తోడనుండు మంబుజనేత్రీ. 83

వ. అని ముక్కంటి పలికిన మందస్మితం బొనరించి యంబికా మహాదేవి యిట్లనియె. 84

పార్వతి శివుని నివారించుట.

క. దేవరవు మిక్కిలియుఁగాం
తావివశాత్మఁడవు మనసు ధైర్యము చలనం
బై వచ్చెనేని మఱితువు
భావింపఁగ సర్వభూప్రపంచంబెల్లన్. 85

చ. జగములుమూఁడు నాతని వశంబుననున్నవి మాయఁజిక్కి యీ
జగతి ప్రధానదైత్య సురసంయములుం గమలాసనుండు నా
దిగఁగలవారలెల్ల వికృతిం బడుచుంద్రు తదీయలీలనే
మగునోసుమీ మహాత్మ జలజాక్షునిచేత భవత్ప్రతాపమున్. 86

తే. తలఁపు ధైర్యంబు పదిలంబు గలిగెనేని
గట్టిగాఁగామునకు బొమ్మగట్టితేని
నమ్మిపొమ్మని నగుచునానగజ పలికె
హరుఁడు నప్పుడు నాయింతి కనియెమఱియు. 87

తే. సర్వమోహాంధమైన యీ జగముఁజక్కి
మాయఁగొల్పుట యిదియెంత మహిమ చెపుమ

భూమి శిశువుల భ్రమియించు బూమెకాండ్ల
చేత నార్యుఁడు భ్రమయునే చిత్రవీధి. 88

ఉ. నాయవియింద్రియంబులు : మశినం బెటుపోయిన బానిసంగతిఁ
బోయెదు వాఁడఁగాను నిసుబోటుల లోకవిహారలీలకై
పాయక యుంటగాక మరుబారికి లోఁబడి యే! మృగాక్షి! నేఁ
డియ్యెడ నాజితేంద్రియత యెల్లను జూచెదు నిశ్చయంబుగన్. 89

వ. అని పలికిన హరుని యుద్యోగంబు నిశ్చయంబుసేయంగోరి నారదుం డిట్లనియె. 90

శివుని నారదుఁడు తిరిగి పురికొల్పి రోషమెక్కించుట.

తే. ఆ మనోహరకామినీ హావభావ
విలసనంబును జూచిన వెఱ్ఱియెత్తి
దేవ భ్రమసి తిరుగుదువు దీనవృత్తి
నింక పదివేలమాటల నేలచెప్ప. 91

వ. అనినం గనలి యతనివచనంబు నిరాకరించి తన మహానుభావత్వంబు ప్రకటించి యీశ్వరుండు ప్రమథగణములతో నిట్లనియె. 92

శివుడు మిక్కిలి రోషముచే విష్ణుమాయకు లోఁబడనని పంతమాడుట.

ఉ. సిద్ధమతిన్ జితేంద్రియతఁ జెందితి దుర్విషయాభిలాషసం
బద్ధుఁడఁగాక దుష్కృతిని భావజుఁ గెల్చినవాఁడ సత్తపో
వృద్ధ మనోవికాస మొదవించు చిదంశము, నిట్టినాకు దు
ర్బుద్ధులకామినీజనుల పోకలచిత్తము సంభ్రమించునే. 93

క. నావుడుఁ దద్వచనంబులు
భావించి విరించి సుతుని భాషణములు సం
భావింపక ప్రమథులు గిరి
జావల్లభుతోడననిరి సందడిపడుచున్. 94

ఉ. దేవరముందటం గపటధీయుతుఁడైన సరోజనేత్రు మా
యావికృతుల్ సురాసురులయందు బలెంబ్రబసరింప నేర్చునే
భావలయంబు దక్కులు నభోగతియుం గబళించు నంధకా
రావృతులేమియాఁ జెపుమ యుక్కని ముందర నిందుశేఖరా.[1] 95

క. మిము నెక్కడ భ్రమయించెడు
మము భ్రమయించిన నెచాలు మాయాతరుణీ

1. ప్రా. పాతప్రతి. అని వెడనవునవ్వి యవ్వేలంబకి నిందుశేఖరుం డిట్లనియె.

క్రమదుర్వికారముల నా
కమలాత్ముఁడు వెక్కి పలుకఁ గా నేమిటికిన్. 96

వ. అనిన మందహాసంబెసంగు సుందరాస్యంబుతో వారి నవలోకించి. 97

క. ఇప్పుడు మనకీ పంతము
చెప్పఁగ నేమిటికి నగని చేసియురూపం
బొప్పారఁ జూచి భ్రమయాని
యప్పుడుగా యనుచు లేచె సభ వ్రుండంతన్. 98

క. హరుఁడా వైకుంఠమునకు
నరిగెడు సంభ్రమము హృత్కృతి నారదునిన్
బరితుష్టాత్మునిఁ జేసెను
సురదుందుభి నినదమెసఁగ సురపథవీథిన్. 99

సీ. ధర్మసూత్రంబునఁ బదిలంబుగాఁగ ఘ
నవ్యాఘ్ర నాగాజినములు గట్టి
మంత్రపవిత్ర నిర్మలభూతి సర్వాంగ
కముల సాంద్రంబుగాఁ గలయ నలఁది
తరళజిహ్వా[1]ఖిల దర్వీకరస్వామి
నలవ్రాక పేరుగా నలవరించి
పటుజటా జూటాగ్రభాగంబుపైఁ జంద్ర
ఖండంబు వెడపువ్వుగాఁ గదోప

తే. దర్పకునిఁ గిన్నదహన నేత్రంపు దీప్తు
లిరియఁగప్పిన రెప్పలయొడల నిగుడ
దివ్య యోగీంద్రమూర్తిని దివ్యతేజ
మెసఁగ రూపంబుగైకొన నీశ్వరుండు. 100

క. ఆపాద ఫాలభస్మ
ద్దీపితుఁడై నిర్వికల్ప తేజోమహిమన్
బ్రాపించి యోగవిద్యా
రూపంబిదియనఁగ నపుడు రుద్రుఁడు పొలిచెన్. 101

వ. ఇట్లు నిర్వికారంబగు రూపంబు దాల్చి నిజపంచాత్మకీ మంత్ర విద్యాబలంబున దుర్విషయ కలుషేంద్రియ మహాభుజంగంబులకు వాకట్టుగట్టి పంచబాణుని బిరుదు పెండేరంబు వెట్టి చిత్తంబు సుత్తమయోగంబునకుఁ దగులువెట్టి దృఢ నిశ్చయంబున. 102

1. ప్రా. జిహ్వాఖిల.

క. హిమగిరిజా సహితుండై
హిమకరశేఖరుఁడు చనియె § వృషభేంద్రమహో
ద్యమలీలాగతి విచల
ద్విమలశ్రుతికుండలాంశు § విభ్రమరేఖన్. 103

క. ప్రేరకుఁడై ముందర నా
నారదముని వల్లభుండు § నడువఁగఁ బ్రమథుల్
చేరి యిరుగడల సేనా
పారీణతఁ జనిరి విజిత § భావముతోడన్. 104

శా. చూడం బోయిరి పావకేందు రవితేజుల్ బ్రహ్మవిద్యాధికుల్
వ్రీడాశూన్యకటీరమండలులు నిర్విఘ్నాత్మయోగుల్ పరి
వ్రాడీశుల్ విజితేంద్రియుల్ శివుని భాగ్యస్థైర్యముల్ వైష్ణవ
క్రీడామాయయు నెట్టులయ్యెడి నొతర్కింపంగ నంచున్వడిన్. 105

క. హరిమాయా చాతుర్యము
హరుఁడే క్రియఁ దెలియఁగలఁడో § యరయుద మనుచున్
సురలున్ నలుగడ నడచిరి
ఔరిఁబోరి వైకుంఠ నగరమునకుం బ్రీతిన్. 106

వ. ఇట్లు చనుచునందు గొందఱు దివ్యపురుషులు విష్ణుమాయాపరీక్షేచ్ఛుండై
యేగు విరూపాక్షుని యక్షీణతేజోరూపంబు గనుంగొని తమలోన. 107

శా. కుంఠీభూత దురింద్రియాగ్రహుఁడు చక్షుఃపీత పుష్పాయుధో
త్కంఠుం డుగ్రవిలోచనుండు ఘనయోగధ్యాన చిన్మూర్తి శ్రీ
కంఠుం డట్టి మహాత్ముని భ్రమలఁ జిక్కింబెట్టు నెట్టైన వై
కుంఠుం డెవ్వరి మోసపుచ్చఁడొకనత్ § క్షుద్రైకమాయాగతిన్. 108

వ. అని వితర్కించిరంత నమ్మందట. 109

శా. భేరీశంఖ మృదంగనాదములు ప్రస్ఫీతాంబరాభాగ భా
గ్ధీరోద్య ద్విహగేంద్ర కేతనము ప్రీతిన్ జేసె చక్షుఃశ్రవో
హారశ్రోత్ర విలోకనంబులకు లోకానందకందైక ల
క్ష్మీరమ్యాచ్యుత రాజధాని కెదుటం § జేరంగ రా దవ్వులన్. 110

ఉ. మేలిమి ధూపధూపములు § మించి మధువ్రతలీలఁ గ్రాల ను
త్తాల సువర్ణ కేతన వితానదళంబులఁ [1]దెల్లదీవిపైఁ
బోలఁగ మెట్టి చెంగలువపోల్కి ముదంబునఁ దేల్చె రత్న రే
ఖాలలితాంశు గోపురము § కంజదళాక్షు పురంబు శంభునిన్. 111

---

1 పా. ప్రతి. తెల్లదీపమై.

క. ఆతత పుణ్యోపేతము
శ్వేతద్వీపము తదగ్రసీమఁ బరిఢీ
భూతాబ్ధిపురము లోక
ఖ్యాతంబదివేతె పొగడఁగా నేమిటికిన్. 112
తే. నెఱిఁజతుర్విధ పురుషార్థ నిధులు మిన్ను
ముట్టియున్నట్టు లొప్పు నప్పట్టణమున
గుఱుతుమీఱఁ జతుర్ద్వార గోపురములు
వికచమణిమయ వైజయంతికలతోడ. 113
చ. అమలిన హారిహాటకమయంబును నగ్రసరోజ రాగరుం
భములును నైనమేడలఁ బ్రభాకరబింబము దోఁచి తన్మహా
ద్యమరుచి పుంజముల్ మెఱుగుతండము లీనఁగ భానుకోటి తే
జమున వెలుంగునప్పుర మజస్రము ఖేచరదుర్నిరీక్ష్యమై. 114
చ. స్ఫటికమణి ప్రభాపటల భాసురగోపుర శృంగకోటి సం
ఘటనగ నేడు కోటలునుగాక పదంపడి విశ్వకర్మ యు
త్కటమతిఁ బెట్టుకోటయనఁగాఁ గనుపండువుసేయు రాకలం
జటుల సుధాబ్ధిభంగము లసంఖ్యము లాపురిచుట్టుఁ దూలుచున్. 115
చ. వలయిత రత్నవప్రము సువర్ణశిరోగ్గృహ రాజసంచయో
జ్వలితమునైన యప్పురము సాగరమధ్య తటంబునందు ని
ర్మల పరివేష చక్రరుచి మండన మండిత చంద్రభాను మం
డల[1] ప్రతిబింబమోయనఁగనం గడునొప్పుఁ ద్రిలోకపర్వమై. 116
ఉ. సింగపు మోములుంగలుగు చిత్తరురూపము లప్పురోత్తమో
త్తుంగ సువర్ణ హర్మ్యములఁ దోరములై యటవేల్పుటేటి నీ
టంగడు బింబితంబులగుటన్ గని నీళ్లకుఁదెచ్చి యభ్రమా
తంగము భీతిమాన్పుదురు తచ్చలితా చలితప్రవాహులై. 117
చ. వననిధి వీచికోచ్చలిత వారికణంబులు నా పురంబులో
ఘనతరహర్మ్య కేతువుల గాడ్పులఁ దూలుచురాలు నభ్రవా
హిని జలబిందువుల్ చదలనింపగు దన్మధునోత్సవంబునన్
జనసురగా మరాంగనలు చేరల్లెడు సేసలనంగ వెన్నెలన్. 118
చ. హరియెదుటన్ బురేందిర నటాంగనయై యలరించు మస్త[2] భా
నురకనకాగ్ర దండపరిశోభిత పూర్ణఘటాలివ్రాలెఁ ద
ద్గురు గృహరాజసౌధమణి కుంభపథంబున నూర్ధ్వలోకముల్
గరము వెలుంగు దిక్కులఁబొగడ్తకునెక్కి విచిత్రవై ఖరిన్. 119

---

1. డలి. 2. మస్తుభా.

మ. హరినీలేందు శిలాభిరామమగుచున్ ౼ హర్మ్యంబొకం డగ్రభా
స్వరమాణిక్యఘటంబుఁ గేతనపటీ ౼ సంపత్తియుం గల్గి య
ప్పురి వామాంగముఁ దామ్రజూటము మహాభోగంబు హారంబునుం
గర మొప్పారెడు నాసదాశివుని రేఖన్ బొల్చు నత్యున్నతిన్. 120

చ. నవ నలినప్రియోర్ధ్వకిరణ ప్రతతుల్ పురి వెండి మేడలం
బ్రవిమలరాగ పల్లవవిభాసినులై లతలట్లు సాగఁగాఁ
బవడఁపుఁదీఁగె లెక్కడికిఁ ౼ బ్రాకెడునంచుఁ దదగ్రసంచర
ద్యువతులుబట్టి చేఁదగులకుండఁగ నవ్వుదు రద్భుతంబునన్. 121

చ. త్రిపథగయే చతుష్పథగ ౼ దేవతరంగిణి చూడుఁడంచు రే
యిపురిఁజతుష్పథాగ్రమున ౼ నిందుఁడు నిల్పిన నాల్గువీథులం
జపలతరస్ఫురత్కనక ౼ సౌధ పరంపరలన్ సుధాకరా
తపరసపూరముల్ నిగుడఁ ౼ దద్దయుఁజూతురు పౌరశాలికల్. 122

మ. హరిసౌధాగ్ర సుదర్శనార కలితంబై చిత్రవర్ణాకృతిన్
[1]సురుఁగన్ బ్రేలుచుఁ గేతనాంబరము పెల్లుబ్బన్నాఁడు రాహుగ్రహో
ద్ధురమూర్ధం బటఁ ద్రుంచి వైచునెడ నెందుం బోక రక్తాంకమై
పరిభాసిల్లు తదీయభోగలతయన్ ౼ భావంబునం దత్పురిన్. 123

చ. బహుకుసుమోపహారములఁ ౼ బ్రస్ఫుటమౌక్తిక రంగవల్లులన్
బ్రహిత విచిత్రతోరణ పరంపరలన్ శశికాంత వేదులన్
రహిఁబచరించు నప్పురవరంబు పథంబులు శ్రీకరంబులై
సహజమె శ్రీనివాసములు ౼ సంతతమున్ సదలంక్రియాస్థితుల్. 124

శా. కేళీసౌధము గేళిడోలికయునుం ౼ గేళీవనశ్రేణియుం
గేళీశైలము గేళిదీర్ఘికయునుం ౼ గేళీమరాళంబులున్
బోలన్ లేని గృహంబులే దొకటియుం ౼ బూఁబోండ్లు ప్రాణేశులన్
శ్రీలక్ష్మీ హరిమూర్తిభేదములు వర్ణింపంగ నింకేటికిన్. 125

మ. బలభిన్నీలమణి ప్రతానకృత సోపానంబునం బద్మరా
గలసత్కంధర మందిరంబులు గళత్కల్పద్రు పుష్పావళీ
కలితస్వర్గ విశాలసానువులునై ౼ కన్పట్టు క్రీడాద్రులన్
లలనల్ మేఘవియుక్త చంచలలలీలం బొల్తురప్వీటిలోన్. 126

ఉ. రాకొమరుండు మన్మథుఁడు ౼ రాజస మొప్పఁగ నప్పురంబులో
నేకధనుర్ధరుం డగుచు ౼ నెమ్మోలుచూపు గుణీకృతాళి తీ
లాకల ఝుంకృతుల్ సుదతులం బతులం గడునొంచు నమ్మహా
భీకరమాని వైరికతి ౼ భీకరభంగి చెలంగఁ జేయుచున్. 127

1. మూలపాఠము—శరధిన్.

హరినాభీనవ పుండరీకమకరం § దాసారముల్ గ్రోలి త
ద్వారకర్పూర మనోహర సౌధనుమనో § వాతాయన ద్వారసం
చరణక్రీడ లొనర్చుచుం దిగుచు నిచ్ఛాభంగ సంగీతను
స్వరభంగీతతి మందమారుతము పజ్జంగ్రు[1]మ్మరుల్ దత్పురిన్. 128

పాలమున్నీటి లోపల నెంత దవ్వైన
జానుదఘ్నంబుగా § సంచరించుఁ
దివుటఁ దొండము సాచి § దిక్కరిణీ శ్రేణి
చరమాంస దేశముల్ § సంస్పృశించుఁ
కైలాస మేరు శృంగముల వప్రక్రీడఁ
గొమ్ముల సలవ్రాకఁ § గూలఁద్రోచు,
సమదఘీంకారని § స్వనములఁ జక్రవా
ళాచల గుహాల సింహములఁ గలఁచు
సమదరక్షోధినాథ వక్షఃకవాట
పాటనోద్దండ తరచండ § బలభరమునఁ
బ్రకటకట దానపాన సంభ్రమ దళీంద్ర
గానముల నొప్పునప్పురి § కరివరములు. 129

రూపముతోడి గాడ్పులు గరుత్తులు లేని ఖగంబు లశ్వలీ
లాపరివర్త నోల్లసిత § లాసిక వర్గము శౌర్యవార్ధి వీ
చీపటలంబు నాఁగవిల § సిల్లుచునుండు మనోజవంబుతోఁ
నాపురివాజిరాజి హరిదశ్వుని యశ్వములన్న నవ్వుచున్. 130

భూరిబలోగ్ర హేమకశిపు ప్రముఖాసురులం జయించి యు
ర్వీరులబొమ్మ పెండెమున § బ్రేలఁగ సంగ్రముల దిగ్వలీన ని
స్సార విరోధులై సుభటసంజ్ఞకు మోహన చక్రలాంఛనో
దారభుజా క[2]లాపులయి § తత్పురిఁ గాల్వురు వ్రేల్తు రిమ్ములన్. 131

పరభృతచంచు సంచలిత § పల్లవముల్ మధులోల బంభరో
త్కరగత సూనముల్ శుకముఖ ప్రవిభిన్నఫలంబుఁ గేలిసం
చరదబలా ప్రియప్రసవ § సద్మములై స[3]కలర్తుయుక్తమై
పురివనవైభవంబలరు భూరిమనోహర సౌరభస్థితిన్. 132

రసికవధూవరుల్ కనకరత్న విభూషణ విభ్రమంబుపై
విసికిపరిత్యజించి వెడవిల్తుని కన్నులపండువైన సొం
పెసఁగఁగఁ బువ్వుసొమ్ము ధరియించి పరస్పరరూప దర్శనో
ల్లసిత పునఃపునస్సురతలం పటులై సుఖియింతు రాపురిన్. 133

---

1. ఆ. పా. పజ్జంగ్రమ్మరం దత్పురిన్. 2. సుధీనులయి. 3. నకరార్తు.

చ. నిరతము నిర్మలామృతము § నిండితలంకు కొలంకులంతరాం
తరములనుండ వేల్పుగను § దమ్ములకుం బ్రియమాచరించుచుఙ్
బరిఘుదనర్చుఁ దన్నగర § పంకజవాసకటీ స్థలంబునం
గరము వెలుంగు వజ్రఫలకంబుల మేఖలలీలఁ గ్రాలుచుఙ్. 134

మ. పరమబ్రహ్మము విష్ణుఁడీజగము లుత్పాదించి తద్రక్షకై
పురుషాకారముఁ దాల్చునాఁడు సిరితోభోగింప నీదుగ్ధసా
గరమధ్యంబున సర్వమోహనముగాఁ § గల్పించెఁ దమ్మాహా
పురివైకుంఠము దానియొప్పు పొగడఙ్ § భోగీంద్రుఁడుఙ్ జాలునే. 135

వ. ఇవ్విధంబున నపరిమితైశ్వర్య రేఖాలంకృతంబైన యావైకుంఠ దివ్యనగరంబట్లు త్రిలోచనుండు లోచన పర్వంబుగాఁ జూచి సంతసంబునం బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జనునప్పుడు. 136

శివుఁడు వైకుంఠములోఁ బ్రవేశించుట.

తే. తోరణాంభోజమకరంద § ధారనర్ఘ్య
మొసఁగి మధుకర[1] మధురర § వోక్తిఁ గుశల
మడిగి బాంధవ సంభావ § నానుకూల
యయ్యెఁబురలక్ష్మి పార్వతీ § హరుల కపుడు. 137

తే. హరుని తనుదీప్తిచే నీలహర్మ్య చంద్ర
కాంత పాషాణముల జలకణములురుల
నాడెఁ బ్రోదినెమళ్లు కే § కారవములఁ
గనకనూపుర ఘళఘళాత్కార మొసఁగ. 138

సీ. మృగమదా లేపము § మెఱయు వేదికనద్రి
కూలభాగంబని § కొమ్ముఁజిమ్ము
మరకత సౌధకోమల రుచులకుఁ దృణ
ప్రీతిమైనందదండ § మూతిఁజాచు
నాపణరత్న దివ్యచ్ఛాయ నిర్ఝరా
కృతిమైన నుఱకలంఘింపఁ జూచుఁ
దననీడ మణిభిత్తిఁ § గని ప్రతీపకకుద్మ
దాశంకఁగనలి[2] ఘుల్లనుచుఁ దిరుగు

తే. వెండితో[3]గడున నిలిచిన § వీధులందు
తాండవము చూపునూపుర § ధ్వనులతోడఁ

---

1. ఆ. పా. మొసగి మధుకర మధురోక్తిఁ గుశలమడిగి, బాంధవాయత్త సంభావనానుకూలమయ్యె. ప్రా. పా. మధుకర మధుకరవ్యోక్తి 2. ఆ. పా. గుర్రనుచు 3. ప్రా. పా. తెగడునని లిచిన అ. పా. తగటునని నిలిచిన.

పసిడి మువ్వలపేరు జొంపంబు మెఱయ
నందికేశ్వరుఁ డీశ్వరానందలీల. 139

ముత్తెపుఁ జెఱఁగుల చిత్తంబు నిండించుఁ
గనకాంశుకంబుల కట్టుదనరఁ
బసపు కుంకుమచాయ నెసఁగు కుచంబుల
మందార పుష్పదామములు వ్రేల
నెలవంక తిరుణాము గలనెన్నుదుళ్లఁ గెం
పులచుక్క బొట్టులు చెలువు మీఱఁ
దాటంకవజ్రాంశుధాళధళ్యంబుతోఁ
జెక్కులచిఱునవ్వు చెంగలింప
శంఖచక్రాంక భుజలతల్ చారుముఖులు
పురపురంధ్రులు సంభ్రమంబునను వచ్చి
నిలయచత్వర వేదుల నిలిచి చూచి
రద్రిజాశంకరులను నెయ్యంబు తోడ. 140

శుకముఖోదితముక్తి సూచకభాగవ
తవిధేయులైన భాగవతపరులు
నుపనిషచ్ఛాస్త్ర సముత్కృష్ట గీతార్థ
గరిమ శోధించు భాగవతవరులు
ధృతివిశిష్టాద్వైతమత వైష్ణవాచార
గతి నివేదించు భాగవతపరులు
సావర్ణిముక్తి లక్షణము వచించు నా
గమయుక్తి మెచ్చు భాగవతవరులు
నింటిముంగిళ్ల నగరులనెనసి యున్న
యాసనంబులపై లేచి యచటనచటఁ
దమకు సముచిత సంభావనములు సేయ
నద్రిజయు నీశ్వరుండును నరిగియరిగి. 141

అంతఁ గొంతదవ్వనం బురమధ్యంబున ననేకకోటి సూర్యబింబ ప్రతిబింబకంబు లనం బ్రతిభాసిల్లు పద్మరాగమణిఖండంబు లెడయెడలం గలిగి కనకరుచినిచయచకచకవ్యాకీర్ణంబై యగ్రభాగంబునఁ గృత్రిమమరాళ ద్వంద్వమధ్యంబులం గెందామరపువ్వుల మవ్వంబున నివ్వటిల్లు పసిండి కుండలచాలు శోభిల్ల నాకాశంబొరయు ప్రాకారంబుతోడం గూడి ప్రత్యగ్రవిద్రుమద్వారస్తంభసముజ్జ్వల వజ్రకవాట ఘటితంబును, ధళధళాయమాన నవరత్నకీలితం

బును, బుష్పతోరణాభిరామంబును, బహిరంతర్వికచ చంద్రోపలవితర్దికా శోభితంబును, దౌవారిక సహస్రదురవలోకితంబును నగు ప్రథమగోపుర ద్వారంబు ప్రవేశించి వెండియును గుంకుమపంకాను లేపంబున నిగనిగలు వారుచు నకాల సంధ్యారాగంబు సంపాదించుచు వివిధకుసుమకోరక నికరవిర చిత రంగవల్లీసముల్లసితంబులగు ననేక ద్వారగోపుర ప్రాంగణంబులు చూచుచు నయ్యై ద్వారపాలక కృతావధానంబుల నభినందించుచుం బోయి ముందట. 142

—●●◆ శివుఁడు నారాయణమూర్తి హజారముద్దకుఁ బోవుట. ◆●●—

సీ. శతధనుర్విస్తార ♦ చత్వరరత్నకు
ట్టిమభూమి మెఱుఁగు తంతడపములసీన
మండిత నవపుష్ప ♦ మాలికా సంకీర్ణ
భృంగసంగీత ప్రసంగ మడర
బహుపద్మరాగకుంభముల బాలాదిత్య
పాటలాంశువులుపైఁ ♦ బ్ర[1]బ్బికొనఁగ
నవరత్న చిత్రితప్రవిమలోల్లోలకాం
తులు క్రిందఁబెక్కువన్నెలు రచింప

తే. పసిడికంబాలు వేయింట ♦ బాగుమీఱి
మరకతోపల సోపాన ♦ మార్గమిడిన
పెద్దమొగసాల మేడసంప్రీతిగాంచి
వాహనముడిగ్గె శివుఁడు పార్వతియుఁదాను. 143

వ. ఇవ్విధంబున శంభుండు ప్రమథగణ పరివృతుండై ప్రియకాంతయుం దానును వచ్చి పెద్ద కొలువుకూటంబుముందర వాహనావతరణంబు చేసియుండుట వేత్రపాలురవలన విని నారాయణుండు. 144

—●● ◆ నారాయణమూర్తి శివపార్వతుల కెదురుగావచ్చినప్పటి విధము. ◆ ●●—

క. తనమాయా[2]శ్రీలీలలు
వినిక్రమ్మరఁ జూడవచ్చు ♦ విధమిదియనినె
మ్మనమున నవ్వుచు నెదురుగఁ
జనుదెంచెన్ లోననుండి ♦ సంప్రీతిదగన్. 145

మ. హరి యంతఃపురినుండి వచ్చుటయు నయ్యై సేవకై యున్నవా
రు రువేగంబున వాహదేవ శుకముఖ్యుల్ చేరి కాళాంజి యొ

1. ఆ. పా. ప్రజ్వరిల్ల. 2. ఆ. పా. విభ్రమములు.

క్కరుఁ డొక్కఁ డడపంబొకండు నిజఖడ్గంబు వహింపంగ నొ
క్కరుఁ డొప్పారఁగఁ బట్టెను జ్వలితముక్తాచ్ఛత్ర మగ్రంబునన్. 146

వెండియు విష్వక్సేనుండు కై దండ యొసంగం గనక వేత్రపాణులగుచుఁ జండ ప్రచండ జయవిజయకుముద కుముదాక్షులు ముందట ని[1]తయితో మహాదేవ యను నాలోకశబ్దంబులు బలుకం బసిఁడిగొడుగు పావాలుగిలుకలకుం దోడై శ్రీపాదపద్మంబుల నిగమాంత నూపుర ఝుళంఝుళ ధ్వానంబులు చెలంగఁ దరంగరేఖాభంగి నపాంగంబులం గరుణారసంబు దొలంకఁ బంకజలోచనా సహస్రంబులు ధవళచామరంబులు వీవఁ గనకపీతాంబర మయూఖరేఖాలంకృతుండై, మూర్తిమంతంబులై శంఖ చక్రంబు లిరువంకలం జనుదేర ననంత విలాసవైభవంబున శుద్ధాంత కేళీభవనంబులు వెలువడి గంభీరయానంబునఁ జనుదెంచి యాద పతుల నవలోకించి. 147

శ్రీరమణీ గురుకుచ కా
శ్మీర[2]ద్రవసిక్తమగుచు మెఱయు నురమునన్
వారిజ నాభుండప్పుడు
గారవమునఁ బ్రమథనాథుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెన్. 148

ఇట్లు కౌఁగిలించి యన్యోన్య మధురాలోకన జనిత కౌతుకంబునం బొదలి యద్రిజఁ గుశలంబడిగి పద్మనాభుండు సబహుమానంబుగా నయ్యిద్దఱఁ దోడ్కొని కొలువుకూటంబునకు విజయంచేసి వారికి నొక్క భద్రపీఠంబు చూపి నిజసింహాసనాగ్రంబు నలంకరించె, నంతఁ గ్రమక్రమంబునఁ బితామహప్రముఖ దేవగణంబులు గంధర్వాప్సరస్సిద్ధ విద్యాధర వ్రాతంబు నరుగుదెంచి యద్దేవదేవునకుం బొడసూపి యుచితస్థానంబులం గొలిచియుండి రాసమయంబున, 149

అవధాన తత్పరంబై
యవనీశ్వర చూడనొప్పె హరికొలువపుడా
శివపద్మోద్భవ వాసవ
దివిజర్షి ప్రమథపూజ్య దివ్యవిభూతిన్. 150

లక్ష్మీ పార్వతులు కలుసుకొనుట.

తే. గౌరివచ్చుట యెఱిఁగి శ్రీకాంత దివ్య
కామినులు గొల్వ శుద్ధాంత సీమనుండి
కౌతుకస్మేర వక్త్ర పంకజముతోడ
వచ్చెఁ గొలువెల్ల సంతోషవార్ధిఁ దేల. 151

1 నితాంత్తాయతో మహాదేవ. 2. ప్రా. పా. భ్రమ.

తే. కలిమిచూపుల నెత్తమ్మి కంటికెదురు
గాఁగవచ్చిన నగజాతఁ గౌఁగిలించి
తగినపూజలఁదనిపి సంకేతసముతోడ
నేక పీఠస్థయయ్యె నయ్యింతితోడ. 152

నారదుఁడు విష్ణుమాయాగానము సేయుట.

క. ఆవేళ నారదుఁడు వీ
ణావాదన కేళిఁదేల్చె నారాయణు నా
నావిధ తన్నిజమాయా
వ్యావృత్తుల గీతసరణి నమరులు మెచ్చన్. 153

వ. వెండియుఁ బర్యాయంబున గంధర్వ యక్షకిన్నర కింపురుష సిద్ధవిద్యాధరాదులయ్యె విద్యల వైశారద్యంబులు చూపిరి. తదనంతరంబనముచితగోష్ఠిసలిపి తన వచ్చినరాక ముఖావలోకనంబునం బ్రమథులకు నెఱుకపఱచి యలతి నవ్వు నివ్వటిల్ల శివుండు పుండరీకాక్షునకు నిట్లనియె. 154

{విష్ణుమూర్తియొక్క మాయామోహినీరూపము చూడవలెనని సాంబమూర్తి కోరుట.}

చ. [1]తరలకవార్ధిఁద్రచ్చి యమృత తం బొడఁగూర్చి బలాఢ్యులై నిశా
చరులుహరించినం గపటచంచలలోచనవై [2]హరించి నీ
వెరవునఁబుచ్చి దివ్యులకు విందులుబెట్టి త్రిలోకపర్వమై
తిరిగిన నీ వినోదము మరిదిం బ్రియమయ్యెడుఁజూడ నచ్యుతా. 155

క. నారదుఁడుచెప్పె మదనో
దారభవత్కామినీ విహారవిలాస
శ్రీరామణీయకంబును
నారాయణ నామనంబునకుఁ బండువుగాన్. 156

ఉ. ఏమెయినింతరూపము వహించితివో యెంత విలాససంపదన్
గాముని నాక్రమించితివు కౌతుకమొప్పఁగనే క్రమంబునన్
బూమెలఁదేల్చితో దనుజపుంగవ దేవమునీంద్ర వర్యులన్
దామరసాక్ష నాకుఁ బ్రమదంబునఁ జూపుము తద్వినోదముల్. 157

తే. హరివధూలీల మోహించె నఖలజగము
నావిలాసంబు చూచిన నభవనీవు
నంగజభ్రాంతిఁ జరియింతు వనుచు నన్నుఁ
బంతముగనాడె నారద పారికాంక్షి. 158

1. ఆ. పా. తడయక. 2. ఆ. పా. కరంచి నెవెరవున.

క. దేవాసురమును లట్లన
నీవును మోహింతువనిన ♦ నీచోక్తులకుఁ
భావమునఁగనలి వచ్చితిఁ
గావింపుము మాయనీ ప్రగల్భతఁజూతుఁ. 159

ఉ. దానవదేవ సిద్ధమునిదానవ మరసాసన ముఖ్యులందఱుం
నీనలిణేక్షణాంగ రమణీయగుణంబుల మోహితాత్మలై
దీనతనొంది క్రుమ్మరుట ♦ తెల్లమి వారలు వీరివీరిలో
నా నెరియుంభవత్కపట ♦ నాటకముం విభజింతు మియ్యెడన్. 160

ఉ. నామది నిర్వికారమును ♦ నావిజితేంద్రియతా నిరూఢియుం
నీమహనీయ మాయయును ♦ నేఁడమరుల్ గనిమెత్తురందఱుం
దామరసాక్షచూపు జెడిదంబుగ నీకలమాయ యెల్లనా
దీమన మెల్లఁజూపెద నతిస్థిరయోగ నిరూఢివెంపునన్. 161

వ. అని మహాయోగి పుంగవుండైన యనంగదమనుండు తనయొద్దమున్న విష్ణు మాయం బ్రకటించి సకలంబును హరిమాయా మగ్నంబనియును పరమ సాత్త్విక జ్ఞానవంతులగు హరిభక్తులనుం దక్కతక్కిన వారెవ్వరికి నమ్మాయ గడప రాదనియును మఱియంతటం బోక సామాన్య దేవదానవులం బలెనే మహానుభావుండగు దన్నుం బరిగణింపక నీవైననమ్మాయవలనఁ దరింపలే వనియును దిరస్కారగర్భంబుగాఁ బలికిన కలహప్రియు నప్పటికిఁ గోపింపక సైరించి కార్యానంతరంబున వారించువాఁడై మచ్చరంబునవచ్చి చిత్త క్షోభంబుతోడ వనజనాభుతోనంతఃకోపతా[1]మనుఁడై పలుకునవ్విరూపాక్షుని రూక్షవచనంబులకు ననుగుణంబుగాఁ బ్రమథశ్రేష్ఠులు క్రోధపరుష భాషణం బులం గడకన్నులం గెంపుదోఁప నిట్లనిరి. 162

ప్రమథులు నదేవ్రకారమహంకరించి పలుకుట.

తే. కూపమండూకమునుబోలెఁ ♦ గొంచెమైన
నీదువెడమా[2]ట దామున్న ♦ నీచబుద్ధి
యధికగుణగణ్యుఁడైన యీశియభవునాడె
నితరులనుబోలె నీమాని ♦ యెఱుకమాలి. 163

ఉ. [3]మాయలముంచు నిన్నయిన ♦ మచ్చరికించిన విష్ణుఁడంచు నుం
బాయక రుద్రునింబలికెఁ ♦ బల్కినయప్పుడె పండ్లు డుల్లఁగా
వ్రేయుదు మీవెడంగు మునివేగిరమేలని భర్త మాన్పఁగాఁ
బోయెనుగాక యీపనులు ♦ బోయినపిమ్మటఁ జెప్పనేటికిన్. 164

1. ప్రా. కోపతాపసుండై. 2. వెడమాయ దాముని నీచబుద్ధి 3. మాయలు ముంచు, నిన్ననిన మచ్చరకించునా విష్ణుడంచు.

ఉ. ఆతనికల్ల నేమిటికి నాతఁడు పల్కినయట్లు నీవు నీ
గాతలెపల్కి మాయలఁ బ్రగల్భతఁ జూపినఁ జూచిరోసియ
జ్ఞాతభవాది దివ్యముని సంఘము ముందటఁ బొల్లువుచ్చి వి
ఖ్యాతిగఁ గ్రమ్మఱంజనుట కార్యముగాక తలంచి చూచినన్. 165

క. నీమాయకోలఁది యీముని
యేమై మున్నెఱిఁగి నాఁడొ యెఱుఁగకయున్నన్
దా మెఱసి పంతమాడునె
భూమింగల చోట్లనెల్ల బూమెలు గాఁగన్. 166

చ. మొదల నిశాచరాధముల మూఢులదుర్విషయాభిలాషులన్
మదనవికారతత్పరుల మాయలఁబెట్టుట చెప్పనేల యు
య్యదనునసిద్ధ సంయమి మహావిజితేంద్రియులు న్మనోభవ
ప్రదరవిభిన్నులై రనుచుఁ బల్కె మునీంద్రుఁడు నీవధూక్రియన్. 167

ఉ. నీతరుణీ విలాసమున నెమ్మదిఁదాల్మినిఁదూలి యమ్మనో
జాతనిశాతబాణములఁ జంచలులైన మునీంద్రు లెవ్వరో
చూతము వీరు వారనుచుఁ జూపిన నీసభలోనె తే[1]రెకాం
తా తరళాత్ములున్నను లె తాపసులే విజితేంద్రియాత్ములే. 168

వ. అని ప్రమథులు పతిహితంబుగాఁ బెక్కుభంగుల నారదుని భర్జించి హరిని
ధిక్కరించి బీరంబులు పలుకుచుండి రాసమయంబున. 169

అందుకు విష్ణుమూర్తి యోచన సేయుట.

చ. ప్రమథగణంబులాడు బహుభాషలు శంకరుఁ డీరసంబునన్
దమకముతోడవచ్చిన విరోధంబును నారదు నిశ్చయంపు భా
వముగని మందహాస మొదవన్ వనతాననుఁడై నిమేషమా
త్రము హరియూరకుండె నుచితక్రమమారయుచున్ మనంబున్. 170

వ. అప్పుడు. 171

సీ. మాఱుత్తరములేక మాధవుం డున్నవాఁ
డది యేమొకోయని యరయువారు
మనబోంట్లఁగాక యీమాయలు సోకునే
దర్పకాంతకునని తలఁచువారు
నేఁడేని యిద్దఱి నెఱతనంబులుగాన
నయ్యెడుమని మదినరయువారు
హరునేవిధంబున నైన యీ హరి మాయ
నెలయించునని నిశ్చయించువారు

1. వేరె.

తే. వైరిసురమునిముఖులు తదవసరమున
నాప్రతిజ్ఞాప్రతిష్ఠ యొనర్పమున్న
భావమిదియని విభుఁడున్నభావమెల్ల
నారదుఁడు తన్మనః ప్రసన్నత నెఱింగె. 172

క. అందఱునయ్యో విధముల
నందకధరచిత్రవృత్తి నాటినతలఁపె
ల్లం దమతమ మతముల కొలఁ
దందరయుచు నుండిరమరులాసమయమునన్. 173

వ. సర్వాంతర్యామి యగు నయ్యనంతుండు తన యంతర్గతంబున నమృతార్థంబు దుష్టదానవ వంచనంబునకై పూనినమదీయ మానినీరూపవిలసనంబు చూచిన వాఁడై నారదుండు [1]వార్తావాహుండు గావున సకలలోకంబుల బహుప్రకారంబులఁ బ్రకటించుచు వచ్చివచ్చి తన ప్రమోలవినోదంబుగాఁ బ్రసంగించినఁ బ్రమథులుం దానును నేమని యాక్షేపించినాఁడో, దానికై కథానుకథనంబున దేవరవైనం జూచిన మోహింతువని యత్యాశ్చర్యంబుగాఁ బ్రస్తుతించిన నదితన్నుం దిరస్కారంబు సేయుటగాఁ దలంచి యభిమానించి క్రమ్మఱ నాకపటసుందరీ సౌందర్యంబుచూచి మోహింపక నిర్వికారంబునం బోవు వాఁడనని సంకల్పించుకొని వచ్చినవాఁడు, సాంత్వవచనంబులం బోవు వాఁడు కాఁడు, దీనికేమిసేయువాఁడ, నమ్మహాత్ముని చిత్తంబు సంక్షోభింపం జేయవలసె, నీతని తమకంబు కొలందిగాదు, ప్రమథులు నిర్వాణత్వంబు చూపి బీరంబులు పలుకుచున్నవారు, వీరినెవ్విధంబుననైన నీ వేళకుం ద్రోచి పంపితినేని నారదునకుఁ దలయెత్తుకొనరాదు, నేఁడు వీరిని మోసపుచ్చి సిగ్గుపఱపకుంటినేని గెంటసంబాడి నవ్వుదురని నానావిధంబుల నూహించి మాధవుండు కొండొకప్రొద్దునకు మాయామందస్మిత సుందరంబగు వదనారవిందం బల్లనయెత్తి భూతభర్త కిట్లనియె. 174

మోహినీరూప మేలచూడవలె నీపంతము మానుమని శివునితో విష్ణువు చెప్పుట.

క. అమృతార్థంబమరులకై
కమలేక్షణనై వికార కలనన్ మాయా
భ్రమలంబెట్టితిఁగాక
ట్లమరునె యోగీశ్వరుండ వగు నీయెదుటన్. 175

ఉ. నీవు మహానుభావుఁడవు నిర్మలయోగ నిరూఢమాని సం
భావిత దివ్యమూర్తివి ప్రభావసముగ్రుఁడ విట్టినీకు చే

1. ప్రా. ప్ర. వార్తార్థుండుగావున. ఆ. పా. వార్తవాహుండు.

తోవికృతి ప్రపంచములు । దోఁచునె యింతుల దుర్వికార మా
యావిషమ ప్రకారముల । నన్యులకుంబలె భూతనాయకా. 176

మ. మముసఖ్యంబునఁ జూడవచ్చి హితస।న్మానంబులం బూజలం
బ్రముదంబందక యల్పకార్యమునకై । భావంబు వేఱొక్క చం
దము గావించుచు నీగుణంబు గడుఁజి।త్తక్షోభముం జెంది దు
ర్దమవాఙ్నిష్ఠుర వృత్తిఁజూపుటకు నా।త్మన్ మెచ్చెది[1] శ్లేటికిన్. 177

క. కనకాస్యాదులకై చూ
పిననావని[2]తా విలాస । పేశలగుణముల్
మునుదెలియవె యా భంగినె
దనుజులకుం జూపినాఁడ । దర్పకదమనా. 178

చ. అదియును నీకుఁజూడఁ బ్రియ।మైన నొకానొక కార్యవేళఁ జూ
పెద నిపుడేల యింద్రియ వి।భేదముఁబొంది మనంబు తాల్మిబి
ట్టదరఁగఁజేసి యాగక మ।హాత్ముల నిశ్చయదివ్యయోగ సం
పదఁగుదియింప నీసుజన । మండలియందు నవేందుశేఖరా. 179

ఉ. నావుడు శంభుఁడిట్లనియె । నారదు పంతము నిల్చుటొండె నే
భావజునేఁడుగెల్చి కృతి।భంగిఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కుటొండె గా
కీ వెడమాటలం జనుదు।నే మురమర్దన నేఁడు నువ్వె కా
ర్యావసరంబు నీకును మ।దర్థము మాయల పెంపుచూపఁగన్. 180

క. నామీఁదయానసుమ్మీ
తామరసదళాక్షయన్య।థా చిత్తుఁడవై
నీమాయా స్త్రీరూపము
నాముందటఁ జూపకున్న । నమ్మన్ గ్రీడన్. 181

క. అని రుద్రుఁడు వాలాయము
తనునొత్తిలి పలుకఁబలుకఁ । దగనిట్లనియెన్.
వనజాక్షుఁడు బ్రహ్మమర
మునులకుఁ గర్ణోత్సవముగ । ముగ్ధేందు ధరున్. 182

చ. పలుమఱు మాన్యుఁడంచు నిను।భంగమొనర్పక సఖ్యమూఁది నీ
యలుకకునోర్చి నీప్రమథు।లాడెడు కర్ణకఠోరభాషలన్
దలఁకకనీకునేఁ బ్రియము । తద్దయుఁ జెప్పిన నియ్యెడొక నా
పొలఁతుక రూపుచూచుటకె । పొంగెదు చూచెదుగాక యేమనన్. 183

1. మెచ్చితిశ్లేటికిన్. 2. ఆ. పా. మాయావిలాస.

వ. అని భక్తవచన ప్రతిపాలకుండును జగన్నాటక సూత్రధారుండును [1]సకలగుణ సంపన్నుండునునగు వెన్నుండు చిన్నినగవు మొగంబునం జిగురుకొల్పి నారదుని ప్రతిజ్ఞ నిల్పువాఁడై యుతని నవలోకించి. 184

క. ఫాలవిలోచన పద్మా
జ్వాలల మరు నేర్చినాఁడు ॥ సర్వజ్ఞుఁడు కాం
తాలీలల మోహించునె
యేలాపంతంబు పలికి ॥ తీహరుతోడన్. 185

వ. అనినఁ గరంబులు ముకుళించి విరించిసూనుండు కలహాభోజనుండు గావున నయ్యిద్దఱకు వివాదంబగుటకు సంతసించుచు హరియభిప్రాయం బెఱింగి యిట్లనియె. 186

నారదుఁడు విష్ణుమూర్తిని, నాతనిమాయను నుత్కర్ష చేయుట.

శా. దేవా దేవర దివ్యతత్త్వము మహాధీరుల్ పరబ్రహ్మ వి
ద్యావేదుల్ నిజసాత్త్వికోత్తములు, సత్యజ్ఞానవంతుల్ మదిన్
భావింపంగలరేమొ కాక యితరుల్ ॥ భావింపఁగా శక్తులే
యీవాణీశ శివామరుల్ దెలియరే ॥ యీ యర్థమాత్మేశ్వరా. 187

క. డెందంబునకును వాక్కున
కందఁగరాకున్న నీ చిదాకృతి విద్యా
మందు లెఱుంగరు విజ్ఞా
నేందుజ్యోత్స్నా ప్రసన్న ॥ హృదయులు దక్కన్. 188

తే. అట్లు బ్రహ్మైక తేజమై ॥ యలరునీవు
భూరిమాయా బలంబున ॥ భువనచయము
బహుచరాచరకోటి సంపదలనించి
ప్రభుఁడవై యుంట యిది వేదభాషితంబు. 189

క. ఇటువంటి నీవు మాయా
నటనకళా ప్రౌఢిచూపి ॥ నన్ భ్రమయుక యెం
తటివారు యోగవిద్యా
పటుబుద్ధివహించి నిల్వఁబడువారుర్విన్. 190

మ. అదియేల యెఱుంగరే మునులునీ ॥ యంభోజజాతుండు నీ
మదవత్యుత్కటరూప విభ్రమమునన్ ॥ మానంబు వేతూలినన్
మదమాద్యన్మదనాస్త్ర నిర్దళిత మర్మస్థానులై పోక బ
ల్లిదులై యెవ్వరు నిర్వికారమునఁ దాల్మిన్ జెంద లేకుండుటల్. 191

1. సత్యసంపన్నుండు

వ. దేవగవట్లు సముద్రమథన సంభవంబైన యమృతకుంభంబు హరియించిన యసురుల మోసపుచ్చి యమృతంబు గొనుటకై కపటకామినీ రూపంబుఁ దాల్చి యానక్తంచరులు మున్నుగా సకల లోకంబులను మోహింపఁ జేయుట జగంబులం బ్రసంగించుచుఁ బోయిపోయి కైలాసంబునఁ బ్రమథగణ పరివృతుండైన యిమ్మహాదేవుని సన్నిధానంబున స్తుతియించిన మిథ్యాలాపంబులని నన్ను నపహసించి తన నిర్వికారత్వంబు ప్రకటించుకొని యహంకరించిన. 192

శా. పంతంబాడితిఁ ఫాలలోచనునితో బ్రహ్మాదులుం బోలెనా
వంతైనన్ గడువంగలేక హరిమాయామోహచక్రంబునన్
భ్రాంతిం బొందుదు వా జగత్పతివధూ రత్యోల్లసత్క్రీడలన్
జెంతన్నిల్చిన నీవునంచుఁ ద్రిజగత్ప్రసిద్ధంబుగాఁ దత్సభన్. 193

క. ఇది యపరాధంబని మీ
మదిఁజూడక భక్తవరద మననునకింపై
నదియాచరింపు మనుచుం
దుదిఁదోపం బలికె నారదుఁడు సకలంబున్. 194

ఉ. అంతయు దివ్యచిత్తమున నారసిమాయలు సంఘటించి శ్రీ
కాంతుఁడు తత్సభాసదులఁ గాలగళుం బ్రియమారఁజూచె వ
క్త్రాంతర సుప్రసాద దరహాసరసామృతవీచిదోపఁగా
నంతటనేమి చెప్పుదు ధరాధిప వల్లభ యద్భుతంబుగన్. 195

—•••◆ {విష్ణుమాయా ప్రభావముచేత ముందుగానే శివునికి మన్మథ వికారములు పుట్టుట.} ◆•••—

క. ఆయంగజగురు నగవున
నాయంగజవైరి యంగజానందకళా
శ్రీయుక్తుఁడయ్యె వెన్నెల
సోయగమునఁ గైరవ ప్రసూనము పోలెన్. 196

సీ. అవయవంబులు గరుపారె నానందాశ్రు
కణములు దొరఁగె మైఁ గంపమడరె
జడతవాటిల్లె వైస్వర్యంబు జనియించెఁ
బులకాంకురంబులు పొడమెఁగలయ
మోములు వైవర్ణ్యమునఁ బొందెనందంద
శ్రమవారి పూరంబు జాలువాఱె
నుల్లాసమునఁ బొందె నుల్లంబు నంగజో
త్సాహాను రాగముల్ సందడించె

తే. భావివైష్ణవ మాయాసతీవిలాస
జాతపరితాప భారసూచకముగాఁగ
నప్పుడేమని చెప్పుదు నవనినాథ
కొలువు వారికినెల్లఁ గోర్కులు దలిర్ప. 197

మాయామోహిని యవతరించి వచ్చుట.

క. హరి యోగమాయ మదిసం
స్మరియించిన మాత్రనపుడె మనుజేశ్వరయా
పురహర ముఖులముఖంబులఁ
గరమరుదుగ మదనకాంతి కళ ద్రైవార్తెన్. 198

చ. కలకలనవ్వు నెమ్మొగము కాటుకరేఖల సోయగంపు చూ
పులు నెలవంక నెన్నుదురు భ్రూలతికావలనంబు మన్మథా
కులహృదయంబుఁ గల్గి కుచ కుంభభరానత మధ్యవల్లితోఁ
జెలఁగుచువచ్చె నొక్కమద సింధురయాన సభాగ్రసీమకున్. 199

సీ. నాసాపుటముల కానంద సంపాదియై
పచరించె నొకవింత పరిమళంబు
చెవులకుఁ బండువై చిత్తంబు ఝల్లనఁ
గెరలెనపూర్వ భృంగీస్వనంబు
కనుగొనల్ మిఱుమిట్లు గొనఁదళుక్కనఁ బర్వె
గుఱుతు సేయఁగరాని మెఱుఁగు దీఁగె
యంగంబులుప్పొంగ హర్మ్యరత్నశ్రేణి
మోహనపుత్రికా మూర్తిదోఁచె

తే. నతివ చనుదేర ముందఱ నంతనంత
నవ్యతనుగంధమును నూపురారవంబు
నంగదీప్తియు సతిరూపునయ్యెఁ బిదపఁ
జోద్యమందుచు సభవారు చూడఁజూడ. 200

ఆమోహినీ కాంతఁజూచి సకలమైనవారు మెచ్చుకొనుట.

చ. మదననిధాన దేవతయొ మానినియై తిలకింపవచ్చు న
మ్మదరసపూరమో సురత మంత్రనియంత్రిత యంత్రమూర్తియో
సదమల దివ్యయోగిజన సంఘముపాలిటి విష్ణుశక్తియో
యదియని యవ్విలాసవతి నందఱుఁజూచిరి యుత్సవంబునన్. 201

శా. మందాందోళిత కుండలద్వయముతో మందస్మిత శ్రీలతో
మందార ప్రసవాంచితాలకమిళ న్మత్తాళిగానంబుతోఁ

గంధర్వక్షితి పాలగంధ గజరాడ్గంభీర యానంబుతో
సౌందర్యాకలమైన యాపొలఁతి యాస్థానంబు వే జేసినన్. 202

చ. కొలువున నున్నయచ్చరలు సుందరి మైయెంద చంద్రికారుచిన్
నలినులభంగి సిగ్గునఁ బెనంగిరి శ్రీనగజావధూమణుల్
వెలవెలఁబాఱెఁ దద్భవన విస్ఫుటకృత్రిమ రత్నపుత్రికా
విలసన మవ్విలాసవతి విభ్రమకాంతులు మింటఁదోఁచినన్. 203

—మోహినీకాంతా విలాస వర్ణనము.—

సీ. వేయుమన్మథుల పూవింటికోలల శారు
పరుసున దృక్స్వరం పరలు నిగుడ
లక్షపద్మముల యుల్లాసంబు పొది గొన్న
కరణి నెమ్మోమ్ము వికాస మడరఁ
గోటిచంద్ర ద్యుతుల్ కొనసాగుచున్న రూ
పంబునఁ దనుదీప్తి ప్రజ్వరిల్ల
శతకోటి రతివధూ సౌభాగ్యమెనలారు
పగిదిలావణ్య సంపద దనర్ప
తే. నఖిలదివ్యాంగనా సమభ్యర్చితాంగ
విభ్రమాసక్తి మరుఁడు వెన్వెంటరాఁగఁ
జొచ్చె నాస్థానసదనంబు శోభనాంగి
చంద్రకౌముదిఁ గుముదపుష్పంబువోలె. 204

వ. ఇట్లు మదనకామధేనువు చందంబున ననంగ మంగళాధిదేవత తెఱంగున, సంకల్పభవ కల్పలతికలాగునఁ గామసముద్ర కల్లోలిక విధంబునం గుసుమశర వర్షాగమ తటిద్వల్లి మురిపెంబున నిక్షుకోదండవీర లక్ష్మీలక్షణంబున సాక్షాత్కరించిన, లత్తుకరసంబు జొత్తిల్లుచుం బ్రణయాపరాధనాయక వక్షస్తాడన ప్రసాదదాన శౌండంబులై వందనీయంబులైన యడుగు కెందమ్ములును, ప్రసూనతూణీర లావణ్యంబు గణింపక భుజంగ భయంకరంబులై మరుని మువ్వల కోలలుపోలె రవ్వళింజూపు రవలయందియలుగల జంఘాకాండంబులును, నునుపసిండి నిగనిగ లలరారుచు వల్లభ భద్రదంతావళంబుల బంధించి కట్టుగంబంబులైన మెఱుంగుఁ దొడలును, ననంగ మంగళ గృహాలోప కంఠ నాభీ సరోవరకనక సైకతంబై విటరాజహంస విహారణపదంబైన నితంబ బింబంబును, మందపవన కంపితంబగు లేఁదీఁగెభాగున జలదరింపుచు యువ శ్రేష్ఠులకు నస్తినాస్తి వివాదసందేహ హేతువైన తనుమధ్యంబును, రతిరాజ పట్టాభిషేకసమయ సమభ్యర్చిత కనక కలశంబుల విలాసంబుల నవకుంకుమ స్థాసక పుష్పమాల్యా లంకృతంబులై రసికకాముక గాఢాలింగనబంధ

భ్రమానుబంధ బంధురంబులైన గురుకుచ కోరకంబులును, బంకజనాళ శంకాకరంబులై వియుక్తదయిత మోహపాశంబు లనుటకుందగిన శాతనఖాగ్రంబులైన హస్తంబులును, త్రిరేఖా విలసితంబై వల్లభ రతిరాజ్యప్రవేశసమయ విజయ శంఖంబైన గళంబును, బ్రణయరంహోనునయపరికర గ్రాహ్యంబై కోమలతాళీ శలాటుబీజ విరాజితంబైన చుబుకంబును, బున్నమనిండు చెందురుని చెందంబునం బ్రసన్నంబై పాంథజన మనస్సంతాపహరణ కారణ సుధారస రసికమందస్మిత సుందరంబైన నెమ్మొగంబును పరిపక్వబింబికా ఫలరూపంబున, రసమయంబై ప్రాణేశ్వరతృష్ణాపిపాసా ప్రశమన సమర్థంబగు నమృతం బాస్వాదింప నింపైన యరుణాధరంబును, మనోహర సౌరభసౌభాగ్య నిశ్వాసమారుతంబునం బ్రియులముఖ కమలంబులు వాసించు నాసికాచంపకంబును, శ్రీకారసదృశంబులై వియోగిదురభిమాన లతోచ్ఛేదనరత మదన నిశాత చక్రంబులనం బ్రజ్వరిల్లు వజ్రతాటంక చక్రంబులుగల శ్రవణంబులును, మందస్మిత స్మేరంబులై మనోరమణ రమణీయముఖావలోకనముకురబింబంబులై విడంబించు మృదుకపోల పాలికలును, ముత్తియంపు చిప్పల యొప్పిదంబున విప్పారి, హృదయకమలసముద్భూతమదనానురాగ మకరందంబుచిందుచు వెక్కసంబైన వెన్నెల రసంబు ఝుక్కిలించు చకోరంబులన నలరు దరహసిత విలోచనంబులును, బారిజాత ప్రసూనగర్భ నిర్భరంబులై విరహి మర్మభవనంబులై పెంజీకటి సిరులనించు నింద్రనీలఖండ ఖచితమయూర పింఛసమానంబైన సాలక కేశపాశంబులును, దనకు సహజాలంకారంబులై పొలుపార సముచిత దివ్యాంబరాభరణ భూషితయై మదాలసత్వంబును, మనోహరలీలా మధురిమంబును, వ్రీడానమ్రభావంబును, వీతావిలసనంబును, నంతర్హాసంబును, ననంగ తౌల్యంబును క్షణక్షణ సాత్వికోదయంబును, బుట్టింపంజాలు యొలజవ్వనంపుసిరులు దైవాఱ సర్వమోహినియై సంసార సుఖసారంబైన మన్మథ బ్రహ్మవిద్యాతత్వంబె ప్రమాణంబని చిదానంద కళలు తనయందకాని లేవను నుద్యోగంబుగలిగి యక్కాలువకంటి పురోభాగంబున నిలిచిన. 205

{ మోహినీకాంతను జూడఁగానే శివునికిని బ్రహ్మర్షులు మొదలైన వారికిని సాత్వికోదయము గుట చిత్త వైకల్యము పుట్టుట. }

౧. కలఁగెంజిత్తముగుండె ఝల్లుమని యొంకెగంపించె దేహంబు క
న్నులఁ గెన్నెక్కెఁ జలించె ధాతువులు వేఱన్నుండట్లు మాయాసతీ
కలనన్ గాముకళా సహస్రరసికోత్కంఠన్ విజృంభించినన్
వలరాజంటని యోగినంచు విరతిన్ ప్రవర్తించునాశూలికిన్. 206

తే. బ్రహ్మ యోగీంద్రదేవ దిక్పాలవరులు
బ్రమానుపడి చూచుచుండిరి మగువచెలువు
బ్రమథులన్యోన్య పరిరంభ బద్ధులైరి
వికలితేంద్రియులై వెడవిలుతు చేత. 207

ఉ. ఎంతటివారు ధైర్యము వహింపఁగ నెంతటివారు మోహ వి
భ్రాంతులుగాక యీజగతిపైనిఁక రుద్రునికంటె యౌవనా
నంత విలాసరేఖఁ దరళాక్షి రతోత్సవ సంభ్రమంబునం
జింతవహించి లేనగవుఁ జిల్కుచు మన్మథుఁ బ్రోదిచేసినన్. 208

సీ. నిశ్చలితధ్యాన నియమంబు లలితాంగి
తోరంపు రూపంబు దోఁచుదాఁక
మహనీయ జపనిష్ఠ మత్తేభగామినీ
శోభనాగమనంబు చూచుదాఁక
నిజకులాచారంబు నీరేజపత్రాక్షి
కడకంటి చూపుపైఁ బడినదాఁక
నుగ్రతపోవృత్తి యువతీశిరోమణి
యౌవన సౌభాగ్య మబ్బుదాఁక
తే. సంతతేంద్రియ నిర్బంధ శక్తియబల
యలతిసిగ్గున సొబగుమే నదురుదాఁక
గాకయామీఁద సాగునే కంతుచేతఁ
గాళగళుఁడైన బ్రహ్మర్షి గణములైన. 209

ఉ. ఏమనిచెప్పుదుం గురుకులేశ్వర వైష్ణవమాయ కొల్వునం
దామర సాక్షుఁ డెప్పటి విధంబున నున్నటులుండఁగానె బ్ర
హ్మామరమౌని కోటులకు నచ్చెరువై పరమాత్మయోగ వి
ద్యామణియైన శంభుహృదయంబు ముదంబునఁ దేల్చె నాక్రియన్. 210

మోహినీకాంతనుజూచి శివుఁడు మెచ్చుకొని వర్ణించుట.

తే. ఇవ్విధంబునఁ గొలువెల్ల నిందువదన
భువనమోహనలీల నుప్పొంగె నపుడు
పూర్ణిమాచంద్ర చంద్రికాస్ఫూర్తిచేతఁ
బాలకడలియుఁబోలె భూపాలచంద్ర. 211

క. కొలువెల్లఁ దనవశంబై
తిలకింపఁగఁజేసి మదవతీ రత్నము ని
ర్మలచంద్ర దేవతాకృతిఁ
జెలువారఁగఁజూచి శివుఁడు చిత్తములోనన్. 212

క. భళిరే! సతిమైపుట్టిన
వలదా యిటువంటిరూప ¦ వైఖరి లీలా
విలసనముఁజూపి పురుషుల
తలఁపులు ఛేదించి వలపు ¦ దలకొలుపంగన్. 213

శా. వందారుప్రియ ఫాలభాగమున న¦వ్యాజప్రసాదంబుతో
నందంబైన యలంక్రియా సరణిలా¦తాంకంబు సోఁకించుచున్
గెందమ్ముల్ దనయున్నదమ్ములయి రా¦గిల్లన్మనఃప్రీతిఁ బెం
పొందుందాని పదద్వయంబు సరికె¦క్కొప్పున్ జిగుల్లెన్నఁగన్. 214

శా. బంగారంపు మెఱుంగులం దనరి రం¦భాభూజముల్ తొల్లి యే
భంగిన్ బంకజసంభవుండగ భజిం¦పంజాలెనో నిష్ఠమై
రంగన్మన్మథడోలికాస్థిత సువ¦ర్ణస్తంభయుగ్మంబు లీ
లంగన్పట్టెడు దీనియూరువులఁ బో¦ల్పంగల్గె భాగ్యంబిలన్. 215

చ. కనకపు నిగ్గులుంగలిగి ¦ కాఁగిటికిం గడువెక్కసంబులై
నునుజిగి మీఱు గోరకోన ¦ నొక్కుల [1]జిగియవాటి యున్నమ
ద్ఘనవన జాతకోరక యు¦గంబుక్రియన్ గొనవాఁడులైన యీ
వనితపయోధరంబులకు ¦ వారణకుంభము లీడువచ్చునే. 216

చ. సితకరబింబ మే తపము ¦ చేసెనొ పంకజ సూన మేమి స
ద్వ్రతము సమాచరించెనొ సు¦ధారసకాంతియు సౌరభంబు పూ
ర్ణతయు వికాసముంగలిగి ¦ నాడెముగా నొకవేళనైన యీ
యతివ మొగంబుఁ బోల్పఁదగి¦నట్టి పదార్థము లేటకున్ భువిన్. 217

చ. అమృతము చల్లు[2]బారు తుహి¦నాంశు మరీచుల యల్లిబిల్లి ము
త్తెముల ప్రచారమబ్జవన ¦ దేశముకుందు మెఱుంగుఁ దీఁగె తం
డము మొగసారి యీసతి వి¦డంగు కనుంగవచూపు లు[3]త్కటా
సమశరమోహనాస్త్రముల ¦ సంగతి మూర్ఛల పాలుసేయవే. 218

సీ. విజితేంద్రియుల మనో ¦ విరతి శాంబ[4]ములకు
గండకత్తెర దీని ¦ కలికిచూపు
సిద్ధయోగీంద్రుల ¦ చిరయోగ వారాశి
కౌర్వానలము దీని ¦ యలఁతినవ్వు

1. నునుజిగి మీరగోరకోన నొక్కులకున్ బిగియారియున్న మధ్ఘున వనజాత. 2. ప్రా. పా. చల్లబారు. 3. ఆ. పా. లక్కటాసును ప్రా. రసజాత. 4. శం(ఖ)బమునకు ఆ. పా. వీరశంఖములకు.

పటుతపఃపర్వతములకుఁ
గులిశాయుధము దీని కౌమారవయసు
బ్రహ్మవేత్తల బ్రహ్మ పరిబోధ చంద్రిక
కరుణోదయము దీని పరిచయంబు
తే. సకలనిష్ఠలు నీపూర్ణ చంద్రవదనఁ
జేరి బిగియారు కౌఁగిటఁ జేర్చుదాఁక
కాక యామీఁద ఫలమేమి కలదుచూడ
ననుచుఁ దర్కించె శివుఁడు మోహాంధుఁడగుచు. 219
వ. అప్పుడు. 220
క. కొలువెల్లఁ దన్నుఁ జూడఁగ
దళదరవిందాక్షి చూచెఁ దరళకటాక్షాం
చలములఁ బ్రేమయుఁ దమకము
నెలనగవును నంకురింప నిందుకిరీటున్. 221
చ. అసితపయోజ పత్రముల యంచుల మించులువాఱు చంద్రికా
రసకణరాజి చెందమున రాజిలు రాజనిభాస్యకజ్జల
ప్రసరలసత్కటాక్షములఁ బర్వెడులే నగవుల్ గఱంచె న
య్యసమశరారి డెంద మనలాంకురముల్ నవనీతముంబలెన్. 222
క. తన చూపుకంటె మిక్కిలి
వనితామణి మేలుచూపు వాంఛాలతలన్
పెనిచిన శంభుఁడు మదనుని
సునిశిత బాణాగ్ని శిఖల సోఁకునఁ[1] బ్రేలెన్. 223

శివుఁడు వివేకశూన్యతచేత మోహినియందు లోలుఁడౌట.

సీ. నారదమౌని పంతము చిత్తగింపక
నలినాసనాదులు నగుదురనక
ప్రమథులనెఱవాది పలుకులు దలఁపక
గిరిజయారసమునఁ గెరలుననక
హరిమాయయోయని యాత్మ శంకింపక
తన దృఢయోగ వర్తనముఁగనక
సర్వజ్ఞతాశక్తి సడలుట యెఱుఁగక
చిత్త సంక్షోభంబు చెందుననక
తే. మించి కామాంధకారంబు ముంచిముంచి
మనసుఁగప్పిన సకలంబు మఱచి శివుఁడు

1. అ. పా. 'శిఖలసోఁకువ వచ్చెనూ'

బాలలీలావిలాస విభ్రమపయోధి
లోలకల్లోలములలోనె । యోలలాడె. 224

తే. చూచు సతిరూపు వెండియు । సొంపుమీఱఁ
బడతి ప్రేమంబుచూపు[1]నఁ । బరిణమించు
నిట్లు నన్యోన్య దృష్టులునే । కమైన
భావ మాహ్లాద మొనరింప । భావజారి. 225

ఆ. లేచిపోయి పట్టఁ।జూచుఁ గ్రమ్మఱమాను
నవసరంబు గామి । కాత్మఁగలఁగుఁ
దరుణిఁజూచుఁ గొలువు।పరికించి పరికించి
వెచ్చనూర్పుమిగుల । విహ్వలించు. 226

తే. ఎట్టకేలకు ధైర్యంబు । మట్టుకొలిపి
వేళగామికి నమ్మహా । వేగముడిగి
కొలువువీడ్కొని దీనినే । బలిమి నెత్తు
కొనిరయంబునఁ బోయెద।ననితలంచి. 227

ఆ. ఒక్క భంగిధైర్య।మూఁది తత్క్షణంబ
దగిలియున్న చూడ్కి[2] । మగుడఁదిగిచి
వీడుకొలువడయు । వినయంబు సంధించి
శూలికొలువువంకఁ । జూచునపుడు. 228

క. హరియును సిరియును మొదలుగ
సరసిజగర్భాది దివిజ । సంయములచటన్
ధరణీశ లేక తక్కరి
హరుచూడ్కికి నేమిచెప్ప । నచ్చెరువొందున్. 229

క. హరియును వేల్పులు నెయ్యెడ
కరిగిరొకో యనుచుఁ బార్శ్వ । మవలోకింపన్
గిరిరాజ[4]సుతయుఁ బ్రమథులు
పరిజనములు లేరయచటఁ । బరికింపంగన్. 230

{ శివుఁడు చూచుచుండగానే యా సభామందిరము మాయమై యాస్థలము శృంగారవనమవుట. }

వ. వెండియు విస్మితుండై కామఘస్మరుండు నలుదిక్కులుగలయ నాలోకించు నప్పుడు కొలువుకూటంబు మొదలుగాఁగల కనకకలధౌతచంద్ర శాలాద్వార కవాట గోపుర ప్రాకారాది గృహసన్నాహంబులేక యాప్రదేశంబు చూత

1. చూపుసం బరిణమిచ్చు. ఆ. పా. 2. మాడ్కి. 3. ప్రా. పా. వందన్. 4. ప్రా. పా.

పనసరంభా ఖర్జూరజంబు జంబీర నారికేళ కురవకాశోకవకుళ కరవీర పారిజాత సింధువారాది పాదపప్రతానంబును, నేలాలవంగలుంగ మాతులుంగ తక్కోల ద్రాక్షామాధవీయూధికామల్లీమతల్లికా ప్రముఖ లతామంటప కుసుమిత నికుంజ పుంజంబులును, వికచకమలకైరవోత్పలషండ మండిత సరోవర దీర్ఘికాసముదయంబులును, మణిమయ దరీగృహ ద్వార వేదికా శిలాఫలక కలితకేళీ శైలంబును, పుష్పతరుశాఖా సమాందోళిత సువర్ణడోలా తల్పంబును, పల్లవోల్లసిత కుసుమరస ఫలరసధారా ప్రవాహంబులును, మంద మారుత పరిపూరిత దిశావకాశ బహువిధ మోదభారంబును, కోకిలారవ కోలాహలంబును, శుకనికర కలాలాపంబులును, చంచరీక ఝుంకారంబులును, హరిణమిథున సంచారంబులును, మయూర నృత్తావధానంబులును, కలహంస లసదలస క్రేంకార నాదంబులునుంగలిగి యొక్క యభినవోద్యానంబై యుండెనంత. 231

క. అది సహజోద్యానంబై
మదికిం బొనరింపఁదాను మొగుపయిఁ దక్కన్
వెదక మఱియొరులు లేమికి
మదనారియుఁ బ్రమద మగ్న మానసుఁడయ్యెన్. 232

క. తనరాకయు హరికోలుపున
నునికియు నాస్థానభూమి యుద్యానంబై
తనరుటయు మఱచె శంభుఁడు
కనియును హరియింద్రజాల కౌతుకలీలన్. 233

శా. ఆచందంబున నిర్జనంబయిన యుద్యానంబుఁ బ్రాణేశ్వరిం
జూచెంగోర్కి ఫలించెనంచు హరుఁడత్యుద్వైకపుష్పాస్త్ర నా
రాచశ్రేణులతోడఁగూడి పికకీరవ్రాత భృంగీరవ
ప్రాచుర్యంబు గలంచె నవ్విభుని శుంభద్ధైర్య సారాంశమున్. 234

వ. అంత. 235

శివుఁడు మోహినీకాంతను బట్టఁదలఁచి లేఁగా నామోహిని మాయమగుట.

తే. ఏకతమునన్న యింతిఁబట్టెడు వేడ్క
నాసనంబు డిగ్గియురిగె హరుఁడు
సతియునొక్క తీఁగెచాటున వడిడాఁగి
పోయె నవలఁద్రోచి బొమ్మవోలె. 236

క. డాఁగిన యాలతమాటున
కేగి లలాటాక్షుఁడచట నిందునిభాస్యన్

డాఁగానక తల్లడపడి
వేఁగడుఁజిత్తమును మేను విరవిరబోవన్. 237

ఉ. ఇక్కడ నన్ను డాయ నెలయించిన దీలత మాటులోనె నీ
టక్కరికత్తె యేవలన డాఁగెనొ నవ్వులకంచుఁ బొంచి నల్
దిక్కులు చూచునప్పుడెల కీఁగెలుగప్పిన పొన్ననీడను
న్నొక్కన రత్నవేది నొక యిక్కువఁ బెంపెసలార వేడుకన్. 238

సీ. పయ్యెదదిగజాఱఁ బసిఁడి చాయలు దేరు
చనుదోయి ముత్యాల సరము వెలుఁగ
బహుతాడ నాయాస భారజాతస్వేద
కణములు గండ భాగములనురల
ననుగత దృష్టి సంహాతితోడ సౌరభా
గతమత్త మధుపసంఘములు చెలఁగ
గ్రహణమోచనవేళ ఘళఘళత్కార పద్మ
మణికాచకంకణ రణన మెసఁగఁ

తే. గంపితోత్కట కటిభార కల్పభూజ
పుష్పములు రాలి దిశలఁ బుప్పొళ్లు చెదరఁ
గ్రీడమై తానె పూబంతి యాడుచున్న
యవ్విలాసినిఁ గనియె చంద్రార్ధమౌళి. 239

శివుఁడు మోహినిని మరలపట్టఁ జూచుట.

క. కని పేద పెన్నిధానముఁ
గనిన ట్లుల్లంబు పరమ కౌతుకలీలన్
గొనసాగ నల్లనల్లన
చనిపట్టెద నని తలంచి సరసప్రౌఢిన్. 240

మ. చరణాబ్జంబులు భూమిభాగమున నిశ్శబ్దంబుగా మోపుచున్
దరుషండంబుల దండనండ గొనుచున్ దత్కౌతుకోల్లాస నుం
దరసంక్రీడల నేమరించి యమితోత్సాహంబుతో బిట్టు త
త్పరతం జేరువఁ బొన్నమాటుగొనియు ద్యద్వేగ సంరంభుఁడై. 241

ఆ. మ్రానుచాటు విడిచి మగువయున్నెడకు లం
ఘించి ప్రేమఁ గౌఁగిలించి నపుడె
పడఁతి లేక బట్టబయలయ్యెఁ గలవ్రాలె
[1]లేమిఁబట్టి కౌఁగిలించుటయ్యె. 242

1. ఆ. పా. గలలోన లేమబట్టి కౌఁగిలించుటయ్యె.

శా. అస్తంయాత వివేకుఁడై యపుడు చంద్రాపీడుఁ డుల్లంబునన్
హస్తప్రాప్తధనంబు పోయినటు లత్యంతంబుఁ జింతించి వి
ధ్వస్తేందీవరలోచనా ప్రియతమ వ్యాపారలీలా పరి
స్రస్తాంగంబులతోడ దైన్య[1]మడరన్ సంతాపముం బొందుచున్. 243

వ. కొండొక తడవెద్దియుం బరికింపంగానక నిర్వేదించి. 244

క. నిక్కముగఁ గౌఁగిలించితి
గ్రక్కుననిది లేకపోయెఁ గౌఁగిటిలోనన్
జక్కెర విల్తుఁడు పన్నిన
వెక్కసమగు నింద్రజాల విద్యయపోలెన్. 245

క. ఇప్పుప్పుఁబొదలలోపలఁ
జొప్పడఁచెనో చూతమనుచుఁ జూపులు దిశలన్
విప్పారఁజెక్క నెలవులు
తప్పక పరికించి మోహదశ ప్రాపింపన్. 246

శివుఁడు విభ్రాంతుఁడై వనమందుఁ దిరుగుట.

సీ. మదశిఖావళియొక్క పొదలోనఁ దొలఁగినఁ
దొయ్యలి యనిపోయి తొంగిచూచుఁ
గలకంఠనాద మొక్కడనైన వినఁబడ్డఁ
జెలువ భాషణమని చిత్తగించు
నెలదేఁటితండ మొయ్యెడ మ్రోలఁబొలసినఁ
బడతుక నెఱులని పట్టఁదివురుఁ
గాడ్పునఁబై వ్రాలుకలికిమై దీఁగె నం
గనవచ్చెనని పట్టి కౌఁగిలించుఁ
తే. జెదరిపూఁదేనె వాతెఱఁ జెందనిందు
వదన యధరామృతంబని వలసిగ్రోలుఁ
జేతనాచేతన జ్ఞాన శిథిల హృదయుఁ
డగుచు మదనారి మిథ్యావ నాంతరమున. 247

వ. ఇట్లుపరిభ్రమించుచుం బోయిపోయి యొక సంఫుల్లమల్లికా మంటపంబున.

---

1. అ. పా. ధైర్యమడరన్ సంతాపము, బొందుచున్. ప్రా. పా. సంతోషము బొందుచున్.

శివుఁడు తిరిగి మోహినీకాంతను దూఁగుటుయ్యాలపైఁ జూచుట.

సీ. జిగిగుబ్బ పాలిండ్లఁ జేలాంచలంబును
    దొడలపై ముంగొంగు దొలఁగి యాడ
ధర మెట్టియూఁగు నుద్ధతిఘల్లుమని బిట్టు
    రమణీయమణి నూపురములు మ్రోయఁ
బువ్వుఁదీఁగెలఁ గరంబులఁబట్టి నిగుడెడు
    తీవ్రత మైచాయ తీఁగెసాఁగ
రాకపోకల త్రోవ నాకాశలక్ష్మికిఁ
    జరణాంబుజముల యర్చనలుగాఁగ
తే. నెలమి వనదేవతలకు నింపెసఁగ నసను
శరునిఁబాడుచు మందహాసంబుతోడఁ
గేలిడోలా మహోత్సవ క్రీలఁదేలు
బాలఁ గ్రమ్మఱఁ గనియె నా శూలపాణి. 249

క. ఏణాంకధరుఁడు పోయిన
ప్రాణకళయుఁబోలె మగుడఁ బ్రాపించిన యా
ప్రాణేశ్వరిఁ గనుఁగొనియెన్
క్షోణీశ్వర రెప్పకప్పు సుడియని చూడ్కిన్. 250

వ. ఇవ్విధంబున నిందుముఖి సందర్శనానంద పారవశ్యంబునంబొంది యప్పటి యట్ల వంచించి కానకుండం బట్టుకొనువాఁడై పశ్చాద్భాగంబునఁ బొదల మాటున నొదిగి యొదిగి యాయుయ్యాల డాసి పట్టనుంకించిన. 251

క. ఇందుధరుగమన మారసి
ముందటికై యూఁగియుచట ముద్దియ యుఱికెన్
గందువ మణినూపురములు
నందంబున ఘల్లుఘల్లుమని మ్రోయంగన్. 252

మోహిని తిరిగి యదృశ్య యగుట.

శా. డోలాతల్పము డిగ్గదాఁటి మదనాటోపంబు దీపింపఁగా
బాలారత్నము స్రస్తబంధకబరీ భారంబునం బుష్పముల్
రాలన్ లంఘన చాతురింజకిత సారంగాంగనాభంగి నా
శూలిన్ గిక్కురుపెట్టిపోయె లతికాస్తోమాంతరాళంబులన్. 253

మ. తనువంచించి విహంగియై యెగసి చేతంజిక్క కట్లేగినన్
గని నిశ్చేష్టిత లోచనాంబుజ దళోగ్రవ్యగ్రబాష్పాంబువుల్
తనుకంపంబునరాల గద్గదికతో దైవంబు నిందించి వే
చేని నిట్టూర్పులతోడ డాకొనియె నా చంద్రాస్యడోలాలతన్. 254

వ. ఇట్లు డాకొని తదీయ మనోహరాంగ శోభనాంగరాగసత్వంబు[1] గలిగి తద్వి
హరణ లీలాయోగ్యంబైన యాతూఁగుటుయ్యేల తీఁగఁ గాఁగిలించి. 255

క. ఏ పుణ్యంబులు చేసెనొ
యీపువ్వుందీఁగె బోటి యెప్పుడు డోలా
రూపమున ననఁగి పెనఁగెడు
నీ పరితోషంబు గనియె నివ్వన భూమిన్. 256

వ. అని యభినందించి యమ్మెఱుంగు దీగెఁబోఁడి యుఱికిపోయిన కడకుంబోయి.

క. కచబంధంబున జాఱిన
విచికిలదామంబు ప్రణయ వివశతఁ గొనియా
రుచిరాంగిఁబోలెఁ గాఁగిట
నచలనుతావరుఁడు సేర్చి యానందించెన్. 258

క. తరుణీకుచనిపతిత ని
ర్భర పరిమళగంధసార పంకదళంబుల్
హరుఁడెఱిఁగి మదనరక్షః
పరిరక్షాతిలక మిడియె ఫాలాగ్రమునన్. 259

వ. వెండియు నమ్మండట నిందువదన పదారవిందంబులు గనుంగొని. 260

ఉ. చారుశిరీష కోమలము సారసపత్ర మనోహరంబు వి
స్ఫారిత భాగ్యవర్ణము విభాసురకుంకుమ పంకిలంబునై
కోరికముంచు నీ సమదకుంజర యాన పదద్వయంబు సొం
పారఁగనస్మదీయ నిటలాగ్రము సోకుట యెప్పుడో సుమీ. 261

క. అని సురభి కుసుమముల న
వ్వనితామణి దివ్యపాద వారిజములు స
ద్వినయంబున నర్చించుచుఁ
జనియా శివుఁడొక్క కేళి శైలముదండన్. 262

క. అరవిందేందీవర బం
ధుర కేళీ హంసగణ మనోహర పద్మా
కరకల్లోల పరంపర
నటుదారఁగఁదాను నొక్క హంసియుఁ బోలెన్. 263

మోహిని జలక్రీడలాడుచు శివునకుఁ గనఁబడుట.

సీ. గురుతరోన్నత కుచకుంభ యుగ్మముఁ దాఁకి
వీచీ పరంపరల్ విఱిగిపడఁగ
జలమున నొందు నుత్సవకేళిఁ గనిత ద
భ్యాసవశంబులై యంచేలలర

1. సత్వంబు.

కమలముల్ దొలఁగి యు§త్కట సౌరభముఁజల్లు
మోమున నెలదేఁటి § మొత్తమాడ
వలరాజుకేతన § జలచరార్థము వైచు
పువ్వులువ్రాలె చూ§పులు దనర్ప
తే. మృదులపవమాన వీజన § మేనుఁజెంది
కంజకింజల్క మధురజః § కాండమలర
వేడ్కజలకేళి సలుపు న§వ్వేలఁదిఁ జూచి
యిందుశేఖరుఁ డద్భుతా § నందలీల. 264

వ. చూచి యానో కాదో యను సంశయంబున. 265

క. అరవిందవదన మోమో
యరవిందమొ నీలవేణి § యలకలా తేంట్లో
తరళాక్షి చూపులో జల
చరములా గుబ్బెత కుచములా § చక్రద్వయమో. 266

వ. అని భావించి. 267

ఉ. చేరి తదీయలీల తన§చిత్తమునంగలశాంబురాశి వీ
చీరుచిరప్రవాళలత § చెల్వున నింపెసలారుచున్న వి
స్తారతలోచనాబ్జముల § సంతసమారఁగఁజూచి యిట్లునే
ర్పారఁగఁ బట్టువేడుక ప్ర§యత్నమునన్ సడిదాకి నెమ్మదిన్. 268

ఉ. ఏగతిఁ బట్టువాఁడ నొకో § యెప్పుడు మున్నొనరించి పట్టును
[1]ద్యోగము లెల్ల నిష్ఫలత § నొందఁ బదంపడి కంటిభాగ్యరే
ఖాగరిమన్ దటాకమునఁ § గం[2]జని వాసినిఁబోలె నంబుకే
ళీగత దివ్యచిత్తమున § లేనుచరించెడు నూర్మిపంక్తులన్. 269

శివుఁడు తిరిగి మోహినీకాంతను బట్టఁబోవుట.

క. జలకేళీ మహితోత్సవ
కలనానందమున నొరులఁ§గానక హంసా
వళిలోనఁ దేలుచున్నది
వెలఁదిం బట్టంగ నిదియె § వేళ యటంచున్. 270

క. చరమ ప్రదేశమున నా
సరసిరుహాకరముఁజొచ్చె § సర్వజ్ఞుఁడు త
ద్విరహాగ్ని తప్తదేహము
బొరయుడు, నుడుకెత్తి నీరు§బుగ్గలు వొడమన్. 271

1. ద్వేగము. 2. ప్రా. తటాకమున (క)నబ్జ.

మ. హరజూటా హరిణాంక ఖండరుచి నెయ్యంబారఁగాఁ గైరవో
త్కరముల్లాసముఁ బొందెఁ గుందె జలజాత శ్రేణిహంసావళీ
గరుదోఘంబున మించె సోయగము చక్రద్వంద్వమున్మన్మథా
తురవృత్తింగవ విచ్చి పోఁడొడఁగెఁ దోడ్తోఁ దత్తటాకంబునన్. 272

మోహిని తప్పించుకొని శివున కగపడక పోవుట.

వ. ఇట్లు రభసంబునం బట్టవచ్చు కామాతురత్వంబుఁ గనుంగొని యంతర్హా
సంబున నయ్యింతి వెడసిగ్గుతో విలీనయై వివస్త్రనై యున్నదాన రాకురాకు
మని నివారించి నీరువెడలి తీరంబుచేరి చీరఁగట్టుకొని. 273

క. పెడఁగారు పువ్వుసొమ్ములు
వెడవెడ నొకకొన్నిదొడిగి వెలిదామర పు
ష్పాడి మేన నలఁదివేఱొక
యెడనవ్వనికుంజ సమసమీహితశయ్యన్. 274

శా. పూవుం గ్రోవులఁదమ్మి మొగ్గలను సంపూర్ణంబుగా నిచ్చనె
త్తావుల్ గ్రమ్మమరందపూరము ప్రమోదం బారఁగాఁ గ్రోలుచున్
భావోద్భూత ప్రదీప్రమత్త[1]యగుచున్ బాలిండ్లు ముక్తాంబర
శ్రీవిన్యాసము నొందనుండె సురత క్రీడోన్ముఖ స్వాంతయై. 275

వ. అంత నమ్మహాదేవుండు నట్లు నివారితుండై కొండొక నిలిచి యచ్చపల
లోచన మోమాట మోటకు సంతసించి. 276

మ. పలికెందేనియలొల్క నవ్వెఁ బ్రియమొప్పంజూచె నాశాలతా
వళులన్ జక్కన డెందమున్ గనియె నివ్వామాక్షి యంచుం బ్రియం
బలరం దమ్మికొలంకు వెల్వడి సరోజాక్షి శిరోరత్నమె
వ్వలిపంకన్ మునునిల్చె నచ్చటికిఁబోపం దత్ప్రదేశంబునన్. 277

శివుఁడు చింతసేయుట.

మ. సతిలేకున్నఁ గలంగి గుండె చెదరన్ శంభుండు నిర్విణ్ణుఁడై
ప్రతి దిగ్భావిత నేత్ర పంకజగళ ద్బాష్పాంబువుల్ మీటుచున్
శతపత్రాకర సైకతోర్మిగత హంసశ్రేణులం గ్రమ్మఱన్
జతనం బారఁగఁజూచి యాత్మకృతదోషంబున్ బ్రశంసించుచున్. 278

ఆ. అపుడుపట్టనైతి నణకించి పోయె నీ
మాయలాడి మగువ మరులుకొల్పి
యకటమోసపోతి నరయంగ లేనైతి
తలఁపు కొలఁదిగాక తప్పిపోయె. 279

1. మత్తమగుచున్.

ఆ. విగతవస్త్రయైన । వెలఁదిగాక సవస్త్ర
యేలకాముకునకు । నెఱుఁగనైతి
సతివివస్త్ర నన్ను । జడిసితిఁ బట్టక
భాగ్యహీనుఁడేల । ఫలము నొందు. 280

వ. అని వగచి తదీయ లీలాగుణంబులు దలంచి. 281

సీ. ఆమహాగంభీర । యానంబు మురిపెమా
బలుపిరుందునఁ గ్రమ్మ । పసిడినిగ్గు
లాగుబ్బపాలిండ్లపై । గబ్బిచందమా
చిగురాకు మోవిపై । చిన్నినగవు
లాముద్దు మోమున । నడరు సంతోష మా
నిడువాలు చూపుల । నిశితధార
లాలలాటాంతకాంతాలక శ్రేణి యా
చరణావతంసకజలరుహంబు

తే. లాతతోత్సవ లీలావిహారరసిక
మానవస్వేద భంగి నా । మానసమున
మఱువరాకున్న యవి నన్ను । మరులుకొల్పె
నింక నేలాగు బ్రాపించు । నిందువదన. 282

క. వేడుకనిది యలయించెడు
జాడయొ మాయామృగంబు । సఖియై కపట
క్రీడల భ్రమియించి తుదిఁ
గూడక నను మొఱఁగిపోవు । కుత్సిత గతియో. 283

వ. మెఱుఁగుందీఁగె తెఱంగునందోఁచియు, మృగతృష్ణికారూపంబునం బట్టు వస లేకయు, నింద్రజాలంబు చందంబున నిజంబుకాకయు, స్వప్నావస్థలాగున భ్రమయించియు, దర్పణచ్ఛాయయుంబోలె దురవగమ్యయయ్యును, దగులు బడక పోవుచున్నది. దీనికేమిసేయువాఁడనని విరహోన్మాద వికలచేత స్కుండై యచటనుండం గొలుపక వెండియు నన్వేషించుచు నక్కలువ కంటి యున్న పువ్వింటికిం బోయి. 284

క. తనుఁజూచి సిగ్గు ప్రేమయుఁ
బెనఁగొనఁబూఁ బాన్పుడిగ్గి । బిసరుహదళలో
చన నగవు దొలఁక నెడగల
సి నిలిచినం గోర్కు లడర । శివుఁడిట్లనియెన్. 285

ఉ. పానుపుడిగ్గనేమిటికిఁ । బంకజలోచన నన్ను మన్మథా
ధీనవియోగతాపశిఖి । హేతినిపీడితుఁ గౌఁగిలించి యిం

పున నహిమాంబు శీతలపయోధరచందన సార్ద్రదేహునిం
గా నొనరింపవే రతుల కందువఁ జెంది కృపాతరంగిణీ. 286

క. అని విరహభార విహ్వల
ఘనమదనోన్మాదవికృతిఁ గానక దీనా
ననుఁడగుచుఁ బెక్కుమాటలు
పనియేమని యశ్రుజలము పయిపయిఁ దొరఁగన్. 287

ఉ. చిక్కితి దుర్వియోగమునఁ జిక్కితిఁ జక్కెర వింటి వాని చేఁ
జిక్కితి మోహబంధమున శీతకరానన కౌఁగిలింపవే
మ్రొక్కెదనంచు హస్తములు మోడ్చుచు శంభుఁడు డాయఁబోయి యా
చక్కని మాయలాడి బిగి చన్నుల పయ్యెదఁ బట్టె నుద్ధతిన్. 238

ఆ. ఫాలలోచనుండు పయ్యెదఁబట్టినఁ
బట్టుబడకపోయెఁ బద్మనేత్రి
పట్టుబడునె యెన్ని పాటులు బడ్డ నా
విష్ణుమాయ శివుఁడు వెఱ్ఱిగాక. 289

క. ఆతఱి నిలువక గ్రక్కున
చేతోభవకేళి లేక శివునకుఁ బెలుచన్
రేతఃపూరము గంగా
స్రోతోరూపమునఁ దొరఁగెఁ జోద్యంబడరన్. 290

క. అయ్యింద్రియ రసమంతయు
నయ్యెడ రజతంబు శుద్ధ హాటకమున్నై
నెయ్యమున నొప్పెఁగనుఁగొన
నయ్యాస్థానంబు వారి కచ్చెరువగుచున్. 291

శివునకు పరబ్రహ్మజ్ఞాన ముదయించుట.

క. రాజీవాక్షుం డాక్రియఁ
దేజము పొలిచెలపి, మాయ తెరఁదిగిచిన నా
రాజార్ధశేఖరున క
వ్యాజ పరబ్రహ్మబోధ మడరెన్ బుద్ధిన్. 292

శా. మారారాతి, విముక్తమోహుఁడయినన్ మాయావనక్రీడలుం
నారీమోహనలీలలుం దొలఁగె నానాదేవతాశ్రేణితోఁ
దోరంబై మునుకోలెఁ గొల్వఁదనరెన్ దుర్వారతేజంబుతో
ధీరుండై మణిభద్రపీఠిఁ జెలువొందెన్ విష్ణుఁడున్ నవ్వుచున్. 293

క. కురిసెన్ బువ్వులవానలు
హరిపై నానందలీల నమరులు మెచ్చన్

బరిపరి విధముల ముందట
నరనాయక! జడలుడూల నారదుఁ డాడెన్. 294

సీ. మ్రొక్కిరి సురముని మూర్ధాభిషిక్తులు
మోడ్పుచేతులు మస్తకముల ఘటించి
పొగడిరి శేషాది భుజగాధినాథులు
బిరుద ప్రబంధ గంభీరయుక్తి
పాడిరి గంధర్వ పతులు వీణావేణు
కలనాదములతోడి గానసరణి
నాడి రచ్చర లేమ లభినవ నృత్యంబు
లభినయవిన్యస్త హస్తలీల
తే. బ్రహ్మ ప్రాంజలియై వేదభాషణముల
బ్రహ్మతేజో విలాసంబుఁ బ్రస్తుతించెఁ
బ్రమథ గణనాయకుని మ్రోల బహువిధముల
నాది విష్ణుని గూర్చి యయ్యవసరమున. 295

శివుఁడు కైలాసమునకుఁ బోవుట.

క. హరిమాయా విభ్రమమునఁ
బరమ బ్రహ్మైకచిత్ర భావము నత్యా
దరమున వర్ణించుచుఁ ద
త్వరిరంభణ కేళిఁ దేలి ప్రమదం బెసఁగన్. 296
క. ప్రమథులు కొలువఁగ నార్యా
రమణీ మణిఁగూడి చనియె రజతాద్రికి నా
యమృతాంశు శేఖరుఁడు చి
త్తమునం దద్విష్ణుమాయఁ దలఁచుచు వేడ్కన్. 297

ఫలస్తుతి.

క. నారాయణమాయా భా
మారూపముఁ జూచి శివుఁడు మఱచిన కథయిం
పారఁగ విను ధీరుఁడు సం
సారమహామాయఁ బాసి సంతస మొందున్. 298

వ. అని గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకుం జెప్పెనని విని, పరీక్షిత్తట మీఁదటి కథా
ప్రసంగం బెట్లుండెనని శుకబ్రహ్మ నడుగుటయును. 299

మ. కలశాంభోనిధి కన్యకాకుచతటీ కస్తూరికాపంక సం
కిలనుస్నిగ్ధవిసీల నీలగళయోగిగ్రామణీ మోహనో

జ్జ్వలమాయా మహిళావినోద, ధరణీ § సంశ్లేష సంభావనా
విలసచ్ఛ్వేత వరాహభావితమహా § వేదాంత తత్త్వోదయా. 300

క. నారదవీణా మధురగ
భీరధ్వని ముదితహృదయ § బిసరుహాళుక స
త్కారసమాశ్రిత నిజతే
జోరూపఫలప్రపూర్ణ § సురతరురాజా. 301

తోటకవృత్తము. చతురాసన దివ్యల§సన్మకుటాం
చితరత్నమరీచి వి§శీర్ణపదా
శ్రుతరాగ తరంగ వి§శుద్ధజగ
త్త్రితయ శ్రితలోక వి§ధేయగుణా. 302

ఇది శ్రీ మదనగోపాల చరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణకృష్ణ
భట్టారకపౌత్ర చింతలపూడికామయప్రభుసుపుత్ర సుకవి
వర్యరాధామాధవయల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు
చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ర స్తు.

వి ష్ణు మా యా నా ట క ము.

ఆ శ్వా స ము. ౫.

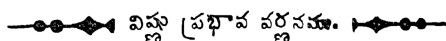

´ర రాధాకై రవ
ాసితకిరణ మునివిశ్రాజితచేతో
ంతనిలయ గుణార
ృకరకల్లోల నవమదనగోపాలా ! 1

ధరింపుము దేవసంశయమివరుండు
ు వేదాంత విద్యావిశారదుండు
´మహాయోగి పలికెనుత్సుకతమరియు
పుగా నాపరీక్షిన్నరేంద్రునకును. 2

ప్రథంబున సదాశివుని కథఁజెప్పి గోవిందశర్మ ధర్మనందనునకు విష్ణుమాయ
న నారదుండు మోసపోయిన తెఱంగుచెప్ప నుపక్రమించి. 3

ంవిశ్వక్షితిపాల మౌళివలభీ విస్ఫారరత్నప్రభా
దుద్దామ పదారవింద త్రిజగత్కల్యాణచారిత్ర పాం
రశేంద్రోత్తమపుత్ర యీమునిగరిష్ఠుల్ నీవునుం గూడి యెం
నకుం జిత్తము పోవనీకహరియందున్నిల్పిసంప్రీతితోన్. 4

విష్ణు ప్రభావ వర్ణనము.

రమాత్ముఁడు పరమేశుఁడు
రమ బ్రహ్మైకమూర్తి ప్రకృతి పురుష నుం
రుఁడు తదీశుఁడు ననిమదిఁ
రికింపుము విష్ణునిం బ్రభావ చరిష్ణున్. 5

జముల కెల్లనుత్కట
ేజంబై తమముఁ జెఱచుఁ దీవ్రాంశు క్రియన్
ేజోనిధి యగుహరినిజ
ేజమునఁ బ్రపన్న మోహతిమిరముఁ జెఱచున్. 6

ని హరి సామర్థ్యంబు సూచించి తదనురూప కథాప్రాయంబున నిట్లనియె.

క. సకలబ్రహ్మాండకదం
బకఘటనాచతురలీల § వాయని మదితో
నొకనాఁడు సనకశుకముఖు
లకునుం బోరామి వేళ § లలితక్రీడన్, 8

శ్వేతద్వీపమున విష్ణుమూర్తికొలువై యుండ మాయాకాంత వచ్చుట.

శా. శ్వేతద్వీపమునందు సాగరతటో§ర్వీపారిజాతావనీ
జాతచ్ఛాయ సువర్ణపీఠమునఁ గం§జాతాలయాకామినీ
భూతన్వీ సముపాశ్రితుండగుచు నం§భోజాయతాక్షుండు సం
ప్రీతిన్ దివ్యసతీమణుల్ గొలువఁగాఁ § బేరోలగంబున్నెడన్. 9

క. విదిత ప్రకృత్య[1] విద్యలు
మొదలుగఁ బేరైన నామ § ములుగల మాయా
మదిరాక్షియైన వైష్ణవి
ముదమునఁ జను దెంచి శౌరి § ముందట నిల్చెన్. 10

సీ. నెత్తమ్మిరేకుల § నెఱిమించు నడుగులఁ
గనకమంజీర భృం § గములు మొఱయఁ
గా[2]రువకఁదువ § గలమేను దీఁగపైఁ
గుంకుమ తటిదంశు§వంకురింపఁ
జక్కవ మురిపెంబు § స[3]రివచ్చు చనుదోయి
మౌక్తికబిసఖండ§మాల్యమహర
నిండుజందురుని వ§న్నియసొంపు మోమున
మందస్మిత జ్యోత్స్న § మాఱుమలయ
తే. నట్లుమోహనమూర్తియై § యరుగుదెంచి
కంకణక్రేంక్రియాశ్రీలఁ § బొంకమెసఁగ
హరికిఁ గరములు మొగుచున§య్యతివఁ జూచి
సతులకొలు వెల్ల § వేడ్కలు సందడింప. 11

క. కరములు మొగిచిన మాయా
తరుణిం గరుణాప్రసన్న§తనుజూచె మహా
పురుషుండు విష్ణుదేవుఁడు
సిరికైనం గలదె యట్టి § చెలిమి విభునితోన్. 12
తే. అపుడు శ్రీహరి సుప్రస§న్నాభిముఖత
వినుత బహుమాన గణకమై § వేడ్కఁ జేయఁ

1. ఆ. పా. ప్రకృష్ట. 2. ఆ. పా. కౌతుకందువళిరిగల మేనుదీగె. 3. ఆ. పా. సవ.

దత్ప్రియస్త్రీల కుబుసుబోఁ - దగినయింద్ర
జాలవిద్యా విశేషముల్ - సంఘటించి. 13

వ. తత్ప్రకారంబు చూప నుద్యోగించు సమయంబున సకలలోక సంచారియగు నారదమునీంద్రుండు పరమ భాగవతోత్తముండు గావున భగవత్సేవాతత్పరుండై వైకుంఠదివ్యభువనంబున కరుగుదెంచువాఁడు, పురాకృత ఫలవిశేషంబున సట్టికొలువై యున్న దేవదేవునిం గనుంగొని మేనుగరుపాఱ గగనంబు డిగ్గి నారాయణ నామోచ్చారణ పారాయణ మధుర వీణా నాదంబుతో జయజయపురస్సరంబుగా ననేక ప్రణామ స్తోత్ర సహస్రంబులు సమర్పించి తదాదరణంబు వడసి కూర్చుండె నంత నయ్యింతి తన యుపక్రమంబున. 14

క. పురుషుఁడు ప్రకృతియు జగదు
త్కరమును గాలంబునైన - కర్తను నాత్మే
శ్వరునకుఁ దేజోరాశికి
హరికి నమస్కృతియొనర్చి - యద్భుతలీలన్. 15

మాయాకాంత బహువిధంబులుగా నింద్రజాల విద్యలాడుట.

సీ. బుద్బుదంబునుబోలెఁ - బొడమించు హరియించు
బ్రహ్మాండజాలంబు - పరికరంబు
నింద్రుల మనువుల - నెలయించుఁ బొలియించు
జంత్రంపు బొమ్మల - సరవిమీఱఁ
బొలఁతులఁ బురుషులఁ - బుట్టించు గిట్టించు
వెడబూమె రూపుల - విధముగాఁగ
భూరిసంపత్కళల్ - పొదయించు విరియించు
ఘన నిదాఘమరీచి - కలతెఱఁగునఁ

తే. బంచభూత విలాసముల్ - నించుఁ బెంచు
సముచిత స్వప్నదృష్ట ప్రచార మొదవ
దుఃఖసుఖములు సమకూర్చుఁ - దొలఁగఁ ద్రోచుఁ
గాలసరణులఁ జక్రయుగ్మంబు[1] జాడ. 16

సీ. బహుమతంబుల వారిఁ - బ్రభవింపఁగాఁ జేసి
మూఢవాదంబుల - మొనయఁ జేయుఁ
బెక్కువేల్పుల భూమిఁ - బెంపారఁగాఁ జేసి
యల్పులఁ దత్సేవ - కలరఁ జేయు

1. జూడ.

వర్ణాశ్రమంబుల వారల సమకట్టి
కర్మానుగతబుద్ధిఁ గడలు కొలుపు
విద్యావబోధన విభవముల్ గల్పించి
గర్వకోపోద్రేక గతులఁ బెనుచు,
తే. గజతురంగాంగనా రత్న కలనఁజూపి
రాజ్యభోగాను రాగాభి రతియొనర్చి
తామసుల రాజసులఁగాఁగఁ దగులుపెట్టి
సహజ మోహాంధకారంబు సంఘటించి. 17

క. కూలంకషాపగాంబుధి
కేళీవనగిరుల మేలు గిరికొల్పి లస
న్నాళీకోత్పల ఫలమణి
జాలక సౌభాగ్యలక్ష్మి సమకొనఁ జేయున్. 18

క. చంద్రార్క వహ్నివలభీ
సాంద్రతఁ బొలుపారఁ జేయు జలధరవిద్యు
ద్బృంద నవరత్న రుచిర మ
హేంద్ర ధనుర్లీలఁ జెదల నేయుం జేయున్. 19

క. అరిషడ్వర్గాతురులై
పరిశోధము లేక నరులు బహువిధకర్మా
చరణమున మెలఁగఁజేయుచుఁ
బొరిపొరి జననాది దుఃఖములఁ బడఁజేయున్. 20

క. నరనాయకులై కొందఱు
పరిజనులై కొంద ఱుచితపథరాజ్యమనో
హరులై దుర్నయ వర్తనఁ
గొరలుచు దుష్కర్మవార్ధిఁ గూలఁగఁ జేయున్. 21

క. అతులిత సాత్వికయోగ
ప్రతిపాదిత భక్తిఁ బరమభాగవతుల సం
చిత సేవాంజలితో స
న్మతినెడయెడఁ బొగడ విభుని మన్ననవడయున్. 22

{ మాయాకాంతపన్నిన యింద్రజాలమును నారదుఁడు తిరస్కరించి
పలుకుటయుఁ దన ప్రభావమును బొగడుకొనుటయు. }

వ. ఇవ్విధంబున ననేక విద్యావైశారద్యంబు చూపి కౌతుకంబు నెఱపిన నవ్వి
భుండును నయ్యిందిరా ప్రముఖ సుందరీ సహస్రంబును బహుప్రకారంబులం

ప్రస్తుతించి సముచిత రత్నపారితోషికంబు[1] లిచ్చి రప్పుడీ మహాత్ముండు నారదుండు తదీయ మాయారహస్యాది తిరస్కార గర్భంబుగా నలంతి నవ్వునవ్వి తన తపో[2]విద్య నిర్వాహకంబై ప్రేరేపహారికిఁ బ్రాంజలియై యిట్లనియె. 23

తే. ఈ మహాదేవు లెఱుఁగరే ॥ యిటకుమున్న
నీదుమాయల కొలఁదులు ॥ నీరజాక్ష
యింతభ్రమయుచునున్న వారింతలోనె
యతివలబలలు ముగ్ధలు ॥ ననుట నిజము. 24

క. మున్ను పలుచోట్లఁ జూచిన
యిన్నెరుపు ప్రకృతివిద్య ॥ లివివింతలొకో
పన్నగ నేతన్మాయో
త్పన్నములగు కృత్యములకు ॥ భ్రమయం జనునే. 25

క. ఏనొకఁడఁ జిక్కనీమా
యానిర్మాణమునఁ జిక్కు ॥ నఖిలము విమల
జ్ఞానము చాలనికతమున
నీనెలఁతల భ్రాంతిచెప్ప ॥ నేమిటికింకన్. 26

తే. బ్రహ్మరుద్రాది దివ్యుల ॥ భ్రమయఁ జేయు
నపుడు నినుఁజూచుచుండుదు ॥ నరిది పడక
యెఱుఁగుదువు నా మనోజ్ఞాన ॥ మెల్లకడల
నేను భ్రమయుట గల్గెనే ॥ యెన్నఁడైన. 27

నారదుని వంచింపవలెనని విష్ణుమూర్తి తలఁచుట.

వ. అని యమ్మహాప్రభుకృత్యంబునకు మోహామాయా వ్యాపారంబు ననన్యంబ భేద్యం బగోచరం బపరిమిత క్రీడా సమర్థంబని తలంపనేరక, 'యతి పరిచయాదవజ్ఞా' యను వాక్యంబునం[3] గల యర్థంబున, హరియనుగ్రహించి చేరం దిగిచిన మందెమేలంబునఁ బ్రవర్తింప బ్రహ్మ రుద్రాదులఁ దిరస్కరించి తన్మాయఁగణింపక యిట్లు పలికిన యావెడంగు మునింగనుంగొని మనంబున రోసి యతనికిం బురాకృత కర్మశేషంబు ననుభవింపం గారణంబు గలదని దివ్యచిత్తంబున నెఱుంగ నవధరించి, మాయా మందస్మితం బడర నయ్యారవిందలోచనుండు గారవించి, నీవట్టివాఁడవ యాదువని ప్రకటించి యడరువేచి యొక్క సమయంబున మౌనపుచ్చువాఁడై యతని వీడుకొలిపి. 28

క. అంతర్వాణి శ్రేష్ఠన
మంతఃకరణ ప్రకాశిక[4]తాత్ముఁడు విష్ణుం

1. పరితోషంబు. 2. ప్రా. పా. విద్యా. 3. వాక్యంబునుం గల యర్థంబు.
4. ఆ. పా. తాంగుడు.

డంతర్ధి నొందె నీతఁడు
నంత సహా[1]స్మృతి సమేతుఁడై మెఱవడిలోన్. 29

నారదుఁడు బ్రహ్మాదులతో విష్ణుమాయ తనను సోఁకదని చెప్పుట.

సీ. అటవాసి తాఁ దనంతటివాఁడు లేఁడుగా
యనుబుద్ధి నజుఁడున్న యచటికేగి
వైకుంఠపతి యొద్దివార్తలు పచరించి
తనమోహ నిర్ముక్తి తగవచించి
తద్బహుమాన వాగ్ధన్యతఁ బొగడొంది
కైలాసమునకేగి శూలపాణి
దండ వైష్ణవమాయ తను సోఁకదని పల్కి
యమ్మహాత్ముని యద్భుతాభినుతికిఁ
తే. బాత్రమై యింద్రముఖ దిశాపతులకడకు
యక్షసిద్ధ గంధర్వ సంఘములకడకు
నరిగితన విష్ణుమాయా జయంబుఁజెప్పి
[2]తోన తద్వందనాది సంస్తుతులఁ గాంచి. 30
తే. పాడు హరిమాయ వీణలోఁ బ్రస్తుతించి
తన్ను సోఁకదటంచు సంతసము నొందుఁ
దన్మహామాయఁ బడువారిఁ దలఁచి నవ్వు
జగ మవిద్యామయంబని తెగడునాత్మ. 31
క. ఇతఁ డొకఁడు విష్ణుమాయా
ప్రతిపన్నుఁడుగాక మోహ పాథోధిసమం
చిత బోధనౌక దాటిన
కృతకృత్యుఁడనంగ వెలసె గీర్వాణులలోన్. 32
వ. ఇట్లు మోహమగ్నంబైన బ్రహ్మాండంబులలోనఁ దానొక్కరుండునుం గులాల కీటకంబునుంబోలె భవపంకంబునం బొరయక కొంతకాలంబు ప్రవర్తించి, యంత ననంత మాయాప్రేరితుండై మహీమండలంబున ననేక తపోవనదివ్య పుణ్యక్షేత్రంబులు చూచుచుండె నట్టియెడ. 33
సీ. అబ్జభవాండ సహస్ర సంఖ్యలకు ని
ధానమై తత్ప్రభుత్వమునఁ బొల్చి
ధాత్ర రుద్రాది మూర్తతనొంది తద్వ్యతి
రిక్తతేజమునఁ జరింపనేర్చి

1. ఆ. పా. నంత్తన మహతీ సమేతుడై. 2. ఆ. పా. యోలితద్వందనాది సన్నుతి వహించి. ప్రా. పా. కృత్యములు.

అణుమహాద్వ్యాపారకమై నిర్వికల్పత
సద్దివ్య పరశక్తియందు వెలిగి
సత్తాభిధానుఁడై సాత్త్వికబ్రహ్మయో
గీంద్రబోధాబ్ధి పూర్ణేందుఁడనఁగఁ
తే. ప్రకృతి పురుషాధి నాథుండు పద్మనేత్రుఁ
డితని వెడఁగు తనంబు మాయించి పూర్వ
కర్మశేషంబుతో నహంకార మడఁచి
యాత్మవిజ్ఞాన మడరింతు ననితలంచి. 34

{నారదుని మోసపుచ్చుటకు విష్ణుమూర్తి సర్వపరమనే స్థలమునందుఁ గృత్రిమ తపస్సుచేయుట.}

క. చిత్రంబుగ శేషాహిప
విత్రతపోనిష్ఠమున్న వెలసినమూర్తి
క్షేత్రము సర్వవరము త
ద్ధాత్రీస్థలియందుఁ గపట తాపసమూర్తిన్. 35

క. వేల్పులకు నద్భుతంబుగఁ
గల్పించెన్ మాయ పెంపు గడుదీపింపన్
గల్పానోకహ సదృశా
నల్పకుసుమ ఫలభరితవ నాశ్రమముచటన్. 36

క. అందు నొకనిండు కొలనర
విందేందీవర పరాగవి స్ఫుమర విచల
త్సుందర తరంగ డోలా
నందిత కలహంసమై తనర నిర్మించెన్. 37

వ. అట్లు పుణ్యాశ్రమ సరోవరంబు లుత్పాదించి తత్తదభియోగాభిరతుండై యనేక మునిసహస్రంబులు సేవింపఁ దపోనియతి నుండెనందు. 38

క. [1]నేదిష్ఠ దక్షిణాశా
ప్రాదుర్భూతార్ణతుల్య భాగా జలజా
మోద భరభరిత మారుత
మాదైత్యారాతి హృదయ ములరఁగఁ జేసెన్. 39

క. [1]సవిధప్రాచీన మహా
లవణజలధి ఘుమఘుమిత కలధ్వని కెనయై

1. ఆ. పా. లో నీరెండు కందపద్యములు లేవు.

సవనాస్త్రశౌమణ్ముఖ
వివిధరవం బా వనమున వీనులందనిపెన్. 40

క. అతినిబిడ జలదమాలా
ప్రతిమానక్రతుసముద్ధ బంధురధూమ
ప్రతతుల గగనం బాచ్ఛా
దితమయ్యెం దద్వనమున దివిజులు పొగడన్. 41

సీ. [1]కాశీ గయా ప్రయాగములకంటెను నైమి
శారణ్య ముఖ్యపుణ్యాశ్రమముల
కంటెను బాండురంగంబున కంటెను
సరయూతట ప్రభాసముల కంటె
ద్వారావతీ హరిద్వార భూములకంటెఁ
జారు బృందావన స్థలముకంటె
శ్రీపురుషోత్తమ సింహాచ లాభళ
స్థానాది దివ్యదేశములకంటె

తే. వర్ణ్యమై పుణ్యమై చతుర్వర్గఫలద
మై కరంబు జగత్సేవ్య మయ్యెనాది
విష్ణుఁడచ్చోట యోగియై వెలసియున్న
సన్నుతక్షేత్రరాజ మాసర్వపరము. 42

వ. ఇవ్విధంబునం ద్రిభువనైక పాత్రంబైన పుణ్యాశ్రమంబునఁ బరమమాయా
తపశ్చరణంబు సేయుచు నయ్యచ్యుతుం డొక్కనాఁడు, స్వకల్పిత సరసీతీర
పిప్పల తరులేఖా మధ్యంబునఁ గృష్ణమృగాజిన కృతా[2]స్తరణుండై ప్రబుద్ధ
ముని వృద్ధులం గూడుకొని బ్రహ్మబోధరహస్య గ్రంధావలోకనంబు సేయు
చున్న సమయంబున నీ హిరణ్యగర్భనందనుండు తదీయ మాయాప్రేరితుండై
యట్లదిరుగుచు వచ్చివచ్చి యయ్యాశ్రమంబు ప్రవేశించి. 43

మహాస్రగ్ధర. కని యిందీరావనీ జోత్కట కుసుమరజః కాండ ధారాళవాత్యా
ఘనవేగా[3] వ్యగ్రభృంగీ గణచరణ పతత్క్రమ పుష్పోపహార
స్వనదంభో భంగరంగజ్జల ఖగపరిషచ్చారు సంచారలీలా
జనితోల్లాసాచ్యుతర్షీశ్వరవర సుమనస్సారసంబుల్ సరంబున్. 44

చ. సురుచిరకుట్మలస్త బకశోభిత[4]శాఖల గుంపుసొంపునన్
[5]బురువగు పొన్నలీకముల భూసుతు నింపులఁ దేల్చె షట్పద

1. ఆ. పా. కాసిగయాప్రయాగలకంటె శ్రీరంగ, నైమిశారణ్య పుణ్యాశ్రమములు.
2. తాసనుండై. ప్రా. పా. తాశనుండై. 3. ఆ. పా. వేగవ్యగ్ర. 4. శాలల.
5. మురువగు.

స్వరములతో రతిశ్రమసు శబ్ద పదాంగదనాదమేదుర
స్మరనృప సార్వభౌమ నవ మూర్తిక హార్మ్యములట్ల దత్తటిన్. 45

మ. అకలంకాత్ముఁడు చూచె నీముని తటాకా[1]భ్రంలిహా నోకహ
ప్రకరస్కంధ గభీర కోటరకుటీ పర్యంతశాఖా మిళ
చ్ఛుక యుగ్మంబులు మన్మథోత్సవ వచస్స్ఫూర్తుల్ ప్రవర్తించి వే
డుకఁ గ్రీడించెడు సంభ్రమంబు కడుఁ జూడ్కుల్ వేడ్కలం దేలఁగన్. 46

మ. కలపుంస్కోకిలముల్ రసాలదళముల్ ఖండించి చంచూపుటం
బుల నల్లల్లన వల్లభాంగనల కింపుల్ చూపుచున్ మేటిక్రొ
వ్వుల మవ్వంబున రెట్టియైన మరుచెయ్వుల్ నివ్వటిల్లంగఁ గొ
మ్మలపైఁ జారుకుహూరవంబు లడరింపం జూచెఁ దీరంబునన్. 47

ఉ. మందమరుచ్చలాచలిత మంజుల మం[2]జరి సుందరామిళ
త్సుందరవల్లియొక్క యెడఁ జూడఁగ నొప్పె లతాంగియై శతా
నంద సుతుండు జవ్వనమున౯ విఱవీఁగు కుచద్వయంబుతో
నందముచూపు నిట్లయని యాక్రియఁ జూపి నటించు కైవడిన్. 48

చ. కుటిలలతా ప్రభావమునఁ గోమల చూతలతాంతశాఖి యొ
క్కటి యొకయింతసాగి యొక కందువ నొప్పె మరుండు నారదుం
డటఁ జనుదెంచి యాకొలన నంగనయైనను బిట్టు [3]నాటనే
యుటకయి వింటి పువ్వునకు నోలి నమర్చిన బాణమో యనన్. 49

సరోవర వర్ణనము.

ఉ. నారదు పుంస్త్వమీ సరసునం బరిముక్తము సేసియంగనా
కారము సేయ మాయ సమకట్టిన వస్తుచయంబ నాఁగ సొం
పారుచుఁ జూడ నొప్పె చరణాది శుభావయవాభిరామముల్
సారస సైకతోర్మి పటుచక్ర నవోత్పల భృంగసంఘముల్. 50

చ. సరసిజ గర్భనందనుని సాత్త్వికబోధముఁ గప్పియున్న ని
ర్భరతర రాజస ప్రకృతిఁ బాయని కాముకృతాది దుర్గుణో
త్కర చరణప్రచారముల కైవడిఁ జూడఁగనొప్పె నాసరో
వరవిమలోదక స్ఫురిత వారిజ రేణు తరంగ సంఘముల్. 51

మ. భ్రమర ద్వంద్వము లంబుజాతములపైఁ బైఁ దన్మరందా [4]సవ
భ్రమ విభ్రాంతము లౌచుఁ గూడుటలు చెప్పం జూపఁగా నొప్పె నీ

1. ప్రా. పా. “కాభ్రం విహంగోత్కట. 2. మంజుల వంజుల మంజరీమిళ
3. పా. దూర. 4. ఆ. పా. పైపేమరం ద్రసవ భ్రమ.

కమలోద్భూత సుతుండు కాంతయయి వేకడ్కన్ భర్తతోఁ బుష్ప చా
పమదో ద్రిక్తతఁగేలి నుల్లసిలుతకిద్భావి క్రియల్ దెల్పుచున్. 52

వ. వెండియుం గనకగర్భాండభవుని విమల హృదయంబు పొదువంగల భవిష్య న్మోహాతమోవికారం బభినయించుచుఁ బుండరీక షండంబుల నాక్రమించు చంచరీకజాలంబును, విధాతృపుత్రునిభావి భావజకేళి సుఖపారవశ్యంబు సూచించుచు బిసరసాస్వాదలహరింజొక్కు చక్రవాకంబులును శతానంద నందనునకు ముందటం బ్రాపించు సామ్రాజ్యలక్ష్మి మనోహరహార్మ్య వీధీ విహరణంబు లెఱింగించుచు సమున్నత సైకతవేదికలం గ్రీడించు రాయంచ కొదమలును, స్వయంభు తనూజుని యంతఃకరణంబు దహింప నడరు మీఁదటి మాయాసంసార భర్తృపుత్ర మిత్రాద్యపాయజనిత శోకానలస్ఫులింగ కరాళంబుఁ దెలుపుచుఁ గంజకింజల్క పుంజంబు వెదచల్లుచుం దిరుగు నభినవ ప్రభంజనంబును, చతురానన సుతునకుఁ బునఃప్రసాద దానంబొసంగు బిసరు హాక్షుని కరుణాకటాక్ష వీక్షాసుధారసబిందు బృందంబుల విస్తారంబు ప్రశ స్తంబుచేసియు ముక్తాఫలానుకార శీకర నికరంబు లెగయించు జలచర పరంపరలును, గన్నులకు నింపు సొంపు సంపాదించె నప్పుడు. 53

చ. అనుపమ కౌతుకంబడర నాకమలాకర వైభవంబు ని[1]
మ్ముని వరు డర్థిఁజూచె నతి మోహనమూర్తిఁ దటాకలక్ష్మి యుక్
మన మలరన్మరాళగతి మంజులతాగతిఁ దేర్చె నాదరం
బునఁ దనకుం దనూజయయి పుట్టఁగలండని వత్సలక్రియన్. 54

క. జలజాకరంబు బహువిధ
ములఁ బొగడుచుఁ గమలగంధ ముదితభ్రమరీ
లలిత శ్రుతులకు మారుత
చలతంత్రి విపంచిమొరయ సమ్మదలీలన్. 55

నారదుఁడు మాయాయుతుండైన విష్ణువునుజూచి వర్ణించుట.

క. అల్లల్లనఁ జనిముందట
నుల్లమునకు నేత్రములకు నుత్కటమై శో
భిల్లెడు తేజోనిధిముని
వల్లభు హరిఁగనియె నభినవశ్రీమూర్తిన్. 56

తే. బ్రహ్మముని పారిషద మధ్య భాసియగుచు
గ్రహగణాశ్రితుఁడైన భాస్కరుఁడు వోలె
బ్రహ్మతత్వంబు తానయై ప్రతిఫలించు
హరి నపూర్వర్షివరుఁ జూచి యరుదునొంది. 57

1. సన్ముని.

ఉ. ఎన్నఁడుఁజూడ నీమునికులేశ్వరు నీమహితాశ్రమాఢ్యు నా
కన్నులకెంత యెక్కుడయి కానఁగనయ్యెడు నేతదీయ ది
వ్యోన్నతిఁ జిద్విలాసమి[1]గుఁ గర్ణోత్తెడు నీఘనుఁజూచి బ్రహ్మ ప
శ్యన్నిటలాదులైన పరమార్థము వేఁడుదురేమి చెప్పెదున్. 58

తే. లలిత పద్మాక్షమాలికా లంకృతుండు
గోపిచందన తిలక ప్రదీపితుండు
నగుచు నిమ్మౌని విష్ణుమూర్త్యాత్మకం[2]బు
కరణి నున్నాఁడు సాత్వికాకారమహిమ. 59

శా. ఈ దివ్యాశ్రమభూమి మోక్షపదమై యింపొందు వైకుంఠమో
యీ దివ్యర్షి వరుండు బ్రహ్మమయుఁడై యేపారు పద్మాక్షుఁడో
భేదింపన్ మతిదూరకున్న దనుచుం బెల్లుబ్బునుల్లంబుతో
నాదైత్యాంతకుఁ జేరఁబోయి తగ నియ్యార్యుండు నమ్రక్రియన్. 60

వ. అట్లనన్యమౌని సామాన్యప్రభావ భావిత తపోధనుండగు నమ్మహాముని నంతరాత్మఁ బ్రశంసించుచుఁ దనకు మహామునులు ప్రత్యుత్థానం బొనర్ప మాయా మునివేషధారియగు హరిడాయంబోయి యథోచితాన్యోన్య సంభావనా ప్రే[3]మరసుండై యుండునంత. 61

నారదుని సంభావించి మాయాముని సంభాషించుట.

తే. యతితనూభవు లాసనార్ఘ్యాది విధులు
సలిపి పూజించి రంభోజ జాతసుతుని
హరియుఁ గుశలోపచార వాక్యములఁ బ్రీతిఁ
జేసి వెండియు ననియె విశేషఫణితి. 62

సీ. అస్మత్తపోవనం బతి విశ్రుతంబయ్యె
భవదీయ తేజః ప్రభావకలన
నేతన్మదీయ మునీంద్రవ్రతము ఫలి
తంబయ్యె యుష్మత్సు దర్శనమున
మన్మనోనిహిత సమాధి మూర్తంబయ్యె
నతిదుర్లభత్వదాగతి నెపమున
మామకోత్కృష్టాభిమతము సిద్ధించుట
గాదె భవాదృశాగమనలీల

---

1. అ. పా. లుసముగుణోత్తరునిన్ ఘనుఁజూచి. 2. అ. పా. విష్ణుమత్యాంతరంబు కరణి. 3. ప్రశమనుండై.

తే. అంతరరుల జయించి మోహంబడంచి
పాప సంసారతాపంబు పరిహరించి
బ్రహ్మ నిర్వాణ నిర్వృతి పదవి వడసి
యున్నవాఁడవు నీవకాకొరుఁడు గలఁడె. 63

క. మాయామోహ విముక్తము
శ్రేయస్సుఖపదముబోధ శిశిరమయూఖ
ప్రాయమును నీదురూపము
ధీయుతనినుఁ బొగడఁదరమె దివ్యులకైనన్. 64

ఆ. ఈతపఃప్రయాస మెల్లను గడతేఱె
నీసమాగమమున నేఁడు మాకు
నింకమాతలంపు లెల్లను ఫలియించుఁ
ద్రిభువనైకకీర్తి విభవమొసఁగ. 65

క. అంబుజగర్భేంద్రాది ప
దంబులు నీకాటపట్లు తగనంతర్లో
కంబులఁగలిగిన వృత్తాం
తంబెల్లను నీకతెలుసు తాపసవర్యా. 66

క. వ్యామోహ గాఢవిష్ణు మ
హామాయాచక్ర విక్రియా పన్నుఁడు గా
కే మహితాత్ముఁడు లోకము
లో ముక్తుండయ్యె దివ్యలోకము పొగడన్. 67

క. అని మునివేషధరుండగు
వనరుహదళనేత్రుఁ డడుగ వారిజభవనం
దనుఁడనియె బ్రహ్మవిద్యా
జనితప్రాభవము వాక్య సంపద వెలయన్. 68

ఉ. ఓమునినాథ నీవెఱుఁగకుండుటగల్గునె వేదశాస్త్ర వి
ద్యామహితార్థ నిశ్చిత రహస్యపదంబులమేలు వర్తమా
నామరసంయమీశ్వరులకుండలి వృత్తము శంకరస్వయం
భూమఘవన్నరేంద్ర సురముఖ్యులలోక విశేషవార్తలున్. 69

విష్ణుమాయకు లోఁబడనివాఁడను నేనేయని నారదుఁడు చెప్పుట.

వ. తక్కిన లోకవార్తల వలన నేమి విశేషంబు, చెప్పనున్నదియు మూఁడులోకంబుల దేవదానవ మునీంద్రాదులలో విష్ణుమాయంబడక ముక్తుండై చిదానంద కందళంబై యదృచ్ఛం జరించువాఁ డెవ్వండని యడిగితి రట్టి కృతార్థుం డనేన కాఁదలంపుం డది యెట్లంటేని. 70

ఒకనాఁడే వైకుంఠము
నకుఁబోయితి నచట పద్మనాభుఁడు శ్రీభూ
శుకవాణీ ముఖకాంతా
ప్రకరముతో నొక వివిక్త పదమున లీలన్. 71

కొలువు ప్రసరించియున్న తఱిఁ గూరిమి వైష్ణవమాయ యింతియై
నిలిచి తదగ్రభాగమున నేరుపుతో వివిధేంద్రజాల వి
ద్యలుపచరించి పంకజభవాండ చరాచర సృష్టిమార్గముల్
వెలయఁగఁ జూపె నాసతులు విస్మయమందుచు వేడ్కఁ జూడఁగన్. 72

అదియొక కొండ చేసికొని యవ్విభుఁడుం దనమాయచేత న
మ్మదితలఁగన్నుఁ బ్రాముతఱి మోమున లేనగవంకురింపఁగా
నిదియొక వింతగాఁ దలఁచి యీసతులేటికి విస్మయంబు నొం
దెదరని పద్మలోచనుని దిక్కు మొగంబయియుంటి నేనొగిన్. 73

నీమాయచేత భ్రమయరె
యీముగ్ధలు బ్రహ్మశంకరేంద్ర మునీంద్ర
స్తోమములు భ్రమయుచోఁ బ్రతి
భామహిమన్నెనకాక భ్రమయని వాఁడన్. 74

అని పలికిన నామొగంబుచూచి మాయావిహారియగు నారాయణుండు సిగ్గుపడిన వాఁడునుంబోలెఁ గొండొకతడ వెద్దియుంబలుకక యూరకుండి నా విజ్ఞానంబునకు మెచ్చి శిరఃకంపంబుచేసి నన్నుం బ్రశంసించి నామాయం జిక్కుపడక తిరుగు మహాయోగి పుంగవుండవు నీవొక్కరుండవని సంభావించి వీడుకొలిపె నట్ల యేనును తన్మాయారహస్యంబులన్నియుం గరతలామలకంబు చేసికొని గతరజస్తమో మోహుండనై బ్రహ్మముని సేవ్యమానుండనై విహరించుచున్నవాఁడననిన, మందస్మిత పూర్వకంబుగా సభ్యుల వినుండని పలికి యా తపోధనుండగు వనజలోచనుం డిట్లనియె. 75

అందుకు మాయాముని ప్రత్యుత్తరమిచ్చుట.

మాతలఁచి నట్లచెప్పితి
వీతత్వజ్ఞానసిద్ధి యేరికిఁ గల ద
త్యాతత వైష్ణవమాయల
చేతం బడకునికి నీకె చెల్లు మహాత్మా. 76

అని పలుక గయంబున నత్యాశ్చర్యంబుగా నొక్క వెడనవ్వునవ్వి గగనవాణి నారదు నుద్దేశించి యిట్లనియె. 77

ఆకాశవాణి నారదునిఁ దిరస్కరించి యొకకథ చెప్పుట.

క. నీవెంతవాఁడవైతివి
యావిష్ణునిమాయఁబడిన యార్యులలోనన్
భావింప బ్రహ్మమునిరా
జీవాసన రుద్రదివిజ సిద్ధులలోనన్. 78

ఉ. ఏమనిపల్కితీ మునులకెట్టులు సమ్మతమయ్యె మాయ నీ
వేమెయిగెల్చి లోకములనెల్లను ముక్తుఁడవైతి విష్ణుమా
యా మహితాబ్ధినీకుఁ దర మానె తరింపఁగ నిన్నుఁ బోలరే
యీమునులున్ సురోత్తములు నిట్లనిపల్కరె గర్వసంపదన్. 79

తే. పలికిపోయితిగాక యీ పలికినట్ల
మాయఁబడకుండ వచ్చునే మానినాథ
నీవువలెనె ప్రతిజ్ఞలు నెఱపిపలికి
సిగ్గుపడిన మునీంద్రులఁ జెప్పవినవే. 80

చండదమనుని కథ.

వ. ఒక్కకథఁ జెప్పెదవినుము. తొల్లి చండదమనుండను మునివరేణ్యుం డయోధ్యానగరంబునకుఁబోయి మాంధాతచేత నర్చితుండై యతని నగరంబున కరితురగస్యందన సుభటసన్నాహ సామగ్రియుఁ గనకపీఠ శయ్యాందోళికాచ్ఛత్ర చామరవ్యజనంబులును మణిమయాభరణాంబర పరిమళద్రవ్య సంపదయును, రూపయౌవన లావణ్య గుణగణ్యాంబగు విలాసినీవర్గంబును గలయనాలోకించి దేవేంద్రలక్ష్మికిం బ్రతినిధియైన యన్నరేంద్రుని యైశ్వర్యంబునకు నిచ్చమెచ్చి యివ్విధంబున రాజ్యసుఖం బనుభవింపవలయునని కోరి మరలి నిజాశ్రమంబునకువచ్చి గంగాతీరంబున సంకల్ప పూర్వకంబుగాఁ బద్మాసనుంగూర్చి సమర్చితపంచాగ్ని మధ్యంబున నుగ్రతపంబు సేయుచుండె నతని తపోవహ్నిజ్వాలా కరాళ ధూమావళి ద్యావాపృథివ్యంతరాళంబునం దంభోళి విద్యుజ్జలధారాడంబరంబు గావింప నిలింపులు భయభ్రాంతులగుచుండిరట్టి సమయంబున నొక్కనాఁడు సనత్కుమారుండువచ్చి యమ్మహాతపోధనుని చేతం బూజితుండై యిట్లనియె. 81

ఆ. ఓమహాత్మ యింత యుగ్రతపోనిష్ఠ
యేమికాంక్షనయ్యె నెఱుఁగవలయు
ననుడుఁ జండదమనుఁడా బ్రహ్మసుతునకు
ననియె మనసుకోర్కి కొనలు సాగ. 82

ఆ. ఒక్కనాఁడు నే నయోధ్యకుఁబోయి మాం
ధాతృధరణినాథుచేతఁ బూజి

తుండనై తదీయ § మండిత సామ్రాజ్య
విలసనంబులెల్ల § వేడ్కఁగంటి. 83

సీ. సూర్యవాజులకంటె § సొబగైన యుత్తమ
హయములఁగంటి వాహ్యాళి భూమి
దిక్కరీంద్రములను § దెగడు మత్తద్విప
చయముల ద్వారదేశములఁగంటిఁ
చామరచ్ఛత్ర వీజన దీపికాందోళి
కాదులాస్థాన హర్మ్యములఁగంటి
బహువిధ పరిమళాంబర భూషణశ్రేణిఁ
బ్రకటిత భర్మపేటి కలఁగంటిఁ
తే. బుష్పతల్పంబులును బువ్వుఁబోండ్ల యొఱపు
చంద్రశాలాగ్రవేదులఁ § జాలఁగంటిఁ
గంటి మాంధాత రాజ్యసుఖంబులెల్ల
నింద్ర సామ్రాజ్య విభవంబు § నేలఁజాలు. 84

చ. మృగమదచందన ద్రవము § మెత్తిన బిత్తరి గుబ్బచన్నులున్
నగవుదలంపు మోములునసంగ నిశాత శిలీముఖంబులున్
దెగడు కటాక్షకోణములు § చేటలమాటలు గల్గుకామినుల్
తగవుల నమ్మహీధవుని § దండఁ జరింపఁగఁ గంటివేడుకన్. 85

క. ఆలీలా సామ్రాజ్య
శ్రీలాత్మకు నింపుఁజేసెఁ § జేసిన నాభూ
పాలుని క్రియ సామ్రాజ్య
శ్రీలన్ విహరింపఁదపము § సేసెదననఘా. 86

వ. అనిన విని యతని దుర్విషయాభిలాషంబునకు వగచి యిట్లనియె. 87

సనత్కుమారుండు నిషేధించుట.

క. హరిమాయా [1]మోహాంబుధిఁ
దరంగ సంఘంబులైన § ధరణీ రాజ్యాం
బరపరిమళ భూషాస్త్రీ
వరవాంఛలమునుఁగకుండు § వాఁడుంగలఁడే. 88

సీ. పటుధైర్య బాడబోత్కట వహ్నికీలయు
నా శాపయోధి వెల్లణఁప లేదు[2]
పరమ[3]శాంతి త్విషాంపతి మహారశ్మియు
[4]నీహారతమము విరియింపలేదు

1. మాయమోహాబుద్ధిన్. 2. లణపజేయు. 3. శాంతి. 4. నీహారతమము విరింపలేదు.

రూఢసమాధి గారుడమంత్ర కళయును
దృష్టాహి విషమూర్ఛఁ దెలుపలేదు
ఘనతర విజ్ఞాన కలితదంభోళియు
దృఢకామనగము భేదింపలేదు
తే. లేదు సంసారవిషయ కేళీవిరక్తి
బ్రహ్మరుద్రాదులకునైనఁ బద్మనాభు
చరణసేవాసుధారసా స్వాదజనిత
చిత్సుఖానంద సంధాన సిద్ధిలేక. 89

వ. అని వెండియుఁ జండదమనునకి ట్లనియె. 90

ఉ. ఓడక శీతవాత దహనోష్ణ భరంబులనాఁడు నాఁటికిన్
వాడి కృశించి యీగతి నవారణఁజేయు తపంబువ్యర్థమై
బూడిదెలోని హోమమయి పోవుఁగదా యిటులైన నక్కటా
చూడవె యోగమార్గ పరిశుద్ధమునీంద్ర తపఃప్రకారముల్. 91

తే. తగిలి బ్రహ్మంబు ముట్టంగఁ దపముచేసి
బ్రహ్మపద సౌఖ్యసంసిద్ధిఁ బాదుకొనక[1]
పాపసంకర జనిత భూపాలరాజ్య
పదసుఖంబులుగోరు తపస్వి గలఁడె. 92

శా. ఈజాడం దపమాచరించి తుది నెంతేమూర్ఖు చేందంబునన్
రాజత్వంబున నల్పభోగములు చేరంగోరునే మాని ని
ర్వ్యాజ బ్రహ్మపదైక సౌఖ్యములు పోవంద్రోచి, నీ వెన్నఁడున్
'రాజాంతే నరకం వ్రజే' త్తనెడు శాస్త్రంబుల్ పరీక్షింపవే. 93

క. ఆరూఢ పాతకాఘము
దూరీకృతసత్య మనృత దుర్లోభదురా
చారాదికితవ కృత్యముఁ
గోరుదురే రాజ్యసుఖముఁ గోవిద వర్యుల్. 94

క. సురుచిర సాత్త్వికమార్గా
చరణంబునఁ దపముచేసి సమధిగతానం
దరసాబ్ధిఁ దేలుచుండెడు
విరజస్తములైన మునుల వినవే ధాత్రిన్. 95

తే. ధన్యసాత్త్వికయోగంబు దక్కనితర
విపుల కర్మానుభవములు విష్ణుమాయ

---

1. కొనగ.

విష్ణుమాయకు వెలియైన | విరతి విరతి
మాయఁగడచినముక్తి స|మాధిఁగనును. 96

అని చెప్పి సనత్కుమారుండు సత్యలోకంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబా బ్రహ్మసుతుని బ్రహ్మబోధసుధాధారం గడుగంబడి మోహకళంక నిర్ముక్తంబైన మనంబున భూలోకసామ్రాజ్య సుఖంబులు దుఃఖభాజనంబులుగాఁ దలంచి సంసార సుఖానుభవసారంబైన విష్ణుమాయా వికారంబునం బోరయక ముక్తివడయుట యిది యెంత పెద్దయని యవ్విష్ణుమాయం దిరస్కరించి రాజ్యకాంక్షయుడిగి మోక్షాపేక్ష నక్షయతపోనియతినున్నం గొన్నాళ్లకు నలువసన్నిధియై వరంబు వేఁడుమనినఁ బ్రాంజలియై యిట్లనియె. 97

బ్రహ్మను మోక్షమడుగుట ఆయన చేతఁ గాకపోవుట.

అత్యంత విష్ణుమాయా
కృత్యములగు సుఖములెల్లఁ | గీడ్పఱచి నను౯
సత్యమగు మోక్షపదవికి
నిత్యునిగాఁ జేయు[1]మయ్య | నీరజగర్భా. 98

అని వేఁడిన నవ్వరంబీరామి యెఱింగి మునీంద్రా యేమిగోరి యీయుగ్రతపంబు చేసితివి యేమియడిగెదు ప్రకృతంబున ననుభవింపఁదగిన విష్ణుమాయా విలసనంబైన సంసారంబు దానికిందోడు రాజ్యసుఖం బనుభవింపఁగోరి తపంబు సేసిన నీకు నది యనుభవింపక మోక్షం బేచందంబునం బడయవచ్చు, నదిమున్న నీవనుభవించి తదనంతరంబు నిర్విషయాభిలాషంబునగు మనంబున శుద్ధసాత్త్వికజ్ఞానం బవలంబించి విష్ణుభక్తివలన మోక్షంబు వడసెదవుం గాని యిప్పుడీ రాజ్యసుఖంబు కోరినట్లు యిచ్చెదం గొనుమనిన నిర్వేదించి నీవిచ్చు వరంబు నేనొల్లపొమ్మనిన నతం డంతర్హితుండయ్యెఁ గ్రమ్మఱ విరూపాక్షునింగూర్చి తపంబు సేసిన. 99

సరసిజగర్భుని యట్లనె
హరుఁడును బ్రత్యక్షమైన | నమ్ముని యడిగె౯
హరిమాయా విలసన సం
సరణము వెలియైన మోక్ష|సంపద వెలయన్. 100

అడిగిన నవ్వరమీరా
దుడుగుము నీకోరినట్లు | యుర్వీరాజ్యం
బడుగుమన నొల్లకుండిన
మృడుఁడును దన యిచ్చనరిగె | మిన్నకయంతన్. 101

1. మూలపాఠము, జేయపయ్య.

క. అమ్ముని నాథుండుడుగక
నెమ్మనమున నచ్చలంబు ✽ నిగుడుచునుండన్
గ్రమ్మఱ రవిఁగూర్చితపం
బిమ్ములఁగావించుచుండె ✽ నిలచలియింపన్. 102

క. గొనగొని తపమేభంగుల
నొనరించిన పూర్వకర్మ ✽ ముడుగునె తన చే
సిన యంతవట్టు గుడువక
వనజాసన దివ్యముఖ్య ✽ వర్యులకైనన్. 103

వ. అంతఁ గొంతకాలంబునకు సూర్యనారాయణుండును సన్నిధియై మోక్షంబడి
గినరాదు నీవు మున్ను చేసిన తపంబున సంభూతంబులైన రాజ్యవైభవంబులు
తరతరంబ నిన్నుఁ జుట్టిచుట్టికొనంగాచి, కాలంబు వేచియున్నయవి, కైకొని
తద్భోగంబులఁ బరితుష్టినొంది మఱి సాత్త్విక తపోనియమంబున హరినారా
ధించి తత్ప్రసాదంబున మోక్షంబు వడయు మనిన నమ్ముని యిట్లనియె. 104

క. అవియెల్ల విష్ణుమాయలు
వివరింపఁగ వాని ననుభ ✽ వింపుమనిన నా
తివిరిన పూనిక దప్పదె
యవిగైకొన నమృతపదవి ✽ నందఁగవలయున్. 105

క. నేనొల్ల రాజ్యసంపద
నానిశ్చయ మిదియ వినుము ✽ నలిన ప్రియ నా
పూనికఁ దప్పింపఁగలం
డే నీరజనాభుఁడైన ✽ నికనెట్లైనన్. 106

వ. అనిన నమ్మహాప్రతినఁ దప్పింపలేక కర్మసాక్షియుం బోయె నప్పారికాంక్షి
మత్సరంబు పెచ్చు పెరుగు మనంబున నెవ్వరింగోరక యేకావధాన పరమ
యోగాధీన మానసుండై విష్ణుమాయంబడక ముక్తివడసి హరిహర బ్రహ్మా
దుల సిగ్గుపఱిచి నిరుపమానంగంబున విహరింతునని యున్న యతని ఘోర
ప్రతిజ్ఞాతపంబునకు నద్భుతంబంది నిఖిల బృందారక మునీంద్రబృందంబులు
విష్ణుఁడితని సేపదంబున నొల్లని సామ్రాజ్యపదంబునకుం దార్చి తదనురాగ
భోగ మగ్నునిఁ జేయునో కో యని వితర్కించుచుండు నంత హరి తన యంతర్గ
తంబున. 107

{చండదమనునిఁ దనమాయలోఁ బడవేయుదుఁగాక యని విష్ణుమూర్తి మచ్చరించుట.}

ఆ. నిష్కళంక దివ్య ✽ నిర్వికల్ప బ్రహ్మ
తేజమైన యస్మ ✽ దీయమూర్తిఁ

దలఁచి చిన్మోదమునఁ దనియు ధన్యుఁడు గాక
ముక్తుఁడగునె యితర మూఢజనుఁడు. 108

క. మునిదనయభిమత వరమున
నొనరిన సామ్రాజ్యలక్ష్మి నొల్లనటన్నన్
జనునే భూపాత్రక్షం
దనవనితాద్యనుభవములఁ దనియకయెట్లున్. 109

ఆ. ఒల్లనన్నయితని యుల్లంబు రాజ్యసం
పదల వెల్లిగొలిపి ముదమొనర్చి
యవల మోక్షమిత్తు నని దివ్య చిత్తంబు
నందుఁ దలఁచెఁ దలఁచి నంతలోన. 110

క. ఏమని చెప్పుదు హరిమా
యామహిమఁ దదాశ్రమంబు హాటకరత్నో
ద్దామగృహసౌధలసదభి
రామంబగు నొక్కపుర వరంబై యొప్పెన్. 111

సీ. మదమత్తవేదండ మండల గ్రైవేయ
ఘంటికాఘణఘణ త్కారరవము
నన్యోన్యసముపాశ్రి తావిర్భవత్పటు
జవనోత్తమాశ్వహే షారవంబు
కేళిసంచారవికీర్ణ కాంచన పుష్ప
రథవిభ్రమచ్చక్ర రాజిరవము
నుద్దామ దర్పభాసురోత్కటభటబిరు
దప్రశంసాలాప తరళరవము

తే. పటహభేరీ మృదంగ శంఖభ్రదవంబు
సౌధవీథీవిపంచికా చారురవము
కామినీపాదమంజీర కలరవంబు
ప్రమద మొనరించె నమ్మహా పట్టణమున. 112

క. కేళీసరోవరంబులు
కేళీవనవాటికలును గేళీగిరులుం
జాలఁగఁ గన్నులకింపై
యాలీలా పట్టణమున నలరెఁ జూడన్. 113

చ. సురుచిర కేళిశైల మణి సుందరకందర కేళిలోల కి
న్నరకలగాన మేదుర నినాదము లంగజుఁ బ్రోదిసేయఁగాఁ

గెరలుచుఁ గూర్మి దంపతులు క్రీడలొనర్తురు పుష్పడోలికో
త్కర రమణీయహర్మ్యతల కాంచన వేదుల నప్పురంబునన్. 114

క. అగరు ఘనసారకుంకుమ
మృగమద గోరోచనాది మేళనమునమే
లగుపువ్వుల నెత్తావుల
నగరాపణవీధు లింపొ నర్చు ప్రజకున్. 115

రాజమందిర వర్ణనము.

వ. ఇవ్విధంబున నమరావతికిం బ్రతినై యతికంరపాళంబను పేరనొప్పు నప్పురి మధ్యంబునఁ గనక ప్రాకార గోపుర సౌధచంద్రశాలామంటప మణికుట్టిమ మార్గతోరణ మంగళ రంగవల్లీ సముల్లసితంబును, గుల్యాసరోవర కేళి దీర్ఘికా తరంగ చక్రవాక కలహంససారస క్రౌంచసంచయ క్రేంకార సంకులంబును, సవిధోద్యానవాటికాశాకోణకుటజ చూతపనసరంభా ఖర్జూరనారికేళ కురువకాశోక మాధవీ యూథికాజాతి లతాదిపల్లవసుమనఃఫలరసోల్లసిత కలకంఠ మధురశుకనికర కలకలంబును, కనక[2]మణిమయ ద్వారకవాట దేహళీ జాజ్వల్యమానంబును, దౌవారిక వేత్రదండతాడన నిరుద్ధసకలసామంత భూకాంతసమ్మర్ద దుర్గమద్వార దేశంబును, ప్రధానదండనాయక దుర్గాధ్యక్ష వీరభట సహస్ర సంరక్షితాస్థాన మంటప సామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాసంబును, గంధ గజతురంగ శతాంగ సువర్ణాందోళికా పర్యంకచ్ఛత్రచామర సింహాసనాదిశోభితంబును, గర్పూరశలాకాజాతా[3]యాత మందమారుత చలాచలీ దివ్య వితాన పుష్పమాల్యాలంకృతంబును, సంగీతతాళవాద్య నృత్యోద్యానమానస్య నాట్యశాలా ప్రవర్తిత నర్తకీ కింకిణీ కంకణ ఝుణఝుణత్కార మనోహరంబును, గురుకుచనితంబభారాలస విలాసినీసహస్రసంచార శుద్ధాంత మందిరంబును నగు రాజభవనంబున నొక్క పుష్ప సౌధాగ్రమంటపంబున. 116

క. కనకమణి పీఠికఁ దనుఁ
దనప్రియ కామినులు గొలువ ధరణీ పతియై
మునియుండెఁ గనకభూషణ
కనదుజ్జ్వలమూర్తితోడఁ గౌతుకలీలన్. 117

క. ఏకాగ్రనిష్ఠతోడని
రాకులమతిఁ దపము సేయు నమ్మునిచేందం
బేకై వడి నడఁగెనొ నాఁ
డాకస్మికమేమి చెప్ప నాహరిమాయన్. 118

1. సంచయంబును 2. ఆ. పా. నసేకమ. 3. జాతయాత,

క. అలదండకమండలు వ
ల్కలజపమాలాజినములు ఖడ్గక్రీడా
జలరుహ చీనాంబరమణి
వలయ కనకకంబళముల వైఖరి నొప్పెన్. 119

తే. మఱచెఁ దన బ్రహ్మయోగంబు మౌనివరుఁడు
కపటసామ్రాజ్యమదిరా వికాసలీల
సమ్యగ్విజ్ఞాన సరసి నోలలాడు తలఁపు
మోహసంసార జలరాశి మునిఁగె నపుడు. 120

ఆ. మోక్షలక్ష్మికోర్కి ముడివడిచిత్తంబు
రాజ్యలక్ష్మిపై విరాళిఁబడియె
రోగిననేఁడు బుద్ధి యుడిగి యాతపసికి
భూవరుండ ననేఁడు బుద్ధివెడమొ. 121

సీ. అవధారు దేవ చక్రాద్రి పర్యంత భూ
పతిశిరోముకుటప్రాజితపదాబ్జ
జయమహారాజ యష్టాదశద్వీప సం
స్థాపిత శాసన స్తంభయూప
విన్నపంబిదె గర్విత శత్రురాజన్య
దర్పాంధకార మార్తాండబింబ
జోహారు సర్వజ్ఞ సుస్నిగ్ధ శివజటా
జూటగంగాభ యశోవిహార

తే. యనుచుఁ బ్రాంజలులై వేత్రహస్తవరులు
కదిసి యర్హోపచార వాక్యములు పలుక
మహిమఁ గొలువుండె నాస్థాన మంటపమునఁ
జండదమనావనీనాథ చక్రవర్తి. 122

క. శరణాగతులగు రాజుల
నరుదుగ గజవాజి భూషణాంబరగంధో
త్కరములు కానుకలొసఁగెడు
నరనాథులఁ జూచి మునిజన ప్రభుఁడోలిన్. 123

క. అరిషడ్వర్గము మనమున
నురురాజసవిభవములకు నుబ్బాసరింపఁ
బరమ దయాసత్యోక్తుల
పరిచయమది యుడిగి పరుష భాషలు నేర్చెన్. 124

క. కొందఱికి నలుగు మఱియొక
కొందఱఁ గృపనాదరించుఁ * గొందఱఁ బ్రోచున్
గొందఱఁజెఱచుఁ బ్రభుత్వము
నంది నిజాజ్ఞాబలమున * నవనీజనులన్. 125

సీ. దివ్యవిమానంబు * తెఱఁగునఁ దేరెక్కి
తిరుగుచునుండు నా * దిత్యుభంగి
మదగర్వరేఖతో * మత్తవేదండంబు
నెక్కు భూలోకదే * వేంద్రుఁడనఁగఁ
బసిఁడిపుత్తళ్ళసొం * పెసలారు రత్నాల
పాలకి నెక్కుఁ బ్రా * భవము మీఱ
హయరత్నములనెక్కి * యాడించు నంగళ్ల
నంగనామణులకా * హ్లాదమొనఁగఁ

తే. కేళిగిరికందరంబులఁ * గ్రీడసలుపు
నుపవనంబులఁ జరియించు * నుత్సవమున
నాట్యశాలలనుండు నా * నందమొదవఁ
దనకునింపైన విధమున * ధరణివిభుఁడు. 126

సీ. కలకంఠియొక్కతె * కర్పూర తాళవృం
తముఁ ద్రిప్పఁగలికి నె * త్తావు లీనఁ
దరళాక్షి యొక్కతె * తాంబూలఖండోత్క
రం బిచ్చుమందస్మి * తంబుతోడ
నలివేణి యొకతె పా * దాబ్జముల్ వట్టు కం
కణకాచ ఘుళఘుళా * త్కార మలర
మగువయొక్కతె దండ * మణి పీఠముననుండి
మదనోన్ముఖములైన * మాటలాడుఁ

తే. కేళిగృహమున నవపుష్ప * డోలికాగ్ర
శాయియైయున్న యమ్మహీ * నాయకునకు
నింపు సొంపారనను రాగ * మి[1]గురుకొల్ప
చారులీలల శుద్ధాంత * చంద్రముఖులు. 127

క. సమధిక రాజ్యాంభోజ
ప్రమదాక్రీడా మరంద * పాన సుఖశ్రీ
రమణీయ మధుకరంబై
ప్రమదమ్మున నమ్మునీంద్ర * [2]పార్థివుఁడలరెన్. 128

1. ఆ. పా. రాగమిరవుకొల్ప. 2. ప్రా. పా. పార్థివుడంచెన్.

క. వలసిన తొడవులు తొడుగుచు
వలసిన గంధములఁ బూయు । వలసినపుష్పం
బులు ముడుచు నింపు సొంపులు
వలసినకాంతల రమించు । వలసినవేళన్. 129

క. తాపములకెల్ల నిల్లగు
భూపత్వము కాముకత్వ।మును బెట్టిదమై
యేపారనతని యోగము
ప్రోపఱెఁ బోకొత్తులోని । పోకయుఁబోలెన్. 130

క. హరిమాయా మారుతమునఁ
దిరమగునే బ్రహ్మబోధ । దీపకళిక త
చ్ఛరణధ్యాన ఘటంబున
వెరవునఁ దానిలుపకున్న । వెడఁగుమునులకున్. 131

క. తనపూనికయును దనతప
మును దనదుమహామునిత్వ।మును బ్రహ్మసుతుం
డొనరించిన మార్గము మఱ
చిన యాతనిఁజూచి జగము । చిత్రమునొందెన్. 132

క. హరిమాయ గడువరాదని
పరమాశ్చర్యంబునొంది । బ్రహ్మయు శివుఁడున్
సరసిజ వనబాంధవుఁడును
గరమభివర్ణించి రధిక । కౌతుకలీలన్. 133

సనత్కుమారుండు తిరిగివచ్చుట, చండదమనుని బోధించుట.

వ. అంత. 134

ఆ. మఱియు నా సనత్కు।మారుండు చండ ద
మను విధమ్ముఁజూత।మనుచువచ్చి
రాజ్యమహిమతోడి । రాజసంబున నెదు
రేగుదెంచి పూజ।లిచ్చుటయును. 135

ఆ. రాచబూమెనున్న । వాచంయమిశ్రేష్ఠుఁ
జూచిచూచి మిగులఁ । జోద్యమంది
విష్ణుమాయవెంపు । వినుతించి వినుతించి
యనియె బ్రహ్మసుతుఁడు । సతనితోడ. 136

ఉ. ఏమి మహానుభావ నిను।నించుకయైన నెఱుంగనేర్తువే
నీమునుపంటి రూపమది । నీహృదయంబునఁ దోఁచుచున్నదే

భూమిపతిత్వ రాజ్యసుఖమ్ముల్ కరమిష్టము దోఁచుచున్నవే
నీమన సెట్టులున్న యది నిక్కము నాకెఱిఁగింపు నావుడున్. 137

వ. విని వెఱఁగుపడి యేమొకో నన్ను నేనెఱుంగకునికి యెట్లు, నాకునుపతి రూపం బెయ్యది, నాకుభూపతిత్వరాజ్య సుఖంబులు కరం బిష్టంబులు గాకుండుట యెట్లు దీనికిఁ బ్రత్యుత్తరం బేమనియిచ్చువాఁడ నిమ్మహాత్ముని వచనంబు లత్యద్భుతంబులై తోఁచుచున్నవి యని భయంపడి ప్రాంజలియై రాజిట్లనియె.

క. దేవమునీశ్వర యిది యే
భావంబున నన్ను నిట్లు పలికితి నాకే
భావంబును దోఁపదు నీ
భావంబుననున్న యట్లు పలుకు మహాత్మా. 139

వ. ఏనురాజనగుటయు నీరూపంబుదక్క మఱియొండు రూపంబు లేకుండుటయు నెల్లరాజులకుం బలెనే భూపతిత్వరాజ్యసుఖంబులు కరంబిష్టంబులగుట నెఱుఁగుదు నింకనెద్దియు నెఱుంగ, మీచిత్తంబుసంగతి తెలుఁగు నాకాన తిచ్చి నామనఃకళంకంబుఁ బాయంజేయు మనవుడునవ్వి యవ్విరించినందనుం డిట్లనియె. 140

తే. చండదమన మహామునీశ్వరుఁడవీవు
రాజ్యకాంక్షఁ దపంబొనరింపంగ నిన్ను
మాన్చిపోవుట మఱచితే మానసమున
నాతపఃఫల లీలలు నవునొకావు. 141

క. హరిమాయ నిల్లెఱుంగక
నిరసించి విరించి ముఖుల నెఱిఁగూర్చి తప
స్స్ఫురణమున మెలఁగఁదగునే
దురహంకారమునఁ జేయుదురె తపమనఘా. 142

వ. పరమేష్ఠి పశుపతి పద్మబాంధవుల యానతిఁగైకొని సాత్వికజ్ఞానంబున మోక్షప్రదాయకు నారాయణు నారాధించుచు నతండే కొలంది కర్మ బంధంబు లనుభవింపజేసె నట్ల యనుభవించుచు నప్పరమపురుషునకుం బ్రపన్నుండవైన నింతమూఢుండవై నిస్సారసంసార పంకమగ్నుండవై యుండుదువే యింకనయిన నిష్కళంక హృదయుండవై యీ సామ్రాజ్య వికారంబులు హరిమాయా కల్పితంబులుగా నెఱింగి హరిందలంచి కృతార్థుండవగు మని సనత్కుమారుం డొనర్చిన బ్రహ్మోపదేశంబున. 143

క. జ్ఞానోదయమగుటయు న
మ్మానీంద్రుఁడు చంచలించి మనమున భక్తా

దీనుఁడగు హరిఁదలంచి కృ
తానతియై భక్తిపులకలంకూరింపన్. 144

క. కరుణాసముద్ర ముద్రిత
దురితోదయ యుభయ కర్మదూర మునీంద్రో
త్కరవాంఛాఫలద మహా
పురుష పరబ్రహ్మమయ విభుత్వమహాత్మా. 145

మ. గతదుష్కర్ములు సంగవర్జితులు రాగద్వేషదూరుల్ మహా
మతులాత్మీయతపోధిదైవముగ సన్మానించి నిన్నాత్మసం
స్థితుఁ గావించి భజించి మోక్షపదముం జేకొంద్రుగా కిట్లు దు
ర్మతికి న్నాకెటులబ్బు నాతరమె నీ మర్మంబెఱుంగన్ హరీ. 146

క. అగణిత దుఃఖనిదానం
బగు సంసారమున లోపలజడిపడు నా
వగలుడిపి కావవే నను
జగదేక శరణ్య కృష్ణ జలరుహనేత్రా. 147

క. అని భక్తిపరవశుండై
కనుఁగవ నశ్రువులు దొరుగఁ గాఁ దనువినుతిం
చిన భక్తవత్సలుఁడు హరి
యనుకంపాయుక్తచిత్తుఁడై యావేళన్. 148

సీ. పుష్పవృష్టియుఁ దనభువన రక్షాదక్ష
కారుణ్యదృష్టియుఁ గడలుకొనఁగ
నప్సరోనాట్య విన్యాసంబు తనవన
మాలావిలాసంబు లీలమెఱయ
ననుకూల గంధవాహంబును దనసహ
జాంగగంధ ప్రవాహంబు నొలయ
సహచర సురమునీశ్వర తరళత్వంబు
తనభక్తవత్సలత్వంబు నొరయ
తే. వినుత గంధర్వగానంబు తనమనోజ్ఞ
భూషణస్వనమును వేడ్కఁ బొదలఁ జేయ
దివ్యమంగళమూర్తియై దివ్యతేజ
మలరఁ బ్రత్యక్షమయ్యె నా[illegible]ఁడు. 149

తే. అబ్జనేత్రుండు ప్రత్యక్షమైనఁ దెలిసి
కలిగి తొల్లింటి యట్లను గాంచె మౌని

పురనరేంద్రత్వ సామ్రాజ్య । పరికరములు
వనమునీంద్రత్వ పరమునై । వరలుచునికి. 150

క. సాక్షాత్కరించిన సరో
జాక్షుని శ్రీపాదములకు । నానతుఁడగుచున్
లక్షవిధంబులఁ బొగడెను
జక్షుస్స్రవదంబుబిందు । సందోహముతోన్. 151

క. హరియును నప్పుడుమానీ
శ్వరుతామసభావముడిపి । సాత్త్వికవిజ్ఞా
నరతిన్ మతిఁగూర్చి తపః
శ్చరణమునకు నియ్యకొలిపె । సద్గతికొఱకున్. 152

క. అంత ప్రతిజ్ఞావంతుని
పంతము వారించి కర్మ । ఫలముఁ గుడిపి య
త్యంతజ్ఞానంబొసఁగి య
నంతుఁడు సురవరులు గొలువ । నరిగె నిజేచ్ఛన్. 153

క. ఈవృత్తాంతము విను స
ద్భావవిధేయులకుఁగలుగు । బ్రహ్మజ్ఞాన
ప్రావీణ్యంబును హరిమా
యావరణ విముక్తియునుఁ గృ । తార్థత్వంబున్. 154

మ. అనియయ్యంబరవాణి పల్కుటకు న । త్యాశ్చర్యముం బొంది ర
మ్మనను లీనారదుఁడేమి చెప్పెదు మహా । మోహాంధకారంబునన్
దనచిత్తంబు భ్రమింపగాఁ దెలివిఁజెం । దన్ లేక దుర్మాన సం
జనితక్రోధమునన్ హసించిపలికెన్ । సర్వంసహాధీశ్వరా. 155

తే. పట్టఁబనలేని యీబట్ట । బయటిమాట
కకటభ్రమసితిరో కదా । యలఘులార
యామునీంద్రునివంటి మో । హాతురుఁడనె
యేను, సాదృశ్య మెఱుఁగక । యనెను గాక. 156

క. నన్నెఱుఁగు విష్ణుఁడావిభు
వన్నికలే నెఱుఁగుదుం బ్ర । పంచవికార
క్లిన్నతనాకుం గలదే
యిన్నిచదువులేల మీరె । యెఱిఁగెదరు తుదిన్. 157

వ. అని హరిమాయ నెన్నక గగనవాణి నసత్యవాదిగా దూషించి, తనవిజ్ఞాన
మహిమ యెఱుంగుటకు నిమ్మునులెంతవారని నిరాకరించి, వీరిముందట

పంతంబు పలుక నేలయని తనలోనఁ దన్నుఁదానే ప్రశంసించుకొనుచు, వీఁడు కొనిపోవ నుద్యోగించు నతనితలంపుగని మాయామునివేషధారియగు నవ్వెన్నుండు చిన్నినగవు దొలంక బలువలం జిక్కిన మెకంబయ్యెంగాక తానింక నెక్కడికిం బోవంగలవాఁడని యతని చిందిలిపాటు మందలించి, కొలంది యెఱుంగక యభ్రవాణి పలికెంగాక, చండదమునుండు భవత్సమానుండేని యంతబుద్ధిమంతుండు మాయంబడునే యదియట్లుండనిమ్ము, మమ్ము బహుమానంబుసేసి యీవేళ మా యాశ్రమంబున భిక్షసేయ వలయునని ప్రార్థించిన నెట్టకేల కియ్యకొని. 158

మాయామునియైన విష్ణుమూర్తి నారదుని మోసపుచ్చుట.

క. తనచేతి యక్షమాలయుఁ
గనకకమండలు విపంచి కైకయుఁ గుంచెయు న
ల్లన నచటి రావిఁదగిలిచి
మునితీర్థంబాడు నియమమునఁ జనుదెంచెన్. 159

క. తన విజ్ఞానము తనతప
మునుదన విరతియును దన యమోహిత్వంబున్
దనురక్షింపఁగ నోపునె
వనజాక్షుని కరుణదప్పి వచ్చినవేళన్. 160

సీ. నారాయణోచ్చారణశ్రావ్య దివ్య నా
దమువీణె యుందయం తర్పవించెఁ
జిదమలానంద సంపదనాడు నాట్య వి
హారంబు కుంచియ నాశ్రయించెఁ
దత్త్వవిజ్ఞాన సుధారసపూరంబు
దొలఁకియాడుట కమండలువుఁ జెందె
బీజాక్షరన్యాస పృథులాబ్జ దృఙ్మంత్ర
కల యక్షమాలిక గడలుకొనియె
తే. నారదుని చిత్తమున నహంకారజనిత
నిబిడ మోహాంధకారంబు నిండుకొనియె
విష్ణుమాయా ప్రభంజనవిహతిచే వి
వేక దీపంబు మలుగుట వేనరేంద్ర. 161

వ. అట్లు కొలనికి డిగ్గి దాని చెలువు ప్రకటించుచు నాచమనపూర్వకంబుగా జలంబు ప్రవేశించి నాభిదఘ్నపయఃపూరంబున నిలిచి మహాకాళరాత్రిసమయాంధ తమసంబున మునుంగు చంద్రసూర్యాదిజ్యోతిర్మండలంబునుం బోలెఁ దన

విజ్ఞాన ప్రకారంబు విష్ణుమాయా పటలంబున మునుంగ సంసార సముద్రం
బున మునుంగుటకు నీళ్లమునింగె నప్పుడు. 162

క. జననాథ యరిదినుమిన్నా
వనజాక్షుని మాయ పెంపు ♦ వర్ణింప నిలిం
పనికాయ కాయజాంతక
వనజాసన దివ్యమౌని ♦ వరులకు నైనన్. 163

నారదుండు కొలనిలో మునింగి స్త్రీయగుట.

ఆ. నీరుపాపయయ్యె ♦ నృపవర తొల్లింటి
తపము కలిమియెల్లఁ ♦ దక్షిణంబ
మునిఁగిలేచి భువన ♦ మోహనమూర్తితో
నలిననేత్రియయ్యె ♦ నారదుండు. 164

ఆ. ఆమునీంద్రవేష ♦ మాబ్రహ్మవర్చసం
బామహత్వమామ ♦ హావివేక
మెల్లనణఁగె శౌరి ♦ యింద్రజాలంబున
వినుము ధర్మతనయ ♦ విస్మితంబు. 165

క. పాలకడలి నుదయించిన
శ్రీలక్ష్మియుఁబోలెఁ గళలఁ ♦ జెలువారుచులీ
లాలసగతిఁ గొలను వెడలె
నాలీలావతి పసిండి ♦ యంచయుఁబోలెన్. 166

వ. మఱియు జలాశయంబున నీరుగ్రోలి వ్రాలిన జలధర ఖండంబు లన నొప్పు వెన్నెరుల కప్పును, నీలజలధర ఖండంబుదండఁ గన్నుల పండువునంగు చంద్ర రేఖయన మీఱునెన్నుదురును, జంద్రరేఖ చెలువునఁ జెలువారు నీలోత్పలము లనఁ జెన్నారు నిండువాలుకన్నులదోయి, నీలోత్పలంబుల వలనం దొరఁగు మకరందపూరంబన విలసిల్లుదియ్యకెమ్మోవియు మకరందపూరంబు పూరింప నిడిన కనక కలశంబులన నుల్లసిల్లు గురుకుచకుంభంబులును, గనక కలశం బులు మాయందెచ్చిన పసిండిమూకళ్లనం దనరుమృదుల బాహుమూలంబు లును, బసిండిమూకులుల నిగుడు మెఱుంగు దీఁగెలన మెఱయుచేతులును, మెఱుంగు దీఁగెలతళుక్కునఁ బ్రదీపించు గగనంబనందోఁచు చిన్ని నెన్నడుమును, గగనంబునం దొలంకియాడు వేల్పుటేటి కలికితరంగంబుల తాఁకునంబొంకం బైన సువర్ణసైకతంబన వెలయు జఘనంబును, సువర్ణసైకతంబు కెలంకున మొలచిన పసిండియనంటి కొదమలనం బొదలునును దొడలును, బసిండి యనంటి కొదమల ప్రాపునఁ జెఱుకు విలుకాని పువ్వుటంపపొదులన ముదం

బొసర్పు చిఱుదొడలును బువ్వుటంపదొనల నలంకరించిన ముక్తాఫలంబులనం దేజరిల్లు పదనఖంబులును, గ్రమక్రమంబునం గనంబడ నప్పడంతి గట్టున వచ్చి నిలిచెనప్పుడు. 167

క. జలకేళి సలిపివచ్చిన
పొలుపున వేఱొక్కపట్టు § పుట్టముఁ గ్రై చే
సిలతాంగి యంగకంబుల
నలరుల సొమ్ములు ధరించి § యలరెఁ జూడన్. 168

క. వనజాకరలక్ష్మియొ య
వ్వనలక్ష్మియొ మరుని నెడసి § వచ్చినరతియో
యన నవయౌవనలీలల
వనిత సరస్తీరపుష్ప § వాటిక నొప్పెన్. 169

సీ. ఒకమాఱు తనచరణోద్గత ద్యుతులచేఁ
బరమసంధ్యాచ్ఛాయ § ధరణి నుంచు
నొకమాఱు తన మేని § యుజ్జ్వలప్రభలచేఁ
దీఁగమెఱుంగుల § దిశలు ముంచు
నొకమాఱు తనముద్దు § లొలుకునవ్వులచేత
వెన్నెలఁ గాయించు § విపినవాటి
నొకమాఱు తనమంచి § యొఱపుఁజూపులచేతఁ
గలువ తోరణములు § గట్టు నెదుట

తే. పాదుఁబూఁబొంపముల మీఁద § నాడుగండు
తుమ్మెదలమ్రోఁత శ్రుతిగాఁగఁ § దోయజాక్షి
కలికిజవ్వనమునకలంకారమగుచు
మదనలీలా వికార సంపదదనర్పు. 170

ఆకొలని యొద్దకు చంద్రకేతుఁడను రాజువచ్చి యా స్త్రీనివర్ణించి మోహించుట.

క. ఆకొలని కెలన నాక్రియ
నాకలికి చకోరనేత్రి § యంగజలీలా
శ్రీకిఁ గరాళింపుచుఁ దన
లోకంబై పువ్వుదోఁటలో విహరింపన్. 171

సీ. చంద్రకేతుండను § జగతీతలేంద్ర కు
మారుండు మదనావ § తారమూర్తి
వీరరత్నము జగద్విఖ్యాతమైనట్టి
బిరుదాంకపుర మేలు § బిరుదురాజు

చతురంగబలమహోన్నతసన్నాహసంపద
వేడ్కమైఁ జనుదెంచి । వికటదుష్ట
మృగబాధలణఁగించి । మగుడి యుపవనమున
విడిసి తరుచ్ఛాయ । విశ్రమించి

తే. కేళిమైఁగొడ్డుపావల । గిలుకలడర
నొక్కబాలుండు కైదండ । యొసఁగవచ్చి
యులరు దీఁగెవిధంబున । నలరుచున్న
యులరుఁబోఁడి విలోకించెఁ । గొలనిదరిని. 172

క. కనిబిట్టుకట్టెదురనా
జననాథసుతుండు నిండు । జవ్వనమునకున్
దనసౌందర్యంబున కును
దనలో నాశ్చర్యమంది । తలయూఁచియునున్. 173

శా. ఔరా చేన్నుల చెన్ను కన్నుఁగవతీ । రాహో భళీ వేణికా
భారశ్రీ ముఖచంద్రబింబరుచి చెప్పన్ వచ్చునే చిన్నికా
నేరితిన్ సృజియించె బ్రహ్మ కటి సొంపెట్లుండెఁ జారూరు శృం
గారం బెవ్వఁడు మెచ్చనేర్చు నిదె బోకకంజాక్షి యుంటే భువిన్. 174

క. కలికి నునుసోగ వెన్నెల
తళుకు గులుకు నవ్వు నును సుధారసధారన్
జిలుకు నునుబలుకు పూములు
కులకలికలు దీని కన్నుగొన లగ్గలికల్. 175

ఉ. కొండలఁబోలు జక్కవలకున్ సరి మారెడుబండ్లజోడు వే
దండపకుంభ తుల్యము లుదంచితహేమ ఘటాభముల్ సము
ద్దండపయోజకోరక విబోధస్ఫుటముల్ శకటాంగమూర్తులీ
ఖండశశాంకఫాల కుచకాంచనచంపక పుష్పగుచ్ఛముల్. 176

తే. ఇంచువిలుకాని కేళికియంచకొదమ
కాదు మరుఁ డెక్కఁబట్టిన । కలికి చిలుక
కాదు వన్నెలబొమ్మ కొక్కట విరించి
జీవకళనిచ్చి నిలిపిన । చెలువ చెలువ. 177

ఆ. లలిత నీలమణి శలాకయానూఁగారు
నిలిపెఁగాక నలువ । నిలుపకున్న
గురునితంబబింబ । కుచకుంభ భరమున
వెలఁదియసదు నడుము । విఱుగకున్నె. 178

మానసీరాకరోన్మాథి ౹ మందరంబు
ధైర్యకంద నిశాత కుద్దాలధార
మర్మకంచుకకర్తరీ ౹ మహిమబోధ
వనజచంద్రిక యీయింతి ౹ వాలుఁజూపు. 179

అమృతాంశుఁడింతి జూనము తానొనర్చెనో
పొలఁతి నెమ్మోముతోఁ ౹ బోల్పఁబడియె
నళులెట్టి పుణ్యాటనుల నిష్ఠమెలఁగెనో
యింతి పెన్నెరులకు ౹ నీడువడసెఁ
దమ్ము లెన్నెన్ని తీర్థంబులఁ దోఁగెనో
సతిక్రాలుగన్నుల ౹ సాటినొందె
గజము లేక్షేత్ర మార్గముల వర్తించెనో
చెలువ నడకకు సరి ౹ చెప్పవలసెఁ

. గాంచనము భూమి నేమేమి ౹ కర్మములకు
వచ్చెనో చానమైచాయ ౹ వన్నె కెక్కఁ
జిలుక లేసత్యవాక్యముల్ ౹ పలికినవియొ
యబలమధురోక్తులకు సమ్మ ౹ తమ్యెనిపుడు. 180

అని బహుప్రకారంబుల దాని యభినవ సౌందర్య యౌవన విలాసంబులు చూచిచూచి చూపానిన నేచి ధైర్యంబు తొలంగంద్రోచి యాచంచలాక్షిని డాయంబోయి, తన చక్కఁదనంబునకుఁ జిక్కిన తలంపు చూపుగని యనురాగంబు నెరయ నెఱజాణతనంబుగల తగవుమాటల నొడంబఱచి కైకొని తనపురంబునకుఁ గొనిపోయి యభిమత రతిక్రీడలం దేలుచుండె. 181

. కొడుకుల నూర్వురఁగనె స
ప్పుడఁతుక సౌందర్య నిధుల ౹ బాహాబలులన్
గడిమిగలవారి వారుం
గడఁగిరి వివిధాస్త్ర శస్త్ర ౹ కౌశలలీలన్. 182

. పతి మేలు సుతులకలిమియు
నతులిత సామ్రాజ్యవైభ ౹ వాభ్యుదయంబుల్
సతి యైన నారదునకున్
బ్రతిదిన సంతోషసిద్ధి ౹ పగగఁగఁ జేసెన్. 183

. కంసారి రచితమాయా
సంసారపయోధి మునిఁగె ౹ సమ్మని భూపో

త్తంప వినుసీమరందిఁ బ్ర
శంసింపఁగఁ దరమె పద్మశాతునకైనన్. 184

వ. ఇవ్విధంబున నపరిమిత్తైశ్వర్య విలసితంబులగు సామ్రాజ్య వైభవంబులును, మన్మథావతారుండగు ప్రాణేశ్వరుండును, సుగుణవంతులగు కొమాళ్లు నార్వురు ననుఁగుఁగోడండ్రును ననుకూలదాసదాసీజనంబులును, మణిమయ కనకవిభూషణాంబర ప్రసక్చందనతాంబూల చంద్రశాలావిహార పుష్పశయ్యాదులంగలిగి తనచుభినవసౌందర్యంబునకుందగిన వైభవంబున నే వెలితియులేని సంసారంబు సేయుచుం గొంతకాలంబు ప్రవర్తించుచుండెనంత. 185

ఆ చంద్రకేతుని మీఁదికి జ్ఞాతి దండెత్తి వచ్చుట.

మ. వినఁజిత్రంబగు చంద్రకేతుని భుజాశౌర్యంబు నైశ్వర్యముం
గొనసాఁగం గని యోర్వఁజాలకమదిం గోపించి తజ్జ్ఞాతి నం
దనుఁడొక్కండు ఫణీంద్రకేతుఁడను భూనాథుండు దండెత్తి వ
చ్చె ననేకోద్భట విక్రమక్రమసటత్సేనాసహస్రంబుతోన్. 186

ఉ. వచ్చినఁ జంద్రకేతుఁడు నవార్యబలంబులఁ గూర్చి పేర్చి కా
ర్చిచ్చు మిఱుంగురుల్ సుతులు చిందరవేఁగి రథాధిరూఢులై
చెచ్చెర సంభ్రమించుటకుఁ జిత్తమునస్వీకసింప మెచ్చుచుం
వచ్చెపురంబు వెల్వడి ప్రవల్లదనర్గళ ధైర్యసంపదన్. 187

క. పతిఁబాయలేదు సతియుం
సతిఁబాయఁగ లేఁడు పతియు సమమనుకార
స్థితిగావునఁ బతిఁబాయక
సతియును జనుదెంచె సమర సంపదలీలన్. 188

వ. ఇట్లు ప్రాణేశ్వరీసమేతుండై యుభయపార్శ్వంబులఁ బ్రతాపదీపితులగు కొడుకులు ప్రచండకోదండ భుజాదండులై సంపూర్ణతూణీరంబులతో రత్నకవచ శిరస్త్రాణంబులు వెలుంగారం దేరులెక్కియెక్క తలంపున నుక్కు మీఱి యేతేర [2]ననేకరథకదంబంబులును బహుకోటిఘోటక వ్రాతంబులును మదాంధగంధసింధుర బృందంబులు నేలయీనినట్లు వెల్లివిరిసిన కాలుబలంబు [3]నెడతెగక నడువం బుడమి గంపింపవచ్చి మచ్చరంబునం దనపై నెత్తివచ్చిన ఫణీంద్రకేతుండును దానుసమయంబుచేసికొని సర్వవరక్షేత్రంబున నాగీరూపంబున మున్నునారదుం డుదయించినకొలంకు కెలంకున విడిసి రప్పుడు.

ఉ. సేనలురెండు నిట్లు రథసింధుర సైంధవసద్భటోద్భట
ధ్వానము దిక్కటాహములు వ్రక్కలుసేయ నుదగ్రహేతి సం

1. అ. పా. సైన్యసంపద జూడన్. 2. అ. పా. కనకరథ. 3. నెడనెడ నడువం.

తానరుచుల్ వెలుంగ [1]గగనంబునఁ గేతనపంక్తులాడఁగాఁ
బూని కెనిల్చె మోహరము భూరిభయంకరలీలఁ గ్రాలఁగాన్. 190

ఉ. [2]భేరులమ్రోఁతయున్ సుభటభీకరహుంకృతులున్ గరీంద్రఘీం
కారతురంగహేషలును ఖండరథోత్కట నేమిరావముల్
బోరుకలంగ దిగ్గజముల్ గబళించె ధరాపరాగము
ప్పోరుగనంగ నచ్చెరువుపుట్టె వియచ్చరకోటి కత్తఱిన్. 191

వ. ఇట్లు రెండుబలంబులు మెఱసి చలంబునం బోరుచుండ నభోమండలంబున నప్సరాంగనలు నిలిచి కన్నులపండువుగాఁజూచి వలసిన వీరపురుషుల వరి యింపం దివురుచుండి రప్పుడు. 192

ఉ. కొండలు వజ్రపాతమునఁ గూలుక్రియ న్రథికాళిచేత వే
దండము లబ్ధిభంగముల తాఁకున నోడలువ్రాలెఁ దేరు లు
చ్చండమదేభ దంతచయచండ హతిన్ బడలె దండతండమై
పాండుకులేశ యశ్వముల పాటునఁగాల్వుర చావు కేమనన్. 193

క. కొండలవలెనే వచ్చున
ఖండగతిన్మించు వలెనె కడపల విచ్చున్
రెండుబలంబులు దమ వే
దండ తురంగమ సుభట రథప్రకరములోన్. 194

వ. అట్టి సంకుల సమయంబున సమానశౌర్య దోర్వీర్యంబుల నెదిరి తొడరి బలంబులం దఱిమి ప్రతివీరయోధ సముద్దామదారుణ బాణహతంబులఁ గొడుకులు నూర్వురు నొక్కపెట్టునంబడినఁ గనుంగొని పుత్రశోకంబునం దజ్జనక రథంబుపైఁ బడి మూర్ఛిల్లిన నెట్టకేలకు మూర్ఛఁదేర్చి కార్చిచ్చు నిదాఘసమయంబునంగాఱడవులనహించు చందంబునఁ జంద్రకేతుండు ఫణీంద్రకేతుని మొగ్గరంబు నుగ్గునూచ గావించిన. 195

తే. ఆడెనట్టులు పెక్కు రక్తాంబునదులు
పాఱె భూతంబు లార్చె నభస్థ్సలమున

---

1. ఆ పా. వెలుంగహారిదళ్వాని గప్పె రథాపరాగముల్, మానవనాథ ఆ సమరమండలి మెండయితోఁచె చూడ్కికిన్.

2. ఆ. పా. శా. భేరిధ్వానము లంబరంబున మహాభీమద్విపేంద్రాదిఘీం
కారంబుల్ తురగోగ్రహేషలు నదల్పన్ సింజినీరావముల్
భోరుకలంగదిగ్గజములున్ గబళించె ధరాపరాగముల్
పోరుగనంగ నచ్చెరువుబుట్టె వియచ్చరకోటి కత్తఱిన్.

3 బడి.

కెగసెఁ బెంధూళి యవ్వేళ నేమిచెప్ప
భువన సంక్షోభకరమయి పొల్చెరణము. 196

చ. కొడుకులు నూర్వురుంబడినఁ గోపము దుఃఖము నంకురింపఁ బె
ల్లడరుచు నాత్మసైన్య నివహంబుల నొంచెడు చంద్రకేతునిన్
దొడరి లయాంతకాకృతి నెదుర్కొని పేర్చి ఫణీంద్రకేతుఁ డా
యెడఁ దునుమాడెఁ దద్బలము నెల్ల నొకండును జిక్కకుండఁగన్. 197

క. బలమెల్ల నడఁచి యాతని
బలమెల్ల నడంచి సురలు ప్రస్తుతిసేయన్
దలఁద్రుంచె నప్సరసలా
తలపూవులు చల్లిపెల్లు తాండవమాడన్. 198

వ. ఇట్లు ఫణీంద్రకేతుండు చంద్రకేతు నింద్రనికేతనంబున కనిచి విజయ
శంఖంబు పూరించి చతురంగబల సహస్రంబులుగొలువ మహాసన్నాహంబునం
జని యతని సామ్రాజ్యంబు గైకొని యేలుచుండెఁ దదనంతరంబు. 199

క. రణమండల హతగతదా
రుణవీరవ్యూహదేహ రుధిరాసారో
[1]ల్బణతఁదను దీర్ఘమాడన
రుణుఁడు జనియె ననఁగఁ గ్రుంకెఁ బ్రొద్దపరాబ్ధిన్. 200

ఆ. ప్రొద్దుగ్రుంకకమున్న పురుషుండు పడుటయె
ప్రొద్దు గ్రుంకినట్లు పొగులునతికిఁ
గదిరె భీకరాంధకారంబు దృష్టి శో
కాంధకార మాత్మయందుఁ బొడమె. 201

యుద్ధభూవర్ణనము.

సీ. కఠినభీకర భీరుకంక భూత[2]వ్రాత
కలహ పరస్పరకలకలంబు
భగ్నరథాయుధప్రకర కేతనవేణు
వీణా శకలచూర్ణవిషమతలము
రక్తప్రవాహ సంసిక్త శిరఃకబం
ధకరాంఘ్రితనుఖండదారుణంబు
కంఠగత ప్రాణకరటిఘోటకభట
చటులపూత్కార నిశ్వాసభరము.

---

1. ప్రా. పా. ల్బణతనుత దీర్ఘమాడన, ఆ. పా. ల్బణతీర్థంబ్బాడగ నరుణుడు చనెననగ గ్రుంకనొగి నపరాద్రిన్. 2. గృధ్రవ్రాత.

తే. నయిన రణమండలమున నఽయ్యాబ్జవదన
కన్నకొడుకులపై నిజఽకాంతుపైఁ బ్ర
భూత దుఃఖార్తయైపడి ఽ పొరలి పొరలి
వేలుపులఁ దిట్టుచును బలఽవింపఁ దొడఁగె. 202

ఆ. ఎన్నిపాట్లఁబడియె ఽ నీనారదుఁడు పద్మ
నేత్రు మహిమఁగనక ఽ నీరసించి
ఘనుఁదిరస్కరించు ఽ కలుషచిత్తుఁడు పుణ్య
ఫలముఁబొలిసి యెన్నిఽపాట్లఁ బడఁడు. 203

క. హరిమాయలోనె సకలము
పరిమగ్నంబైనయట్లు ఽ బంధురతిమిర
స్ఫురణమున నడఁగె నఖిలము
హరిభక్తులు వోలెతార ఽ లడఁగుచునుండన్. 204

చంద్రోదయము.

క. నారదముని యజ్ఞానము
దూరంబై పోవఁ దెలివి ఽ దూఁకొనుమదిలో
నీరీతిననెడు పగిది న
పారతమంబడఁగ నమృత ఽ భానుఁడు పొడిచెన్. 205

ఉ. నారదమానికిన్ నలిన ఽ నాభుఁడు సన్నిధియైనఁ బైపయిన్
భూరికృపాసుధారసము ఽ పొంగెడు కైవడిఁబొంగెఁ జంద్రికా
సారము తత్ప్రమోదమున ఽ సంయమికోటి చెలంగునట్లు చా
కోరకముల్ చెలంగె మది ఽ కోరిక లుల్లసిలంగ నెల్లెడన్. 206

సూర్యోదయము.

వ. అంత. 207

చ. నలినవిలోచనుండు కరుఽణానిధి క్రమ్మఱ సుప్రసన్నుఁడై
నలినభవాంగజాతునిఘఽనంబగు తొల్లిఁటి బ్రహ్మవర్చసం
బలఘుతమం బడంచి ద[1]యఽనంతయుఁగూడఁగఁ జేసితెచ్చెనా
నలినహితుండుదోఁచె నలిఽనప్రకరోల్లసనంబు మీఱఁగన్. 208

వ. ఇట్లు సూర్యోదయంబయ్యె నయ్యరుణకిరణ పరంపరల రక్తపంక పంకిలంబగు మహామండలంబు తేరిచూడ భయంకరంబై యుండె, నెండదాకిన విరవిరం బోవుచు వాడఁబాఱు మైదీఁగెయు ధారాకారంబున నెడతెగక చన్నులపయిం దొరఁగు కన్నీరును, విరిసి కన్నీళ్లఁదడిసి మునుంగుపడిన పెన్నెరులును, గ్రొవ్వాడి నిట్టూర్పులం గ్రందిన కెందలిరాకు మోవియును, జేరుగడలేక యేకాకియై

1. యదనంతయు జూచియ జేసి.

కుందుచెందంబును, దైన్యంబు పెంపునఁ గంపించుచు [illegible]
జేయునేరక పలవించుచుండి చండమరీచి [illegible]
కుప్పరంబెగసి నిప్పులుమియం జెప్పరాని [illegible]
నోర్వక యక్కలువకంటి నలుదిక్కులుంగలయ [illegible]

క. ఆ చేరువ హరికృప మా
యాచూతంబొకటి దట్టశాఖల సాంపారన్
జూచి బ్రతుకాస విడువక
యాచల్లని నీడ కేగి యాతరు శాఖన్.

క. చేరువ ఫలమొకటుండఁగఁ
గోరికతోఁ జేయిసాచి కోయుదు ననుచుం
జేరి యది యంద కించుక
దూరంబై యున్న యబల దుఃఖితయయ్యెన్.

వ. పెండియుఁ జెయిసాచి పండుగోయ నుంకించుచు [illegible]
తిరిగి తిరిగిచూచుచుఁ జెట్టెక్కి కోయనేరక [illegible]
కొడుకులలో నొకని నీడ్చుకొనివచ్చి యచ్చట [illegible]
బోయి యందక బ్రేలెడు గడమదైన, మఱియు [illegible]
వానిపై వైచి యెక్కి కోయంబోయిన [illegible]
యాక్రమంబున నార్వురు కొడుకులం దెచ్చి [illegible]
వైచి మగనిరొమ్మెక్కి కోయంబోయి [illegible]
చూతఫలంబు దూరఫలంబైన నచ్చెరువంది [illegible]
నొక్కవృద్ధబ్రాహ్మణుండై నారాయణుండు, [illegible]
యనుచుఁ జెమట దొరఁగనలసిన వాఁడునుం బో [illegible]
బ్రోన్నత్తురుల జొత్తురులొకంబైన కొకత [illegible]
మృత్యుదేవతయుం బోలెనున్న యన్నెలనే [illegible]
ర్యంబునం బొందుచు దానితో నిట్లనియె.

క. ఇది యెక్కడి శవనివహం
బిదియేటికిఁ గూడఁబెట్టి యెక్కితివిఁక నె
య్యది యాచరింపఁ దలఁచెదు
సుదతీ నినుఁజూడ భయము సోద్యమునయ్యెన్.

ఆ బ్రాహ్మణునితో స్త్రీ తన వృత్తాంతము చెప్పుట.

తే. అనుచుఁ బలికిన నపుడు బ్రాహ్మణునిపలుకు
చెవులుసోఁకిన నొకకొంత నేదఁదేటి

చెప్పె వృత్తాంతమెల్ల నా | చిగురుబోణి
దైన్యసంభూత బాష్పంబు | ధారదొరఁగ. 214

క. విని నవ్వి ధర్మనందన
వనరుహదళలోచనుండు | వనరుహదళసం
జనితమరందము చాడ్పున
కనుఁగొనలం గరుణ దొరఁగఁ | గా నిట్లనియెన్. 215

వ. అబలా నీకు నీకర్మంబు పురాకృత కర్మంబునఁ బ్రాపించినయది యింక దీనికి వగవంబని లేదు. పోరికలన నిట్టి పుత్రరత్నంబులును మనోవల్లభుండును బుణ్యలోకంబునకుఁ బోవుట కన్నులారఁజూచియు నెవ్వరిం జూచి ప్రాణంబులు నిలుపుకొనఁ గ్రమ్మఱ బ్రతుక నాసపడితివి. పండు దిననోరికెట్లు చవియయ్యె. విడువుమీదు రాశి, యిది శేషాహితపోవనం బీవనంబునఁ ఫలంబశుచులగు వారికంటరాదు. తత్ఫలాపేక్షయుడిగి వీరలకుం బరలోక సంస్కారంబు లొనర్చి యాత్మేశ్వరునికై దహనముఖంబున నీదేహంబు విసర్జించి భువనంబులు నుతింప దివ్యమూర్తివగు మీచేరువ నొక్కకొలను చూపెదఁ దీర్థం బాడిపత్తువుగాని రమ్మన నమ్మతించి యమ్మగువ శవనివహంబుడిగ్గి దగ్గరి దగ్గుత్తికతోఁ బ్రాంజలియై యిట్లనియె. 216

తే. విప్రపుంగవ ప్రత్యక్ష | విష్ణునట్ల
నన్నుఁ గృపఁ బోపవచ్చితి | నాదుపూర్వ
పుణ్యమును నేఁడు ఫలియించెఁ | బోయెదుఃఖ
మనఘ నినుఁజూచి నపుడ శ్రీ | హరియసాక్షి. 217

తే. మానవిభుఁడైన పెనిమిటి | మానధనులఁ
గొడుకులను గోలుపోయితిఁ | బడితినిడుమ
సరిగదా యాడుజన్మంబు | చాలునాడు
జన్మమేనొల్ల నేఁడేడు | జన్మములకు. 218

సీ. సకల సంపదలతో | సామ్రాజ్య మేలితి
మనసార మగనితో | మదనకేళి
సౌఖ్యంబులెల్లను | సలిపితిఁ గొడుకులఁ
గంటిఁ బెంచితిఁ గడు | గారవమునఁ
గనుసన్నఁ గొడంద్రు | పనిసేయఁ దాస దా
సీజనంబులు పని | సేయుచుండ
రాజసంబున నుంటిఁ | గ్రమ్మఱ నిటువంటి
[illegible] లోన

తే. సమసెఁ గలగన్నమతి నింద్ర - జాలమట్లు
వేసరితి నింక నీయాజ్ఞ - చేసి కడకఁ
[1]దీర్ఘమాయాత్మ విభునకిఁ - దేహమిచ్చి
దివ్యరూపంబు గైకొందు - దివిజులలర. 219

క. మోహమువిడిచితి[2]విను మీ
దేహముపై నాసవిడిచితిని నీసత్య
వ్యాహారామృత పానో
త్సాహంబునఁ బరమధర్మ - తత్త్వజ్ఞమణీ. 220

వ. అనిపలికిన నమ్మహీసురేంద్రుండు తన వగలుడుపుచుఁ దోడ్కొనివచ్చి సరో
వరంబుచూపిన. 221

క. వారిజలోచన గనియెన్
వారిజకల్హారకైరవ - శ్రీకరమున్
వారిరుహాకరము న్నవ
వారిరుహామోదగంధ - వాహోత్కరమున్. 222

క. దేవనదీ ముఖ్యమహా
పావనతటినీ సరఃప్ర - భావంబెల్లన్
బోవిడిచిన వాఁడునుమీ
యావనజాకరము గాఁగ - నచ్యుతుఁడధిపా. 223

ఉ. చల్లని మందమారుతము - చల్ల నిజాంగము చల్లనైన ను
త్ఫుల్లమనోంబుజాతయయి - పూర్వకృతోత్కట దుష్కృతంబు ల
ల్లల్లన జాఱనీళ్లదరి - కల్లలనామణి చేరఁబోయి శ్రీ
వల్లభుఁడయ్యెడన్ విహగ - వల్లభు నెక్కి ప్రసన్నుఁ డౌటకున్. 224

చ. వనరుహగర్భుఁడున్ శివుఁడు - వారిజబంధుఁడు దేవబృందమున్
సనకసనందన ప్రముఖ - సంయములున్ జనుదెంచి పద్మలో
చనుని భజించుచుండిరి బి - సప్రసవాకర తీరభూమి మా
నిని యయియున్న నారదము - నింగని యవ్విభు మాయమెచ్చుచున్. 225

తే. చిత్రతర కపటనాటక - సూత్రధారి
శౌరినాఁడా కొలంకునఁ - జానఁజేసె
మగుడ నేఁడీ కొలంకున - మానిఁజేయు
టతని మాయకు నిదియెంత - యద్భుతంబు. 226

---

1. ఈ పద్యము మూడో చరణములో కుసంధి. 2. సుమీయా.

వ. వెండియు నాపుణ్యాపకోవరంబునఁ బూర్వకర్మనిర్ముక్తియొనర్చి దుఃఖమాలిన్య స్వరూపంబగు నాడురూపంబుమాన్పి తొల్లింటియట్ల నారదునిఁ బరమ యోగీంద్రునింజేసి యతనికి సాత్త్వికబ్రహ్మోపదేశం బొసంగి కరుణించు నారాయణుని భక్తవత్సలత్వంబు చూడవలయునని గరుడగంధర్వ సిద్ధవిద్యాధరాదులు నంతరిక్షంబున శంఖకాహళ మృదంగ వేణువీణాది వాద్యంబుల నాయితంబు చేసికొనివచ్చి పొడసూపి నిలిచిన నప్సరస్త్రీస్త్రీలు లీలా పుష్పకాధిరూఢలై తత్పార్శ్వంబులఁ బసిండి పళ్లెరంబుల నిడుకొనితెచ్చిన మందార పుష్పమంజరులు సమయంబెఱిఁగి చల్లనుండ రట్టియెడ నప్పంకజాక్షి కొలంకుఁ జొచ్చి కన్నీళ్లు దుడిచికొని పుక్కిలించియుమిసి కట్టినచీరవదలిచి కలయం దడుపుకొని క్రమ్మఱఁగట్టుకొని కుచకుంభ ప్రమాణ పయఃపూరంబున నిలిచి నారాయణ నారాయణేతి వచనపూర్వకంబుగా మునింగిన. 227

క. హరిమాయ యేమిచెప్పదుఁ
దరుణీమణి నీళ్లమునిఁగి ✽ తత్క్షణమాత్రన్
సురలచ్చెరువడ లేచెన్
నరనాయక దివ్యమౌని ✽ నారదుఁడంతన్. 228

క. నారదుఁడా సరసిమునుఁగ
వారిజదళనేత్రి వెడలె ✽ వడి నీ సరసిన్
వారిజనేత్రి మునుంగఁగ
నారదుఁడై వెడలెనిట్టి ✽ నైపుణిగలదే. 229

క. ఆకొలను పొలఁతిఁజేసెను
నీకొలనుం బురుషుఁజేసె ✽ నిరుగొలఁకులు లో
కైకాశ్చర్య కరంబులు
శ్రీకరములు వాంఛితార్థ ✽ సిద్ధికరంబుల్. 230

క. పాండు కులేశ్వర వినుమ
య్యండజపతిగమనుచేత ✽ నా సర్పపురీ
మండలిఁ దనరెం నారద
కుండిక యొకటొకటి ముక్తి ✽ కుండిక యనఁగన్. 231

వ. అప్పుడు. 232

ఉ. మాయయెడల్చి దివ్యముని ✽ మండలముల్ దనుఁజేరి కొల్వఁగాఁ
దోయదముక్తమైన దివిఁ ✽ దోఁచు సతారక చంద్రునట్ల నా
రాయణుఁ డార్తరక్షణ ప✽రాయణచిత్తుఁడు దోఁచె ధారుణీ
నాయక దివ్యయోగియగు ✽ నారదమౌనికి సుప్రసన్నుఁడై. 233

నారదునకు నారాయణమూర్తి ప్రసన్నుఁడౌట.

చ. కురిసిరి పుష్పవర్షములు । గుంపులు గుంపులు గట్టి దేవతా
తరుణులు శంఖకాహళ మృ।దంగ ముఖధ్వను లుల్లసిల్ల సం
బరమునఁ దత్సరోవర స।మంచిత కాంచన పద్మగంధ బం
ధుర మృదులోర్మిశీతల మ।నోహర వాయువు వీచె నింపుగన్. 234

క. పాడిరి గంధర్వాధిపు
లాడిరి రంభాదు లంబు । జాసనసుతునిం
జేడియ రూపుడిపి పరి
వ్రాడీశ్వరుఁ జేసినట్టి । వనజాక్షుకడన్. 235

శా. జేజే యంచు సురల్ భజింపఁగ ముని।శ్రేష్ఠుల్ నుదుళ్లంగ రాం
భోజాతంబులు చేర్చుచుం బొగడనం। భోజాన నేశాన పం
కేజాప్తుల్ పరమాత్ముఁడంచు మది ద।ర్శింపంగ నాస్వామియా
తేజోరాశి మురారి కోటిరవిదీ।ప్తిం బొల్చె భూవల్లభా. 236

సీ. పావనశ్రీపాద । పంకజంబున మరం
దస్యందమై సురత।టిని దొరుఁగ
నిర్మలతర దేహ । నీలమేఘంబునఁ
గ్రొమ్మెఱుంగై సిరి । యెమ్మెఁ జూప
ముఖచంద్ర మండలం।బునఁ జంద్రికానమం
బై సుధా సుమధుర।హాసమెసఁగ
పటుశిరః పూర్వాద్రి । పద్మాప్తబింబమై
పాటల రత్నకి।రీట మొప్ప

తే. శంఖచక్ర గదాఖడ్గ । శార్ఙ్గముఖ్య
వివిధ దివ్యాయుధములు బా।హువుల వెలుఁగ
చారుభూషణ దీప్తిపుం।జంబు దనరఁ
దేజరిల్లెడు హరిఁగాంచె । దివ్యమౌని. 237

క. ఆనిండు గొలను వెలువడి
యానారదుఁ డేగుదెంచి । హరిఁగాంచి సుధాం
భోనిధి నుదయించు సుధా
భానుని క్రియ సురచకోర । పంక్తులు చెలఁగన్. 238

సీ. నారాయణేతి ని। నాదామృతము జల్లు
మణివీణె భుజముపై । మనసు గులుప
నానంద రసవీచి। కాకృతిఁ గుంచియ
మఱియొక్క భుజమున । మరులుకొలుప

లక్ష్మీహారకములఁ బోనిపటికంపు
జపమాల కర్ణదేశమున వెలుఁగ
విద్యా సుధాపరిపూర్ణ కలశంబు
నాఁగరంబునఁ గమండలువు దనర

హామాయ మెచ్చుచు నదిరిపడుచుఁ
నా నవ్వుకొనుచు సంతసముతోడ
ఁడు వచ్చి వేవేల నతులొనర్చి
వాహనుఁడైన శ్రీకాంతునకును. 239

విధంబులం బొగడు వీణియ మీటి నటించుఁ బాడు జే
ను నవ్వ నద్భుతము జెందుచు నాదలయూచుఁ జూచు న
యన దల్చి దేవముని మండలి గొల్వఁగనున్న యాదినా
ణాదేవు మోము దరహాసర సామృత సుప్రసన్నమున్. 240

తద్దర్శనానంద సుధాసరసితరంగంబుల నోలలాడుచు నభివందన సహా
ం లాచరించుచుఁ బ్రాంజలులై బ్రహ్మాది దేవముఖ్యులు దత్తకర్ణావ
లై వినన ద్దేవదేవు నుద్దేశించి. 241

వలు నీచవాదముల ముందఱ వెన్కయుఁ దోఁపకున్నదు
తమోహితాత్ములయి కానరు కానరు, బ్రహ్మయోగ వ
షులు శాస్త్ర దృక్కులయి బ్రహ్మమయుం నినుఁ గానరన్న చో
యు లేదు నాకిఁక ధరిత్రి నినుంగన లేమి నచ్యుతా. 242

ము రూపు నామములు సంభవనాశనముల్ సుఖార్తిసం
వికృత్యవస్థలును బొందక యెందును లేక యుంటయుః
ర గల్గియుండుటయు నిత్యతఁ బాయఁగ లేక యొప్పు నిః
ం రవిన్కఁ బాసిన విశుద్ధమతుల్ నిరతంబు నచ్యుతా. 243

భజింపనేర్చి విరజస్తములై నిజసాత్వికత్వముః
మునుగల్గి నిత్యమును సత్యమనంతము జ్ఞానమాత్మ త
ంనని వేదశాస్త్ర విదితంబగు నీవిభు సుప్రసన్నతే
ఁగని చిత్సుఖామృత రసజ్ఞతఁ గాంతురు ధీరులచ్యుతా. 244

యు విధియు నీప్రకృతి పంకజరజః
పటలంబునను బ్రుంగి భ్రమసినారు
ష్యంజయుండును మితిలేని నీమహా
మాయాతమోరాశి మగ్నుఁడయ్యె

సంయముల్ నీయింద్రజాల దుర్గాటవి
జాడ యెఱుంగక జాల్ములైరి
వేదవేత్తలు నీయవిద్యావిహారయునం
గతికినే మేరయుఁ గానలేరు

తే. మతవివాదులుత్వన్మహా హాతులు నిన్ను
నెఱుఁగువా రెవ్వరో యింక నెఱుఁగవారి
ఘనుఁడు నీభక్తవర్యుఁడొక్కరుఁడు దక్క
తామరసనేత్ర దివ్యతేజో మహాత్మ. 245

{ నారాయణమూర్తి నారదునకు దివ్యదృష్టి దయచేసి శ్వేత ద్వీపమునకుఁ బోవుట. }

చ. అని తనుఁ బ్రస్తుతింపఁగ దయానిధియై నిజదివ్యరూపముం
గనియెడు దివ్యదృష్టి యిడెఁ గంజదళాక్షుఁడు దేవకోటితోఁ
జనియె సుపర్వకామినులు చల్లెడు పువ్వుల సోనతోన యీ
మునియును గొల్చిరా భువనమోహన భూ[1]మికి తెల్లదీవికిన్. 246

క. నావిని నారదుఁడిట్లను
భూవర యింతయు నిజంబు భువనము లెఱుఁగన్
గోవింద శర్మసాక్షా
ద్గోవిందుం డితనిఁబొగడఁ గొలఁదియె మనకున్. 247

మ. హరికిన్ బ్రాణసఖుండు తత్ప్రియపయోజాక్షీమణుల్ వేడ్కతోఁ
వరుసన్ బూజలొనర్చు దైవము జగద్వంద్యుండు వేదాగమాం
తరతత్త్వజ్ఞుఁడు పూజసేయు మితనిన్ ధాత్రీశ యీసంయమీ
శ్వర సాహస్రముపంపున న్మది సరోజాతాక్షుఁగాఁ జూచుచున్. 248

ఆ. ఇతనిఁ బూజసేయు టిందిరా నాథునిఁ
బూజసేసినట్లు బుద్ధిఁదలఁపు
కువలయేశ వినుము గోవిందశర్మచే
నేఁడుధన్యమయ్యె నీగృహంబు. 249

వ. అని పలికిన నమ్మహాముని పలుకు లంగీకరించి సభాసదులగు బ్రహ్మమునుల యనుమతంబున ననేక మణిమయాభరణాదులర్పించి పూజించిన ధర్మనందను నభినందించి జగద్వంద్యుండును జగదేకనాథుండును, జగదేకశరణ్యుండును, జతుర్విధ ముక్తిదాయకుండును, జతుర్వేదవేద్యుండును నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థుండును, భక్తవత్సలుండును నగు నీముద్దుమరఁది కృష్ణుండె స్వయంప్రకాశ

1. ప్రా. పా. 'భావికి'

భ స్వర్ణ కర్ణావతంసారవిందద్వయీాకుం[1]డ
లస్థూలనాసాగ్ర ముక్తాఫలోద్యత్క-
లీలాది నానాపరిష్కారకాంతిచ్ఛ
టాశ్రీలతోమేళ వింపంగ రంగత్కి-

రీటాగ్ర మాణిక్య కోణంబులన్ సాంద్ర
తేజోమిళ చ్చంద్రకంబుల్ చలింపంగ
సొంపారఁగా నౌదలంజుట్టుకొన్నట్టి
మాయూరపింఛంబు క్రొమ్మించు దళ్కుల్పి

సాళింప సర్వాంగ సంసక్త కాశ్మీర
కర్పూర కస్తూరికాగంధ సారాంగ
రాగంబు సౌరభ్యముల్ గుప్పతిల్లన్ ల
సత్ఫాల భాగంబునం జిత్తజాతార్ధ

చంద్రాస్త్రముంబోని కస్తూరి దిద్దాము
ముంగాల నొయ్యారమై వన్నెమీాఱం బ
దార్వన్నె బంగారు కెంబట్టు కట్టాణి
ముత్యాల ముంగొంగురింగుల్ కటిన్ జౌక

ళింపంగ, సంపెంగలున్ బైఁడిగేదంగు
లున్ మేలిచంగల్వలున్ సజ్జకంబైన
గొజ్జంగులున్ జాజులున్ మున్నుగాఁగల్గు
పూగుత్తులన్ గ్రొత్తవన్నెల్ పచారింపు

చున్ శ్రీతులస్యాయత స్రగ్వితానంబు
తోఁగూడఁ జూడాంఘ్రి పర్యంతసౌందర్య
ధుర్యామరద్రూప మానోల్లసద్వైజ
యంతీవిలాసంబు శోభిల్లనుత్ఫుల్ల

వక్త్రాబ్జమందస్మిత శ్రీసుధాసార
సారస్యముప్పొంగ శృంగార వారాన్ని
ధీ, దేవదేవేంద్ర ముఖ్యామరానీక
సేవ్యంబుభవ్యంబు నవ్యంబుదివ్యంబు

నై యొప్పునీయొప్పు కందర్పసౌందర్య
దర్పంబు గుప్పించి విప్పారు నీదివ్య

1. ప్రా. పా. కుంద.

తేజోలవం బబ్జమిత్రుండు నీదీప్తి
లేశంబు సప్తార్చి నీమందహాసాంకు

రంబిందు బింబంబుగా భవదభి నవరూప
లావణ్యలీలా సరోహంసిన్నై కామ
కేళీరిరంసారతిక్రీడ సీతోడఁ
[1]గూడున్న రాధావధూటీ లలామంబు

రాకాసుధాకార బింబంబునం జంద్రి
కారేఖరేఖావ నీజంబునం జిన్ని
పూఁదీగె మేఘంబునన్ లేమెఱుంగంబు
జాతంబునం దేఁటి నా మిక్కిలిం జిక్క

నై కోర్కులం దేల నాలింగనప్రేమ
మై వామదోఃకంజ మంసప్రదేశంబు
నం జాచి మేలారు వాలారు కెంజాయ
కుందావికిం జిందులాడంగఁ గ్రీడాప

యోజాత మాడింపుచుం గెంపునింపుల్ప
చారింప నింపారు నీచిన్నిమోవిన్ సు
ధాబిందు నిష్యందముల్ జిందఁగా వేణు
నాళంబు పొందించి కెందమ్మి జోడొక్క

చోనీడుగాఁ గూడఁగాఁబట్టి సద్రత్న
వన్ముద్రికాజాల లోలాంశువుల్ మోము
నం దాండవింపంగ లీలాంగుళీపల్ల
వన్యాసవైచిత్రి సద్రంధ్రమార్గంబు

లన్ మంద్రముఖ్య స్వరోదార మానంబు
లన్ హాత్తి సప్తశ్రుతుల్ మేళవింపంగ
నింపారవాయించ నీవేణు నాదంబు
పుట్టించు నుత్కంఠచేఁ గంఠనాదాభి

నందత్పికల్ గోపికల్ పార్శ్వభాగంబు
లంజోకగామక్కువన్ జొక్కుచున్ సోలు
చున్ వ్రాలుచుండంగ నొండొండ నీకేళి
గోపాలకుల్ మించి వాయించు నీపిల్ల

ఇచ్చట విసంధి.

గోత్కీర్ప్ప తేర్పాటు గావించు నాదాను
మోదంబునం గ్రీడమై నాడునాగంబు
నుంబోలె పూర్ణానురాగంబునం జంచ
లత్పింఛరింఛోళికా శ్రీవెలర్పంద
లల్ ద్రిప్పుచున్ దత్ప్రకారంబుఁ దారభ్య
సింపంగ నన్యోన్య చిత్తాభిలాష క్రి
యల్ చెప్పకొంచుండఁ బశ్చాత్ప్రదేశంబు
నన్ డాసి రోమంథముల్ మాని ప్రేమాను
బంధోత్కటత్కర్ణమై స్వర్ణభూషా వి
శద్బింబికాశృంగ కోణాగ్రమైదివ్య
మాణిక్యపుష్పస్రగాబద్ధమై కామధుగ్ధేను
బృదంబు గానామృతస్యంద మానంద
ముంబొందుచున్ గ్రోల నుర్వీ మహాశైల
పాషాణ మాణిక్య జాలంబులంజాలు
వాఱంగఁ దాఁ బాడుటల్ దక్కినిక్కంపుఁ
బ్రేమంబునందొట్టి పెన్నీటి నీటైము
దంబంది కాళింది మందానిలాందోళ
నోత్తుంగ రంగత్తరంగైకహస్తంబు
లంద్వత్పదాం భోజముల్ కౌఁగిలింప న్మృ
గంబుల్ ఖగంబుల్ నిజగ్రాస కాంతున్వి
సర్జించి మోదంబు వైరాగ్య చిత్తాదృ
తశ్రీ వనశ్రీ చలత్పల్లవోష్ఠంబు
నంగోర కోల్లాసహాసంబు భాసిల్లఁ
బూగుత్తి పాలిండ్లపైఁ దత్పరాగోత్త
రీయంబుజాలన్ భ్రమద్భృంగ దృగ్జాల
కంబుల్ నివాళింపగా, నవనవమణికాంతి
మత్పుష్పకారూఢ లింద్రాదిదిక్పాల
నాళీకనేత్రల్ సురస్త్రీలు గంధర్వ
కాంతామణుల్ నాగకన్యల్ మ
హాసిద్ధ విద్యాధరాబ్జాననల్ దేవవారాంగనల్ వేణు
వీణామృదంగాది వాద్యధ్వనుల్ తాళ
మానంబులన్ మ్రోయఁగాఁ దాపకీసన్ము

[illegible] సంగీత జాతిస్నానస్నిత
[illegible] మేను
[illegible] ప్రాంతం జల్లాను
[illegible] ప్రమానస్ఫటు [illegible]
గా సుబ్బు [illegible] బుద్ధు [illegible] లాంభోద
[illegible] ప్రసర్గింప
[illegible] బులు [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] పుణ్య [illegible]
[illegible]
[illegible] శ్రీసముద్ధామ
[illegible] త్పదాంభోజ
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] శ్రీ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

దేవేంద్రముఖ్యుల్ సుఖప్రాప్తికై నీకు
వాంఛ్ఛపు పూజల్ సమర్పించి నీవే ప
రబ్రహ్మయోగీంద్ర హృద్ధ్యేయదివ్యస్తు
విస్తారమంచుం బ్రశంసింతురంచుఁ బ్రశ
తుల్ చెప్పఁగావిందు గోవింద నీకేళి
బృందావనక్రీడ త్రైలోక్యసామ్రాజ్య
లక్ష్మీకళా ప్రాప్తికిం జాడ నీవేణు
నాదంబు బ్రహ్మైకనాదంబు నీఛద్మ
కందర్ప గోపాలరూపంబు సద్భక్త
హృచ్చంద్రశాలా ప్రదీపంబు నీరూప
లావణ్య లీలావిలాసంబు నీమంద
హాసంబు నీవక్త్రచంద్ర ప్రసాదంబు
నీయాశ్రితాయత్తచిత్త ప్రమోదంబు
నీవేణు విద్యావిశేషంబు గోపాల
నారీమనోహారివేషంబు నీచొప్పు
నీయొప్పు డెందంబులందోఁచు వారే క
దా నీవునే నీవుగానట్లు నాకోరి
కల్ చేరికల్ సేయ లీలావ
నీ దేవునింగూర్చి లోకైక సంపత్క
ళా భోగభాగ్యంబులన్ శ్రీశుకబ్రహ్మ
యోగీంద్రు నాత్మం బ్రకాశ ప్రమోదంబు
ప్రేమంబుతోనిల్చి యూహించుసంకించుఁ
గాపించు నిన్నాత్మభావించు నీవారి
కెవ్వారి కేమేమి నీవీవు, నీవంటి
కారుణ్య దాక్షిణ్య సంపాది నీవంటి
వాత్సల్య సంమోది నీవంటి భక్తావ
నాయత్తచిత్తుండు నీవంటి యిష్టార్థ
దానప్రవర్తుండు నీవంటి నిత్యుండు
నీవంటి సంసారతాపత్రయాభీల
రుగ్దివ్యవైద్యుండు నీవంటి వేదాంత
వేద్యుండు నీవంటి మాయాజగన్నాట
కప్రక్రియా సూత్రధారుండు నీవంటి

విశ్వైకదృఙ్మోహనాకారరేఖా వి
హారుండు, వేదాదిమధ్యాంత పర్యాయ
కాలంబులం గాలముంగాల చక్రక్రి
యాకృన్మహా పూరుషుండున్మహామాయ
యుఁ సృష్టియుం నీవనీయింద్ర జాలంబు
విశ్వప్రపంచంబు పంచాస్త్రగోపాల
కృష్ణా నమున్ బ్రోవు మీ భక్తిముక్తిప్రదా మాధ
వారాధికా మాధవా దేవదేవా
నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః. 251

సన్నుతించిన నమ్మహాముని మండలమధ్యమంబున నున్న యప్పుండరీ
ం దక్షిగోచరంబైన యట్లనయందఱు జయజయధ్వానంబు లొనర్చిరి.
పుష్పవర్షంబులు గురిసెనతనియందుల భక్తికభినందించి గోవిందశర్మ
లిపిన ద్వారకా నగరంబునకుంబోయి శార్ఙ్గపాణియాలింగనాది సంభావ
గైకొనియుండె, నారదాది యోగీంద్రులును, నమ్మహామునీంద్రులును
నందను దీవించి యాతనికి గోవిందశర్మ యుపదేశించిన బ్రహ్మోపదే
ు తమకతమక యుపదేశించుటగాఁ దలంచి హరిని సంస్మరింపుచుఁ దమ
నెలవులకుం బోయిరి. ధర్మపుత్త్రుండును సహోదరబంధుమిత్త్ర వ్రాతం
ో హరినారాధించుచు సమస్తసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిభవంబు లనుభవిం
ము సుఖంబున నుండెనని పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకబ్రహ్మ చెప్పుటయును. 252

నో[1]ద్భూతసుతోల్ల సత్కనకవీణా బ్రహ్మనాదామృతో
లవీచీప్రకర ప్రఫుల్లహృదయా జ్ఞాత ప్రవత్సత్కృపా
నాచారు మరందపోషిత మిళత్కౌతూహలభ్రాంతిచే
నొప్పం నినుగొల్చి భక్తజనులు వర్ణింతు నిన్నెప్పుడున్. 253

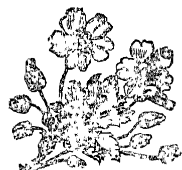
సా[2]మజప్రస్తుతా సన్మునీంద్రార్చితా
హైమపీతాంబరా స్వాంఘ్రి పీతాంబరా
కామకేళాకృతీ కౌస్తుభాలంకృతీ
కోమలాంఘ్ర్యంబుజా కుందదంతప్రభా. 254

1. నలినోద్భవయుతసు లోల్ల సత్కరుణ. 2. సామగాన ప్రియాజంభభిద్వందితా భీమ
లతకాభేద్య మోక్షప్రదా.

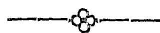
క. వేదాంత తత్వనిశ్చయ
వేదిమనోవేద్య మదన ఽవిద్యాలీలా
మోదిత రాధాముఖకమ
లోదరతాంబూల రససఽముత్సుక హృదయా. 255

ఇది శ్రీమదన గోపాలచరణకమల సేవాధురీణ సత్కళాపారీణ
కృష్ణభట్టారకపౌత్ర చింతలపూడి కామయప్రభుపుత్ర
సుకవివర్యరాధామాధవ యల్లనార్య ప్రణీతంబైన
విష్ణుమాయానాటకంబునందు సర్వంబును
పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

తప్పొప్పుల పట్టీ.

పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
8	బల్మరు	బల్మఱు.
10	నిరూఢింని	నిరూఢిన్ని.
10	ప్రభుఁత	ప్రభుఁద.
11	శ్వాముజ	శ్వాముచ.
28	త్థంబని	త్థమ్మని.
6	గ్రిణి	గ్రణి.
14	చాలంగ	ఁజాలంగ.
13	తోజ్వల	తోజ్జ్వల.
27	పటలి	పటలిఁ.
14	శయత్వము	శయము.
23	మంహేంద్ర	మాహేంద్ర.
6	గఁగ్ర	గగ్ర.
27	దానితన	దానిం దన.
21	నాం చెవి	ఁగాచెవి
6	చిదమలా	ఁజిదపులా.
22	క్రమ్మరఁ	క్రమ్మఱఁ.
,,	గతిం	గతిఁ.
27	క్రిఁయా	ఁగ్రియా.
29	నంసుండు	నందనుండు.
22	బిరుదఁ	బిఱుఁదఁ.
19	దక్కఁత	దక్కఁద.
5	బంపి	పంపి.
7	ళివ్విరు	ళ్లివ్విరు.
18	అనిన	అని నన.
14	తములు	తముల.
11	మ్మచ్చ	మ్మచ్చె.
27	కనుబడ	కనఁబడ.
19	సపత్ని	సపత్నీ.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
36	15	[illegible]	[illegible]
37	2	[illegible]	[illegible]
39	25	రత్న	[illegible]
43	15	[illegible]	[illegible]
47	2	[illegible]	[illegible]
55	13	[illegible]	[illegible]
56	21	[illegible]	[illegible]
,,	31	[illegible]	[illegible]
57	6	[illegible]	[illegible]
60	17	[illegible]	[illegible]
62	11	[illegible]	[illegible]
63	7	[illegible]	[illegible]
,,	31	[illegible]	[illegible]
,,	23	[illegible]	[illegible]
66	18	[illegible]	[illegible]
72	20	[illegible]	[illegible]
76	11	[illegible]	[illegible]
77	12	[illegible]	[illegible]
78	6	[illegible]	[illegible]
,,	24	[illegible]	[illegible]
79	26	[illegible]	[illegible]
85	7	పాప	[illegible]
,,	8	[illegible]	[illegible]
87	18	[illegible]	[illegible]
91	26	[illegible]	[illegible]
92	16	[illegible]	[illegible]
94	2	[illegible]	[illegible]
95	31	[illegible]	[illegible]
96	23	మ	[illegible]
,,	27	మ	[illegible]
103	32	పాత	[illegible]
100	16	చాల	[illegible]
107	14	ఋణా	[illegible]

పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
9	ఇట్లు	అట్లు.
30	తృప్టి	తృప్తి.
8	ధృవుఁ	ధ్రువుఁ.
1	నివ్వ	నీయ.
29	గత్రయ	గత్త్రియ.
27	జాలక	చాలక.
5	శృతి	శ్రుతి.
18	మేఘు	మేఖ.
22	దలప	దలంప.
16	నూరు	నూఱు.
29	వేత్వే	వేర్వే.
7	కొలంకు	కొలంకుకెలంకు
40	క	అ.
13	నాథా	నాథ.
27	స్తుతి	శ్రుతి.
5	స్త్రీలు	స్త్రీలు.
25	బుట్టు	పుట్టు.
10	మరలు	మరుల.
15	పద	పథ.
27	కలుసు	కలిసి.
18	బెట్టి	వెట్టి.
6	నలిణే	నలినే.
11	చేయుట	తోవర్ణించుట
8	భాల	భాల.
2	కుల	లయ.
6	నిగుడె	నిగిడె.
29	హారక	హాక.
24	స్తుతి	శ్రుతి.
29	నని	నన.
28	యెడ	నెడ.
3	తనను	తన్ను.
22	పొమ్మ	బొమ్మ.
31	వాది	వాదిని.

పేజీ.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
224	17	జనియె	సనియె.
225	12	తార	దార.
227	22	నిడుము	సిడుమ.
,,	27	సలిపి	జలిపి.
230	11	భోజాన	భోజాస.
,,	12	దర్శిం	దర్శిం.
233	13	నందబు	నందంబు.
,,	27	చ్ఛందం	చ్ఛదం.
235	3	భవ...రూప	దేభవద్రూప.
236	12	బృదంబు	బృందంబు.
,,	10	శ్రుంగ	శృంగ.
,,	26	నవనవ	నూత్న.
237	32	ఘ...ద్ర	సరోజాతభూరుద్ర
238	28	వర్తుండు	వృష్టుండు.